coperta de
traian alexandru filip

MIRCEA HORIA
SIMIONESCU

ingeniosul bine temperat

• •

bibliografia generală

1970
EDITURA EMINESCU

Cu sprijinul afectuos și prin influența generoasă a regretatului cărturar care a fost profesorul Zenovie Pop Brezișeanu, am reușit să ocup, timp de mai mulți ani, postul de bibliotecar stagiar la Biblioteca municipală din Tîrgoviște, orașul natal al distinsului meu protector. Străduindu-mă să fiu cît mai recunoscător bunului om de inimă și simțire care mi-a oferit posibilitatea afirmării, la o vîrstă cînd propriile înzestrări nu pot avea o perspectivă sigură fără un sprijin prestigios, am lucrat cu rîvnă și fără odihnă la punerea grabnică în ordine a imensului material aflat în depozite, la inventarierea cantității impresionante de lucrări aglomerate în cele opt încăperi ale bibliotecii. Pe lîngă mari satisfacții spirituale, această activitate mi-a prilejuit cunoștința cu cărți de o rară valoare bibliografică și arhivistică, unele dintre ele unicate, ediții princeps, exemplare *cu dedicații prețioase.*

Înaintea mea lucraseră temporar în bibliotecă o serie de intelectuali ce fac astăzi cinste culturii noastre. Cataloagele, inventarele, studiile făcute de ei mi-au pus la îndemînă tot atîtea instrumente utile de pătrundere în știința bibliologiei, care mi-a deschis ochii asupra unui univers de o nemaipomenită frumusețe. Din păcate, angajamente ulterioare mai atrăgătoare (primum vivere...) *au curmat această activitate pentru care, sînt convins, aveam nu numai chemare, dar și o deosebită îndemînare la raft. Pe baza materialelor rezultate din cercetările anterioare, precum și a lecturilor constante și aplicate*

ale colecțiilor de carte străină, în special literatură contemporană, am întocmit o bibliografie generală, sinteză ce a urmărit să fie: 1. o prezentare cît mai completă a literaturii europene din prima jumătate a secolului XX; 2. un comentariu orientativ al celor mai reprezentative cărți de artă și filozofie ale vremii noastre, încercare nu întru totul nouă, dar de o mare utilitate. Tehnica de lucru, extrem de obositoare, a constat în rezumarea cărților, extragerea și sistematizarea ideilor, sancționarea opiniilor celor mai valoroase, ba, uneori, chiar reproducerea antologică a unor texte. „În bibliologie, scrie August Rappaport, cheia succesului o dețin numai acei cercetători ce nu se mulțumesc să înregistreze evenimentul editorial, să-l descrie și să-l clasifice după indici universal recomandați. A pătrunde dincolo de coperți, de calitatea tiparului și a legăturii, a te învecina cu nervul viu al cărții, raportînd ideile la întreaga cultură omenească, la evoluția ei multiseculară, iată sarcina bibliologului, dacă vrea ca numele lui să se înscrie cu litere de aur în analele acestei discipline pe cît de aride, pe atît de gingașe. Dintre toate științele, bibliologia este poate cea mai importantă, pentru că omul modern trăiește doar în măsura în care își apropie, prin intermediul cărții, realitatea spiritului dinaintea lui și din cercurile dinafara lui. Dacă filogenetic ființa umană descinde din maimuță, indiscutabil omul modern, produs al unei miraculoase mutații, descinde din carte și este, finalmente, o creație a cărții."

Cuvinte luminate, idei de o excepțională valoare, îmbărbătătoare pentru specialiști, ca și pentru milioanele de iubitori ai slovei de pretutindeni!

Cartea pe care o prezint editurii este rodul acestor îndemnuri. Am lucrat la ea aproape șase ani, colecționînd, colaționînd, combinînd, codificînd, colaborînd, conotînd cu cei care au studiat înaintea mea prețiosul material ce face obiectul cercetării. Departe de a fi epuizat imensul tezaur ce mi-a stat la dispoziție, acest volum prezintă totuși o panoramă exhaustivă a literaturii contemporane, iar observațiile personale pe care le-am înglobat expunerii sper să ușureze orientarea, să

statornicească măcar cîteva criterii de valoare în bogăţia de fapte artistice pe care le-am cunoscut nemijlocit.

Îndreptînd un gînd de pioasă recunoştinţă profesorului Zenovie Pop Brezişeanu, ocrotitorul meu, mulţumesc totodată din inimă celor care, cercetători sau simpli bibliotecari, defrişînd desişurile, semnalînd principalele căi de acces, mi-au dat posibilitatea să întocmesc această cuprinzătoare bibliografie, să o pun la dispoziţia celor dornici să se instruiască, să se adape, mai curînd şi mai sigur, la ideile majore ale culturii universale.

AUTORUL

MARIO SALVA GÖTTINGEN: *„Cartea apelor"* — Este vorba de o mașină de smîntînit care, în vara lui 1916, a mers cîteva zile în gol, satul pe care-l deservea fiind pustiit de război. Autorul ne conduce cu măiestrie în fața smîntînitorii. Mașina este frumoasă, are două țevi, una care intră și o alta care iese, două butoane, roșii amîndouă. Ni se demonstrează că, la nevoie, ele pot fi răsucite cu plăcere.

Iată, pe cărări și prin vecinătăți, locuitorii satului se întorc din bejenie. La început, toți cad de acord, în urma studiului amănunțit al celor două butoane, că smîntînitoarea merge în gol. Se dau explicații : un dezertor a încercat să producă unt fără să fi turnat mai înainte lapte, lucru interzis chiar și în condiții de pace ; un obuz a explodat în apropierea agregatului, smulgîndu-i maneta cu care se punea în mișcare bătătorul ; o pasăre și-a făcut cuib în rezervor, mai puțin îndemnată de confortul căușului cît de semnificația locului ; în fine, mașina merge în gol pentru că nu are prospect.

Tot cercetînd lucrurile, locuitorii satului, care năzuiesc fierbinte să obțină smîntînă rece, încep să afirme păreri diferite. Pe măsură ce smîntînitoarea se opintește și sughite, gîndurile lor curate lucrează : opiniile se separă, susținute felurit de indivizi, apoi de familii întregi, de grupuri și ginți, în rivalitate de argumentație. Se mai găsesc unii — ce e drept, puțini la număr — care susțin că smîntînitoarea e perfectă și nu le rămîne decît să întindă cuțitul spre a-și unge cu unt felia de pîine.

Printr-o dialectică firească, opiniile se diversifică şi mai mult. Se formează păreri, în funcţie de categorie socială, clasă de salarizare (în cazul celor din aparatul administrativ), meserie, rasă, grupă sangvină, apartenenţă psihosomatică, grad militar, circumferinţă craniană, circumscripţie financiară, parohie.

În continuare, oamenii reacţionează după cum le dictează interesele, obiceiurile, tradiţia orală, culoarea veşmintelor, preferinţele culinare şi practica sexuală. Opiniile se mai împart după atitudini şi avere, talent şi idealuri, posibilităţi şi năzuinţe, după netto şi brutto, după caracterul continentelor şi al zonelor de influenţă. Se aşteaptă părerea Angliei şi a Republicii Dominicane.

Povestirea filozofică a lui Mario Salva Göttingen urmăreşte să înfăţişeze cititorului geneza şi legitimitatea tuturor opiniilor care circulă astăzi prin lume. Studiul atent al unui fenomen — de pildă, participarea unui avocat la campionatul european de sărituri de la Copenhaga — nu poate fi înţeles fără considerarea analitică a ideilor cu care a venit în contact, înainte şi după competiţie. Concluzia cărţii : singurul criteriu de apreciere calitativă a unei opinii ce cîştigă adepţi este raportarea ei la mersul în gol al unei smîntînitoare. (Editura „Armand Didot“, Paris, 1927.)

MAURICE PRINTEMPS: *„Papa Clement al XII-lea şi lovitura după ceafă“* — După ce descrie splendoarea curţii papale, Maurice Printemps, care a locuit cincisprezece ani la Vatican spre a cerceta arhivele, face un admirabil portret al marelui Clement al XII-lea. De remarcat fina observaţie, presărată egal în paginile scriitorului (v. pag. 26—27 şi 102—103). Carte excelentă. Nu se explică însă în ce consta concret lovitura după ceafă, dacă se aplica simplu, cu palma, sau se folosea un obiect oarecare, dacă era dureroasă sau numai usturătoare, dacă, în fine, producea desprinderea sufletului de trup sau numai mîhniri. Aluzia la tăria sfîntului duh nu satisface. (Editura „Se“, Grenoble, 1940.)

ORLANDO SABENA : *„Cu Luther în furculiță"* — Plecînd de la versul lui V. Alecsandri, „Cu Ninița-n gondoletă", Orlando Sabena construiește o amplă poveștire, în care apar cîteva sute de personaje încleștate într-o luptă crîncenă pentru o moștenire. Oamenii se învîrtesc plini de ură în jurul averii rîvnite, își dau coate, se lingușesc, se tîrguiesc, se împrietenesc, apoi se freacă unul de altul, se irită, se ceartă, se îmbrîncesc, se ciupesc, se scuipă, se zgîrie, își rup hainele, se lovesc cu pumnii. O horă imensă, față de care obiectul gîlcevii apare neînsemnat. Hora se destramă și sfîrșește într-o sîngeroasă încăierare ; rămîne la mijloc, pe iarbă, sfîșiat, în izmene de flanelă, cu ochii învinețiți, însîngerat, domnul Negatif, un tînăr și talentat biolog care tocmai studia în localitate specia de musculițe *Antrax petullia*, zisă și *Acrița*. Moștenirea, nicăieri.

Romancierul încearcă să-i dea de urmă, dar renunță. Un autor care își permite să lase lucrurile baltă, fără măcar să dea dimensiunile imobilelor, să consemneze valorile principale convertibile în aur, să ofere relații despre ipoteci și chiriași etc. mi se pare lipsit de seriozitate. Cartea a primit un premiu la Veneția în 1934, dar asta dovedește din partea juriului dezinteres pentru valorile materiale naționale. De remarcat coperta cărții, dintr-un cauciuc fin, care se poate spăla ușor, cu puțin săpun și apă călduță, limpezit și șters apoi cu o cîrpă moale, de două trei ori. (Lombardi", Roma, 1940.)

NATALIA SINNA : *„Ploșnița de sticlă"*. Nuvele (Editura „Paramount 60", Chicago, 1962.)

MYRON CHEVALIER : *„Misiunea doamnei Sachelarie în literatura americană"* — Dacă la începutul secolului contribuția d-nei Marioara Sachelarie, născută Mătăsăreanu, la dezvoltarea literaturii americane era aproape cu totul necunoscută, astăzi această chestiune, datorită studiilor numeroase și competente apărute în ultimul deceniu, este pe deplin lămurită. Se știe că pînă pe la 1840 America nu-și pusese problema să-și înjghe-

beze o literatură. Tot ce se încercase pînă atunci în roman, teatru și poezie nu putea avea un caracter peren, pentru că lucrările apărute fuseseră scrise de particulari, îndemnați de interese meschine, de sentimente întîmplătoare. Trebuia inaugurată o literatură modernă, rapidă, confortabilă, cu frîne hidraulice și cu semnalizatoare de direcție. Cine să se încumete ? Se vădeau pretutindeni ezitări. Se ezita individual, se ezita în grup. Atunci s-a hotărît cineva. Era o femeie. Era o femeie din îndepărtata Românie, care nici nu bănuia atunci că va întemeia literatura americană. Era Marioara Sachelarie din Găiești, fiica cinstitului părinte Matei Sofronie Mătăsăreanu. Neluînd în seamă greutățile, dar luîndu-și cu ea un geamantan cu schimburi și alimente, Marioara trecu grabnic oceanul și se puse pe treabă. Cartea lui Chevalier, care se înscrie printre cele mai documentate în această problemă, relatează fapte și episoade ce dovedesc cît de puternic a fecundat prezența româncei literele americane, lăsîndu-se uneori ea însăși, ca orice spirit receptiv, fecundată. Greul fusese învins. Ce s-a făcut după moartea ei n-a mai fost, desigur, tot atît de dificil. Au apărut curînd spirite alese, de la Walace și Poë la Caldwell și Hemingway. Poate că unii au realizat chiar mai mult. Dar greul fusese luat în piept, și încă de cine ? De o femeie. „Generația noastră îi este recunoscătoare", declara într-o emisiune recentă postul de radio Alaska. (Colecțiile „Brandenburg", Texas 1959.)

ALIN RICHTER-NORDAU : *„Povestiri cu maioneză"* — Dintre mult prea numeroasele narațiuni ale marelui povestitor, au fost alese doar *Foci și zepeline* și *Electricitate la 60 de metri,* oricum nu cele mai rezistente lucrări ale maestrului. „Scriitor de nimic, Richter-Nordau mă indispune — scrie Gym Pampass —. Nu el a contracarat oare mișcarea de emancipare a paracliserilor, obligîndu-i pe bieții oameni să se adreseze sindicatului ?" „Nordau e totuși genial, citiți-i textele !" — îndeamnă H. Descamps în *Ist. lit.* „Nici nu mă gîndesc să-l iau în mînă ! — strigă dintr-un articol Pam-

pass. — Dacă un scriitor face o năzbîtie, mi-l scot definitiv de la inimă și-l ignor în vecii vecilor!“ „Ce facem atunci cu Petrarca, care își înșela frecvent creditorii?“ „Îl lăsăm să se descurce singur, critica nu are obligații.“

„După Dostoievski, nu cunosc un scriitor mai profund“, scrie în capitolul pe care i-l consacră în *Enciclopedia britanică,* Giovanni Strepto. „Englezii n-au avut niciodată criterii“, revine Gym Pampass, după lectura capitolului, în traducere. (Editura „Progress“, Oslo 1828.)

RALPH JACOB TRASCOUNT: „*Submarinul de cocă*“ — Roman în două volume. În afară de numeroase greșeli de tipar, cartea abundă în platitudini de felul: „Dacă v-ați trezi, contrar obișnuinței, într-o dimineață la ora 3, și ați privi cerul, apoi ați lua primul tren spre capătul lumii, coborînd totuși la a doua stație, ca să îngăduiți soarelui să răsară de undeva, și, privindu-l în față, ați juca în mijlocul cîmpului, printre maci și margarete, rolul nebunului din oricare piesă cu nebuni, apoi ați porni spre nord-vest, orientarea precisă fiind calitatea dumneavoastră dominantă, și ați intra în vorbă cu primul țăran întîlnit, desigur în vîrstă de 100 de ani, și apoi cu o femeie rătăcită, hotărîtă să vă ajute să ratați o mare carieră, și, în sfîrșit, ați urca munții, care s-ar lăsa pe burtă ca o pisică enormă, și ați trece dincolo, unde poate să vă întîmpine noaptea pe care n-ați mai văzut-o niciodată, cea fără electricitate, fără pat, cu marșarier, fără stele pictate, noaptea despre care v-am mai vorbit și altădată?

Dacă, mai tîrziu, după ce ați coborît în adîncul întunericului și v-au ieșit în cale păsări și pești trăind laolaltă, printre vegetații de pluș umed și printre perdelele unei muzici cu două flaute și țimbale, v-ar atrage întoarcerea acasă și, revenind în sufragerie, v-ați așeza ca altădată în fața televizorului, n-ați muri oare de rîs și nu v-ar fi rușine de înțepenirea dumneavoastră în cadrul ecranului, de conectarea aparatului nervos la canalul 13, de prea multele reclame pe care le îngurgitați,

pe care le-ați îngurgitat cu bunăvoință și care constituie bagajul dumneavoastră unic de cunoștințe, transmis fără încetare și celorlalți, ziua și noaptea ?

Și, dacă toate lucrurile cîte se află în preajmă ar rîde de dumneavoastră, ar rîde cu hohote, camaraderește, plăcut, pînă ce paharul așezat pe masă ar binevoi să plesnească și ar sări cioburile pe covor, iar ceilalți, ai casei, înfricoșați, n-ar înțelege ce s-a întîmplat, s-ar refugia grabnic într-o roman polițist, în timp ce dumneavoastră știți bine că s-a întîmplat exact ceea ce trebuia să se întîmple ?" (Editura „Teo Reder". Viena 1958.)

MARIUS HOLST : *„Din Roderigo nu se poate reține decît apa"* — Ni se propune o experiență : știindu-se că în lume foarte mulți își închipuie că au un talent pe care în realitate nu-l au, se ia un exemplu numit Roderigo, tenor, și se îndeamnă la cîntat. Cîntă o săptămînă, cîntă un an. Se constată că greutatea corporală scade, că trupul, mai înainte viguros, s-a deshidratat, iar resturile nu sînt decît niște coji pe care vîntul le spulberă ușor. Explicația este următoarea : individul nu exista, simpla concentrare a apei nu putuse alcătui o persoană, cu toate pretențiile exprimate și în ciuda cîtorva contracte cu semnătură și parafă. *Regulă : orice Roderigo căruia i se întreține cantitatea constantă de apă în organism poate produce cîntece, fără ca acestea să intereseze pe cineva și fără ca el să scadă ca volum.* (Editura „Ra", Cairo 1952.)

MATEO SENTEMBRINI : *„Catalog de vise contemporane"* — Vă dați seama, dacă măcar unul din zece vise nocturne ar căpăta printr-o minune consistență, ce interesant ar fi ? Am avea pe lume încă un univers, dacă nu unul și jumătate. Am prinde în obiectivul aparatului de fotografiat două Grete Garbo, în urechi ne-ar cînta două simfonii a V-a, s-ar lucra ca în școlile cu clase paralele cu B, C, D etc. Am înregistra pe banda de magnetofon răcnete de nesuportat.

(Motto şi argument al cărţii.) „Cea mai slabă dintre cărţile neîntrecutului artist al cuvîntului care a fost M. Sentembrini. Valoroasă poate numai ideea de la care pleacă. Tratarea e întristător de săracă. Stilul, alterat", scrie Jean Felix Galor în „Les livres", dec. 1960.) („Flammarion", Paris 1959.)

NICOLAUS REMBRANDT : *„Războiul filozofilor"* — În anul 1928, spre toamnă, s-a aprins în zona Mediteranei nord-orientale un aprig război între filozofii locali. Pricina : Platon contrazisese pe Democrit în problema comensurabilităţii spaţiului, şi făcuse asta cu oarecare superioritate, atitudine interpretată de adversar drept arogantă. Interveniră ca mediatori pitagoreicii, nesiguri totuşi în acţiunea lor. Primele trei capitole ale cărţii, vag plicticoase, expun cauzele conflictului — lupta dintre topografii tradiţionalişti şi topometrii empirici, ajunsă la maximă încordare. Cinci alte capitole conţin informaţii privitoare la pregătirile taberelor. Eleaţii, spre pildă, sînt surprinşi învăţînd pe de rost poemul cu cheie şi luînd notiţe pe maculatoare cu foaie velină. Ultimul capitol, cel mai realizat — lupta propriu-zisă a armatelor filozofice —, este capodopera lui Rembrandt. După ce se arată cum s-au extins disputele de-a lungul întregii coaste a Adriaticii mijlocii şi au pătruns, prin colonişti, pînă în Sciţia şi Germania meridională, luptele ne sînt înfăţişate cu priceperea unui Xenofon. Combatanţii încep tirul. În loc de obuze, ei îşi trimit precepte şi judecăţi de calibru mijlociu, sentinţe de 101 mm, cu explozie întîrziată, Periandru, Ferekyde şi Teopomp reglînd admirabil tirul. Avioanele lansează adevăruri rotunde, bine şlefuite. În largul mării Adriatice, un portavion este scufundat cu ajutorul minelor confecţionate din pergamentul unor tratate medievale. Mitralierele trag cu monade, tunurile antiaeriene clănţănesc frînturi din discursurile sofiştilor. Marea bătălie de la Samosata este descrisă de Rembrandt cu o savantă ştiinţă a efectelor : „La strigătul lui Platon de pe un meterez : „lumea este o iluzie", rîndurile duşmane în plină desfăşurare se sparg, se răresc, cad

pretutindeni morți și răniți, făcînd pe loc afirmații morale dintre cele mai convingătoare". Dar inamicul contraatacă cu blindate. „Politica", pe șenile, „Retorica" cu opt guri de foc, „Meteorologia", „Metafizica" aruncă spaima în soldații rămași pe pozițiile rigide. Neoplatonicienii cumpără de la un neamț o armă secretă, dialectica, pe care o pun în funcțiune. Inamicul protestează, invocă tratatul de la Geneva și amenință cu represalii : va folosi gazele asfixiante și behaviorismul. Intră în conflagrație John Locke, Berkeley, enciclopediștii, Spinoza, Auguste Compte și Alexandr Papanin, autorul unui sistem filozofic cu totul original. Scene admirabile, homerice. Armele par să nu mai tacă. Dar armistițiul de o oră propus de J. P. Sartre devine, prin compromisul fără nădejde pe care-l oferă, o bază pentru încheierea de convenții ce, ulterior, vor asigura pacea. Armatele se retrag la bazele lor, filozofii în rafturi. Nu va mai fi război atîta timp cît bibliotecarii își vor ține cărțile în bună rînduială, sub cheie. (Editura „Cerc", Paris 1930.)

AURELIO MERCANTILE : *„Frumoasele"* — În peste trei sute de pagini, autorul demonstrează că frumoasele nu sînt nici cele care împodobesc sălile de spectacole, nici cele care alunecă într-o mișcare unduioasă pe marile bulevarde, tulburînd liniștea de după amiază a trecătorilor, nici cele care lucrează în laboratoare, birouri, în uzine farmaceutice, albe, planturoase, cu ochii scînteietori, călcînd podeaua cu pași de feline. Frumoasele nu sînt nici cele de la volan, cele din tren, cele de la cursele de cai. Frumoasele sînt altele, altunde, altceva, altfel. Se emite o ipoteză care ar determina locul, forma, dimensiunile, ocupațiile, preferințele și posibilitățile intelectuale și fizice ale frumoaselor. (Editura „Gardian", Geneva 1934.)

GABRIELE HANSA : *„Înfrîngerea francezilor la Popice (1826)"* — Una dintre cele mai sîngeroase bătălii din întreaga istorie a Franței a fost cea de la Po-

pice (1826). Cercetările istoricilor, stabilind precis numărul morților și răniților, n-au aflat deocamdată cu cine s-au bătut atunci francezii, din ce cauză și cum s-au încheiat ostilitățile. Firește, o pace trebuie să se fi instaurat după acel război, cel puțin pentru cîțiva ani, pînă la bătălia pentru *Hernani* (1830).

HANS FREGATA: *„Determinarea gradului de abstracționism la sugari"* — Rezultatele cercetării laboratorului de abstracționism al Universității din Hamburg. Inconvenientul procedeului propus în tratat: subiecții cercetați nu supraviețuiesc. („Orienta", Hamburg-Leipzig 1956.)

WOLFGANG APUD: *Suprema infidelitate"*. Roman. — Un om foarte așezat, Robert Y., lipsește de la un timp destul de des de-acasă. Se știe că s-a îndrăgostit de o frumoasă actriță. Colegii îi fac mustrări. Neputîndu-se înțelege pe sine cînd constată că-și iubește deopotrivă și nevasta și amanta, slăbește, se îmbolnăvește. Diagnostic: schizofrenie. Totul continuă să se desfășoare fără drame. În familie flacăra iubirii arde albastru, alături de amantă — flacără vie, roșie. De la un timp soția, preocupată de sculptură, își neglijează gospodăria. Robert afă tot mai frecvent praf pe mobilă. Face alergii, care-l demoralizează și-i agravează maladia dinainte. Într-o dimineață fuge de-acasă. Soția e convinsă că a fugit la amantă, se duce la ea și-i face o scenă îngrozitoare. Robert trimite însă o scrisoare dintr-un orășel îndepărtat, unde s-a angajat șofer. Este hotărît să se întoarcă numai atunci cînd, după ce va fi străbătut drumurile țării dintr-un capăt la altul, se va fi obișnuit cu praful. (Editura „Felix Mendelssohn-Bartholdy", Hamburg 1954.)

DOMITIO HEIMEYER: *„Textile și incertitudini"*. — „Roman excelent, sentimental și patriotic, cu pagini în gustul secolului trecut, cu tipuri bine realizate"

(Galba Marcetti în *Le Courrier*). (Editura „Flammarion", Paris 1936.)

RODERIGO SOLWEIG: *„Singurătate"* — Despre două domnişoare rătăcite pe o insulă. Dramatica lor căutare reciprocă. Cînd în sfîrşit se găsesc, una îşi pierde respiraţia şi trebuie transportată la spital. Un medic se îndrăgosteşte de ea şi o cere de nevastă. Prietena, geloasă pe o asemenea soartă, pleacă în India. Peripeţiile din junglă — foarte palpitante. Episodul uciderii cobrei, colosal. Medicul este trimis într-o expediţie, tot în India. Căutări, incertitudini. Domnişoara, care-l iubeşte, nu-l iartă, pentru că există o ură funciară, premeditată, împotriva celui fericit. Îl pîndeşte şi-l umileşte. Apare un cardinal. Îi aduce medicului ştirea că soţia i-a murit într-un accident. Cei doi iau avionul spre Europa. Medicul face curînd o congestie cerebrală şi paralizează. Devotament şi desperare. Domnişoara se dedică îngrijirii bietului bolnav. Întemeiază o mînăstire. Organizează un spital. Construieşte un aparat pentru înlăturarea sechelelor paraliziei. Fundează o bibliotecă. Dă concerte (cînta admirabil), strînge bani, deschide o carieră de marmură în Suedia. Călătorii de afaceri. Întreţine jumătate din efectivul forţelor armate coloniale din oraşul Alger şi oferă gratuit filme educative pentru şcolari, în internate. De la singurătatea ei de altădată, se vede acum înconjurată de mii de prieteni. În încheiere, un elogiu adus activităţii omeneşti şi medicinii. (Editura „Coasta de fildeş", Cairo 1938.)

SIMION GABRIEL: *„Dincolo de front"*. Versuri. — O poetică oarecum interesantă, lipsită însă de forţă şi sărăcăcioasă în ce priveşte ideile. „Durerea noastră surdă şi amară / O grămădii pe-o singură vioară" sînt versuri artificioase. Este, de altfel, nepotrivit să construieşti o imagine din senzaţii gustative şi sonore. „E trist diaconul Iachint / Şi temerile lui nu mint / Fur şi tîlhar întru Hristos, / El printre fraţi trecu sfios", din altă poezie, e de fapt proză curată. (Nu am putut re-

cenza întreg volumul, paginile cărţii fiind desfăcute. De pildă, la pag. 18 găsesc următoarele: *„L'otite moyenne se propage assez souvent aux cellules mastoïdiennes,* mastoïdite, *celle-ci est caracterisée et surtout provoquée par la pression locale, par la rougeur derrière l'oreille et quelquefois par de l'oedème"*. Cred că fragmentul, de vreme ce e scris în franţuzeşte, nu aparţine volumului. (Editura „Salpetro", Geneva 1960.)

SALVADOR MARCA: *„Pictor de caverne"* — Despre apucăturile unui pictor explorator care joacă farse cercetătorilor desenînd în timpul nopţii scene vînătoreşti pe pereţii peşterilor pe care, de dimineaţă, specialiştii le descoperă cu entuziasm. Satisfacţia supremă a pictorului, care se vede expus la British Museum, în sala a III-a, a „rupeştrilor". (Editura „Solex", Graz 1919.)

MAIOR GRIGORE TAŞCĂ: *„Principii morale la întemeietorii fanfarei Regimentului 95 infanterie — Olt"* — Studiu exhaustiv. (Editura „Voluntarii Patriei", Piteşti 1938.)

ION GABRIELESCU: *„Răspîndirea copiilor codaţi în zona subcarpatică"*. Studiu — Lucrare distinsă cu premiul „Grigore Antipa" de către Academia Română. (Bucureşti 1910. Broşură dactilografiată.)

SANDRO BASTARDI: *„Constipaţia viageră şi întreţinerea ei"* Studiu critic, cu o prefaţă de N. Iorga — Sandro Bastardi a lucrat într-un laborator de biologie din Bucureşti. A trecut uşor de la studiile de biologie la literatură, stîrnind în intelectualitatea tehnică şi ştiinţifică românească o trecere masivă de partea literaturii, sărăcind astfel industria şi laboratoarele de specialişti. S-a ocupat îndeosebi de activitatea desfăşurată de poeţii Nicu Şopîrlă, Vasile Panaitescu, Nistor Motîlcă, de romancierii Grigore Grădişteanu, Petre Vasilescu-Rădăuţi

şi Jean Bunescu, editîndu-i, îngrijindu-le ediţiile, publicînd articole despre activitatea lor literară. Aplicînd descoperirile sale ştiinţifice la literatură, a stabilit că, dintre toate eforturile biologice, reţinerea îndelungată a intestinului gros de la pornirile-i exclusive este cea mai rodnică. Sîngele, alungat prin presiune din vasele pereţilor, încărcat de gaze, adică de cele mai subtile înfăţişări ale materiei, urcă la cap, producînd asociaţii neaşteptate, congestii fecunde, alcătuind pe neprevăzute, cîte o capodoperă. Autorul merge mai departe. El indică în studiul său, inclus în volum, *Idei preromantice la scriitorii noştri sămănătorişti*, cîteva alimente care produc o constipaţie îndelungată : pîinea în cantităţi mari, cartofii, conservele de carne, bobul şi turtele, recomandîndu-le îndeosebi prozatorilor, în vederea obţinerii, în anii ce vin, a marelui roman al secolului. Într-un alt capitol, intitulat *Anemia şi tulburările vasculare la criticii literari*, Bastardi se ridică cu vehemenţă împotriva utilizării neraţionale a laxativelor şi a fructelor proaspete, văzînd în ele nişte agenţi dăunători dezvoltării pe mai departe a literaturii noastre. (Editura „Socec", Bucureşti 1932.)

HANIBAL LAMBETWALK : „*Chef cu glicerină*" — Foarte reuşită, convingătoare şi spirituală, povestea dovedeşte că nimic din ceea ce este valoros în lume nu rămîne necunoscut şi că omenirea evoluează chiar şi în perioadele zise de regresiune. Se oferă exemplul Spaniei. (Editura „Orbis", Cracovia 1953.)

LOLA CENTOMILLA : „*Condiţia de şoarece*". Roman (Ed. Palmier, Lyon 1958.)

ALVARO GALION : „*Cine a bătut ceasul?*" — Întrebarea devine cu fiecare pagină mai insistentă, mai tulburătoare, deşi nu se ştie încă dacă ceasul a fost lovit, aşa cum pretinde un personaj, sau a fost bătut pur şi simplu în cuie, cu limbile împletite, cum afirmă detec-

tivul. Plină de semnificații este apariția, cînd situația era mai încurcată, a unui cuc. Acum devine limpede că ceasul era pendul și că bătaia lui avea grave consecințe. O carte care demonstrează că cititorul poate fi pasionat, spre rușinea sa, de aventuri lipsite de idei înalte. „Cine nu vede în această scriere un atac împotriva Hollywoodului, a filmelor lui, a glumelor lui, e un orb." (Editura „Pax vobiscum", Neapole 1939.)

SALVATOR VEGA : *„Viața și activitatea lui Fox Thérier"* — Insistența cu care reputatul Salvator Vega revine în cartea sa asupra felului în care Fox Thérier își aranja hainele în vestiar, amănuntele privind dispoziția în încăpere a cuierului, calitatea cîrligelor de rufe, relatări despre peisajul delicat ce putea fi văzut pe fereastra vestiarului — toate acestea aduc o lumină nouă, interesantă, într-un capitol de istorie literară prea puțin cunoscut pînă acum. (Editura „Salamandre", Zagreb 1902.)

ANDREA GALLUPPI : *„Despre utilitatea observației concrete"* urmată de *„Franchețea căderii pe gheață"* — „Dacă înainte de culcare n-ai cîteva clipe în care să devii cel mai mare istoric al lumii, te poți considera pierdut" (Ath. M. Goethe). (Editura „Frații Rogers", Ithaca 1929.)

ANTONIO GOVERNALY : *„Noocrația"* — În insula Gamma din Antile, funcționează de mai bine de cinci sute de ani un sistem de guvernămînt noocratic desăvîrșit. Cărturarii au preluat puterea prin anul 1428 și au desăvîrșit un mecanism parlamentar de cel mai înaintat tip. Trebuie menționat că primul act al noii guvernări a fost „Legea parantezelor" (1429), prin care se interziceau activitățile nocturne. „Orice activitate ascunsă, proclama primul articol, se datorează lipsei de lumină solară și ca atare este antiumană." În următoarele zile, ca demonstrație, au fost masacrați trubadurii, poeții, lampagiii, brutarii, curtezanele, corăbierii care

n-au ancorat la timp, grămăticii (cărora niciodată ziua nu le-a ajuns), binevoitorii, curioşii şi, în general, toţi cei care încercau să se remarce în noapte printr-o activitate oarecare sau printr-un felinar.

S-au semnalat şi confuzii : Mario Sogra a fost ucis pentru că a traversat un bulevard, la miezul nopţii, bătîndu-şi în acest timp nevasta. Omul era nevinovat, făcînd dovada că e orb. Lui Francesco Tinoya i s-a luat capul deoarece semnalase autorităţilor că un vecin al său fierbe zilnic o cană cu tărîţe. I se demonstrase, după ce fusese însă predat maşinii de decorticat, că este important ca fiecare să-şi fiarbă sau să arunce orice cantitate de tărîţe doreşte.

O altă lege a interzis salutul, considerîndu-se că este ceva luat şi imediat înapoi dat, ceea ce era un adevăr. Risipa era evidentă : o societate civilizată nu-şi poate permite luxul...

În sfîrşit, o altă lege a indicat drept singura modalitate de a ieşi la aer hora strînsă de flăcăi şi fete. Desfiinţată în 1821, din lipsă de muzicanţi, hora a fost reintrodusă în 1926, o dată cu apariţia radioului şi a telegrafului cu amplificatori. De atunci plimbările, întîlnirile, conversaţiile se desfăşoară sub formă circulară, între mai mulţi participanţi, de la dreapta spre stînga, cu singura grijă de a contrapune umărul forţei cu care îndrăgostiţii încearcă să se ajungă, să-şi fie alături. (Prietenii, mînaţi de aceleaşi năzuinţe, se resemnează mai lesne.)

Societatea noocraţilor din Antile, în lipsă de copii, care renunţă de a mai veni pe lume, cheltuieşte exagerat de mult pentru importul acestui produs. Tutunul e relativ ieftin. (Editura „Soriente", Santiago 1959.)

PHORMIC PHORMIDABILE : *„Colecţie de insulte la îndemîna şefilor de serviciu"* (Editura „Azur", Frankfurt a. Main 1933.)

SANDU NEAJLOV : *„Transatlanticul Tănăsescu"* — „Poţi face gaură în cer, dar nu în transatlanticul Tănăsescu" (Gabriel Popovici-Bolintin)

MARIANA GIRARDI : *„Arta lui Spiridon van der Welde"* — Prețioasa biografie este însoțită de treizeci de reproduceri după admirabilele pînze ale marelui pictor român. Lipsește, din păcate, cunoscutul tablou „Sărbătoare la Răcari" — din Muzeul de la Găești — de un realism mișcător, în care se văd în prim plan două mașini de cusut. Pictorul, ca să dea iluzia vieții, a decupat pînza, lăsînd să se strecoare prin crăpătură o fîșie de mătase, pe care un angajat ascuns în spatele tabloului o agită în sus și în jos, astfel că ochiul nostru distinge amănuntele cusutului și mișcarea croitoreselor. Tehnica reproducerii n-a ajuns la asemenea performanță. (Editura „Pro Arte", Liège 1958.)

PETRE P. POPESCU : *„Regularizarea fecioarelor mînăstirești"* — Lipsite de o conduită (cuvînt șters), fecioarele mînăstirești devin unealta unei puteri străine care le ex... (lipsește restul cuvîntului), atrăgîndu-le în... (lipsește un rînd) dovedindu-se încă o dată superbe. Se punea problema admiterii lor în concernul Morgan, lucru ce nu convenea unor înalți funcționari patrioți, în frunte cu (lipsesc două nume), Alex. Lambrior, Vasile Conta, Stratulat (lipsă restul notației). Se conchide... (vezi „Legea pentru sporirea indemnizației la unele categorii de pensionari"). (Tipărită la „Universul", București 1936.)

FERNANDO BASCA :*„Sub înalte pălării"*. Roman — „Arta romanului, în vremea noastră, trebuie să se conducă după principiul : ori frescă amplă, de tip balzacian, combinată cu romanul generațiilor, ori instantaneu, în care lucrurile care nu se spun sînt mai numeroase decît cele povestite. Un fel de formulă sintetică în care fiecare semn să evoce o lume. Dar mai este util romanul în vremea noastră ? Poate numai pentru regizorii de cinema, care, în loc să facă superproducții în șase serii, citesc pe înfundate microromane." (Maurice Rollinat Sinatra)

OLGA NAPOCA : *„Măria-sa omul mic“* — Cît trăieşte, fiinţa noastră se dezvoltă. Devenind mereu mai înalt, este firesc ca omul să deosebească tot mai greu obiectele mici din jurul său. Cu cît înaintăm pe calea vieţii, întîlnim tot mai mulţi oameni mici. Dar, stabilisem la început că omul se dezvoltă necontenit. Deci, el devine totodată mare şi mic. Contradicţia se află în fiinţa lui, în pîntece. Olga Napoca stabileşte că în 1930 erau cu 34% mai mulţi oameni mari, respectiv mici. „Un istoric corect, pornit să studieze îndeaproape epoca noastră, este necesar să aibă ochii încrucişaţi“ — scrie prefaţatorul. (Editura „Barkukis“, Atena 1952.)

ROLPH SINDFEUR : *„Tapioca şi Maieutica“* — „Pe bună dreptate, observă autorul cărţii, maieutica a fost studiată în repetate rînduri, cu competenţă şi spirit de analiză. Tapioca, mai puţin. Încercarea de-a umple spaţiul cu lapte s-a dovedit copilărească. Problema este pentru prima oară tratată ştiinţific, cu toată grija, aş zice, cu geniu.“ (Editura „Renata“, Roma 1932.)

NICOLAE RAŢĂ : *„Jupuirea de viu în relaţiile dintre puterea otomană şi satul Tărtăşeşti (jud. Covurlui)“* — Bazat pe documente aflate recent în Arhiva Albă din Constantinopol, Nicolae Raţă dovedeşte că în răstimpul a cincizeci de ani de legături trainice multilaterale dintre Poarta otomană şi satul Tărtăşeşti, metoda jupuirii de viu a fost folosită cu succes, sistematic şi pe scară largă. Se cercetează avantajele, aspectele sociale, baza relaţiilor dintre puteri. Se specifică, printre altele, că în perioadele de slăbire a suveranităţii otomane, metoda era folosită cu aceeaşi îndemînare, singură sau ca adjuvant, de indivizi izolaţi. Se arată, în sfîrşit, că mulţi oameni din Tărtăşeşti arătau, după jupuirea de viu, limpezi şi cristalini, lăsînd impresia că sînt ca şi cum n-ar fi. (Editura „Socec“, Bucureşti 1938.)

HANS RIEDER : *„Obţinerea judecăţilor de valoare din sulfat de cupru“* (Editura „Technik“, Praga 1958.)

FRANÇOIS SEGRÉ: *„Parlamentul precupeților"* — Despre faptul, manifest în secolul nostru, că parlamentele au devenit în multe țări ale lumii piețe de tranzacții. Filotem Hammel, exemplar tipic al precupețului politic, își exprimă în numeroase pagini crezul său. Murdării, compromisuri, căderi, mizerie morală. Este conștient de micimea lui, dar se scuză: *ceilalți* sînt meschini. Ca să fie posibilă mizeria de acest gen, a trebuit să se perfecționeze mijloacele camuflării ei. Publicitatea, chiar articolele ce par scandaloase sînt confecționate în așa fel încît vinovații, criminalii — precupeți de aur și vieți umane — apar eroi demni de a fi mustrați școlărește și ne devin, în cele din urmă, simpatici. Primul-ministru britanic își fotografiază urechile în *Times*, oferindu-și-le pentru trasul cu „să nu mai faci"; generalul Ny din parlamentul japonez (criminal ordinar) zîmbește în 750.000 de exemplare spre a-și ameți adversarii — cîteva sute de mii de oameni. În spatele chipurilor acestora stau combinații de cifre, prețuri asemenea celor scrise deasupra grămezilor de cartofi din Piața Napoleon. În apartamentul vecin locuiește un deputat suedez. Dimineața, foarte devreme, pleacă la piață și-și exersează acolo limba, mintea. La 10, în cadrul dezbaterilor în parlament, are deja limba subțire. Rezolvă ușor totul. Cartea lui Segré propune trecerea purificatoare prin foc, fără să precizeze a cui. E de înțeles că a deputaților și senatorilor care aleargă dimineața și în tot cursul zilei prin piețe. (Editura „Brandenburg" Bonn 1959.)

MATEI MARINESCU: *„Nudismul sub Mihai vodă Viteazul"* — După ce-a publicat circa douăzeci de studii despre Mihai Viteazul, Matei Marinescu a trecut la cercetarea vieții lui Mircea cel Bătrîn. În plină analiză a faptelor acestui domnitor, istoricul și-a întrerupt activitatea, a declarat într-un interviu că regretă trecerea lui de partea lui Mircea, că se simte trădător, că nu e înțeles cu Sigismund Bathory și că va reveni cît mai repede cu putință în tabăra lui Mihai. Zilele trecute a

apărut în librării cartea de față. Înseamnă că Matei Marinescu s-a întors acolo unde îi erau iubirile. (Tipografia Scarlat Marinescu, Rm.-Vîlcea 1946.)

ANDRÉ SEGOVIA : *„Creșterea și îngrijirea păsărilor de curte și a intelectualului pintenog"* — Tratatul, după ce se ocupă de îngrijirea, dar, mai ales, de înmulțirea intelectualului pintenog, dă indicații prețioase privind creșterea rațelor și a curcanilor pentru friptură etc. „O carte foarte utilă, de o netăgăduită valoare literară" (Hans Happ). (Editura „Meridiane locale", Haga 1929.)

FRANÇOIS NEHONEST : *„Triplu decameron pentru cor bărbătesc"* — (Editura „Barkukis", Atena 1929.)

NICOLLE RAMBOUILLET : *„Mașina pornește de la manivelă"*. — Roman.

GH. PATRAULEA : *Marea carotidă trece prin Sighet"*. Roman. *Epoca,* București, 1936 : „Dl. Gh. Patraulea a scris o carte frumoasă, cu inimă și cu mult și fierbinte patriotism" (Stelian Popescu).

NORDON NODRON : *„Producția mondială de zdrențe între cele două războaie"* — Studiu economic, statistic, juridic. Numeroase mostre.

HERMANN NADIR-ENDE : *„Un sceptic ocolit cu pușca"*. Roman în două volume. — Înrudit cu Cezar Petrescu, Nadir-Ende aduce în literatură viziuni apocaliptice : jocuri de tauri, lupte cu seringa etc. („Lamaris et Co.", Pireu 1959.)

GEOFROY NICOTIN : *„Antologia literaturii borfaşe“* — Cu toate marile calităţi ale cărţii, nu sînt prea clar analizate trăsăturile specifice ale acestei literaturi în comparaţie cu literaturile deja cunoscute, astfel că cititorul face adesea confuzii. (Editura „Flammarion“, Paris 1963.)

GEORGE TAKTILL : *„Despre imbecilitatea cititorului“* — Autorul îşi propune să nu vorbească despre persoane care nu sînt de faţă. Nu e frumos şi nu e nici estetic. El se adresează cititorului, pe care-l surprinde din momentul ce deschide cartea. Taktill demască naivitatea cititorului dispus să ia în serios născocirile unui oarecare, îl acuză de neatenţie sistematică, de stupiditate. Cititorul e un imbecil, lecturile lui sînt mai penibile decît căderea pe scări în timpul unei recepţii : iată-l cum repetă numele eroilor cărţii, spre a putea reproduce o întîmplare (întotdeauna lipsită de semnificaţie), iată-l alegînd, în acelaşi scop, o sentinţă a cărei înţelepciune se consumă în cuvintele „viaţă“, „să fii întotdeauna“ şi „adevărata cale“. Cititorul nu e decît un actor care-şi repetă rolul de maşină de spus banalităţi. Taktill batjocoreşte superficialitatea, graba, impertinenţa, falsa cultură, imperfecţiunile la citit — opinteala, bîlbîiala, confuzia şi înţelegerea anapoda a termenilor. Parcurgerea unei cărţi de la prima pînă la ultima pagină e un act inutil, atenţia cititorului neputînd rămîne realmente încordată mai mult de trei pagini. Spre sfîrşitul cărţii autorul trece la jigniri directe, la insulte grosolane, la înjurături pe care, credem, cititorul nu le merită. (Editura „Papagal“, Brasilia 1964.)

DINO PRIMA RIGAUDON : *„Nerozia sub formă de averse“* („Editura Anglicană“, Londra 1960.)

SANDRO STRAVAGANZA : *„Defecaţia la Haendel“* — Se ştie că G. Fr. Haendel mînca enorm. Defecaţia lui era proporţională şi uimea pe contemporani.

Autorul cărţii dedică acestei probleme broşura sa, uitînd însă să *precizeze* o serie de amănunte ce ni se par interesante. Astfel, nu este clar raportul dintre creaţie şi defecaţie. Broşura are multe lipsuri. („Pleonasme", Firenze 1960.)

MARCEL NYSSIPAR : *„Cecitatea sorbonică"* — Roman de analiză. (Editura „Sidera", Berlin 1939.)

ALIN FYTELBERG : *„Un sfert de oră înaintea minunii"* — Romanul urmăreşte îndeaproape evenimentele Columbiei, din 1428 pînă în 1952, viaţa a şaisprezece generaţii de militari şi a o sută optzeci de generaţii de particulari. Deşi mai puţini la număr, militarii triumfă. Ce lucruri colosale pot înfăptui acele forţe ale societăţii care deţin armele ! Înainte de minunea asupra căreia Fytelberg nu insistă şi care rămîne ascunsă înţelegerii noastre, ca orice minune, exact cu un sfert de oră, se produce deznodămîntul. Încheierea este extraordinară, demnă de pana unui Balzac : Francisc moare, iar copiii preşedintelui traversează piaţa şi se înscriu în cerc. Am recitit de trei ori acest magnific deznodămînt : de fiecare dată am fost atît de emoţionat, încît am simţit nevoia să trimit telegrame multe, în toate colţurile lumii, şi recomandate cu răspuns plătit. (Editura „Artis", Graz 1938.)

SEVERA SILVA : *„Mîndrie de insectă"* — Roman sentimental. (Editura „Patrulater", Dresda 1953.)

DORIO MAXIMILIAN : *„Suferinţele unei sulfamide"*. Povestire — „Carte interesantă, deşi cam lungă : 6500 de pagini !" (Th. Magister). „De reţinut, la pagina 5128 jos, încercarea eroului de a seduce o miliardară americană în vîrstă, cu automobil, de felul ei melancolică." (G. Elefteriade, în *Le Monde.*)

DEMOCRIT MUNTEANU: *„Românul perpendicular“* — Se pretinde că dintre cei mai înzestrați români, în condiții speciale dirijate de către asociații anume create, se pot pregăti pentru viața socială, literară, pedagogică români perpendiculari. Calitate excelentă. Rezistență la frig. Putere de muncă: 40 HP. Pondere apreciabilă, capabilă să facă gaură în podea. Indiferență la flirt. A nu confunda românul perpendicular cu românul de ambe sexe. E o diferență! Democrit Munteanu a reușit să analizeze un român perpendicular, descompunîndu-l cu ajutorul securii, ferăstrăului, foarfecei. Deoarece rezultatele sînt incomplete, autorul propune un institut pentru cercetare prin care să treacă pe rînd toți românii perpendiculari, numeroși și suficient de denși în atmosferă și în subsoluri. (Editura „Lopez și frații“, Arad 1950.)

FRANCIS EYLER: *„Chirurgicala“*. Povestire — Prin cîte feluri de tăieturi poate trece un om brav, ca să se salveze. Este cazul maiorului de artilerie Panaiot Panaiotis, masacrat în nesfîrșite lupte cu turcii, dar recompus cu ajutorul bisturiului și al cadgutului și redat de fiecare dată cîmpului de luptă. Un elogiu adus chirurgilor militari. Finalul cărții, scrie Jean-Jacques-Fichet, în *Le Combat*, decepționează: Panaiotis, erou național, împuținat într-atît de repetate intervenții chirurgicale încît nu ajunge la fereastră, ca să răspundă unei manifestații soldățești, decît cu ajutorul unui scaun pus sub picioare, acest bărbat care întunecă prin strălucire pe mulți viteji naționali și internaționali, își notează memorial faptele, acțiunile, regretînd profund actele-i de eroism. El susține că tot ce a făcut bun în viață este legătura cu o servitoare, din care a rezultat un băiat.“ „Atîta neînțelegere a rolului său în istorie nu poate fi explicată decît prin slăbirea nervilor. Regretabil. Gestul său indispune. Avem atîta nevoie, în zilele de încercare națională pe care le trăim, de o carte înflăcărată, mobilizatoare!“ (Heymatt Eisberg în „Der Morgen“, ianuarie 1930.)

FELICIANO HARDY: *„Laboratorul de mînie"* — „Poţi fi chiar atît de sigur că laborantele, şirete şi zăpăcite cum sînt, nu fac încurcături în ordinea retortelor şi mojarelor şi în loc de mînie iese mai ştiu şi eu ce, poate precipitat de bună dispoziţie?" (Georg Marton). „Se dovedeşte încă o dată cît de rău intenţionat este Georg Marton cînd analizează interesanta noastră literatură. A susţine că toate laborantele noastre sînt şirete şi zăpăcite e, dacă nu o exagerare murdară, cel puţin o injurie de cafenea. Mînia cărţii lui Hardy să cadă pe capul acestui neruşinat venetic" (Luciano Hayde). „Întîlnirea celor doi căţei în parc, clipele lor de dragoste sinceră, urmate de orele de imobilitate şi ruşine postamoroasă, freamătul tineretului care iese pe străzi să salute pe Lindberg, întors din America, furtul nurcilor din magazinul universal, iată pagini excepţionale, care fac din cartea lui Hardy o raritate a genului" (M. D. Galliardi).

ALFRED ODDA: *„Decorurile oraşului"* — A vedea în ansamblurile arhitecturii, ca şi în detalii, admirabile decoruri funcţionale. A găsi mijloacele optime spre a schimba decorurile. A te strădui să joci bine în aceste decoruri, de-a lungul mai multor ani. A nu mai pofti să te retragi niciodată în culise.

Un om căzut în stradă, o femeie nenorocită, un masacru din cele care se petrec zilnic îţi vor apărea în sfîrşit teatrale, vei trece indiferent, declamînd cît te ţine gura. Şi decorurile vor da iluzia pădurii adînci, pe faţade se va scurge aerul proaspăt al munţilor.

GABRIEL MOHR DER ERSTE: *„Şah"* — Destinul unui tînăr rătăcit pe uliţele vieţii. Încercările sale de a ieşi la lumină. Căderea în păcat. Ieşirea pe furiş, dar recăderea. Deznodămîntul: descompunerea sa în factori primi. Scoaterea exemplului său la licitaţie pentru a fi folosit ca argument la nevoie — în predici, tratate, romane, desene, emisiuni radiofonice. Încercări de

antologie. Prima istorie completă a vieții tînărului — romanul „Șah". Partea I — între doi și opt ani. Partea a II-a, între opt și șaisprezece ani. (Editura „Glasspapier", Dresda 1962.)

FELIPPE SERYA : *„Tratat despre limita puterii"* — Excelent scrisă, elegant prezentată, cartea lui Serya nu lămurește două probleme : 1. unde și cînd se petrece acțiunea 2. ce înseamnează limita puterii. (Editura „Frații Croisset", Rouen 1910.)

DANIEL PHORZA : *„Încercări de normare a consumurilor intelectuale și afective"* — Experimente pe întreg globul. Investiții. Primele rezultate: se poate! Vom avea o evidență exactă a consumurilor sufletești care urmează unei jigniri, unei dispute. Un film, se prevede, costă 620 megaemoții. Discuția cu un prieten este echivalentă cu ridicarea unei greutăți de un kilogram de o sută de ori, iar recitarea unei poezii de Vlahuță, egală cu săltarea în spate a unui sac de 40 de kilograme. În consilii, consum intelectual minim. Accidentele, bătăliile, avansările înregistrează un consum mic : 100 de litri de vibrație autentică la mia de sarcini. „Mai mult paradox decît adevăr științific, mai mult artă gratuită decît investigație" (Arthur Meyer în *Die Stimme*, august 1940).

ANIBALE PARTENERY : *„Epistolarul"* — Sînt reunite în volum peste 60 de scrisori inedite ale autorului adresate lui Einstein, Leon Blum, D'Annunzio, Bernard Shaw, Giovanni Papini, Berthold Brecht, Ehrenburg, în care, cu argumente convingătoare, sînt contrazise și anulate pozițiile lor estetice și morale. „După lectura cărții — scrie Ph. Salvador * —, te întrebi de ce atîta vîlvă

---

* *Le Monde*, 16 august 1962

în jurul unor oameni care-și prezintă fantasticele rătăciri drept frumos și adevăr". Partenery nu recunoaște decît o singură operă a vremii noastre, căreia îi găsește calități nemaiîntîlnite: *Funinginea zilelor* a englezului catolic J. Parkinson, pe care-l consideră, de altfel, „artistul genial al tuturor literaturilor". „Întovărășit de A. Partenery — scrie Xavier Lebrun ** —, am făcut un bun exercițiu. Acum știu să mă feresc de orice literatură. Nu citesc decît afișele Primăriei." (Pegasus, Berna 1961.)

* * * *Memorii gastronomice:* — Șase prieteni — compozitorul John Sabbrit, filozoful Felix Papa, romancierul Ramiro Helga, astronomul Mihail Spanega, eseiștii Constantin Péret și Hilarius Semper — au convenit, într-una din serile întunecate ale războiului, să se reîntîlnească, atunci cînd viața își va relua cursul său firesc, în jurul unui prînz de pomină. Anii au trecut, viața i-a aruncat pe cei șase în toate vînturile. Oameni foarte ocupați, n-au putut niciodată să zăbovească la masa multvisată. În urma unei corespondențe, în ultimii ani, distinșii prieteni au căzut de acord ca, în așteptarea evenimentului plănuit, să scrie fiecare cîte trei povestiri despre trei prînzuri memorabile. Reunite, iată optsprezece povestiri gastronomice, editate atît de elegant de Michel Lemarque. O lucrare de o incredibilă prospețime, un apel către oameni de a nu uita deliciile mesei, de a le cultiva. Una dintre povestirile lui Felix Papa relatează un chiolhan monahicesc, o alta insistă asupra marilor turnee ale plăcintelor. Hilarius Semper își amintește de o masă îmbelșugată la care un bărbat bolnav și etern prost dispus face elogiul virtuții de a te abține, recomandînd medicamente și ape minerale. Constantin Péret, în povestirile sale savante, stabilește comparații între mesele instinctuale și cele cerebrale, prezentînd liste de bucate potrivite fiecărei stări. Interesantă apare preocuparea lui John Sabbrit, care prezintă un dineu cu

** *Le Figaro Littéraire,* 18 ianuarie 1963

femei grase și femei slabe: „O colecție de bucate care se adresează celui mai rafinat gust. Satisface foamea minții și produce o foame propriu-zisă de cea mai acută speță." (Jean-Paul Montre). (Editura „Colorado", Toulouse 1962.)

MICHEL JOB MICHAELS: *„Două paranteze"*. Roman ingenios — Prima parte este o consemnare a unei aventuri sentimentale, pe cît de simplă, pe atît de încurcată epic: un mare scriitor se îndrăgostește de o dansatoare pe sîrmă dintr-un circ. Dragostea lor e continuu tulburată de neînțelegerea scriitorului pentru profesiunea femeii. Încercările de a o scoate din circ eșuează. Zadarnice sînt rugămințile și lungile discursuri umilitoare împotriva acestei profesiuni, ținute de scriitor la fiecare ocazie a zilei, dar mai ales noaptea. În cele din urmă, femeia începe să-și disprețuiască mediul, după ce se convinge de josnicia lui. Renunță la sărmana ei glorie pe sîrmă, la aplauzele arenei emoționate și, suferind, desigur, devine o soție aparent fericită. Marele scriitor intenționează să umple golul din viața ei. O inițiază în literatură. Femeia încearcă să scrie un roman.
Pe cînd vizitau Parisul în căutarea unei edituri, pe neașteptate femeia dispare. Fără folos e căutată prin toate circurile și varieteurile orașului. Romanul se încheie cu o lungă și frumoasă scrisoare a dansatoarei către soțul părăsit, în care-i explică neputința de a mai rămîne alături de el: a recunoscut în toată viața și preocupările lui, în arta lui scriitoricească, procedee inferioare jocului pe sîrmă, scamatorii ordinare, trădări și meschinării pe care ea nu le-a acceptat niciodată. Nu se poate prostitua. N-a simțit în paginile lui abil încheiate, în frazele lui ipocrite, decît exercițiul care duce la crimă. Cu apucăturile acestei branșe îți poți ucide și mama — conchide ea. Cît privește îndemînarea, e departe de a fi sclipitoare. „Scrierile tale, adaugă femeia, sînt distins împuțite." „Precum se vede, o satiră" — notează în *Tempo* criticul Max Jefferson. Lovitura de efect se află în ultimele rînduri ale cărții, în care femeia mărturisește că a fugit în Anglia cu un falsificator de

pietre scumpe, pe care-l consideră un tip mult mai evoluat. Desigur, din considerente lesne de înţeles, femeia nu-i dă numele. (Editura „Croisset“, Paris 1969.)

FELIX PACIFIC : *„Dirijorul servit cu pricomigdale“* — În timpul unui concert cu *Pasiunea după Matei*, dirijorul Filarmonicii din Bratislava, dr. Karel Siphona, este surprins de faptul că indicaţiile sugerate compartimentului de violoncele nu primesc nici un răspuns. La semnele sale alarmate — bătăi ale baghetei în pupitru, scuipături, imprecaţii —, unul dintre instrumentişti se ridică şi aduce pe o farfurioară din porţelan de Boemia două bine rumenite pricomigdale. Pentru ca gestul să nu supere pe spectatori şi să pară aparţinînd programului, dirijorul Karel Siphona ia o pricomigdală, o muşcă elegant şi o mestecă satisfăcut. Urmărit îndeaproape de orchestranţi, dirijorul izbuteşte îndată să dea interpretării o vigoare pe care specialiştii o consideră inedită, excelentă. La îmbucarea celei de-a doua pricomigdale se observă o creştere simţitoare a exactităţii, mai ales în redarea fugilor, dar şi o mai perfectă omogenitate. Concertul se încheie înainte de a se termina gustoasa prăjitură, de unde rezultă că arta este mai scurtă decît se credea în vechime.

Violoncelistul care-l servise pe dirijor, apăru din nou pe podium, cerînd pricomigdala începută. Se produse puţină confuzie, dirijorul dorind să-şi păstreze prăjiturica ce i se cuvenea. Instrumentistul virtuoz îl bruscă însă scurt, îi smulse din mînă pricomigdala, îi spuse ceva printre dinţi, destul de elegant însă, pentru ca publicul să nu fie afectat. Se crede că acesta a fost adevăratul motiv pentru care dr. Karel Siphona n-a oferit nici o piesă în supliment.

Studiile întreprinse după această întîmplare arată că. ori de cîte ori li se prezintă unor dirijori pricomigdale în timpul concertelor, aceştia nu numai că primesc cu plăcere să le mănînce, dar se însufleţesc şi de o dragoste nouă faţă de meseria lor, care, uneori, le displace. Interpretarea muzicii devine spontan mai entuziastă, mai profundă.

Cartea lui Felix Pacific, care urmărește îndeaproape această problemă (într-o manieră literară agreabilă), regretă că metoda n-a fost cunoscută pe vremea lui Toscanini și a lui Bruno Walther. Autorul este deosebit de încrezător în viitorul artei muzicale pe care o servesc astăzi cofetării și laboratoare de mare producție și rafinament. Legat de aceasta, în încheierea cărții sale, talentatul autor stabilește sorturile indicate pentru reușita repertoriului celui mai dificil, atrăgînd atenția asupra virtuților unor fursecuri fine, cu nucă și rahat, și unor mici pișcoturi pentru soliști, foarte prețuite și la recitaluri.

Muzicologul Charpantier, recenzînd favorabil cartea, este rezervat asupra indicațiilor din final: „Atîta timp cît nu sînt studiate decît pricomigdalele — observă el —, n-are rost să facem experiențe pe muzica lui Beethoven, Berlioz și Schumann. Mîine va veni cineva, mai știi, cu propunerea de a le oferi dirijorilor, în concert, farfurii cu pește proaspăt sau cu creveți. Spectatorii vor pofti și ei, vor considera că tratația se include în costul biletului, se vor isca încurcături."

FRANZ RINALDO-REY: *„Moartea exemplului"* — Niciodată un om dat ca exemplu și care dintr-o cauză oarecare își pierde viața nu mai continuă să funcționeze ca exemplu. „Sînt însă și excepții numeroase în ultimii ani, de aceea cartea lui Rey, deși atractiv scrisă, nu este decît o înșiruire de argumente confuze, lipsite de valoare filozofică" (Frederik March). „Alături de Norodon Preasle, Moise Bankruth și François Lepicque, cartea lui F. R. Rey ar fecunda negîndit de mult mișcarea noastră intelectuală. De ce întîrzie o traducere în limba română a acestei cărți?" (Socrate Popovici — în *Universul* din 26 august 1947) (Editura „Tobruk", Marseille 1945. O traducere incompletă, în „Cugetarea", 1948.)

ROBERT LINE PEPS: *„Prețul eroismului"* — Numărul eroilor scade de la un an la altul. Cei mai mulți

oameni nu sînt eroi. Care este explicația ? Sarcina de a fi erou este preluată de la individ de întreaga societate. Societatea eroică, exaltată, pune în umbră pe cel mai desăvîrșit erou, trecîndu-l la scara din dos a templului memoriei eterne. Faptele personale, inclusiv moartea eroică, devin neînsemnate față de faptele generale, de moartea generală. Asta ar fi o explicație. Analiza arată și alte cauze. Cei mai mulți nu sînt eroi pentru că se legitimează drept descendenți ai unor eroi. Mîndria decurgînd din această situație este suficient de grea, imobilizează și nu dispune la alte fapte. Se poate ca amintirea prețului cu care au fost plătite eroismele strămoșilor să descurajeze pe eroii virtuali. Se vorbește nu numai de eroismul combatantului, dar și de unul al răbdătorului. Dar cum poți face distincția între aceștia ? Este erou un spectator zilnic al televizorului, al meciurilor de fotbal, al conferințelor despre igienă ? Cîți zeci de ani ne-ar trebui spre a decide cine este și cine nu este erou ? Și apoi, dacă decizi în fine că un răbdător nu este un erou, nu-și iese oare el din răbdări ? În sfîrșit, numărul eroilor scade și pentru că nimeni cu cap sănătos nu poate afirma cu tărie că eroismul folosește la ceva. (Editura „Orizont", Haga 1962.)

JACOB THERME : „*Oameni în pijama*". Roman caracteriologic — „Slăbiciunea cărții — scrie George Călinescu în *Istoria lucrurilor și a opiniilor*, vol. III, p. 62 — rezidă în stereotipia tipurilor. Autorul se multiplică pe sine la infinit, adîncind în oglinzi paralele o singură sumbră construcție, vrînd ca noi să încercăm iluzia arhitecturii tentaculare." (Editura „Coasta de fildeș", Cairo 1939.)

ESMÉE LEMOINE : „*Hai la groapa cu furnici*". Roman-eseu — Greșeala pe care o făptuiește inițial Lemoine și care a dus la eșec romanul său este că și-a putut închipui că întîmplările pe care le descrie ar avea un oarecare înțeles simbolic. În realitate, nici o legătură nu se stabilește între întîmplările romanului și cele ale

vieţii. Autorul este furat de fantezia sa necontrolată cînd descrie pericolele care planau asupra capetelor unor oameni cumsecade dintr-un mic orăşel persan. Cineva, deşi nu se exprimase vreodată, era ambiţios să bage pe cît mai mulţi la groapa cu furnici. Blînzii cetăţeni jucau rolul copiilor, hlizindu-se unii la alţii, tăbăcind străzile cu pasul lor, strecurîndu-se prin diferite clădiri pentru a se hîrjoni la mese, sub pretext că lucrează. Unii mergeau la cinema, sau numai se făceau că merg, alţii se înghesuiau prin parcuri, sau numai lăsau impresia că se înghesuie. Se făcea de toate, în serios, în glumă, în seriosul glumei. Dar cineva, deşi nu mărturisise vreodată, se dădea în vînt să bage pe cît mai mulţi la groapa cu furnici. Cînd oamenii se plimbau, sau se făceau că se plimbă, se indica prin vreun semn oarecare cerul cu stelele. Gîtul întors spre luminile depărtate se răsturna cu cap cu tot în groapa săpată dedesubt. Cîţiva plecau să-şi vadă rudele într-alt oraş. Se duceau, într-adevăr, sau poate glumeau că se duc. Trenul care-i purta, dacă într-adevăr se duceau, deraia. Fuseseră pregătite din vreme gropi, la margini roase, descleiate de macazuri. Oriunde te întorceai, se făceau glume şi gropi. Cineva, deşi nu declarase ceva în acest sens, murea de dorinţa de-a umple gropile. Începuseră oamenii să se îndoiască, tot căzînd, că se fac glume. Dar se făceau glume şi, înainte sau după ce cădeau, erau la fel de încrezători.

Prin 1936, spre primăvară, pe cînd începuseră pe dealuri să se sape gropi şi să se planteze pomi, un tînăr admira, sub coroana înflorită a unui pom, frumoasele caractere gotice ale unei inscripţii ce evoca virtuţi străbune ; în sfîrşit, acel tînăr, nemaiavînd altă soluţie, căzu. Avu puterea să iasă. Se strecură printre oamenii primăverii şi se retrase la mînăstire (sau se făcu că se retrage), unde scrise că groapa nu e cu furnici, cum s-a afirmat prea de multe ori, ci o groapă căscată, ca oricare alta. Mărturisi că nu mai poate suporta cîntecul „Hai la groapa cu furnici" şi că preferă să nu-l mai audă niciodată. Auzi, în schimb, foarte distinct, foşnetul aruncătoarelor de flăcări...

Şi astfel, dintr-o construcţie fantezistă în alta, Lemoine ajunge la absurdul cel mai gros, mai supărător. Nu a ştiut măcar să împletească debila sa acţiune cu o naraţie populară (şi doar cîntecul cu furnicile e popular !) sau cu o întîmplare inspirată din preocupările comandanţilor noştri de oşti, în marş victorios spre Africa. Ca eseu e, de asemenea, ratat. Un mare talent, risipindu-se în văzul nostru, pagină cu pagină, rînd cu rînd. (Editura „Galina Super", Königsberg 1942.)

MERCEDES LEMPOMPICK : *„Antene fiduciare"* — Întreaga carte, de mai bine de trei sute de pagini, urmăreşte să ne convingă că nu este vorba despre antene *fiduciare,* ci de antene *financiare.* Autoarea, adeptă a ideilor vizionare ale lui Mary Becker Eddy, a presimţit că răul universal, care o urmărea cu încăpăţînare de două-trei luni, îi va duce pe tipografi la o greşeală de titlu. De aceea, sub imperiul presimţirilor, a scris din capul locului această minunată pledoarie pentru corectitudine şi corectură. (Editura „Bohuslav Binara", Lwov 1937.)

OLIVER KIRKPATRICK : *„Strănutul preşedintelui"* — O întîmplare amuzantă, ce pare fără consecinţe, ne e oferită la începutul romanului. Pe cînd cobora din automobil ca să meargă la slujba religioasă, preşedintele american Truman a strănutat de două ori. Însoţitorii l-au felicitat, mai mult în glumă, desigur, date fiind convingerile ştiinţifice ale preşedintelui şi ale întregii societăţi americane, apoi au zîmbit cu toţii aparatelor de fotografiat.

Cel de-al doilea capitol al romanului surprinde cîteva situaţii interesante. Brusc, fără prevestirile obişnuite, cursul bursei din Londra a crescut cu 40%. La Oslo s-a născut un copil care a cerut imediat să discute chestiuni financiare concrete cu ambii părinţi. Desconsiderînd legile fizicii, un pilot a încercat să facă lupinguri deasupra prăpastiei Sagar fără avion, doar cu braţele întinse şi cu pieptul puţin umflat... Fiii unui bătrîn muribund,

încredinţaţi că tatăl nu va întîrzia să-şi dea sufletul, au fost surprinşi de vitalitatea nespecifică a bătrînului care, sculîndu-se, îi îndemna zadarnic să-l însoţească la curse, unde ei nu mai fuseseră niciodată.

În capitolul al treilea se fac propuneri. În cel de-al patrulea, apare cert faptul că între strănutul preşedintelui şi fapte disparate şi aparent nesemnificative, ca de pildă căsătoria regelui Greciei, există legături oculte foarte riguroase.

În continuare, folosind procedeul „roman în roman", Kirkpatrick urmăreşte viaţa unui tînăr şofer care află, printre primii, de legea legăturilor oculte. Eroul citeşte pe kilometrajul său, devenit printr-o modificare oscilograf cu triplă frecvenţă, tusea, strănuturile, stările de exuberanţă şi cele anxioase ale preşedintelui şi, cunoscînd marea influenţă asupra vieţii contemporane pe care o exercită acesta, îşi adaptează propria sa viaţă şi activitate la schimbările şi impulsurile lui. Este deosebit de interesant episodul în care şoferul, transportînd maşini de cusut cu destinaţia Hamburg, evită o ciocnire ce părea inevitabilă. Preşedintele strănutase din nou, confirmaseră agenţiile de presă. O indispoziţie a aceluiaşi Truman îi permite să transporte în mod clandestin o tonă de ouă franceze peste graniţa spaniolă. Pus în faţa problemei dacă să treacă pe un Ford 160, cu salariul însă ceva mai mic, şoferul se decide repede : oscilograful său arată că preşedintele suferă temporar de amigdalită. Tot datorită preşedintelui, eroul cărţii se decide. într-alt episod, să părăsească firma la care lucra şi să însoţească o expediţie în Antarctica. Alte evenimente, ca divorţul, învăţarea limbii arabe, cumpărarea unei vile în Italia, extragerea unei măsele, bătaia într-o tavernă cu un poliţist îi sînt indicate, cu o precizie uimitoare, de aceeaşi legătură telepatică.

În finalul cărţii ne aflăm dintr-o dată într-o Europă care a pus în lumină secretele şi acum le foloseşte în direcţia propriilor sale interese. Asistăm la scene de o mare frumuseţe, dar şi la altele de un ascuţit tragism : se arată, de pildă, că Jaques Lemouton, crescător de păsări din Haut-Rhin, nu-şi poate vinde puicile de un an din cauză că preşedintele are bune aprecieri pentru so-

cietatea științelor filologice și istorice, iar românul Ion Gămălie este chemat sub arme, ca rezervist, pentru că același președinte ar fi făcut o glumă cu pisici la masa unor congresmeni.

Fantastică, pe cît de adevărată, este povestirea necazurilor doamnei Vrăbiescu: biata femeie s-a sinucis în culmea desperării aflînd că mănușile pe care le împletea pentru fiul ei Nelu nu puteau fi niciodată încheiate. Cauza: președintele Truman declarase în diverse ocazii că disprețuiește lîna și intenționează să ia parte la reuniunile foștilor combatanți americani de la Boston.

O atmosferă de tristețe plutește în toată cartea. Ca să reechilibreze această situație, autorul romanului introduce la pagina 340 un tînăr ținînd o garoafă în mînă, și încearcă astfel să ne convingă de asemănarea lui cu un personaj din Van Eyck. Dar, deși delicată, apariția tînărului este artificioasă, mișcările lui cu garoafa sînt stîngace și miros straniu. (Editura „Laharpe“, Paris 1963.)

PATRULA SEMPER: *„Ideea de „mătrășit“ și genuflexia la popoarele civilizate“* — Dezbaterea pleacă de la un plic farmaceutic ce conține bicarbonat și cu care autorul nu știe ce să facă, bicarbonatul neavînd legătură cu literatura de idei. Ideile, oricît de noi și interesante, sînt prost întreținute. Și apoi, te îndreptățesc cele cîteva acte de umilință ale vremii noastre să generalizezi? Unde vede autorul oameni așa-ziși „mătrășiți“? Unde se mai practică genuflexia? Ce importanță mai au toate acestea, cînd cei mai luminați oameni din toată lumea au convenit, bărbătește, să nu se mai sfîșie, să nu mai facă incursiuni colonialiste, să nu mai amenințe? Ne dă dreptul istoria să ignorăm faptul că avioanele sînt folosite astăzi exclusiv la transporturi de călători și mărfuri, iar motocicletele cu care au intrat nemții în Viena și Paris sînt de mult fiare vechi? Concluziile converg, toate, către o realitate: în vremea noastră nu se mai mătrășește. (Editura „Paillard“, Paris 1959.)

PARLANDO RECTALIS: *„Dispariția domnului Cincinat“* — Franța a dovedit întotdeauna lumii că omul poate și trebuie să fie liber. Cincinat, un harnic librar din Cartierul Latin, pe cînd stătea de vorbă cu prietenii săi, a simțit că fruntea îi este cuprinsă de un nor rece, învăluitor. A ieșit să ia puțin aer. De atunci n-a mai fost văzut niciodată. Nimeni n-a schițat măcar un semn de nedumerire. Toți și-au văzut de treabă. Autorul se întreabă: practicarea indiferenței colective față de semeni nu este cumva atitudinea nouă, caracteristică a civilizației moderne? Și, răspunzînd afirmativ, el se autoanalizează în paginile cărții, căutînd să stabilească factorii educației care pot să dezvolte și să perfecționeze această indiferență. Jocul cu trenul electric i se pare, dintre toate mijloacele pedagogice, cel mai potrivit, firește, după vîrsta de treizeci de ani. (Editura „Parnasse“, Lyon 1938.)

GABRIELE PATINA: *„Cei doi Robert“* — Romanul celor doi prieteni, Robert 1 și Robert 2, începe cu copilăria acestora. Robert 1, ambițios și inventiv, construiește din foi de porumb o corabie cu pînze. Robert 2, ambițios și inventiv, refuză să se joace cu corabia și, retrăgîndu-se în sura bunicilor, ciopleşte în lemn un oraș, cu toate cele trebuitoare. Robert 1 își dă seama că a fost întrecut în meșteșug. Ambițios și inventiv, el reușește să facă un avion asemănător acelora care trec la ora prînzului peste dealul dinspre răsărit. Robert 2 nu se joacă nici de astă dată cu creația prietenului său. El construiește, îndărătnic, o moară cu roată și un scrînciob. Ambițioși și inventivi, pentru că anii trec, se înscriu la același liceu, în orașul apropiat, și se străduiesc să obțină deopotrivă premiul întîi. Dar cum nu există decît un singur premiu întîi, la sfîrșitul anului Robert 1 ia premiul întîi, iar Robert 2 premiul al doilea. Numai că, în clasa V-a, în urma unei confuzii, lucrurile se schimbă dintr-o dată. Robert 1 ia premiul al doilea, iar Robert 2 ia premiul întîi. Asta îi și face pe cei doi prieteni să se îndrăgostească de aceeași fată și, ambițioși și inventivi — mai ales Robert 2, care era

mai ambițios și mai inventiv decît Robert 1, care, la rîndul său era mai ambițios și mai inventiv decît celălalt —, se bat și se ocărăsc. Este momentul de răscruce al vieții lor. Își dau seama că sub soare încap amîndoi, cu atît mai mult cu cît se numesc deopotrivă Robert, chiar dacă Robert 2 este mai înalt și mai inventiv. În facultate studiază amîndoi economia politică, unul specializîndu-se în economia politică clasică, celălalt în cea modernă. Frecventează aceleași biblioteci, aceiași colegi, numai că Robert 2, fiind mai inventiv, mergea și în case cu femei ușoare. Văd aceleași filme și citesc aceleași romane. Unul îl iubea pe Duiliu Zamfirescu, celălalt pe George-Mihail Zamfirescu. Își enervau, cu maniile lor, ambițioase și inventive, colegii.

Încadrați în viața societății, în aceeași clasă de salarizare, cei doi amici lucrează cu ambiție și inventivitate, fiecare în domeniul său. Unul reformează demodatele formulare pentru minister. E avansat. Celălalt, ambițios și inventiv, reformează înseși formulele chimice. E făcut șef de sector. Robert 1 ia un grad nou, Robert 2 îl ajunge din urmă și-l întrece. Pe rînd, sau sărind din doi în doi, Robert 1 și Robert 2 se îndreaptă vertiginos spre funcții tot mai înalte. Pe fiecare treaptă pe care poposesc o zi sau două, ei rămîn la fel de ambițioși si inventivi, în esență, individual, și unul față de celălalt.

Romanul se încheie cînd, tot escaladînd posturi, cei doi Robert au lăsat în urmă direcții, secretariate de stat, ministere, președinții și onoruri. Robert 1 ajunge rege. Și, cum regatul trăia de mulți ani cu un singur monarh, ca de altfel și alte monarhii, Robert 2 se vede în afara jocului, se dezechilibrează, se îmbolnăvește de ficat și se retrage din viața publică. Dar în anul următor, încă ambițios și inventiv, deși sleit de puteri, descoperă republica parlamentară. Nu se poate bucura de inventia lui și moare. (Editura „Sonn și fiii“, Breslau 1930.)

DUILIO PETRO-MAX: „*Aforisme*“ — Peste cinci sute de aforisme, observații și „cugetări temporale“ dau măsura elasticității și ascuțimii de gîndire a lui D. Petro-Max, fost intendent al Casei industriașilor (1905—

1909). Cîteva însemnări „temporale“ * pot, neîndoios, demonstra întinderea gamei produselor sale:

• A privi pe interlocutor în ochi însemnează a-i cerceta pînă în adînc buzunarul.

• Măsoară din creştet pînă în tălpi pe oricine te solicită, ca să nu greşeşti locul unde urmează să intervii, cînd vine vremea să dai un răspuns.

• Cînd începi să tratezi cu partenerul de afaceri, caută întotdeauna să-l aşezi într-o situaţie nefavorabilă. Oferă-i un fotoliu care scîrţîie la cea mai neînsemnată mişcare, dacă se poate sub candelabrul care stă să cadă, serveşte-l cu coniac din cel care provoacă iritaţia pielii, asigură-l că soţia dumitale, Cretina, îi păstrează cea mai constantă afecţiune. Poartă-te extrem de politicos, dar imaginează-ţi în timpul tratativelor cum îl tragi jos pe podea, cum îi terfeleşti în picioare hainele, cum îţi rezistă, încercînd să te muşte de pulpă: argumentele cîştigului de cauză îţi vor veni în minte automat...

• Să ai în permanenţă pe birou ustensile grele, colţoase, şi să sugerezi, printr-o anume nerăbdare şi prin înjurături scăpate printre dinţi, că adevărata lor menire se realizează prin aruncare.

• Celor care te solicită şi te plictisesc, comunică-le că-i vei căuta tu la telefon, mai tîrziu. Cum ai insomnie, ţine-te de promisiune, nu înainte de orele trei dimineaţa. Dă-le impresia că nu poţi dormi din cauza problemei lor, şi ţine-i un ceas întreg la aparat.

• Orice marfă are un dublu caracter. Numai partenerul nu are nici unul.

• În cazuri complicate, serveşte-i pe cei ce te tot vizitează cu ceai de tei, care ţie îţi înlocuieşte tutunul şi în care femeia să pună mai înainte o bună cantitate de somnifer. Merită cheltuiala.

• Dacă un solicitant zăboveşte peste măsură în biroul tău după ce i-ai rezolvat cererea, comunică-i că tocmai ai inventat o trambulină de catapultare a persoanelor prin fereastră şi că, pentru experimentarea ei, aştepţi

---

* Titlul este explicat de autor: cînd scria, el îşi sprijinea mîna de tîmplă, de osul temporal, de unde şi termenul.

oferta unor voluntari. Apoi : n-aş vrea în ruptul capului să vă simţiţi îndatorat.

• Întinde cît se poate de mult discuţia cu unul de la care ţi-ai propus să obţii ceva : nu sconta decît pe epuizarea lui fizică, după care îţi va ceda, ca la box, totul. Ca atare, nu te angaja decît cu persoane de aceeaşi categorie.

• Întotdeauna, luat din scurt de superiori, argumentează expunerea, raportul sau relatarea cu păreri ale autorilor clasici : dacă este vorba despre livrări de materiale, referă-te, în trecere, la călătoria lui Goethe în Italia ; dacă trebuie să justifici unele pierderi la textile, evocă tapiseriile de la Pitti şi cîştigă timp pentru a cita imediat pe Monet ; înghesuie-i pe Stendhal şi pe Gauguin printre oficianţi, descoperă-le furnizorilor calităţi de rafinaţi în preferinţa pentru nuanţe. Nici un superior n-a rezistat pînă azi la asaltul cuţitelor culturii, din care îţi poţi face bune provizii, seara, din Larousse. În cazuri extreme de lapsus, utilizează ca pe o pleznitură numele lui Burckhardt, infailibil în orice situaţie.

• Ca să-ţi menţii iniţiativa de atac, ocupă-te în timpul liber cu ceva fără cea mai mică legătură cu profesiunea : împarte zîmbete celor nevoiaşi, durează fundaţii muzicale, dezbracă-ţi secretara.

• Ca să-ţi intimidezi interlocutorul, foloseşte în conversaţie ultimele cuceriri ale tehnicii : maşini de socotit, maşini de scris, cartoteci, clasoare, mape cu două partide — cu condiţia ca nici una să nu funcţioneze, pe care să le repari din mers, să le cercetezi, să le bruschezi, să le arunci pe rînd de perete, cu blestemele de rigoare şi cu un aer nefericit.

Culegerea de maxime pe care ne-a dăruit-o D. Petro-Max se înscrie printre capodoperele literaturii noastre dintre cele două războaie şi lectura lor te îndeamnă la fapte etern nobile. (Editura Universităţii din Köln, Anale I, fasc. 3, pag. 330, 1930.)

MARTIN ROTH-HANSA : *„Insurecţia preclasicilor"* Roman istoric — Atacul asupra punctelor de sprijin

ale lui Chopin și Hartulary-Darclée. Faptele de bravură ale lui Vivaldi, Corelli și Tellemann. Descrieri ale naturii italiene. Calitățile armelor: viola da gamba cu bătaie repetată, viola d'amore cu trăgaci sentimental, clavecinul pe șenile, recitativul percutant și aria fuzantă, suita răspînditoare de gaze toxice. Inventar, parte sedentară: allemandă, halebardă, moletiere *ad libitum*, missă gotică și raniță cu partidă dublă, bourrée. Un plutonier: Verracini. Un sanitar: Tartini. Un dezertor: Pergolesi. (Editura „Armonia", Veneția 1904.)

WERNER VON NUSSBAUM: *„Fabrica de ceasuri"* — Ce a contribuit oare la succesul extraordinar al romanului de față? Greu de răspuns. Fapt cert este că nimic nu se ridică la înălțimea artei. Un industriaș din Republica Dominicană își transformă, la începutul secolului, fabrica de mașini de cusut într-o mare uzină de ceasornice. În lipsa concurenței, industriașul plasează pe piața sudamericană cantități mari de produse, de la pendulele de tip „Dom gong" și „Cathédrale", pînă la cesulețul de mînă cu lichid de frînă. Cu o calificare nu prea bună, nedispunînd de materiale de calitate, muncitorii construiesc mecanisme deplorabile, dar ele se vînd, aducînd venituri fabuloase patronului. Zadarnic se plîng beneficiarii că ceasul de mînă o ia înainte cu trei sferturi de oră la douăzeci și patru de ore; nu demonstrează nimic nici procesul în care sînt aduse ca probe ornice cu arcurile sărite, cu cadranele crăpate. Un martor se plînge că plesnirea unui arc, grosolan lucrat, a bubuit ca o explozie. Un argentinean și-a rănit mîna în sticla neșlefuită a ceasornicului de buzunar. În fine, o venerabilă englezoaică, în vizită de studii în America, cumpărîndu-și un ceas-brățară, a avut surpriza de a-l vedea cum ruginește în mai puțin de două zile. Totul este zadarnic, procesele sînt repede clasate, martorii amenințați, intimidați, plătiți. Scandalurile de presă sînt, de asemenea, înăbușite. Afacerile își continuă cursul, de la un timp nimeni nu se mai plînge. Aici autorul notează două fraze pe care nu le-am putut descifra.

Volumul al doilea al romanului începe cu descrierea Italiei turistice, face ample incursiuni în trecutul glorios al acestei mîndre și neasemuit de brave țări, indică cîteva localuri în care se poate petrece de minune. În acest cadru plasează autorul acțiunea capitolelor următoare. Conștient de faptul că turismul aduce Italiei sume importante, guvernul se străduiește să creeze cele mai bune condiții pentru vizitatori, mai bune decît în oricare parte a lumii. Cea de-a 100-a problemă fiind rezolvată, *Ente nazionale turistico* atacă problema filozofică și practică a timpului. „Avem nevoie de ceasornice care să meargă prost", declară unul din eroii cărții, ceasuri care să relativizeze și mai mult dimensiunile timpului. Avem nevoie de turiști care să piardă trenul și să recurgă la teleferic, care să mănînce la ore nepotrivite, niciodată aceleași, ca să dăm de lucru medicilor și plăcintăriilor : o derută, o confuzie, bine gîndite, un haos premeditat sînt în avantajul prosperității patronatului italian și, deopotrivă, în folosul turistului, care, măcar o dată pe an, în călătorie, este bine să iasă din strînsoarea programului."

Marea și neîntrecut de sensibila Bursă din Londra este locul istoric în care interesele ilustrului producător de ceasornice din Republica Dominicană se întîlnesc și se armonizează cu cele ale Italiei. Tranzacția se încheie, se dă o masă la primăria unei suburbii londoneze, se aduce fabrica la Milano. Guvernul decretează ceasornicul obiect italian reprezentativ, amenință cu pedepse foarte grave pe cei cărora le-ar trece prin minte să ponegrească, să analizeze, să aducă vorba despre calitățile ceasornicelor. Vechile turnuri primesc ornice noi tip „Standard", uzinele, birourile, se reechipează. Străinii sînt obligați să-și lase la vamă propriile aparate și să se folosească de cele publice. Italia prosperă.

Un întreg capitol al cărții se oprește asupra vieții unui oraș din Piemont, descriind repercusiunile măsurilor guvernamentale. Ritmul citadin de activitate a crescut simțitor, ca urmare a sentimentului fiecăruia că se află în întîrziere (în general ceasurile dominicane o iau înainte) ; tonusul vital s-a ridicat, efect al hiperexcita-

bilității; neliniștea produsă de nenumăratele pene ale marilor orologii, de goana limbilor indicatoare pe cadran, de țăcănitul violent, prost ascuns al ceasurilor a sporit ritmul tranzacțiilor comerciale, îndeosebi *en gros*; mii de turiști din lumea întreagă, mai cu seamă americani, pasionați de contrastul dintre monumentele artei romane, etern înghețate în timp, și mișcarea nervoasă a străzii, au dat năvală în Italia, umplînd tezaurul național cu dolari forte.

Mai puțin interesant, episodul în care un profesor este exasperat de ceasornicul său de mînă, foarte capricios în indicațiile sale. Cum era miop și nu se putea servi de marile ornice, profesorul se bizuia aproape exclusiv pe ceasul său și nu-l supăra atît că o lua înainte, că hîrîia la sferturile de oră, că limbile i se înțepeneau adesea, cît mai cu seamă faptul că trebuia, conform indicațiilor tehnice ale fabricii, să-l întoarcă de 16 ori pe zi, prima dată din sfert în sfert de oră, apoi mereu mai rar. Episodul este, de altfel, lăsat în suspensie, nu se înțelege clar dacă profesorul a emigrat în Australia din cauza ceasului sau în urma pierderii fiicei sale într-un tragic accident de tren. (Editura „Messina", Torino-Messina 1929.)

KARL WEB: „*Depozitul de hîrtie*" — Walther intrase funcționar la marea fabrică de hîrtie din Spessig pe Rin. Cu trecerea anilor se îmbolnăvește și, pentru că nenorocirea se datorește proastelor condiții de muncă, prinde o ură neîmpăcată față de patron. Cu prețul vieții, el acceptă să lucreze în continuare, hotărît însă să-și ruineze cît mai grabnic patronul. Sustrage în fiecare zi, prin oamenii săi, prin subtile și ingenioase procedee, zeci de topuri de hîrtie. Admirabilă pagina în care este descris eroul în momentul cînd ajunge acasă: din servietă, din buzunare, din ciorapi, el scoate și iar scoate hîrtie. De neînchipuit: în buzunărelul pentru ceasornic a izbutit să înfășoare și să ascundă opt metri de hîrtie igienică. Începe să aibă satisfacții necunoscute: face sortări, zăbovește pînă noaptea tîrziu spre a-și pune

în ordine topurile, după format și calități, mapele și deșeurile. Ca să nu fie descoperit, amenajează într-o pivniță încăpătoare un adevărat depozit, exemplu de organizare și sistematizare a materialului.

Cerințele activității lui îi depășeau însă puterea de muncă. Se hotărăște, neavînd familie și nici prieteni, să-și aducă un ucenic, un băiat bun care să se dedice din toată inima serviciului încredințat. Spre a nu fi însă deconspirat, și pentru că tinerii compatrioți sînt în orice moment gata să pîrască, pleacă în Franța și, norocul său, află omul căutat. Tînărul era harnic și binevoitor, se pricepea să priceapă din mai nimic intențiile stăpînului. Se mulțumea cu mîncare puțină și muncea întotdeauna cu mare mulțumire. Bătrînul Walther se felicită pentru idee și pentru alegere.

Tînărul avea însă un foarte urît și incurabil viciu. Era palavragiu. O pălăvrăgeală de un fel deosebit, nu dintre acelea care răspîndesc în cîteva ore, pe o mare rază, cele mai felurite vești — asta ar fi fost fatală depozitului —, ci o pălăvrăgeală monotonă, de intensitate mijlocie, consistentă datorită faptului că exprima, egal și strîns, realități veritabile ; o curgere vag interesantă, scandată doar ici și colo, dar cu darul de-a putea rămîne activă chiar și în cazul în care nu avea cui să se comunice. Era în bolboroseala tînărului ceva perfect și albastru, care-i dădea puterea să trăiască și să se bucure de viața și hărnicia sa. Tînărul exprima adevăruri arhicunoscute și era mulțumit că ele iau înfățișare obiectivă și se risipesc în aer ca fluturii. Realiza în povestirile sale unele portrete reușite, descria situații amuzante. Avea și un gust anume pentru scenele tari, din care scotea efecte ce stîrneau groaza, dezgustul, lacrimile.

Viața decurgea fără neajunsuri. Depozitul de hîrtie creștea, materialul era pus într-o ordine de invidiat.

Walther se considera răzbunat : patronul începuse să decadă, deși mai avea mult pînă a sărăci.

Într-o zi se întîmplă însă ceva neprevăzut : Walther, amețit de pălăvrăgeala tînărului său ucenic, trînti pe podea, cu enervare, un mare top de hîrtie japon și strigă :

— Dacă îţi închipui că pot suporta la nesfîrşit trăncăneala ta fără noimă, te înşeli. Lasă-mă-n pace, du-te în lume şi deşartă-ţi aiurea sacul de nerozii sau apucă-te şi scrie-le pe hîrtie : fă romane, fă dări de seamă, fă ce dracu' ţi-o trece prin minte !

Tînărul rămase înmărmurit. Ideea de-a scrie romane, sau dări de seamă, sau ce dracu' i-ar mai fi trecut prin minte nu-i venise niciodată pînă atunci. În chiar dupăamiaza acelei zile, cu precauţiile cuvenite, sustrase de la stăpînul său două teancuri de hîrtie şi, pînă la miezul nopţii, le umplu cu un scris mărunt, egal, lipsit de stări şi, pe alocuri, de punctuaţie. În zilele următoare făcu la fel, simţi tot mai puţin nevoia să pălăvrăgească. Toată vorbăria lui se converti în scris mărunt, umplînd sute şi apoi mii de pagini. Se strecura noaptea în pivniţă, privea depozitul cu imensele lui rafturi, pe care hîrtia era aşezată cum nu se poate mai bine, îşi încărca braţele cu topuri şi nici nu simţea cînd le trece în camera lui, cînd le scrie, cînd le capsează. Scrise romane, povestiri. Dări de seamă alcătui doar cîteva, dar le subintitulă tot romane, ca să nu aibă de ce să-şi facă reproşuri.

Au trecut cîţiva ani. Depozitul, între timp, s-a subţiat. Bătrînul Walther, bolnav şi foarte miop, începuse să nu se mai intereseze de obiectul pasiunii sale. Tînărul scria pe rupte, pălăvrăgeala lui se transforma în hîrtie înflorită şi, cu vremea, în hîrtie de tipar. Într-adevăr, publica. Publica mult, încurajat de presă, de critică, de public. Deveni un romancier cunoscut. Depozitul de hîrtie fu, în curînd, epuizat. Şi, cînd se întîmplă şi aceasta, autorului operei, acum plin de bani, îi veni uşor să cumpere fabrica de pe Rin. Astfel, îşi deveni sieşi un beneficiar. Jumătate din producţia sa de hîrtie se prefăcea, în cadrul aceleiaşi întreprinderi, în romane. Se realiză astfel unul dintre idealurile economiştilor fiziocraţi, ca producţia şi consumul să fie deţinute de una şi aceeaşi persoană.

Tînărul romancier, acum în vîrstă, putea să se numească un om care şi-a găsit în viaţă rostul şi expresia.

Se numea Emile Zola.

JOHN PRESSA: „*Tehnica chouchoulitului*" — „O carte excelentă, mai bine scrisă decît *Cousine Bette* și *À la recherche*... împreună" (Marsilio Torza). „Încercare temerară de a demonstra că un subiect poate inspira o carte." (Un subiect mare — o carte mare, un subiect mic — o carte mică, între ele fiind posibile grade și nuanțe.) „Încercare într-adevăr temerară: un copil distinge pe prundul unei gîrle limpezi și leneșe un fel de bureți din mătasea-broaștei, gheme moi și rotunde în bătaia curenților și care iau în unele momente aspecte curioase, chipuri cu trăsături omenești. Copilul exclamă spontan: uite șușuleți! Universul (stelele și luna, copacii și ierburile, șopîrlele și greierii, norii și pietrele, gîștele și apa) aude și reține. Cineva, spirit dinamic și primordial, decretează că șușuleții s-au produs acolo, în apă, prin tehnica franceză a șușulitului, ceea ce nu cred să fie neadevărat. Un fiziognom transportă ideea pe bicicletă la oraș. Aici este în măsură să afirme (pe o stradă vecină Academiei) că există asemănări izbitoare între șușuleți și anumite femei frumoase predispuse la îngrășare. Se demonstrează, pe bază de probe, că toate modelele lui Renoir descindeau din șușuleții ultimelor decade ale secolului al XIX-lea. Printr-o sclipire a imaginației, rafinată dar nefolositoare, fiziognomul propune ca toate *chouchoulinele* (în rom. șușulinele, vezi *Dicționarul enciclopedic)* să fie mîngîiate superficial, dar insistent, în partea grasă care încheie bărbia cu gîtul, lucru care nu este întru totul explicat tehnologic. Asta ar fi, după John Pressa, tehnica șușulitului. Interesantă precizarea că, fie în grafie originală, fie în franceză, tehnica rămîne aceeași. Autorul extinde tipologia în mod abuziv. Aflăm că o minge de plajă este șușulie, că o găină este șușulină, ba chiar că un copac este... șușulin. Apoi, copiii se șușulesc, florile pot fi șușulite, chiar varza poate fi chouxchoulită...

Un critic serios trebuie să disprețuiască asemenea jocuri de cuvinte, chiar dacă ele sînt atrăgător prezentate. Arta este — orice ar spune unii — asemenea unui balcon cu oficialități și a sta țeapăn în fotoliu nu înseamnă negreșit rigiditate, ci, mai curînd, atitudine. Citești cartea lui Pressa cu vie curiozitate, dar, trezin-

du-te din jocul impus de autor, te întrebi dintr-o dată, ca să verifici temeinicia ideii : oare cine își poate alege o asemenea carte ca subiect al tezei de doctorat ? „Nepovestibilă, fiindcă n-are epică, profesorii de toate categoriile nu pot menționa cartea în cursurile de literatură, decît cu riscul de-a provoca imense confuzii. Salariile nu s-ar mai lua, țara n-ar progresa" (Maxwell Hayden).

MARIN CEAPĂ : *„Am fost și eu copil de trupă"* — Toate drepturile și îndatoririle pot fi mai bine utilizate în formație militară decît individual. Rezistența fizică sporește apreciabil. De asemenea, capacitatea de concentrare și demonstrare. Alimentația, somnul, dragostea sînt chestiuni ce ridică mai puține probleme. Relațiile dintre membrii societății devin liniare, evidente, ușor de stabilit. Nu există chestiuni care să privească omul și activitatea lui și pe care concepția militară să n-o poată rezolva. Marin Ceapă publică, în anexă, cîteva proiecte de regulamente interioare, valabile îndeosebi pentru M. U.,* dintre care cel mai interesant mi se pare *Organizarea asaltului în relațiile de tipul femeie-bărbat.* (Editura „La tunul de cîmp" a Comandamentului teritorial Craiova 1938.)

GEORGE BACOVIA : *„Plumb"* — Apărută în *Biblioteca pentru metalurgiști,* cartea lui Bacovia atrage atenția asupra acestui element pe nedrept disprețuit. Se trece în revistă larga utilitate a metalului, din care se pot face margini de linii ferate, clavire, chioșcuri pentru fanfare militare, aparate cinematografice, decoruri teatrale și chiar sicrie. Informații interesante despre intoxicația cu plumb la muncitori (simptome și procese). Scrisă concis, însoțind faptele cu formule ce nu depășesc niciodată jumătate de pagină, cartea se citește cu ușurință de specialiști, ca și de cei cărora le plac chi-

* M. U. : Marile unități.

mia, fizica și spectroscopia metalurgică. (Editura „Lakustris", St. Gall 1958.)

DANIEL BONN: *„Țipete de bucurie"* — Printr-o notație muzicală ingenioasă, autorul înregistrează cîteva sute de țipete din landurile Holstein, Solingen, Brecht și Preter. În general, sînt țipete de bucurie, autorul promițîndu-ne că ne va da în volumul următor și o culegere de țipete impersonale. Piesa de antologie a volumului este țipătul unui bărbat înainte de-a muri în luptă și imediat după aceea. (Editura „August Nietzsche și nepoții", Halle 1928.)

HERMANN GOTT: *„Exemplul soldatului care nu s-a c... niciodată"* — Scris îndată după cel de-al doilea război mondial, romanul se înscrie în seria lucrărilor care încearcă să reînvie marile momente specifice războiului: eroismul, dăruirea altruistă, avîntul sufletesc etc. Oricît de dureroase ar fi privațiunile la care sînt constrînși oamenii în timpul conflagrației, sentimentul înaltei datorii domină și colorează întreaga activitate umană. „Fiecare soldat poartă în raniță obielele Soldatului necunoscut" — scrie Gott.

Trupele noastre erau încercuite în zona Gibraltarului. Asta nu însemna nimic. Avioanele dușmane măcinau cu bombardamente înfiorătoare rîndurile noastre. N-avea nici o importanță. Perfidul inamic trimitea rachete cu mare putere de distrugere, care ne terciuiau, ne anulau. Ei și? Începuseră să circule bolile, dintre toate mai parșivă fiind febra violetă. Nimic nu ne supăra în afară de cîteva zeci de morți în fiecare dimineață. Aprovizionarea se făcea defectuos, mîncarea o singură dată pe zi, în loc de ghiulele tunurile noastre foloseau conuri de brad, iar infanteriștii trăgeau cu praștia. Abia se putea dormi din cauza foielii șobolanilor încuibați în tancurile părăsite, în chesoane. Duhnea pretutindeni a hoit, a rugină. Tot asaltate zi și noapte, batalioanele noastre scăzuseră ca efectiv. Nici o primejdie și nici o lovitură nu descuraja însă pe cei care rezistau. Erau

în total doi, un colonel înarmat cu un puşcoci şi un student cu doar trei luni de instrucţie, cu o nevastă tînără şi frumoasă pe care o prinsese o singură dată cu un avocat.

Într-o dimineaţă, cînd forţele noastre păreau că diminuează, un avion aliat a lansat în încercuire un sac cu afişe. Acolo, printre textele scrise foarte mărunt şi pe care cei doi nu le putură desluşi, fiind miopi, aflară şi o scurtă povestire despre fapte mărețe culese de pe diferite meridiane ale globului. Se vorbea, într-un stil deosebit de poetic, despre soldatul care, timp de cinci ani cît a durat primul război mondial, nu s-a c... niciodată, condiţiile tactice şi lipsa răgazului nefiindu-i favorabile.

Se descrie, în finalul romanului, cum cei încercuiţi, printr-o iscusită manevră şi, mai ales, printr-un incredibil avînt, au derutat pe duşman, au rupt cercul de foc şi, încordîndu-şi forţele — în minte cu imaginea celui care nu s-a... niciodată —, au snopit în bătaie pe agresor şi au înfipt steaguri peste tot. (Editura „Nepieritoare şi zburătoare militare", Geneva 1946.)

OLIVER SEQUANTA: *„Gingăşia cutanată şi mijloacele prevenirii ei"* — Tratatul lui Sequanta, operă de laborioasă sinteză, nu trebuie să lipsească din biblioteca nici unui intelectual. (Editura „Lastex", Bonn 1956.)

ALDO SENEGAL: *„Arta nepreciziei în cinegetică"* — Cartea lui Senegal pleacă de la o tulburătoare constatare: este mult mai la îndemînă pentru amator să înveţe a trage precis cu puşca, decît pentru vînător să ochească alăturea. De unde, necesitatea de a educa imprecizia, rîvnită sincer de un mare număr de vînători. O dificultate pe care o întîmpinau cei mai mulţi trăgători era aceea că, voind să evite lovirea ţintei, descărcau arma în aer. Asta ducea la situaţii penibile. Autorul dezvoltă în douăzeci de lecţii metoda sa de tragere alături, de ochire perversă, de omorîre fictivă.

„Mai savuros decît *Pseudokinegheticos*, mai fantastic decît *Dicționarul onomastic*", remarcă Iuliu Procopiu în *Informația serii.* (Editura „Pomerania". Luxemburg 1965.)

MARCEL PRECAR : *„Excitația și inhibiția la tancurile de asalt"* — Generalul Precar este cunoscut în cercurile militare europene drept un expert în problemele ofensivei blindatelor. Autorul observă în această nouă lucrare că este imposibil — în optzeci de cazuri dintr-o sută — să cunoști comportarea tancurilor înainte de atac. Unele pleacă împotriva dușmanului foarte grăbite, voioase, alunecînd parcă printr-o poiană înflorită. Curînd însă obosesc, se moleșesc, ezită, înaintează fără convingere, apoi se împotmolesc într-o tranșee oarecare, într-o rețea de șine metalice. Reacțiile lor reflexe sînt deopotrivă stinse, dorința de a fi în frunte se înfrînează și asistăm uneori la căderi în penibilă anxietate.

Sînt și tancuri pe care le știam melancolice, tîrzielnice în reacțiile primare, dar care, la semnal se desprind uluitor de repede din flanc și aleargă cuprinse de bucurie spre obiectiv. În general, scrie generalul, comportamentul atipic nu trebuie să ne deruteze. Un oarecare exces de foliculină, o vagă dezechilibrare psihică, cu puseuri periodice de isterie, explică totul. Autorul povestește un episod din războiul turco-portughez, cînd un tanc și-a pierdut o șenilă și responsabilitatea, ajungînd în cîteva clipe la masa marelui cartier general al inamicului. Probleme delicate se pun și în determinarea gradului de obsesie la tancurile de mare tonaj. O anume preferință pentru căderea în ambuscade, pentru derapare, pentru manifestările frivole indică în majoritatea cazurilor structura receptivității maladive. Generalul Precar recomandă tratarea blindatelor cu gingășie și consecvență pedagogică, reprobînd orice gest de nerăbdare, orice pripeală în diagnostic, tratamente gradate, cu evitarea suprasolicitărilor, a antitermicelor și unguentelor. Cazurile rare și nesemnificative de sterilitate sînt studiate într-un capitol special. Literatura militară, mai ales poeziile și fragmentele de roman sînt recomandate,

firește cu măsură, sub supraveghere. În încheiere se indică cele mai potrivite șaibe și șuruburi pentru conectarea servanților la aparate, precum și o metodă originală împotriva decalcifierii nespecifice a tanchetelor „Renault". (Editura „Motrica", Frankfurt 1939.)

MARCEL PRECAR : *„Folosirea elicopterelor pentru optimizarea popoarelor asiatice"* — Cea de-a doua lucrare de răsunet a generalului Precar se ocupă de forma, gabaritul și grația verbală a elicopterului în dialogul cu populația țărilor asiatice. În Indofina, arată Precar, prezența elicopterului se vădea necesară încă de la începutul secolului : localnicii, obișnuiți să înțeleagă intențiile bune chiar înainte ca ele să fie exprimate, se cam plictiseau în activitatea lor monotonă de a-și cultiva mlaștinile cu orez, de a-și tipota copiii cu ochi sclipitori, de a vîna, de a face negoț, de a fluiera, nevăzînd în toate acestea o intenție. Așteptau să vină cineva, să intervină careva, să apară un oarecare, spre a intra și ei în discuție. A fost trimis elicopterul, sol volubil, înzestrat cu inteligență sclipitoare și cu palete, care știe ce este coerența și știe, mai ales, să-și admire narcisește întinderea umbrei proprii pe cîmpia liniștită, pe verdele dens al junglei. Sosirea lui a stîrnit îndată interesul.

Elicopterul se invita cu plăcere la mesele oamenilor, intra în vorbă, fără protocol, cu învățații orașelor, făcea curte femeilor, se amesteca cu dragoste în jocul copiilor. Era grozav și elegant, înalt și neprevăzut. Pretutindeni răspîndea bunăvoința.

Desigur, învîrtirea minții lui grăbite nu era întotdeauna urmărită cu atenție. Dar cînd era, și asta nu se întîmpla rar, localnicii avînd spiritul isteț, spontan și pătrunzător, elicopterul primea în plin replica, se clătina în aer cu surpriză, se prăpădea de rîs, se tăvălea de plăcere și gîdilături. Efectul de precaritate — lege fizică descoperită de Marcel Precar — făcea ca elicopterul să înceteze a mai purta dialogul început. Atunci se retrăgea nedumerit în sine.

Solilocviile elicopterului sînt înregistrate de autor, cifrate cu grijă, puse unele sub altele, spre a se trage linie şi a se aduna. Relativist prin formaţie, generalul Precar, matematician desăvîrşit şi artilerist subtil, identifică paradoxal operaţiunea de adunare cu cea de scădere, după principiul că extremele se ating. (Editura Felix Bromm, Bruxelles 1959.)

MAX KARTOPHER: *„Salcîmii districtului"* — „Romanul de debut al marelui prozator Max Kartopher continuă să facă victime în special în rîndurile cititorilor tineri. Ziarele de ieri aduc vestea că încă trei cititori au fost găsiţi intoxicaţi grav după lectura cărţii. Institutul de toxicologie din Geneva pregăteşte un antidot. Studiul cercetărilor este avansat, cu toate că experienţele de pînă acum s-au dovedit eficace numai la animale" (*Le Figaro* din 16 ianuarie 1960). (Editura Transa, Livorno 1928.)

MIROSLAV KLAPA: *„Demodarea munţilor Pirinei"* — Folosirea abuzivă a antipirinei, în ultimele două decenii, a contribuit în mare măsură la degradarea şi, după unii autori, la evaporarea munţilor Pirinei. Cu toate măsurile drastice luate de guvernul local, procesul geologic evoluează în sensul nedorit de autorităţile ştiinţifice din Spania şi Portugalia, astfel că ne putem aştepta la cataclisme şi inundaţii apropiate şi de neînlăturat. Se observă că, în timp ce văile iau pe zi ce trece aspectul unor ringuri fără ieşire, piscurile altădată semeţe ale masivului se ridică pe rînd la pătrat. Un fenomen caracteristic al procesului în curs de împlinire este că izvoarele naturale din zona carstică a masivului răspîndesc, o dată cu apa, mari cantităţi de gumă arabică. Urmarea, pe plan social e, fireşte, neplăcută: populaţia şi-a abandonat ocupaţiile tradiţionale şi se îndeletniceşte cu lipitul, renunţînd la străvechea cocă moale. Ceva trebuie făcut. Dar ce? (Editura „Grazia Ex", Lyon 1962.)

MARINA LEVENTA: *„Procesul Neron"* — Printre alte idei ale cărții se observă că este timpul ca arta să contrazică total apucăturile cititorilor de azi. Satira să îmbrățișeze dintr-o dată obiectul criticat, arcuindu-se în aromitoare elogii, drama să se transforme în actul II într-o poezie lirică, cinematograful să-și aprindă brusc luminile și pe pînză să se scrie cu creta formule matematice, pe care spectatorii să fie invitați să le memoreze pe loc. Sub postamentul grandioaselor statui să fie instalate mecanisme capabile să lanseze în muzeu mingi de rugby, pe care vizitatorii să le prindă și cu care să alerge, sub supravegherea atentă a unui antrenor autorizat. Cartea de literatură să fie tipărită pe hîrtie de biblie, iar diferența de volum să fie folosită la încrustarea în copertele de piele a unei casete cu mici, dar puternice pistolete. (Editura „Logarithmi", Salonic 1942.)

JACOB MAQUEREAU: *„Cînd ne îndoim, începem de la mijloc"* — Autorul a plătit cu viața scrierea acestei opere inestimabile. Urma să elaboreze două volume, a reușit să încheie doar trei sferturi din primul. Maquereau nu-și ascunde mîhnirea față de evoluția inegală a omenirii către împlinirea destinelor ei. Prețuind cum se cuvine marile descoperiri ale secolului nostru, el reliefează cîteva flagrante contradicții ale spiritului modern. În timp ce s-a descoperit leacul cancerului * și sînt salvați de la moarte mii de bolnavi, în Irlanda se moare curent din cauza loviturii la glezne, practicată în piețe publice; în timp ce se fotografiază suprafața planetei Marte de la cîteva zeci de kilometri, este foarte greu să obții o fotografie exactă a caninului atacat de granulom; suportînd bine starea de imponderabilitate, cosmonauții mor ușor de gripă, medicamentele existente dovedindu-se ineficace; hrănirea cu concentrate nutritive este excelentă, dar în Brazilia continuă să fie consumată carnea de om; o mașină traduce perfect un

* Inexactitate. Leacul cancerului avea să fie preparat abia cu doi ani mai tîrziu, la 15 mai 1967, de către Samuel Bot!

mesaj și un text de Shakespeare din engleză în dialectul venețian, dar doi venețieni se ucid pentru că nu se înțeleg cît de lat trebuie să fie paravanul despărțitor al magazinului lor cu ațe; o echipă de mineri este salvată de la intoxicație cu gaz de mină și mii de bărbați și femei își scurtează viața trăgînd în plămîni tutun bine rafinat. Oamenii sînt idioți — conchide autorul. Pe cînd scria la cartea sa, Maquereau și-a zgîndărit înneștire un neg din barbă. În două zile s-a infectat, și infecția i-a fost fatală. Ireparabilă pierdere: pe lîngă cartea anunțată, marele gînditor se pregătea să scrie, în urma unei călătorii cu submarinul atomic, un reportaj despre adîncurile Oceanului Pacific. Călătoria urma să fie întreprinsă peste o săptămînă și primise încurajări repetate de la o mătușă a lui Picard. („Presses universitaires", Paris 1965.)

FLAVIO TEREPENTINA: *„Fabrica de bețe pentru roți"* — Înrudit spiritualicește cu Maquereau, Terepentina face și el o aspră critică gîndirii științifice contemporane. Cartea lui *Omul cu găleata* desființează magistral, cu argumente de o evidență zguduitoare, instituția paznicilor de noapte. În *Fabrica de bețe pentru roți,* Terepentina se ridică împotriva literaturii, foarte bogate în anii din urmă, care, uitînd de greutățile momentului, invită pe cititor la satisfacții proprii abia anului 3000. El scoate în evidență alterarea comportamentului unor indivizi hrăniți cu o astfel de literatură. Aceștia, anticipînd abuziv, își scot bilete de tramvai cu ajutorul revolverului, prin uciderea casierițelor, își manifestă bucuria la un concert simfonic răsturnînd și chiar făcînd țăndări fotoliile, corupînd pianul și garderobiera. Încîntați de înalta productivitate ce se va obține în industrie, cei studiați de Terepentina încetează de a mai munci. Pentru evitarea superproducției, care, într-adevăr, va anchiloza viața deceniilor viitoare, Terepentina propune construirea unor fabrici antiindustriale. De pildă, o fabrică de bețe foarte rezistente, ieftine și ușor utilizabile, pentru a fi introduse în roți. Activitatea tinerilor futuriști ar putea dobîndi o finalitate utilă în

societate. Lor le-ar reveni sarcina ca, înarmaţi cu beţe, să încetinească, ba chiar să oprească diferitele agregate şi mecanisme, ajustîndu-le la nivelul ritmului mediu al gîndirii sociale. Aplicate la cap, aceleaşi beţe ar putea consolida ideile recent dobîndite şi ar dezvolta o disciplină publică de cea mai riguroasă speţă. Ideea salvatoare i-a fost sugerată lui Terepentina de un tablou al lui El Greco, în care scena închinării magilor este veghează în josul picturii de prezenţa unui băţ lung, solid, extrem de elocvent. (Editura „Rechaud", Paris 1964.)

ALBERT TREFLA: *„Prietenia dintre îngeri şi italieni"* — Nu mai este nici o îndoială că există, încă din antichitate, o strînsă prietenie între îngeri şi locuitorii peninsulei. Albert Trefla, dăruit încă de timpuriu pasiunii pentru istorie, pentru artă, nu este mai puţin înclinat către investigaţia gratuită, avînd un mare talent de detectiv. El a observat că, sub masca unei indiferenţe bine disimulate, îngerii preferă de-a lungul veacurilor să se arate în Italia, îndeosebi în marile oraşe. Pictura etruscă este prima care nu poate să ascundă familiaritatea, stabilită cine ştie cînd, dintre artistul anonim şi îngerii deghizaţi în zei şi eroi. Meşterul mormîntului de la Lionnes face, prin compoziţia lui simplă, dar foarte sugestivă, o adevărată diversiune. Cine este naivul care, admirînd fantasticul zbor al porumbeilor galbeni şi roşii, să creadă că este vorba chiar de porumbei galbeni şi roşii ? Mişcările aripilor sînt parcă atitudini reproduse din intima hîrjoneală a îngerilor, atunci cînd se fugăresc sau cînd îşi dau coate şi-şi fac cu ochiul spre a scoate din răbdări o bunică severă, însă etern îndatoritoare. Stolul este surprins desfăcut în două cete, aproape simetrice. Nu tot astfel stau dispuse cohortele îngereşti în cele mai multe tablouri ale maeştrilor Renaşterii ? Coincidenţă sau intenţie ? Spărturile frescei, datorate întîmplării, pun aripi albe şi profilează figuri omeneşti pe trupul celor mai mulţi porumbei. Unul dintre portretele deosebit de interesante moştenite de la antici, chipul demonului Charu, pictat de un meşter provincial într-un mormînt din Orvieto (Muzeul arheologic

din Florența), înfățișează un înger damnat, în toată splendoarea lui. Aripile stau desfăcute ca după un zbor întrerupt. Penajul elegant, bine așezat în spinarea demonului, ascunde culori cerești și necum infernale. Se vede clar că personajul este unul dintre acei îngeri, care, fiindu-le interzisă ieșirea din plicticosul club al paradisului, s-au deghizat în demoni spre a coborî neurmăriți în localurile de petrecere de pe pămînt. Pierzîndu-li-se identitatea, mulți îngeri se sustrăgeau în vremea aceea de la regulamentul de ordine interioară și beneficiau de cîteva bucurii nevinovate printre italieni. Albert Trefla, după trecerea cîtorva sute de ani, a înființat cu colaboratorii un serviciu perfecționat de urmărire, și iată, a descoperit relativ ușor înșelăciunea. Întotdeauna îngerii delincvenți — vezi concluziile cercetărilor întreprinse — trăgeau în casele italiene, se înhăitau cu băieți și fete italiene și, adesea, pozau în cele mai ciudate chipuri, în atelierele unor pricepuți meșteri italieni.

Cu vremea, mijloacele de deghizare, de înșelare a contemporanilor vigilenți au evoluat. În secolele XIII și XIV circulau prin tîrgurile italiene numeroși necunoscuți lipsiți de o îmbrăcăminte potrivită, destul de prost hrăniți, dar ahtiați după petreceri cu vinuri tari și femei. Erau dornici de scandal, provocau discuții despre cele mai neînsemnate cauze, aveau permanent chef de bătaie, și s-au aflat multe dovezi că adesea băgau, cu seninătate, cuțitul în adversar: O analiză atentă a documentelor arată că, sub înfățișarea acestor vagabonzi periculoși se ascundeau persoane binecunoscute din ierarhia Heruvimilor și din clanul Serafimilor. Detectivul Albert Trefla le-a dat șiretlicurile în vileag. Iată cum a procedat Trefla : comparînd, de pildă, spectrul radiologic pe care-l dau lănciile combatanților din celebra *Bătălie* a lui Paolo Uccello (Uffizi, Florența) cu clișeul unor aureole autentice găsite într-un cartier al Romei, cercetătorul a avut surpriza să constate identitatea calității metalului. Analizînd ritmica unui dans toscan, Trefla a descoperit că el conține aceleași grupări de pași ca și tropăiala îngerilor pe acoperișul ieslei în care s-a născut Mîntuitorul. Cercetînd conținutul unei oale

de noapte din casa unei femei desfrînate, în care nu se poate să nu fi urinat bărbatul ascuns în plapumă, s-a aflat că lichidul era o soluție foarte concentrată de nectar. În sfîrșit, mulți dintre îngeri, fie ca urmare a educației, fie ca să-și răscumpere într-un fel nelegiuirile săvîrșite în incursiunile lor pe pămînt, interveneau în disputele dintre italieni, luînd invariabil partea dreptății. Pe la 1420, ilustrul Filippo Lippi imortalizează pe cîțiva dintre îngerii care tulburau liniștea cartierului său, reținînd tipuri de bărbați despre care știm că mîncaseră și băuseră în casa lui, nedîndu-se înapoi de a invita la joc, cu lăută și tamburine, pe propria fiică a maestrului. Gîndul dintîi al artistului fusese, probabil, să se plîngă autorităților supreme. Teama de răzbunare și relativa nereușită a portretelor, departe de tehnica fotografiei de azi, l-au reținut să-și ducă la împlinire reclamația. Scandal public nu se putea face, ziare neexistînd încă. Materialul adunat a fost folosit ulterior de pictor la realizarea tabloului său *Fecioara și copilul Iisus*. Montajul este evident : cei doi regi, care se închină îngenuncheați, au uitat să-și lase la cuier aureolele ; cel din dreapta trădează o stare de ebrietate pronunțată. Aduse arbitrar din alt tablou, celelalte personaje suferă de indiferență, sînt distrate și într-o ținută scandaloasă. Artistul și-a bătut joc de opera lui, sau — ipoteză nu mai puțin plauzibilă — a lăsat cu intenție asemenea flagrante nepotriviri spre a atrage, în acest mod, atenția celor în drept asupra blestemățiilor îngerești.

Renumitul basorelief al lui Michelangelo intitulat *Lupta centaurilor* este, de fapt, o încăierare ordinară de la care nu lipsesc — nici nu se putea altfel — îngerii. Nici urmă de centauri ! Este o încleștare de trupuri înfierbîntate, care s-au contopit pînă la a deveni un singur corp monstruos. În stînga, puțin răsucit din umeri, un bărbat în picioare stă să-și desfacă din carapacea nevăzută aripile. Sforțarea e, firește, inutilă, pentru că ceilalți nu-i permit decolarea cu una cu două, după ce a dat cu pumnii. În centrul basoreliefului, sus, într-o situație mai puțin critică, deși destul de înghesuit și el, un alt bărbat-înger a reușit să tragă declanșatorul

și aripile sînt gata să se deschidă. Un individ, care nu poate fi decît un italian, îl țintește din stînga cu brațul bine încordat și, cînd îl va lovi, zburătorul se va prăbuși ca o fragilă ciocîrlie. Cînd afirmă categoric că individul din stînga este italian și nu înger, Trefla se bazează pe faptul că niciodată îngerii nu pun mîna pe bolovani, chiar și în cele mai desperate situații, preferînd pumnul. De scuipat însă scuipă, după cum o dovedesc numeroase tablouri de care este plină Renașterea.

Autorul, care își propusese să vorbească despre prietenie, a insistat asupra acestor aspecte pentru a stabili :

1. Marea afluență de îngeri în principalele tîrguri și orașe italiene, ceea ce ne indică o viață trepidantă în centrul peninsulei, informîndu-ne exact despre calitatea spectacolelor și a localurilor, precum și despre ospitalitatea generală.

2. Existența unor relații apropiate între îngeri și italieni, concretizate chiar și în organizarea de afaceri, bănci, schimburi de mărfuri etc. Se presupune că, la un moment dat, ar fi existat ateliere manufacturiere în halele cărora ar fi fost angajați cîteva sute de îngeri.

3. Insistența apariției în operele artistice a tuturor categoriilor de îngeri (un singur tip, *Angellus vesicans*, din *Catalogul serafic de la Amsterdam* lipsește).

4. Practica, devenită regulă, de a întîlni îngeri în haine omenești și oameni în atitudini îngerești (vezi Perugino : *Înălțarea la cer*, unde îngerii-copii suferă de calviție pămîntească, iar cei maturi cîntă la viola da braccia cu dexteritate și vădită grație). Înțelegerea se întemeiază, probabil, pe un sistem evoluat de contracte, pe obiceiul pămîntului și altele.

Relațiile de prietenie și colaborare ce caracterizează coexistența îngerilor și italienilor se bazează pe respect reciproc, cooperare economică și în alte domenii, pe înlesnirea liberei circulații a bunurilor materiale și spirituale de la cer la pămînt și invers. Aceste relații au fie un caracter temporar, fie unul veșnic, așa după cum se poate reține din detalii semnificative ale multora dintre tablourile pictorilor italieni. În scena lui Fra Angelico intitulată *San Lorenzo distribuisce l'elemosina* (Vatican), se poate observa perfecțiunea operației de credit pe ter-

men lung. (Individul din dreapta, în prim plan, e neîndoielnic un înger deghizat, aşteptînd să beneficieze de scăderea taxei de scont.)

Un ultim capitol urmăreşte migraţia îngerilor dintr-un loc într-altul, evoluţia acţiunilor lor, amestecul acestora în treburile administrative ale republicilor ; toate chipurile pictate de Modigliani sau modelate de Giacometti trădează însă suferinţa, hrana insuficientă, condiţiile de locuit precare. Îngerii, slăbiţi, hăituiţi, dispunînd de credite băneşti tot mai puţine, cunosc pe pămîntul italian fenomenele specifice regresiunii ; se semnalează numeroase sinucideri, reprofilarea profesională, melancolia. Tot mai mulţi îşi iau zborul spre alte ţări. Au fost văzuţi, astfel, pe biciclete într-o pădure din Germania, într-un compartiment de tren în Ungaria, în pelicule de duzină la Hollywood.

Autorul declară în încheiere că îngerii mai pot fi surprinşi, cu precauţie, în zonele păşunilor nordice şi dincolo de bine şi de rău. (Editura „Lampadar“, Constanza 1962.)

HENRI LEDRU : *„Carte pentru analfabeţi“* — „Lectura cărţii este pasionantă. În nici o scriere nu m-am recunoscut ca în aceasta“ (Leon Drogfuss) ; „Cînd ai încheiat lectura cărţii lui Ledru, doreşti din toată inima s-o reciteşti. Numai că pentru aceasta trebuie să treacă din nou ani mulţi, spre a uita mai înainte scrisul şi cititul, deprinse pe negîndite.“ (Felix Marton-le Bijoutier.)

HELMUTH PAPAIANIS : *„Cutia cu piper“* — Puternic influenţat de Jean-Paul Sartre, romancierul uită să redevină el. Redevine ea.

SEMPRONIUS KALA : *„Satîr“* — Într-un oraş oriental din zilele noastre se introduce ca monedă satîrul în greutate de două kilograme. Se urmăresc consecinţele umane ale unei asemenea reforme. Oamenii îşi

plătesc datoriile cu lovituri bine ochite, scade numărul datornicilor, dar și al debitorilor. Un grup de reacționari preferă trocul. Sînt desființați pentru primitivismul lor. (Editura „Retax", Istanbul 1963.)

ALFRED CORAILLE : *„Oameni sub cheie"* — Urcarea și coborîrea din automobil, urmărite cu un mare talent al surprinderii momentului culminant, concludent pentru calitățile, pentru năzuințele celui care utilizează vehiculul pe patru roți. Observația e minuțioasă și se aplică unor numeroase cazuri. Urcarea după stilul „ca în căruță" are scuzele sale (îndelungata experiență rurală), în timp ce coborîrea pe brînci sau ieșirea prin parbriz sînt, evident, inovație de dată recentă, cu un înalt grad de profesionalizare. A urmări un individ deprins cu logica formală și a-i surprinde incoerența, contradicțiile. A înregistra o plecare urgentă, în văzul vecinilor, cu aerul că ești așteptat să-ți spui cuvîntul decisiv în împărțirea, după criterii numai de tine imaginate, a Europei. Cum urcă un infanterist, cum urcă unul deprins cu baricadele, cum coboară cel ce și-a convertit întreaga avere într-un automobil și simte luciul caroseriei ca pe propria lui piele. După felul în care se răsucește cheia de contact se pot distinge opt tipuri umane, cu întregul lor trecut, cu certul lor viitor, cu îndoielile lor trecătoare.

Drama începe atunci cînd coborîrea se face din mers. O situație : ai fost pînă la kilometrul 72 inspector general, mașina îți era dată spre a te folosi exclusiv în drumurile către instituțiile de inspectat, ordinul de destituire ți-a parvenit prin radio. Ce faci ? Cum mai cobori, pentru că trebuie să cobori, iar mașina încă aleargă ?

Se evocă în volum cîteva erori de interpretare, precum și de manevră. Autorul șofează prost, iar personajele, schițate destul de schematic, nu trăiesc. (Editura „Labirinth", Lima 1957.)

RINALDO METEORE : *„Trei întîmplări din Țara frigidelor"*

ADRIAN SAGYTARIA: *Documentele motanine*", Seria M — ediție îngrijită de C. Clemenceau. (Editura „Felix Alcan", Paris 1939.)

GOTTFRIED BÜRGER: „*Fantasticele întreprinderi*" — Despre epocala activitate a marelui spion austriac Georg Simson, în timpul marii conflagrații 1939—1945. Avocat cu perspectivă, Simson părăsește orașul natal, Graz, se angajează în forțele armate și, la începutul războiului, urmează o școală de spionaj militar. Prima acțiune, sustragerea din dosarele secrete ale Marelui Stat Major de la București a planurilor de amplasare a bateriilor antiaeriene, este încununată de deplin succes. Cîteva alte incursiuni în dispozitivul militar și diplomatic al dușmanului îi aduc avansarea. Austria este anexată Germaniei hitleriste. În anul următor, descoperă un sistem de detectare a circulației trenurilor internaționale. Invenție englezească. Zădărnicește transportul de trupe franceze către fronturile aliaților din Grecia. Bucurîndu-se de o înaltă apreciere din partea Reichului, căruia i-a adus mari servicii, este păstrat pentru lovituri grandioase. Studiază între 1940 și 1943.

La 1 martie 1944, i se încredințează cea mai importantă sarcină: să treacă peste liniile inamice, să coboare cu parașuta în spatele frontului și să comunice fotografii despre sistemul de apărare de la Margheritta. Momentele evocate de Bürger sînt palpitante: Simson, parașutat într-un sat din Cîmpia Melonului, trece prin mari pericole, călătorește travestit, îndură foamea și ploile frecvente, se îmbolnăvește, face comerț, intră în legături cu indivizi dispuși să se lase cumpărați, este prins și condamnat la moarte, dar evadează, trăiește ca un necunoscut într-o școală din sud, unde învață limbile italiană, armeană, turcă și pagasă, apoi reușește, în sfîrșit, să pună mîna pe documentele căutate.

Trece din nou prin mari pericole, încercînd să ducă în Germania pachetul cu planuri secrete. Precauții. Urmăriri. Schimburi de focuri, răni grave. Timpul trecea. Ajunge în sfîrșit într-un ținut mai liniștit, scăpînd de urmăritori. Călugării unui schit îl omenesc și-i împrăștie

temerile. Zăbovește în mijlocul admirabilelor sale gazde, declară că-i plac la nebunie peștele sărat și lichiorurile călugărești. Se împrietenește cu cîțiva din frații monahi și-i ajută la construirea unui teren de popice. Cînd lucrările sînt gata, își descoperă o nemaipomenită pasiune pentru acest elegant și nobil joc, organizează partide și campionate. Centrala de spionaj din Viena îi dă de urmă. Îl înștiințează prin trimiși speciali că este așteptat, că de el depinde soarta frontului din nord. Neîncetînd o singură clipă să se considere la datorie, Simson nu se poate desprinde însă de jocurile pasionante de popice. El își amînă de pe o zi pe alta plecarea. Exasperați, conducătorii Reichului încearcă să-l răpească. Agenții sosiți în micul schit sînt detectați la timp, imobilizați, convertiți la joc și resemnare : pachetul cu planuri îl va duce el singur, îl va încredința personal, nu poate avea încredere în nimeni. Deocamdată, popicele îl țin în vraja lor și nici nu concepe să întrerupă campionatul, oricît de multe avertismente continuă să primească. Pierde o partidă, cîștigă însă alte cinci. Acuză sistemul de ținere a evidenței punctajului, pentru care face propuneri.

La 9 mai 1945, cînd războiul s-a încheiat, Georg Simson și echipa sa cîștigau importantul campionat al Ligii sfinților monahi. Pachetul cu acte secrete rămăsese nedesfăcut. Cu ajutorul lor, Germania ar fi putut preîntîmpina invazia din Normandia, i-ar fi putut înfrînge pe englezi în bătăliile aeriene, ar fi salvat de la dezastru diviziile din cîmpia Padului inferior și ar fi cîștigat o strălucită bătălie în Balcani, iar în cele din urmă războiul.

Soluțiile propuse de Simson în jocul de popice (aruncarea „în *biais*“ a bilelor, „manga scurtă“, catapultarea „în vîrtej“, „ciobirea“) au intrat în patrimoniul jocului cu 9 figuri ca o contribuție îndrăzneață, revoluționară, ce a dat un nou avînt acestui sport. Biserica l-a trecut pe Simson în rîndul sfinților. „«Manga scurtă» — afirmă undeva criticul Georges Boyle — nu mi se pare întotdeauna eficientă. Cînd a conceput-o, sfîntul Simson era epuizat de nenumăratele pericole și privațiuni prin care trecuse ; soluția nu se ridică, după părerea mea, la ni-

velul excepțional al celorlalte excepționale idei ale marelui reformator.“ (Editura „Siegfried Braun“, Viena 1953.)

OCTAV PANAIT NEACȘU : *„A face și a desface“* — Romanul descrie la început un prînz fastuos în casa doctorului Gheorghiu. Tînărul Lucian Arvinte povestește cu multă vervă desfășurarea lucrărilor pe marele șantier de hidroameliorații de la Balta Greaca. În momentul în care tocmai demonstra eficacitatea folosirii jeturilor de apă la curățirea pragului principal al lucrării, cum se juca cu tacîmurile, simți o plăcere indecisă de a introduce lama cuțitului printre dinții furculiței. Împinse deci metalul rece, cu o mișcare pe care o alesese precisă. Eșec. Impulsul fusese șovăielnic. Nu-i nimic, își zise. Descrise apoi măsurile de prevenire a viiturilor, observă că Dunărea face uneori surprize constructorilor. Încercă din nou, în joacă. Tacîmurile rezistau. Se opri pentru o clipă din povestit și cercetă atent greoaia alcătuire a pîrghiei pe care și-o închipuise. Dar e foarte simplu, remarcă el. Continuă să-și întrețină comesenii cu detalii convingătoare. Întîmplarea unui localnic care descoperise pe fundul bălții desecate barca pierdută cu ani în urmă iscă unele comentarii agreabile. Cuiva de la masă i se întîmplase ceva similar cu un binoclu de cîmp, folosit la operă. Cuțitul nu intră între dinții furculiței nici de data asta. Fu mai mult decît surprins și se surprinse tulburat. Pînă la sfîrșitul mesei, simpaticul, vorbărețul, priceputul Lucian Arvinte se posomorî cu totul și părea că-și pregătește migrena.

Romanul urmărește, mai departe, viața eroului în alte împrejurări. Se bucura încă din tinerețe de o viață îndestulată, avea o familie plăcută și fericită, în carieră îl copleșiseră satisfacțiile. În diferite situații, la masă, depănînd amintiri și relatînd întîmplări recente, Lucian continua să fie preocupat de operațiunea care nu-i reușise măcar o dată și care, cu trecerea anilor, devenise preocuparea de căpătîi a vieții sale. Indiferent de locul unde se afla așezată masa, de ocaziile pentru care fusese așternută, de prezența unor intimi sau unor înalte

personalități, de calitatea veselei și a bucatelor, experiența nu ieșea. Încerca să schimbe radical condițiile de mai înainte: prînzea în birturi periferice, printre meșteșugari și femei ușoare, în avion, la iarbă verde, însoțit de prieteni și de un patefon. Își schimba comesenii ca un prinț capricios, refăcea experimental conversații ce i se păruseră favorabile și le întrerupea după scurtă vreme. Încerca să așeze mai întîi furculița, orientîndu-i dinții spre sud-vest, pe fondul unei relatări elogioase despre șeful lui de birou, încerca povestind despre cauzele care au condus la căderea Babilonului, pregătind cuțitul cu mînerul înainte. Descrierea unei mașini cibernetice, evocarea Verdunului, analiza unui poem de René Char, nu-i ajutau la nimic. Își modifica rapid regimul alimentar: untul și crenvurștii, preferați cîteva minute, erau înlăturați în favoarea sparanghelului și marțipanului. Avu impresia că tapioca îl poate servi. Făcu o lungă cură de slăbire. Se înscrise la o școală de judo. Zadarnic. Călători. Într-un hotel din Bratislava cunoscu o mezzosoprană din Nigeria și încercă alături de ea o oarecare speranță. La Berlin, la masa unui bar, nu numai că nu reuși, dar furculița îi scăpă pe pantalonii fresco și printre picioare. Trecu Alpii și repetă încercarea în fiecare cabană, la fiecare punct de popas, pe autostradă. Comandă în săptămînile următoare recepții fastuoase, înscenă petreceri cu femei scumpe și băuturi spumoase, organiză un carnaval la care convocă elita societății pariziene. Cuțitul nu intra. Nu-i ajutară nici calculele unui matematician celebru, căruia îi destăinuise datele problemei, nici cantitatea mare de medicamente pe care o îngurgită. Exasperat, descompuse în arce și fragmente, reduse fiecare act mai important al vieții sale, își reconstitui biografia, făcu investigații în frunzișul arborelui genealogic, în sfîrșit, se comportă între oameni cu mai multă îngrijire. Scrise versuri în hexametru și copiè, prin marile muzee din apus, lucrările unor maeștri incontestabili. Reveni, calculă, reproduse, propuse, respinse, dilua. Diabolicul cuțit aluneca. Sau se oprea în ciotul dintelui. Sau ezita și se opintea. Sau, pur și simplu, rezista la orice apropiere. În tot acest timp,

comesenii mîncau liniştiţi şi ignorau zbaterile eroului nostru, a cărui viaţă devenise de nesuportat.

Romanul se încheie tragic. Obosit de multiplele, variatele, mereu mai rafinatele sale încercări, Lucian Arvinte este surprins, într-o tristă zi, de moartea care ne aşteaptă deopotrivă pe toţi, înainte de a-şi fi realizat umila şi rău inspirata dorinţă, înălţată de eforturi şi experienţe la calitatea unui sfînt ideal. (Editura „Ramuri", Craiova 1963.)

EZIO TREY: *„Supradestinul"* — Un studiu aromat, bine crescut, cu muchii rumene şi miez savuros. Ideile lui se împlinesc alături de nuci şi stafide, se prăjesc uşor prin efectele cuptorului dogoritor, se răcesc apoi în cămară, pe raft. Un muc de scorţişoară transportă în zone foarte înalte, spuma revărsată reţine sensuri epicureice. Se taie în bucăţi egale, se aşază fiecare pe cîte o farfurioară, unde se încheagă crema interioară, cea mai tulburătoare; bucăţile se servesc proaspete, însoţite de un pahar cu apă, — spre plăcerea gurmandului, idealistului. (Editura „Krakataua", Tokio 1949.)

HEINRICH SPIEKER: *„Insectă"* — „Spre a-mi linişti nestatornicia — scrie eroul romanului —, m-am căsătorit de timpuriu. Am luat o femeie agreabilă. Încerc cu ea, de aproape treisprezece ani, fel de fel de idei şi ipoteze. Încurajator mi se pare faptul că toate experienţele noastre, unele obositoare, chiar exasperante, n-au consumat-o încă, ceea ce îmi permite să continui opera pe care am început-o şi care este o probă a perseverenţei artistice. Dintre cele mai izbutite lucrări ale noastre aş putea aminti: tîrnuirea de păr, aplicarea planşetei de desen pe părţile ei moi, ruperea nasului, băşicarea bărbiei, învineţirea mîinilor şi a părţii rotunde a şoldului, şutul scurt accentuat şi endecasilabul, înăbuşirea parţială prin acoperirea gurii cu perna şi opărirea neaşteptată, în somn, cu ajutorul ceainicului. În unele cazuri, experienţele au cerut eforturi mari. Gîndul meu

curat este să o înjosesc, să o rup, să o chinui, să-i diminuez progresiv personalitatea şi să-i anulez fiinţa terestră. Toate au un singur, măreţ scop : să observ, să adîncesc, să clasific, să generalizez. Sînt convins că după dispariţia ei voi putea înţelege mai bine, mai profund, ce înseamnă martiriul, în ce constă alterarea fizică şi sporirea virtuţilor — astfel ca să le pot descrie într-o operă grandioasă, pătrunsă de adevăr.

Adesea, seara tîrziu, după ce o zi întreagă am înghesuit-o, am turtit-o, am tăvălit-o şi am împuţinat-o, trăiesc scurte momente de slăbiciune, de înduioşare şi, retras în camera mea, sublimez pornirile-mi gingaşe compunînd lungi ode în cinstea credinţei de nestrămutat a soţiei mele." (Editura „Orizont", Buenos-Aires 1960.)

EGMOND PRAGER : *„Citatele"* — O carte de un fel deosebit : de-a lungul celor o sută douăzeci de pagini, sînt folosite, spre a ilustra acţiunea, peste trei mii de citate. Preotul satului începe povestirea citînd ce a spus, cu un ceas mai înainte, un credincios ; un nobil citează ce i-a mărturisit femeia pădurarului său în timpul unei întîlniri de dragoste ; un sufleur de teatru citează frînturi din piesele pe care le-a suflat ; o profesoară citează pe cel mai prost elev al ei ; criticul literar citează pe toţi — pe fiecare în parte, pe cei care au avut dreptate, pe cei ce n-au avut — şi aici se autocitează ; un avion de recunoaştere citează peisaje militare ; o oglindă citează detalii vestimentare.

Unii citează frumos, alţii însă citează prost, falsifică. înfrumuseţează, taie de colo şi adaugă aici, pun punctul înainte de verbul predicativ şi încep cu literă mare după virgulă. Toţi au pasiunea citatului şi, priviţi de deasupra, toţi stau într-un cerc şi joacă aceeaşi minge : citatele sar de la unul la altul, se întorc şi se duc, ezită o clipă în aer şi iar cad. Omenirea mestecă încontinuu, neobosită. Cînd o idee nouă a răsărit de undeva, ca o minune de cauciuc, mulţimea aleargă după ea, o înhaţă, o frămîntă, o macină şi o îmbucătăţeşte. Gata ! Trec

apoi cu toții din nou în cerc și reiau citatul de unde l-au lăsat *. (Editura „Rotonda", Salzburg 1938.)

ANDRÉ HAUSENBLAS : *„Perspective"* — Scrisoare a savantului suedez adresată tineretului studios al patriei sale (și, adăugăm noi, al întregii lumi), despre evoluția probabilă a științei în viitorii două sute de ani. A. Hausenblas deplînge în trei sute douăzeci și șase de pagini graba nejustificată cu care tinerii cercetători urmăresc să obțină, în numai cîțiva ani, descoperiri epocale, legi esențiale, să afirme teorii de o nemaipomenită noutate. Calea cea adevărată nu este aceasta, afirmă savantul, febra secolului nu trebuie să pătrundă în biblioteci și laboratoare. Numită pe nedrept *provincială*, zăbava creatoare este de preferat. Știința își poate permite astăzi, cînd sînt antrenate pe ogoarele ei sute și mii de persoane, să distribuie fiecăruia doar o îngustă fîșie din subiectul de cercetat, cu obligația ca cercetătorul să studieze îndelung foarte limitatul său domeniu, cu ambiția de a-l stăpîni integral, de a-l epuiza. Este drept, scrie Hausenblas, accesul la informații fiind mult mai lesnicios decît cu o sută de ani în urmă, un cercetător din zilele noastre se poate pune la punct în problema care îl preocupă, într-un timp record. Dar la ideile generale, la legile atotcuprinzătoare se ajunge numai după ce, de-a lungul unei vieți de om, ai cîntărit fiecare fapt, l-ai utilizat parțial, l-ai experimentat cu perseverență, în tihnă și singurătate. Este mai util a cunoaște temeinic toate aspectele firului de nisip, decît în mod aproximativ ansamblul construcției în care se va cimenta cîndva și în care el ar fi sortit să rămînă o necunoscută.

---

* Cum citează personajele cărții : O femeie spune : „Țînțarul acela i-a făcut o înțepătură și asta poate să însemne o intenție — zicea alaltăieri Hermann" ; „A fi șofer — răspunde Helga — constituie o chezășie, cum observa învățătorul, căruia i se relatase de către un călugăr întîmplarea cu calul. Dar țînțarul e insectă iar omul hoț." Etc.

Pe bună dreptate, Hausenblas laudă strădaniile specialiştilor care îşi dedică toate eforturile lămuririi unui singur aspect parţial. El citează articolul „Figurina din miez de pîine", semnat de Claudio Montale, Ginevra Bertucci, Luca Tartini şi Antonio Bellacasa *, în care sînt făcute precizări în legătură cu data modelării de către Goethe a unui chip din miez de pîine, în timpul unui prînz la prietenul său Finkelstein din Hanovra. În manuale, anunţă articolul, se prezintă ca dată sigură a creaţiei figurinei 13 ianuarie 1772. Ea ar părea indiscutabilă dacă marele poet n-ar fi suferit în acea zi de o indispoziţie a stomacului, ceea ce exclude posibilitatea ca autorul să fi stat, chiar numai ca spectator, la masă. Dar într-o însemnare a cancelarului Müller se vorbeşte despre faptul, foarte verosimil, că Goethe se afla în acea zi în Italia, după cum lasă să se înţeleagă o scrisoare a sa adresată baronului de Braunschweig, în care se relatează interesante excursii în împrejurimile Florenţei, la Fiesole şi San Martino. Italienii mănîncă de obicei macaroane, pasta lor face de prisos pîinea. „Un prînz italienesc, scrie Franz Black, se remarcă prin absenţa totală din meniu şi de pe masă a pîinii, cu care noi sîntem obişnuiţi". În afară de aceasta, precizează Bellacasa, figurina a fost descoperită la Magdeburg şi un eventual transport al obiectului la o atît de mare distanţă este optzeci de procente dintr-o sută exclus. Mărturii contemporane (cf. Mario Zambezi, Filippo Scama, Eberhardt Knopp) afirmă că, în mod sigur, la 12 ianuarie Goethe se afla într-o lojă a operei pariziene de unde urmărea un balet de Lully, despre care, în pauza spectacolului, avea calde cuvinte de admiraţie. În ziua aceea nu băuse decît un pahar cu lapte, susţinînd (vezi însemnarea lui Fr. Xawer Borna) că muzica clasicismului francez nu poate fi receptată „decît într-o stare de lejereţă a spiritului, pe care o poate pregăti în mod ideal numai alimentaţia lactată, *fără făinoase*" (subl. lui Borna). Este exclus ca a doua zi poetul, de

---

* Buletinul bilunar al Muzeului documentar de antichităţi din Meissen, nr. 6—8, 1962 pag. 19—27.

bună seamă slăbit după sumara hrană, să se fi deplasat la Hanovra. Figurina descoperită reprezintă neîndoielnic portretul caricat al unui lapon. Dar Goethe avea să călătorească în Laponia abia în anul următor, de unde va păstra amintiri de neuitat despre oameni și locuri. Este mult mai sigur că poetul a modelat mica operă de artă în închisoare, la Dresda, ipoteza fiind confirmată de analizele chimice ale unei bucățele a figurinei, lucrată în miez de pîine neagră cu adaos de rumeguș. Goethe a stat în închisoare numai o oră, pînă s-a putut stabili identitatea sa, și aceasta s-a petrecut la 18 iunie 1794 — era într-o joi, după amiază. „Data este în bună măsură improbabilă", afirmă Ch. Renard ; întemeindu-se pe documente ale familiei Fuchs (care indică, printre altele, o scrisoare a unei tinere albaneze ce schimbase cîteva cuvinte cu Goethe în trecerea acestuia prin Ragusa), cercetătorul descoperă că poetul manifestase dintotdeauna silă și ironie neiertătoare față de cei „care chinuie pîinea noastră cea de toate zilele, pentru a face din miezul ei idoli ridicoli și alte blestemății". Aceasta este o părere pe care Goethe o împărtășește începînd cu 1762, o dată cu lectura cărții lui Richter-Atlantida *Zei și idoli de împrumut*, astfel că este exclus ca data propusă să fie cea adevărată, marelui gînditor neputînd să i se atribuie fapte pe care, teoretic, le detesta. Figurina fusese, așadar, lucrată cam pe la 1745, în vară, grîul din care fusese plămădită pîinea provenind cu certitudine din noua recoltă.

În sfîrșit, sînt indicii că Goethe n-a intenționat niciodată să-și irosească geniul într-o operă de amator ; dacă ar fi avut cea mai mică intenție în acest sens, ar fi notat undeva momentul, și cercetările de astăzi ar fi fost simțitor facilitate. Ginevra Bertucci confirmă varianta propusă de Renard, ea este însă de părere că, în ce privește calitatea materialului, miezul de pîine era mult mai vechi, de vreme ce aluatul din care fusese confecționat purta arome înlăturate încă din 1740, cei mai mulți consumatori cerînd în acel an parlamentului interzicerea înglobării de condimente în material. Goethe, după spusele Ginevrei Bertucci, frămîntase miezul de pîine pe cînd era copil — bucata fiind reținută spre a

face din ea un portret al unui prieten. Neîndemînatic, ignorant în privința surprinderii trăsăturilor morale, viitorul poet ratase încercarea și, de aici, părerea că este vorba de reprezentarea unui lapon. Înainte de a fi achiziționată de Muzeul din Halle de la o bătrînă învățătoare, lucrarea suferise ciupiturile unor vrăbii ; astfel, nu se poate exclude presupunerea că unele linii atribuite măiestriei copilului precoce pot să se datoreze întîmplării, ciugulitului neuniform al gingașelor, resemnatelor zburătoare. (Editura „Metronom", Hanovra 1963.)

JEAN-JAQUES RIBOT : *„Urbanele"* — Peisaje fine, observații interesante, idei. În postfața cărții se dă planul amănunțit al sălii operei „Scala" din Milano și se indică printr-o săgeată roșie locul unde autorul și-a uitat, după un spectacol, binoclul. (Editura „Sybaris și Una", Lyon 1958.)

SEVER LUNA : *„Cel care rîde pe dos"* — Cu ajutorul oglinzii și al machiajului, Felippe își perfecționează, de-a lungul a cinci sute de pagini, tehnica rîsului. În final, mecanismul este atît de bine pus la punct încît... dar să-l lăsăm pe cititor să afle singur cele ce se întîmplă.

SEPTICESSIMUS : *„Eminescu și epoca lui"* — O generație întreagă și după ea încă o jumătate de generație au reținut din biografia marelui poet că se purta neglijent îmbrăcat, că mînca la ore neregulate și că îi plăceau zăbovelile îndelungi în nu știu ce crîșme de periferie. Dar din documentele aflate în ultimii ani reiese că Eminescu a fost doar o dată surprins într-o stare de neorînduială vestimentară și doar de două ori a căutat pe cineva într-un local.

În vremea noastră, să ne fie cu iertare, umblăm mai totdeauna rău îmbrăcați, nerași, cu ochii înfundați în orbite, trecem adesea pragul restaurantelor de mîna a doua și mîncăm de prînz uneori chiar la opt seara. Dacă pe el îl judecau aspru și-i făceau o atmosferă nefavora-

bilă, pe noi în schimb nu ne remarcă nimeni, și nimeni nu ne acuză. Generațiile de care vorbeam au fost interesate să-i creeze o asemenea faimă. Putem conchide că este cu totul absurd ca poeții din zilele noastre să se scuze cu „și Eminescu era așa". Pentru simplul fapt că Eminescu nu era așa. (Editura „Cultura națională", București 1963.)

AURELIU POPA : *„Trece-l dincolo !"* — Doi funcționari stau la două mese și scriu în două registre. Unul înregistrează pe cei care au de plătit datorii pe trimestrul în curs. Celălalt face lista contribuabililor pentru anul viitor. Pînă aici acțiunea nu are nimic interesant, lectura romanului fiind pe alocuri plicticoasă. La un moment dat se vorbește despre un cetățean care n-a plătit dările timp de mai multe luni. Primul funcționar întreabă : „Ce facem cu el ?" Cel de-al doilea răspunde : „Trece-l dincolo". De aici, acțiunea își schimbă ritmul : pe ușă intră datornicul în persoană, datornicul face scandal, primul funcționar dă să-l arunce pe scări, intră în discuție și o cucoană, al doilea funcționar încearcă să-l convingă pe contribuabil că este imbecil, cucoana iese lovită, primarul, care auzise gălăgia, apare în ușă, tabloul maiestății-sale cade din cuiul prea subțire, funcționarii pălmuiesc pe datornic, datornicul insultă pe primar, cerneala pătează haina contabilului-șef (nu se lămurește cine aruncase călimara), primul funcționar se reașază la masă, al doilea funcționar se așază la masă, primarul iese, iar contribuabilul, adunîndu-și de pe jos pălăria, cere scuze și urmează pe primar. În audiență, se fac calcule și contribuabilul demonstrează că a plătit la zi și că venise pentru o adeverință, că are porc de tăiat. Se reconsideră situația, i se dă adeverința, se încheie un proces-verbal și este chemat pentru luare de cunoștință cetățeanul I. L. Caragiale. Formula „trece-l dincolo !" dobîndește deodată o semnificație mult mai adîncă. Faptele în sine ne sînt indiferente, ceea ce ne interesează sînt relatările de dincolo. Și ele există. (Editura „Florin Mircescu", Galați 1938.)

NIKOLAS RÁAB : *„Nisetrul“* — Să extindem traducerea în viață a literaturii și vom obține o adevărată îmbunătățire a moravurilor. Pînă deunăzi, nefiind pusă la punct rețeta traducerii, oamenii citeau, rețineau ceva vag, apoi se străduiau să imite sau să urmeze un exemplu oarecare, un gest mărinimos, o facere de bine, o atitudine. Se subliniază că metoda lui Felix Robinet nu are nici o fisură și nici un neajuns. Traducerea se poate face azi, datorită ei, direct. Fiecare cuvînt are un sens, o greutate semantică specifică. Se extrage formula cuvîntului, se înscrie într-un program, se introduce în mașina electronică. Se apasă pe buton. Versurile lui Marian Lott, de pildă, indică imediat cititorului să meargă la gară și să măture vagoanele de curînd sosite din cursă ; nuvelele lui Mihail Celenter îndeamnă să saluți steagul, cînd trece, și să preamărești, la ora prînzului, binefacerile ligii împotriva malariei ; romanul *Niciodată nu voi fi soldat* al lui Xavier Opus se reduce la formula : „pune capăt deprinderii tale de a minți“ etc. Autorul procedeului menționează că, după familiarizarea cu operațiile, nici nu mai ai nevoie să faci lectura cărților. În curînd, toate librăriile vor pune în vînzare mici cartoane pe care vor fi înscrise, în traducere perfectă, îndemnurile principale cuprinse în cărți, și ție, cititor cu un fond sănătos și mare dorință de acțiune, îți va fi ușor să afli în raft leacurile morale și îndrumările de care vei avea nevoie. Autorul se întreabă dacă viitorii ani nu ne vor pune problema desființării paginilor de tipăritură pentru că mașini noi, perfecționate, vor putea să propună din capul locului sfaturile optime, fără să mai fie nevoie de strădania scriitorului. (Editura „Parnasse“, Paris 1960.)

JOHANNES MAYOR : *„Pe Kant eu l-am omorît“* — Mărturisire zguduitoare : „Cum de ați putut crede că pe filozoful de la Königsberg l-a putut ajunge moartea pașnică ? Gîndiți-vă bine : era el omul care să sfîrșească asemenea oricăruia dintre noi ? Și, la drept vorbind, era el omul care să moară vreodată ?

Am profitat de faptul că cei între care trăia nu-i acordau prea mare importanță, l-am atras în curtea mea și l-am măcelărit."

Astfel își începe cartea scriitorul J. Mayor. El povestește apoi împrejurările în care îl cunoscuse pe Kant, ambianța intelectuală, preferințele filozofului. Încercarea de a reface arborele genealogic al familiei Kant, în scopul aflării unui strămoș ilustru, se oprește descumpănită la jumătate, pe o cracă robustă, de unde nu se vede prin frunziș decît o localitate cu un turn de biserică ; o cercetare mai atentă descoperă mai jos, pe coaja încă tînără a copacului, un șuvoi subțire de furnici. Scena masacrului e, în schimb, admirabil descrisă.

Kant își privea prietenul cu interes, cu o liniște socratică, ceea ce dovedea o oarecare pregătire, în ciuda faptului că uitătura unui filozof nu este niciodată concludentă. Era zîmbitor, foarte receptiv la anecdotele cu care acela îl ispitea. După ce l-a atras într-o magazie, Mayor a pus mîna pe topor, și-a înfipt bine picioarele în pămînt și l-a lovit. Un sunet grav, de clopot, învălui îndată lucrurile. În loc să cadă — lovitura fusese semicirculară și scurtă —, Kant continuă să-l privească cu ochi liniștit, și-i ceru o țigară. Înnebunit, convins că filozoful făcea un joc colosal, pe măsura gîndirii sale, Mayor revizui rapid schema pîrghiei, își făcu mustrări, ridică din nou toporul și-l lovi cu toată puterea în tîmpla dreaptă. Dangătul de clopot se repetă. De undeva, din vecini, un glas de femeie se auzi : „Încetați cu clopotele, oamenii nu pot să doarmă !" Mayor simți că își pierde respirația. „Auzi, gîndi el, marele filozof e gata să-și dea sufletul, iar dumnealor le arde să doarmă !..." Dar, privindu-l pe Kant, tresări : nici vorbă de pierderea bunei dispoziții, necum a vieții. Mai solid și mai drept decît oricînd, filozoful insistă să i se dea o țigară. Simți că e de datoria lui să fie cît se poate de gentil, scoase o țigară și i-o oferi. „Mulțumesc", spuse Kant, apoi adăugă : „Nu crezi că ar fi timpul să ieșim din magazia asta împuțită, unde ne cam plictisim, și să ne reluăm locurile pe șezlonguri ? Ador aerul grădinii."

Mayor, ca orice meșter, nu era omul care să renunțe la intențiile sale. Își regăsi repede tonul firesc, reîn-

nodă conversația, ascultă cu admirație o frază a interlocutorului, care începea cu „studiul aprofundat al fenomenelor, al interdependenței lor..." și se încheia cu „...raportul de subordonare al primului principiu față de-al doilea", îl luă pe filozof pe după umeri, îl conduse la menghină, îl așeză cu delicatețe la orizontal, îi pipăi gîtul cu gesturi sigure, de expert. Îndată ce observă că grumazul acestui trup, în întregime de metal, trăda o oarecare fisură, îl prinse pe filozof în menghină și-i dădu o lovitură scurtă cu toporul întors. Capul filozofului se desprinse zîmbind. „Hei, drăcia dracului, spuse înveselit Mayor, cine se putea aștepta la așa ceva ?" „E tare, nu ? interveni Immanuel Kant, bălăbănindu-și capul. Numai că prefer să nu faci prostii. Folosește patentul !"

Cu tot ajutorul patentului și șurubelniței, operația rămînea anevoioasă, arată în continuare Mayor. Dumnezeule, cîte șuruburi, șaibe și resorturi ! Abia desfăceai o sudură, că te pomeneai în față cu bile și arcuri, desprinzîndu-se din laringe, din hipofiză ; demontînd sternul, la nivelul cordului, aflai dedesubt cercuri de aluminiu, cu bușoane îngemănate, tije și ghiventuri. După mufe, Mayor desfăcu pinioane, axe prelungi cu camă, garnituri din bronz, nituri și articulații. Recurse la flacăra cu carbid. Dacă în cutia toracică predominau pîrghiile, roțile dințate, lagărele cu știft, în abdomen se îmbucau bielele, angrenajele cardanice, arborii cotiți. Vilbrochenul lucrase mult, fusese suprasolicitat. un capăt ieșise din lăcașul lui și atîrna.

Șase zile a tot demontat Mayor piesă cu piesă, încercînd plăcerea de a descoperi jiglere de mult dispărute din comerț și bucuria succesului asupra unor mecanisme îndărătnice, deși destul de simple, la care constructorul nu cheltuise cine știe ce imaginație și iscusință. Desfăcu roți și bujii, carterul și ambreiajul ; baia de ulei arăta ca vai de lume.

În sfîrșit, treaba era gata. „Ei, și acum ? îl întrebă filozoful pe Mayor, acum ce ai de gînd să mai faci ?" Își aprinse o țigară. Fuma cam mult. Mayor răspunse : „Mulțumesc dumitale, ca tot creștinul, după șase zile de muncă, cea de-a șaptea mă odihnesc". „Cuminte

vorbă, observă Kant, dar treaba nu e făcută decît parțial. Mai ai sistemul meu, corespondența, mai ai monumentul. Nu mi-a plăcut niciodată lucrul lăsat la jumătate." „Toate la vremea lor, răspunse bunul Mayor. Si luni e zi. O dată deşurubată, maşina nu mai rezervă dificultăți. Mecanismul îmi pare cunoscut, Sachs şi Volkswagen folosesc acelaşi sistem de aprindere, împrumutat de la francezi. De ce să ne grăbim ? Mai facem o țigară ?" Kant nu fu mulțumit de răspuns. Mayor observă, de aceea adaose : „Cît despre monument, voi topi aceste lagăre de bronz şi — se va face ! Înainte de noiembrie sper să desfac şi sistemul. E acolo o şurubărie încurcată de nu-ți vezi capul. Dacă va fi nevoie, voi angaja un ucenic. De un lucru vreau să fii convins : nu te voi lăsa neterminat, bunul meu prieten, te voi lucra pînă la capăt, cinstit, nemțeşte, merită oboseala. Fii bun, întoarce puțin capul : uite, mă ții de vorbă şi prin trompa lui Eustache se scurge lichidul de frînă..."

Imannuel Kant închise ochii şi zîmbi.

SOREN HIMMELBROCK : *„Antidiagnozele"* — O societate care îşi propune drept țel înnobilarea oamenilor şi înlăturarea cauzelor decăderii multiseculare trebuie să studieze atent istoria. Autorul pleacă de la ideea că soluțiile oferite pînă acum de filozofi şi de mulți dintre oamenii politici ar fi logice dacă nu s-ar sprijini pe diagnoze false. Se impune reluarea *ab ovo* a procesului pentru stabilirea unui diagnostic precis. Spre a aprecia lucid, Himmelbrock solicită înlăturarea din principiu a tuturor soluțiilor date pînă acum şi care ne întunecă înțelegerea purtîndu-ne pe o pistă falsă. Greşeala autorului este că, furat de operațiunea de negare a filozofilor clasici, dezvoltă exagerat partea judecării critice a operelor. Şi mai duceți-vă dracului, cu edițiile voastre princeps ! — strigă el înverşunat. Himmelbrock desființează mai întîi pe Aristot („l-am prins cu mîța-n traistă"), pe Platon („cel mai anglican dintre greci"), pe Seneca („purtat de gît prin bîlciuri ar fi de o mie de ori mai interesant, mai mîngîietor"), pe Sfîntul Augustin („autorul şotronului spiritual"), pe Mar-

silio Ficino („subtil ca un băcan"), pe Thommas Morus („bun doar pentru a poza în colaje cu porumbei"), pe Fichte („mai curînd electrician decît filozof") și pe alții.

Odată încheiată reconsiderarea critică a filozofilor, apare momentul elaborării, formulării unei noi concepții, a unui sistem filozofic masiv și inatacabil, care să zguduie lumea, să o așeze pe un alt făgaș, anul I al unei ere fericite. „Voi propune soluții radicale, teoretice și practice, care vor zgudui conștiințele și vor reintegra omenirea pe drumul ei firesc". Sören Himmelbrock spera să formuleze acest măreț sistem filozofic în volumul II al lucrării sale. A murit înainte de a scrie măcar o singură pagină. Pierdere ireparabilă pentru omenirea gînditoare, ca și pentru sensibilul cititor, care parcurge cartea și se simte, în final, singur, nefericit și în veci neconsolat. (Editura „Vogans," Köln 1930.)

LEON ROMAN-TOBRUK : *„Spre polul ud"* — Biografia lui Maximilian Faența, de la plecarea lui din Weimar, pînă la primirea la curtea lui Ludovic al III-lea. Îndată ce a ieșit din orașul natal a călcat într-o mocirlă care i-a cuprins pînă la gleznă piciorul drept. La trecerea pe la castelul feudalului, l-au întîmpinat cîinii domeniului. S-a refugiat într-o cocină de porci, unde s-a tăvălit pînă a doua zi în zori. Abia scăpat, s-a aruncat într-o căruță. Căruța transporta un mort de ciumă. S-a limpezit și a început să-și dea seama ce răspundere și-a luat într-un bordel din Wilhelmstrasse. Înfometat, a mîncat într-un curat și pitoresc birt din cartierul studențesc. S-a scăldat apoi în Elba. A căutat să dea uitării încercările care voiau să-l abată de la țel. În după-amiaza aceleiași zile, l-a tăiat o aprigă diaree (mîncarea de la birt fusese alterată), dar și-a revenit cînd și-a aflat pielea plină de bube. (Elba, scriseseră ziarele, spălase în săptămîna aceea un spital și transmitea acum o boală cutanată foarte scîrboasă.) Călătorind mai departe, niște călugări care se întorceau de la o petrecere i-au dat o bătaie. Cum trecuseră destule zile, era timpul să-i apară primul semn al spur-

catei flori ce se numește sifilis. În schimb, un tînăr german îi declară o dragoste perversă pe care i-o și dovedi îndată. O ploaie bună îl spălă apoi și-l lovi, spre sfîrșit, cu o grindină deasă. Cineva, într-o vale, îl împușcă în fesă, un hoț îl buzunări și-i lăsă în coastă un cuțit. Cînd își reveni, o bună văduvă îl adăposti în patul ei, și se simți bine pînă la apariția, în miezul nopții, a unui bărbat ce se pretindea soțul femeii. Un alchimist la care se prezentă ca să-și vindece tremurul bărbiei îi oferi o băutură tare, miraculoasă, care-i înțepeni îndată brațul, dar nu numai brațul. Ar fi putut iubi, astfel întărit, o mie de curtezane, dar nimeri într-un regiment aflat în carantină.

Maximilian a călătorit cu îndîrjire înainte. A observat că nu mai avea piciorul drept (i-l tăiase un luminat cavaler) și a preamărit pe Domnul, în timp ce mațele îi chiorăiau de foame. Niște muzicanți milostivi îl ospătară. În mîncare aflase pene însîngerate, dar era bine, și oamenii se dovediseră bine intenționați, de vreme ce glonțul trimis de unul dintre ei nu-l atinse și își simți buca întreagă. Avea sentimentul unei împliniri.

După alte întîmplări, a ajuns, în sfîrșit, la Curte. Ludovic, bucurîndu-se la știrea că a sosit, îl primește imediat.

— Cad la picioarele Tale, împărate, orbit de splendoarea chipului Tău, zdrobit de înțelepciunea Ta.

Căzu. Și nu se mai ridică în vecii vecilor.

TORO HYNEMEYER: „*Congresul proștilor* — Foarte greu de convocat, din cauza dificultății de a indica cine sînt cei mai potriviți delegați pentru a reprezenta „marea familie a proștilor" la congres (proștii se manifestă, dar se și ascund), forumul suprem se întrunește totuși la 2 iulie 1937, la Oslo. Hynemeyer, excelent reporter, cercetează îndeaproape pe cîțiva dintre delegați, le cultivă prietenia, află date foarte interesante despre „Liga săracilor cu duhul", asociație mafiotă cu sediul la New York, cu largi ramificații în toate țările — dispunînd de fonduri fantastice —, rea-

lizează pe baza materialului obținut zece portrete admirabile, apoi urmărește îndeaproape lucrările : proștii se exprimă corect, au idei interesante, sînt animați de bune sentimente față de semenii lor, expun cîteva proiecte de rezoluții ce emoționează. De pildă, hotărăsc să renunțe la formele lor de organizare, să lucreze fiecare individual, printre concetățenii lui, în deplină libertate, spre binele omenirii. (Editura „Termopile", Atena 1939.)

DIOCLEȚIAN POPESCU : *„Sonda"* — „Descriere a modului în care autorul a fost nevoit să urineze cu ajutorul sondei, deși n-avea nevoie de așa ceva. Se presupune că necunoscuții care i-au impus operația erau medici și urmăreau să facă un experiment. Eu cred că erau oameni simpli, binevoitori și dezinteresați, ca mine și ca dumneata". (Modest Mateianu, în *Ecoul,* 24 ianuarie 1943.)

NICCOLO STROPHA : *„Ce se poate petrece într-un patrulater"* — Descriere amănunțită, nu mai puțin încîlcită, a evenimentelor dintr-un patrulater, de luni dimineața pînă sîmbătă seara. Sensul evenimentelor, după Oliver Stan, putea să lămurească unele neajunsuri ale vieții sociale. 16 volume în 8°. Prefață de Paolo Giaccometti. „Cartea asta — remarcă François Mauriac — se distinge printr-o înlănțuire strălucită de argumente. La mijloc e un mare adevăr."

La mijlocul cărții se face constatarea că adevărul nu este de găsit. (Editura „Apollo", St. Gall 1939.)

LAURENȚIU MEGA : *„Povestiri din Cosmos"* — Printre altele : „N-am putut bănui vreodată cîtă frumusețe se află dincolo de atmosfera planetei noastre. Pretutindeni unde întorceai capul, alte și alte minuni : Marte se zărea decotextil (expresiile noastre obișnuite nefiind capabile să acopere și să exprime noțiunile și peisajele, autorul găsește și utilizează un limbaj ce i

se pare mai elocvent), cerul era trictrac și axus, iar spre punctul zenitului — foarte relativ în spațiul interplanetar — se deschidea ca o corolă ui-ui și lipa-lipa. Era hun-hun și gin-gop, deosebit de hura și poca unor zone rintintin." Tot din călătoria spațială, Laurențiu Mega a reținut asemenea impresii: „Înainte de a călători printre stele, auzisem vorbindu-se despre indiferența și sălbăticia Cosmosului. Nimic despre așa ceva: atît în Cosmos cît și în jurul său, am fost întîmpinat cu prietenie, cu fluturări de mînă și, pe alocuri, chiar cu tradiționala pîine și sare. În loc de indiferență, aflam peste tot căldură. Cosmosul nu e rece." (Editura Flammarion, Paris 1959.)

NORBERT CROWELL: *„Ideile în stare mobilă"* — Îmi aplec fruntea pe umărul tău, femeie dulce, îmi liniștesc sub pleoape zbaterea valurilor lumii și mă așez într-un golf de bunătate, în afară de timp. Alături de inima ta, gîndurile redevin nobile. Tu știi că eu pot urmări foarte bine, pînă departe, toate aventurile gîndurilor, toate jocurile ideilor care-mi traversează ființa? Gîndurile sînt lungi și subțiri, ca macaroanele, rareori îngroșate la capete de vreun nod. Aleargă sau, mai bine zis, se strecoară în viteză printre lucrurile încăperii și se laminează, se ascut, devin tăioase. Uneori sînt sisteme de lanțuri, cu verigi inegale, ca vocalele, ciobite ici-colo, tuflite în partea de jos, la șină. Ideile, în schimb, sînt mici, ca banii mărunți, sar neobosite ca stelele unui cuptor de fontă, cu o viteză nebună. E o circulație amețitoare. Ideile sînt spermatozoizii gîndurilor, excrescențe diferențiate ce tresar în fiece moment. Iată, o idee e gata să se spargă de un perete, alta se desface ca o nucă verde aproape coaptă; cîteva sînt colorate viu, roșii, galbene, verzi, dar cele mai multe dansează în alb și negru, într-o ploaie de scame și de segmenți. Mulțimea lor mă sperie, viteza lor mă turmentează și mă împinge în panică. Tresar la fiecare clipă: „Stai, strig uneori, atenție! Era să te terciuiești de peretele acela, flegmă sfîntă!" Ca nebunele, ideile zăbovesc puțin, apoi zvîcnesc în spațiu, mai departe.

Mi-am muncit mintea şi-am inventat unele reguli de circulaţie. Oarecare ordine era necesară. Le-am dat gaură la mijloc şi-am întins sîrme. Schema e, deocamdată, liniară. Ele aleargă de-a lungul firelor ca inelele de perdea, însă libertatea lor de altădată a fost evident stînjenită şi ciocnirea frecventă produce un zumzăit agasant. Îmi este milă de soarta lor zornăitoare. Cînd una, mai bucălată, pare tristă, stînjenită, o scot de pe lanţ şi-i dau drumul în bălării, să zburde. Se învîrteşte în rotocoale largi, compensatoare ; năzuieşte către cerc, pentru că vin îndată grăbite sentimentele miriapode şi o încurcă, o antrenează în dansul lor, dedesubt. Am însemnat cu var trasee convenabile. Ideile lunecă cu mai multă grijă, se scurg mai ordonat, însă ciocnirile n-au fost întru totul evitate. Cele cristaline, la violenţe şi coliziuni se sparg în mii de cioburi. Pierderea lor e dureroasă şi atunci mi se rupe inima de sfirşitul pretimpuriu. Şi plîng. Stau în cumpănă. Sînt gata să adopt circulaţia europeană pe dreapta şi sistemul verde-liber, roşu-interzis, dar nu se vor naşte atunci dificultăţi noi ? Nu ştiu ce să fac. Ce mă sfătuieşti, iubita mea, ce mă sfătuieşti ? Răspunde-mi mai clar. Vorbeşte-mi mai tare : în capul meu zornăie acum o găleată cu monede şi nu te aud. Îmi declari că mă iubeşti ? Că eu sînt bărbatul pe care l-ai vrut ? De ce schimbi vorba ? N-ar fi mai bine să convertesc mulţimea asta mişcătoare, monedele astea aproape sferice, într-un cec cu acoperire la orice bancă europeană, unul singur, şi să mă culc liniştit ? Nu crezi că ar trebui să-mi instalez criterii magnetice, ordonatoare, un fel de fişicuri din metal moale, în care să le tezaurizez ? Învaţă-mă să gîndesc liniştit, cu ideile înşiruite, cu aţele bine depănate pe mosoare şi suveici, cu balustrade solide, ca să nu mai cad niciodată dincolo, cu capul în jos, ca să nu mai auzi zornăind pe ciment niciodată mărunţişul, paralele şi, cine ştie, napoleonii. (Editura „Papagal“, Brasilia 1962.)

LUCILLE PERIER : *„Memorii“* — Scrise cu multă sensibilitate, cu anume stil delicat, memoriile doamnei

Perier devin neinteresante atunci cînd vorbesc despre marele scriitor Aldo Perier, soțul memorialistei. În general, sînt relatate aspecte cotidiene nesemnificative și, pentru cititorul comun, profund plictisitoare. De pildă, pagina care explică împrejurările elaborării *Cărții despre vase*: „Lulu (așa i se spunea în casă lui Perier) s-a trezit într-o dimineață cu o pornire sălbatică de a mă avea. Eram obosită, continua să mă chinuie o migrenă din ajun. Am căutat să evit. Pentru că insista, i-am vorbit despre invenția unui suedez care a obținut din deșeurile menajere o cremă de frumusețe. N-a fost cu putință să-l abat de la gîndul său: Perier s-a enervat, a tras de mine cu un fel de ură, cu un fel de dorință de a mă înjosi. Mi-a sucit brațul, m-a culcat pe covor cu puterea lui, care, cu toată vîrsta înaintată, nu scăzuse cu nimic, mi-a sfîșiat capotul și m-a stăpînit dumnezeiește. După ce și-a aprins țigara, a ținut să-mi declare că acum douăzeci de ani era în stare să nu fumeze timp de trei zile, mi-a cerut să nu vorbesc prietenilor mei despre întîmplarea cu George la Academie, apoi m-a rugat să-i protejez, după moarte, memoria. I-am promis. S-a îmbrăcat repede, a dat telefon la frizer, anunțînd că va întîrzia, și s-a așezat la masă. A deschis larg fereastra (pe o crenguță cînta un pițigoi, soarele înveselea grădina). A scris aproape două ore, în timpul cărora m-a întrebat doar atît: «Muți, știi tu oare ce înseamnă, în ordinea poetică, o pălărie de fetru?» După o clipă, tot el mi-a comunicat răspunsul: «E o sinecdocă cu fundă». Am fost emoționată, deși m-am prefăcut că nu rețin. I-am admirat geniul și pătrunderea cu totul neobișnuită. Am simțit că încă îl iubesc. La ora prînzului, pagina era scrisă. Extraordinar!" (Editura „Tacit", Livorno 1965.)

JULIUS BÖHLER: *„Cînd vreau să beau un pahar cu apă"* — Din punct de vedere filozofic nu se poate bea un pahar cu apă. Logica nu îngăduie, iar metafizica nu permite. Fiind însetat peste măsură, am apelat la matematică. Apa era caldă, nu mai vorbesc de faptul că paharul avea urme de ruj de buze. Practica zi-

lelor noastre, experienţa unor medici francezi arată că este posibil totuşi să se bea un pahar cu apă. Operaţiunea nu este simplă, dar e deplin posibilă. Un şir lung de servicii trebuie să concureze, să se cupleze cu alte şiruri, coincidenţe şi diverse. Vreau să beau. Întind mîna la cana de apă. Cana, plină de conţinut, se trage înapoi, abstractizîndu-se. Mă îndeamnă parcă să nu calc ordinea sfîntă a lucrurilor. Ce trebuie să fac? Setea mă învaţă: sună de trei ori.

Sun. „Sînt însetat", spun. „Foarte bine, mi se răspunde, trebuie să intervenim pe lîngă cei în drept." Cine se ocupă calificat de această importantă funcţie vitală?, mă interesez. „Vom vorbi îndată cu oglinda", mi se răspunde. Dacă cuvîntul ei a rămas încă influent... Şifonierul va binevoi să-şi desfacă uşile laterale: va fi un prim succes. Atunci, lampa de noapte se va aprinde. Acesta va fi semnalul-cheie pentru ca tabloul de Utrillo din perete (reproducere) să se lumineze, iar bărbatul din pînză să privească cu gînd mai binevoitor pisica de lînă cu ochi de mărgea de pe divan. O nouă intervenţie va determina robinetul să curgă. Paharul, oricît de îndărătnic, va accepta soluţia. Pentru a evita obstrucţia covorului, palid şi aspru ca un procuror, vom vorbi cu pantofii de casă, gemeni cu bumbi saşii. Din tavan va coborî îndată un păianjen, în fereastră va bîzîi o muscă verde. Cam asta e totul. Restul depinde indiscutabil de mosorul cu aţă albă, rotund şi deschis ca un zîmbet. El va obliga tava să accepte, va înlătura pornirile violente ale vecinului, domnul Ungureanu, care declară prin perete, de dincolo, că va trece lumea prin foc şi sabie şi va sprijini acţiunea care începe. Conform unui destin categoric, o rază de soare va răsuna pe cristalul paharului, un abur discret se va aşeza pe buza lichidului. Condiţia *sine qua non* a reuşitei: maşina de cusut să fi schimbat corespondenţă, mai înainte, cu lacătul cufărului şi să-i fi obţinut asentimentul. În momentul următor: „Te rog, bea! E proaspătă şi rece! Dacă, după asta, se vor face controale, te implor nu spune de la cine ai primit. Sînt un biet salariat şi am familie grea."

O dată cu satisfacția scurgerii pe gît a paharului cu apă, va vibra în tine, grav ca o pedală, sentimentul unei vinovății voluptoase. (Editura „Lombroso e figli". Palermo 1960.)

MARCO REXREY : „*Plăcerile*" — Viața sentimentală a unei lăcuste, ale cărei vibrații au o lungime de undă mult mai redusă decît cea umană. Scopul analizei îl mărturisește însuși M. Rexrey : „Omenirea a avut parte mai mult de modele grandioase, gigantești, decît de unele delicate. Deși nu făceau analiză, anticii presupuneau o viață sufletească de mai mare calibru eroilor și zeilor de care se ocupă operele clasice. Scriitorii moderni au năzuit și ei, în continuare, să înfățișeze mișcări și situații de ample dimensiuni, puternice, terifiante, care măguleau pe cititor și-l copleșeau. În general, grandomania, elefantismul caracterizează arta portretului și a compoziției. Am încercat în romanul meu să aleg o cale contrară, să readuc pe om la realitate, prezentîndu-i modele mici, perfect structurate la dimensiunile microscopice."

Încercarea s-ar numi merituoasă chiar dacă Rexrey ar fi rămas numai la intenții. Dar el a mers mai departe, demonstrînd că metoda lui nu are nimic revoluționar din moment ce a plecat, ca și înaintașii săi, de la observarea atentă a trăsăturilor umane. Numai că în loc să folosească hiperbole, a utilizat reductorul : el a desfoliat obiectul de multele învelișuri de prisos cu care l-au încărcat ceilalți : l-a așezat simplu în cadrul relațiilor firești și l-a descris. Într-adevăr, viața modernă ne oferă numeroase exemple de oameni care, pe măsură ce s-au integrat colectivității, au renunțat la arabescurile gîndirii, la zorzoanele sentimentelor, la dantelele, clapetele, coleretele și nasturii trăirilor complicate. Un bărbat și o femeie care se iubesc renunță, cu luciditate și bravură, la mulțimea de fraze și de jocuri inutile ale frazelor, la tresăriri, la oftaturi, la visul desfăcut în patru și la alte mofturi. Se întîlnesc, iau împreună un coniac, se împing pe tăcute în automobil, urcă o scară, deschid o ușă și se culcă împreună

pe covor. După o țigară bună, se despart, schimbîndu-și un număr de telefon la care nu vor apela niciodată. Își amintesc cine știe cînd, la o serată, că ea se numea Flavia sau Marcela, că pe el îl chema Flaviu sau Marcel. Fusese o seară plăcută, el trebuia să ia parte la un parastas, nu-i venea de loc să meargă, o întîlnise pe ea... Ea ieșise după cumpărături, nu găsise panglică mov și-l aflase în dreptul vitrinei. O salutase foarte elegant, cu pălăria lui bleu sau, mai curînd, vernil, perforată. Spunea că e inginer, că a lucrat pe un șantier naval, se pricepea minunat să determinte tonajul la vapoare și șlepuri, îi plăceau nemaipomenit cursele de trap. Nu, cursele îi plăceau, dar nu de trap, ci de automobile, da, de automobile, se pricepea deoarece lucra la un garaj, era maistru sau contramaistru. Dacă ești contramaistru, lucrezi împotriva maistrului sau numai îl contrazici ?

Viața sentimentală a unei lăcuste nu cunoaște eșecurile pe care noi ni le pregătim prin complicarea fiecărui detaliu sau, mai precis, *ni le-am complicat pînă acum*. Dovadă sînt mărturisirile eroinei, care își ține jurnalul, poate primul jurnal ce nu cade în banalitate și desuet. De pildă : „Dimineață însorită, rouă puțină, vînt uscat dinspre șosea. Baloanele de păpădie, cupole florentine obositor repetate pînă la marginea dumbrăvii. Salt de calitate, egal, arcuit. Satisfacții. Ciocnire în zbor de un corp tare, cheratinos. Ce se ascunde sub platoșa lui ? E precis verde, are mandibule puternice, elitre nituite, articulații foarte elastice. În iarbă, sub tremurul asurzitor al unei foi păroase, antenele lui îmi cuprind inelul mezonotului și-mi înfioară abdomenul. Clipele se scurg vertiginos : una, două, șapte, cinci, treisprezece, opt... Îi răspund cu antenele moi, caline, îl prind ca pe un arc și-l cer, abandonîndu-mă. Mă îmbrățișează. E minunat. Ne cuplăm scurt, metalic, apoi, așa înlănțuiți, ca să nu ne plictisim, în timp ce fărîmele de pămînt plesnesc în juru-ne de căldură, ne rămîn la dispoziție suficiente clipe ca să observăm cum cerul se învolburează către nord-vest, cum rîndunelele criminale zboară foarte jos, cum undeva în depărtare se aude bubuitul oribil al unei motociclete, cum pe sub

picioarele mele și ale lui, alcătuind o schelă, trec două furnici, încovoiate de saci grei. Ghiventul începe să cedeze, șaiba devine de prisos, treaba asta devine vag plictisitoare, mă desprind. El își găsește momentul potrivit ca să dea drumul delicatului strung pe care-l poartă cu sine, eu mă grăbesc să prind un țînțar mustind de sînge proaspăt și care se opune zadarnic. Plec îndată în lume, lăsînd în țărînă amprenta picioarelor mele frumoase, dulcea amintire a unei operațiuni buimace, pe care o datoram acestei veri minunate, înainte de veștejirea ierburilor. La capătul zborului de șase metri, nu lipsit de peripeții, mă întîmpină fotografii, cinematografia, reporterii, mi se iau interviuri, sînt solicitată să declar ce culoare prefer și cît cheltuiesc pe săptămînă. La întrebarea ce gen de bărbat prefer, refuz să răspund, nu din discreție, ci din sinceră ignoranță." (Editura „Reprize", Rouen 1958.)

GEORGE AMIRAGLIO: „*Oglinzile*" — „Ne privim în ele și nu ne recunoaștem. Fotografiile sînt de preferat" (Gabriel Saxa).

FRANÇOIS MONOT: „*Bayer*" — Facem cunoștință cu viața unui oraș pescăresc de pe coasta Adriaticii. Eroii ne apar stînd față în față, în cerc, îmbrăcați în maiouri și chiloți subțiri. Un tînăr cu o viață sufletească distinsă vine cu un fluier în gură. Dialog. Valurile mării foșnesc ca frunzele unei păduri de metal. În timp ce umbrele plajei (căci acțiunea se petrece pe o plajă) se lungesc pe nisip închipuind coloanele unui fantastic templu fără relief, soarele roșu al dimineții urcă din mare, zgomotos, ca o fanfară militară. E seară. Unul dintre eroii cărții aleargă spre dreapta cincizeci de pași. Ezită. Ridică piciorul drept aplecîndu-se înainte, cu îndoirea trunchiului: 1, 2! Aplecat lateral pe stînga, cu brațele înainte și privirea încrucișată: 3, 4! Respirația ritmică și așezarea la podea, în așa fel încît capul să rămînă în linie cu brațele: 1, 2, 3, 4, Înapoi, drepți, înainte și iarăși înapoi!

Stelele au răsărit. Pe bolta albastră a cerului s-a aprins și acea constelație tulburătoare pentru oamenii Septentrionului, Orionul, podoaba nopților sudice, cu un picior în întuneric. Un alt tînăr se așază turcește, cu brațele larg deschise, cu capul sprijinit în bărbie. Dialog. Ceilalți îi răspund în același fel, cu un salut. Florile se trezesc de dimineață, răspîndind în aer un parfum divin, tulburător. Tot așa cum, uneori, în clipele de așteptare, curgerea timpului ne pare de nesuportat, la orizont, în clocotul valurilor spumegînde se vede puntea unui vapor matinal. Seara, cînd apele spumegînde se învolburează pe același orizont, același vapor se vede întîrziat. Eroii știu asta, încearcă să răspundă cum se cuvine, răspunsul lor e nesigur, e amar. Sînt în lume fapte care își cer dreptul la existență și e de mirare cum existența le refuză într-un mod brutal exprimarea. Acum se lasă toți pe vine, cu brațele ridicate, piciorul drept desfăcut înainte ; apoi brațele sus, și stîngul înainte. Păsări mari vîslesc în aerul pur, în timp ce un clopot trist bate în apele niciodată potolite.

Soarele aprinde parcă plaja. Marea invită la o baie răcoroasă. Deja copii, femei și bătrîni au intrat în apă. Eroii cărții se încolonează, pornesc către stînci, unde își leapădă maiourile și înfiripă o conversație aleasă. presărată cu expresii lapidare, cu figuri de stil de o noutate remarcabilă. Apoi, nu mult timp după aceea, pe cînd aerul fierbinte desenează în aer izobari și paralele, dînd contur subțire lucrurilor, făpturilor, întregii bogății de forme pe care le-a născocit natura, intră cu toții în valuri, hotărîți să se scalde și să-și petreacă într-un mod plăcut și util ora de pauză care le este, binevoitor, prin regulament, menită. (Editura „Anod și fiii," Leipzig 1929.)

GINO SACERDOTTI : *„Nemții"* — Cît despre Victor, el a fost întotdeauna un om egal. În 1926, în ianuarie, a înființat „Societatea celor care se folosesc de circumstanțe". Ce-și propunea societatea ? Spre deose-

bire de asociațiile asemănătoare de pînă atunci, aceasta își propunea să existe pur și simplu, fără scopuri și fără statut. Membrii fondatori, ca și cei care li se alăturau, erau aleși, triați, împerecheați. Nu era nevoie să faci dovada vreunei virtuți, trebuia numai să înregistrezi cu seninătate că se întîmplă ceva. Era suficient să fii de față din toată inima.

După ce s-au constituit grupele, s-a trecut la numărătoare. Unul lipsea. Altul lipsea și el, dar faptul nu era evident. Totul era ca cei prezenți să fie disciplinați. Cu ajutorul unei mașini de tăiat lemne, lucrul acesta deveni posibil.

Romanul lui Sacendotti urmărește apoi destinul a doi dintre fondatorii asociației. Cum funcționau ei ? Răspunsul : prin niște șaibe, printr-un burghiu, prin tăblițe vopsite, dar cu vopseaua ștearsă, printr-o mașină de scris „Record", printr-o cuvertură de pat și o ladă cu păpuși, printr-o strecurătoare cu pendul și un patefon cu coadă, printr-o broboadă, printr-un galon de căpitan și printr-o farfurie cu păsat. Printr-un pat. Victor și Negropont preferau să se acopere unul pe altul, de aceea binemeritau îndeosebi broboada și cuvertura de pat. (Editura „Procust", Vichy 1936.)

SIMON SEMYRAMIS : *„Bazaconii"* — Autorul a publicat într-o serie de reviste europene (*Combat litt.*, *Semafor, Titulus, Gomenol*) articole susținînd integrarea în colecțiile folclorice a bazaconiei, specie pe nedrept disprețuită. Este vorba despre acele povestiri care, prezentate drept autentice, circulă și se consumă într-o cantitate apreciabilă de către societatea modernă. Bazaconia este un înlocuitor sintetic al informației. Remarcabile ca producție epică, povestirile numite bazaconii urmăresc, în general, scopuri moralizatoare, folosindu-se de întîmplări grozave, de fapte colosal terifiante. Îngroșarea excesivă le împrumută un nu știu ce de adevăr : la poarta unui doctor bate, în timpul unui viscol cumplit, o fetiță. Ea cere ajutorul pentru mama grav bolnavă. Doctorul notează adresa, se îmbracă și pleacă la pacientă. Cînd ajunge acolo, îi des-

chide o femeie foarte palidă. Află că privațiunile, suferința au doborît-o la pat de scurtă vreme. Dar femeia este mirată: „Cine v-a chemat, doctore? Cine v-a anunțat?" „Fetița dumneavoastră, o copilă de 10—11 ani, blondă, purtînd o broboadă verde de lînă peste o cămășuță subțire" — răspunde medicul. „Nu se poate! — strigă femeia — fetița pe care o descrieți a murit acum cîteva zile! Pierderea ei este cauza agravării bolii..." Un soldat este pedepsit de comandant. Cum regimentul se află în aplicație în cîmpie, drept carceră este folosită o colibă săpată în pămînt. Soldatul urlă în timpul nopții că-l mănîncă șerpii. Nimeni nu ia în serios alarma, socotind că imaginativul soldat a inventat povestea spre a fi scos din bordei înainte de împlinirea pedepsei. De dimineață este găsit mort, încolăcit de șerpi... O biată femeie se adresează justiției ca să obțină un ajutor lunar din partea fiului ei care, înrăit de noră, nu vrea să o mai cunoască. În instanță, mama declară că... este fecioară, că fiul ei era de fapt un copil găsit, căruia i se devotase integral, fugind din familie, muncind din greu, făcînd pentru el chiar și închisoare...

Bazaconiile circulă — afirmă Semyramis — după legi riguroase, corespund unor anumite stări sufletești colective, oglindesc relații sociale și situații foarte acute și, adesea, simbolice pentru o perioadă istorică obsedată de cataclisme. Ele au o mai viguroasă circulație în anii și țările în care ori lipsesc cu desăvîrșire informațiile, ori se practică informația neutrală ca aspect și părtinitoare în esență. Legătura strictă între bazaconii și realități rămîne a fi studiată mai atent, mai sistematic.

Chiar dacă nu suferă, prin trecerea dintr-o gură în alta, o cizelare artistică de calitatea celorlalte producții folclorice, bazaconiile aparțin totuși categoriei, prin ideile morale pe care le exprimă, prin sîmburele de adevăr proiectat de mintea și năzuințele oamenilor pe anumite *tipare* ce aparțin eternului omenesc. Experiență depozitată într-o scenă epică, năzuință schițată sumar, febră de a comunica și de a *fermeca*, de a plăsmui,

circulație rapidă (corespunzînd încă o dată unei necesități sociale), adîncire a înțelegerii unei realități în simboluri — iată cîteva trăsături ale speciei.

Colecția publicată în prezentul volum conține treizeci și șase de bazaconii, culese între 1940 și 1949 în provincia Reggio Emilia. Volumul următor, anunțat pe supracopertă, va cuprinde bazaconii din zona siciliană și aria Calabriei. (Editura „Rembrandt", Roma 1957.)

MARLY ROBERT ORSA *„Poveste grațioasă cu doi morți"* — În camera de lucru a autorului se produce una dintre rarisimele coincidențe ale istoriei : ștergîndu-se praful de pe o statuetă, capul de bronz se desprinde, cade pe o gravură reprezentînd un om torturat, în timp ce soarele își trimite o rază pe locul lovit. Momentul devine acut prin bătaia repetată a ceasornicului în perfectă sincronizare cu bătăile din aripi ale rîndunicii de sub streașină, prin conjunctura planetei Jupiter cu steluța Alfa din Perseu, și cu o stare de melancolie a autorului, în timp ce radiojurnalul anunță descoperirea în Anzi a unui mormînt imperial care și-a păstrat intacte toate comorile. Atîtea elemente la un loc produc fenomenul pe care Orsa îl numește retrovitalizare. Datorită lui, doi dintre morții dragi ai casei se întrupează, și de aici începe o povestire deosebit de interesantă.

Uite-o, așezată pe scaunul cu spetează sculptată, pe tanti Naftalina. Poartă pălărie neagră, lucioasă, din pai, cu fundă groasă coborînd pe spate. Are brațele încărcate cu flori și ochii îi sticlesc. Uite-l pe nenea Tibur, galonat, așa cum se afla în cabină cînd șalupa a sărit în țăndări și o ghiulea i-a atins comanda. Stă lîngă pian, gata să cadă, și cîntă. Are brațele moi, abia își mai ține între degete mănușile arse și binoclul. Tanti Naftalina cîntă o melodie tristă, maternă, lipsită de măsură, ca și panglica pălăriei. Nenea Tibur cîntă un marș militar, vioi, dar dezechilibrat, iar pantoful alb de marinar bate pe covor un tact pîslos, de neauzit.

Autorul încearcă o conversaţie. Le vorbeşte pe scurt despre evenimentele ulterioare. Maria Ciumescu a avut un copil. Tanti Naftalina tresare mărunt de bucurie. I-a murit la doi ani. Şi lui Niculae i-a murit un copil, era mai mare. O lacrimă pe obrazul nemişcat. În schimb, îi trăiesc ceilalţi cinci copii, toţi s-au aşezat bine pe la gospodăriile lor, în afară de cel mare, care e un derbedeu şi-i face numai supărări. Tresărire. Cîntecul bătrînei sună mai trist. De miercurea trecută casa nu le mai aparţine: au vîndut-o. Acum tresare nenea Tibur: şi banii? vorbeşte el ca din vis. Banii i-au împărţit frăţeşte. Eleonora Dascălu a plecat încă de atunci la Paris. A avut o viaţă frumoasă. A murit acum doi ani. Ce să vă mai spun? Tanti mişcă mîna uşor şi: nu ştii ce s-a făcut cu coşul acela de rafie pe care îl ţineam în debara? Dar flaconul de Cerebrozan? Încearcă să-i explice că lucrurile sînt perisabile, că acel coş ajunsese cîndva o biată mătură destrămată. Nu-i vine să creadă. Ce zici, nemţii vor intra în Bucureşti? îl întreabă unchiul, indiferent la treburile casei. Am auzit că a zburat pe deasupra voastră dirijabilul. E o armă înfricoşătoare! Ce-au făcut cu terenul de la Voievozi alde Manoleştii? întreabă tanti Naftalina. Ce notă a obţinut la şcoala de cavalerie Lulu Predescu? întreabă unchiul. Aurel şi-a luat automobil? (Naftalina). Pina şi-a scos de pe nas negul? (Tibur), de ce nu vă mutaţi la vie? (Naftalina), ar trebui să refaceţi mobila salonului" (Tibur).

Autorul le expune, pe scurt, încordarea din Baleare, avantajele şi pericolele folosirii armei cu hidrogen, politica de expansiune a capitalului american, intervenţiile din comisiile specializate ale O.N.U., principiul turboreactorului şi al rachetelor cu trei şi patru trepte. (Editura „Amiral", Hamburg 1962.)

FRANÇOIS BERTIN: *„Pentru o incultură mai puţin crasă, mai puţin evidentă"* — Eseu. (Didot-frères, Paris 1928.)

AUBERT D'HONFLEUR : *„Durerile omenești ascultate la cască"* — Roman în patru părți, inspirat de marea construcție epică a românului Urmuz. „Cu o lampă CR 10 și un condensator variabil — scrie criticul literar Fréderic Champion —, neliniștitele stări sufletești ale protagonistului ar putea dobîndi o mai mare amploare și s-ar auzi chiar într-un difuzor de sală. Printr-o mai justă utilizare a heterodinei, episodul cu surorile gemene ar putea realiza chiar efecte stereofonice". (Editura „Figaro et Nancy", Grenoble 1932.)

MIRCEA HORIA SIMIONESCU : *„Cartea despre femeia esențială și lumile anexe"* (Două volume : I, *Anatomia ;* II, *Fiziologia)* — Din păcate, scriitorul n-a reușit să încheie pînă astăzi decît primul volum. Este un tratat impresionist al raporturilor dintre femeile „depozitate în inima sa romantică de-a lungul anilor" cu lucrurile cele mai diferite. O idee genială, însă stîngaci tratată. Notația grăbită nu convinge. Totuși, cartea se susține prin cîteva pagini inspirate, care, la o reluare, ar putea fi mai bine construite. Scrisă, dacă nu mă înșel, la douăzeci de ani, *Anatomia* urmează să fie completată cu un teatru de hîrtie, în care tipurile feminine se mișcă, gîndesc, iubesc, suferă și triumfă *(Fiziologia).* Autorul a declarat că va scrie cartea aceasta (e vorba de *Fiziologie)* după patruzeci de ani, cînd va fi cunoscut bine cum funcționează femeia. Deosebit de interesantă ni se pare ideea pe care este construită introducerea la *Anatomie.* Se face o expunere a relațiilor omenești ; panorama dezvăluie legături umane ce nu se percep cu ochiul. Oamenii sînt legați unul de altul prin fine conducte de rafinărie, prin care circulă permanent, relativ haotic, o substanță esențială. Unii oameni pompează mai mult, alții primesc mai mult. Unii trag din semenii lor atîta esență, încît îi lasă cu totul săraciți. Între doi indivizi raporturile sînt foarte nefirești : unul se îngrașă și prosperă, în timp ce partenerul slăbește, se golește, se usucă. O cercetare mai atentă dezvăluie că, în timp ce primul e înzestrat cu un mo-

tor excelent, cel de-al doilea lucrează cu o motopompă demodată, de mult uzată. Se întîmplă însă ca un cuplu să prezinte o situație total anormală. Unde se scurge esența ? Se constată în cele din urmă că o mufă este spartă, că un robinet are garnitura slăbită și înregistrează pierderi. Lipsa unor bune contoare și a unei evidențe perfect puse la punct duce la inegalități suplimentare între oameni. Carte savuroasă, cu destule sugestii, insuficient apărată de argumente. (Editura „Colorado", Tîrgoviște 1947.)

MARIUS REGATTA : *„Despre vechile cartiere"* — Vechile cartiere sînt, afirmă Regatta, amintirile cele mai certe ale citadelei. Dincolo e neantul. Casele, parcurile, arterele publice ale orașului, cartierul vechi aparțin nu numai trecutului, ci și zilelor ce vor veni. Fiecare gest, fiecare gînd se formulează avînd în vedere vechiul cartier. Cum să construiască bieții oameni o altă viață, oricît de frumoasă ar promite să fie, dacă ignoră sensurile istoriei ? Șapte crime din Piața Sf. Toma și trei adultere din cartierul Miracolele Verzi cer ca în anii următori să se evite inteligent, prin rapeluri scrise îngrijit pe plăcuțe de marmoră, alte probabile crime și alte trei adultere. Autorul nu este de părere că vechile cartiere ar trebui dărîmate, nici trecute prin foc. Propune doar, în capitolul final, să fie folosite vechile case pentru magazine de dulciuri, pentru cinematografe de copii, iar parcurile și străzile să fie mobilate. (Editura „Hangar", Dresda 1936.)

HAROLD MARTIN LARA : *„Două cărți despre natură"* — Un purice (prima carte despre natură) se ceartă cu soția și, hotărît să se despartă, întocmește lista bunurilor care-i revin. Pentru a lua un aer de victimă, minimalizează cu rea voință calitatea lucrurilor printre care un fonograf, un degetar, trei pisici de Angora, doi papagali, care n-au fost în stare să învețe într-o viață măcar un vers, precum și alte bunuri : un șase, un șapte, un opt, un nouă. Puricioaica

trece în revistă (în cea de-a doua carte despre natură) obiectele reținute de soț, le supraapreciază („fonograful este excelent, poți auzi la el concertele N.B.C. și meciul Colonial — Atletico-Madrid"), își bate joc de lucrurile care-i revin („pisica pe care o îngrijesc e anemică și antiseptică"), face o criză de nervi și, sărind pe aripa unei vrăbii, pleacă în lume. (Editura „Garoflid", Tîrnovo 1952.)

ANTONIO CESALPINO : *„Cum m-am rătăcit în secolul XVI"* — Antonio Cesalpino ne introduce în viața societății italiene din Siena în jurul anului 1512. Prima constatare : oamenii nu practică filozofia. Autorul deplînge această tristă situație. Faptul îl deconcertează, fiind obișnuit să se servească întotdeauna de ghizi. Cu o sumă importantă tocmește un italian, pe Francesco Littera, țăran hîtru și instruit. Localnic, acesta cunoaște temeinic Italia și întreg secolul al XVI-lea. După ce-l poartă printre monumentele Renașterii, unele abia în construcție (v. Jakob Burckhardt), Littera îl părăsește la o cotitură. Cesalpino se descurcă și singur, întemeind un comerț de ilustrate. Cartea se încheie cu un elogiu al fructelor italiene. „Un roman obiectiv, o reconstrucție impresionantă ; — scrie în *Nouvelles littéraires* criticul Alphonse Bécar. El a fost scris după rețetă și în vederea ei. Este util de știut că Societatea scriitorilor italieni a angajat între 1930 și 1935 cîteva zeci de tineri, cu și fără talent, cărora le-a încredințat sarcina de-a întocmi rețete. Cum imaginația nu i-a ajutat prea mult, numărul de tipuri posibile a rămas redus. Pe baza rețetelor s-a scris pînă acum o întreagă literatură și continuă să se scrie — în total cîteva mii de romane. Unele rețete au trecut granița și au inspirat pe un Lion Feuchtwanger, Blasco Ibañez și André Wurmser. Trăsăturile acestei literaturi : romanțare mălăiață a epocii, înșiruire de fapte ce ne sînt indiferente, înflorirea abilă a unor episoade epice știute de cînd lumea, o cantitate imensă de relatări mărunte. Salvarea pentru Cesalpino a fost un cățel, care l-a condus din secolul al XVI-lea în vre-

mea noastră, pînă la uşa unei edituri." „Apreciere nedreaptă — adaugă în *L'Europeo* istoricul literar Galinetti, comentînd părerea lui Bécar. — Bécar nu are dreptate pentru că literatura după reţetă n-a trăit nici o zi. Prezenţa volumelor în rafturile librăriilor n-are alt scop decît de a înlesni măsurătoarea rafturilor: fiecare volum este gros de 5 cm. Înmulţiţi numărul cu 500 şi veţi avea suprafaţă utilă, în centimetri". (Editura „Flasca", Brescia 1940.)

SIEGFRIED KNOPF: *„Negatif"* — Înzestrat cu toate darurile geniului, Ricardo, eroul romanului, are parte de timpuriu de o viaţă foarte agitată. Observînd atent realitatea în mijlocul căreia este nevoit să trăiască, el notează cauzele care-l alterează şi-i distrug creaţia. Ar fi vrut, bunăoară, să inventeze un vehicul care să funcţioneze pe bază de nisip. Proiectele erau aproape gata. Dar a început războiul cu lezaţii, popor răutăcios din vecinătate. Şi-a luat puşca şi obişnuitul rămas bun şi s-a dus la luptă. Întors de pe front, a găsit casa devastată. Norvegienii îi furaseră proiectele. A început să construiască o hidrocentrală pe iazul domeniului său. Un capăt al iazului aparţinea unui frizer, care spăla în apa lui borcanele cu soluţii. Soluţiile au atacat roţile hidrocentralei, de îndată ce uzina a început să funcţioneze, astfel că, în loc de curent electric, Ricardo n-a putut furniza satelor învecinate decît fum, un fum gros şi persistent, care a şi provocat moartea unui astmatic. Consolat în anul următor de publicarea unei lucrări la Leipzig, Ricardo a imaginat o macara care să poată transporta apă la distanţă apreciabilă. Problema fertilizării unor mari întinderi de teren părea rezolvată. Lapiţii, un popor vecin cu apucături primitive, trimiseră sabotori, îi făcură găuri cu burghiul în cupele macaralei, astfel că maşina deveni în scurt timp inutilizabilă. Construi o redacţie. Angajă ziarişti. Formulă o concepţie editorială nouă şi foarte atrăgătoare. Achiziţionă o rotativă şi depozită în remize stocuri mari de hîrtie. O bandă de copii prost educaţi se pripăşi în cartierul unde construise, îi sustrase hîrtia pen-

tru zmeiele lor, îi demontă linotipurile spre a le scoate bilele de rulmenţi. Ziarul ar fi apărut chiar şi în aceste condiţii, dacă, în joaca lor, neastîmpăraţii n-ar fi răscolit o hazna în care pierduseră o minge. Mirosul de nesuportat al murdăriilor, inundînd ferestrele largi ale editurii, îl ameţiră şi Ricardo îşi pierdu pentru o vreme limpezimea gîndirii, îşi strică machetele şi încurcă îngrozitor principiile concepţiei editoriale şi direcţia campaniei pe care urma să o declanşeze. Inventă o scară de pompieri. Era un cumul de soluţii : economică, practică, foarte înaltă, uşor transportabilă. În ziua verificării în vederea brevetului, scara se dovedi moale ca o tulpină de dalie. Lăcătuşii, strungarii, mecanicii care lucraseră la alcătuirea ei fuseseră nişte începători, în majoritate membri ai unei secte propovăduind nonviolenţa. Ricardo concepu o maşină de citit greceşte. Cuţitul de tăiat paginile lucra însă fără control : în loc să facă o mişcare circulară, împungea. Un pasionat amator de literatură antologică fu rănit. Se renunţă imediat la continuarea experienţei.

Eroul nostru descoperi într-o noapte principiul zbaterii multiple a colţurilor. După cum se ştie, colţurile obiectelor, dacă acestea nu sînt impulsionate de o forţă F_1, detaşată de o contraforţă F_2 rămîn pe loc, atîta timp cît nu intervine o mişcare revolută. Gay-Lussac au arătat că există o proporţie de ordinul 1/3 între prima şi a doua. Or, Ricardo a găsit că, în regim de suprapresiune, colţurile se pot mişca independent. Trecînd peste formulă, înseamnă că *orice obiect asupra căruia se exercită o presiune oarecare se poate îndoi sau fărîma la colţuri.* Experienţa cu o domnişoară ofensată în public a dovedit-o imediat. Concluzia : se poate interveni cu succes asupra extremităţilor colţuroase. Şi, subliniază autorul, ce nu este colţuros pe lumea aceasta ? Principiul are o valabilitate universală. Ricardo l-a aplicat iniţial la confecţionarea unor cutii de chibrituri. Cutiile rotunde s-au dovedit mai potrivite scopului lor. Tocmai cînd voia să-şi afirme noua descoperire, lapiţii, acel neam învecinat foarte doritor de războaie, invadară ţara. Îşi luă puşca şi dădu năvală să apere fruntariile patriei. Întors din lupte, găsi casa

distrusă, iar formulele risipite. O vreme, convins că secretul îi fusese furat din nou de norvegieni, care continuau și în acest deceniu să-i dea tîrcoale, se convinse repede că presupunerea nu rezista. Realiză o vacă mecanică. Vaca nu dădea lapte, nici nu mugea. Deocamdată numai formal era o vacă. Cu vremea, spera Ricardo, forma avea să dea naștere fondului, conținutului. Genialul descoperitor realiză prototipul, își procură din economii o pompă electrică de muls și proiectă un staul. Realizarea părea a fi epocală. Un răuvoitor însă îi trimise într-un plic o tăietură din revista *Zootéhnie*, ce relata că francezii au realizat prototipul unei vaci mai perfecționate, care, dacă semăna cu cea a lui Ricardo în ce privește laptele, reușea în schimb să dea, în răstimpuri, cu copita. Inventatorul suferi un șoc moral și își abandonă lucrările.

Se informă mai atent asupra cercetărilor din lume. Găsi ca o idee excepțională propunerea unui german de a se alcătui volume de memorii tehnice. Entuziast, din nou la treabă, Ricardo își începu cariera literară. Angajă o secretară. Bună dactilografă, Rosita era în același timp și o femeie superbă. Lucra neobosită toată ziua, scriind la mașină, după dictare, frumoasele fraze ale lui Ricardo, iar noaptea petrecea ascultînd cuvintele calde și inspirate ale unui tînăr student care-și legase soarta de a ei. Studentul era însă foarte sărac, trebuia să alerge în zori cale de doisprezece kilometri pînă la facultate, unde urma horticultura. Cum era iarnă, bocancii lăsau frigul să-i înțepe degetele picioarelor. Găsi că e potrivit să-și înfășoare talpa și gleznele cu paginile proaspăt dactilografiate și reuși să transporte astfel, fără să știe, întreaga operă la căminul în care locuia. Și cînd Ricardo dori să-și revadă memoriile, constată cu durere că ele nu se mai aflau în biroul lui. Fu și de această dată convins că norvegienii i le-au furat, că vreun necunoscut le-a și publicat și a devenit ilustru la Narvik. Începu să schițeze anunțuri și plîngeri către comisariatele de poliție. Secretara, obosită de nopțile nedormite și visătoare în urma plăcutelor întrevederi cu tînărul student, făcu astenie, încurcă corespondența și, în cele din urmă, primi concedierea.

Ricardo nu mai putea continua să rişte. Se expatrie. Stabilindu-se lîngă Ankara, la Sabrit, angajă cîţiva colaboratori, înfiinţă un institut de cercetări, se organiză, se specializă în probleme-cheie şi se aşternu pe treabă. Rezultatele, care nu puteau să întîrzie, fură repede recunoscute de către corpul profesoral local. Avu însă şi aici unele neplăceri. Cei autorizaţi rămîneau surzi la descoperirile sale. Atunci, convins că la mijloc sînt din nou manevrele necurate ale norvegienilor, porni în călătorii, participă la congrese internaţionale, urmărind să combată, oriunde îi va afla, pe duşmanii săi de moarte.

Romanul se încheie cu ultimul discurs, *De Consequentia*, ţinut de el la Academia de ştiinţe din Acapulco, la 12 ianuarie 1960. (Editura „Gallimard", Paris 1965.)

SARA BROTMANN: *„Sfaturi pentru un ticălos"* — Deşi toată lumea îl cunoaşte ca pe un ticălos, eroul romanului întruneşte multe dintre calităţile care se întîlnesc îndeobşte în viaţa unui înţelept. Cineva, descoperindu-i darurile, se învredniceşte să-i dea sfaturi. Sfaturile prind rădăcină. Astfel, îndemnul: „nu evita atitudinea clară în disputele cu adversarii" încolţeşte în mai puţin de două săptămîni, formează două firişoare scămoase ce se bifurcă lateral, inegal, dar simetric, şi planta dobîndeşte repede vigoare. Mugurii îşi conturează rapid individualitatea şi, de cîteva zile, se aşteaptă chiar desfacerea unei inflorescenţe. Alte sfaturi, cu toată lipsa de sevă, se fixează bine în sol, unele cresc drept, altele devin lujere înmugurite. Sfaturile morale, îngrijite de buruiană şi stropite la timp cu hexacloran II, diseminează în cîteva săptămîni. Preceptele politice se înmulţesc prin muguri desprinşi, replantaţi, stimulaţi mai întîi în sere. (Editura „Philidor et fils", Rouen 1960.)

ROBERT DAUMIER-LE MAÇON: *„Dublul sens al rotunjirii universului poetic"* — Ultimele două

veacuri de cercetări ale naturii, ale universului, au lărgit considerabil sfera de inspirație a poeților. Versul a inclus treptat în încăperile sale țări întregi, continente și mări, spații intercontinentale, spații atmosferice și, în sfîrșit, Macrocosmosul. Volumele de versuri repetă exasperant o etern aceeași idee : „soarele și galaxiile se învolburează în inima mea, cînt Oceanul și partea nevăzută a Lunii și tresar la fiecare legănare a Aldebaranului deasupra patului meu". În timp ce distanțele spre infinitul mare s-au parcurs, cu pasul sigur, și au fost consemnate în pagini dense, căile către nniversul mic au rămas închise, pe undeva, foarte curînd după trecerea de centură a ochiului. Or, microscopul electronic, laserul, giratoarele fantastice au descoperit lumi infinite în universul mărunt. E vremea ca poetul să alunece, după atîtea și atîtea zboruri, în țărînă și lichid, în spațiile moleculare printre citoblaste și hematii, printre scame ionizate. Vorba lui François Parmezan : Să pornim de la furculiță în jos".

„Studiu costisitor. Ideea e simplă ca bună ziua" (Duhamel).

HORATIO HYDRA : *„Note despre oameni"* — Un șef al serviciului personal se descoperă într-o noapte scriitor. Prezintă unei edituri scrierile sale, dar este sfătuit să renunțe cît mai repede la dorita îndeletnicire. Încearcă lira. Producțiile sînt primite cu aceeași răceală. Prezintă curînd editurii o carte de critică literară. Din nou, refuz. Propune atunci să scrie o culegere de proverbe, un catalog de anecdote, o carte despre Malaezia, un epistolar, o culegere de folclor, cinci volume de istorie universală, o ediție bibliofilă, un incunabul, o antologie. E acceptată antologia. Încurcînd manuscrisele cu dosarele de personal, șeful oferă tiparului fișe riguroase despre viața și activitatea a peste cinci sute de funcționari ai fabricii de plastilină „Orbis". Antologia face un mare succes de librărie. În ziua în care cartea primea marele premiu al Concursului Payot, autorul își zbura creierii.

„Cartea lui Horaţio Hydra este excelentă" (Mateo Mateotti).

NICOLAI COLENTINA: *„Coordonate"* — Volumul ilustrului Nicolai Colentina este în realitate un epistolar. Scrierile (scrisorile), în număr de douăzeci şi trei, sînt adresate unui prieten din copilărie care, trăind în Franţa, a întrerupt de mulţi ani legătura cu viaţa literară a patriei sale. Cele mai interesante ni se par relatările despre literaturile ultra-europene. Cîteva observaţii despre romanele lui Krupp echivalează, prin adînca pătrundere critică, prin fineţea analizei, cu tot ce s-a scris despre marele prozator de la moartea lui pînă azi. Un eseu închinat lui Carel Čapek este categoric o capodoperă.

Interesante sînt şi două studii despre arta lui George Heraclide, scriitorul român care a stîrnit în cel de-al cincilea deceniu atîtea controverse. Deplîngînd nenorocita situaţie în care a scris acesta (un sistem nervos zdruncinat, comandînd un organism cu alte numeroase slăbiciuni, o muncă într-o redacţie de cotidian etc.), Nicolai Colentina relevă neajunsurile care scad valoarea operei: o anume discontinuitate, frecvente neglijenţe, un subiectivism exacerbat şi incapacitatea de a realiza o proză de largă respiraţie în care aglomerarea literală să se transforme într-o substanţă literară. Autorul discutat n-a reuşit, din păcate, să termine nici o carte din cîte a început. Şi a început cîteva zeci. Ambiţiile modestului gazetar n-au mers niciodată către roman, care cerea timp şi construcţie migăloasă. Aproape toate cărţile lui sînt realizate din scurte bucăţi, ecou şi convertire a situaţiilor pe care le trăia în timpul zilei. Năzuind să fie *politicos*, adică un curtean de tip Castiglione, scriitorul şi-a creat o viaţă foarte complicată. După orele de serviciu, multe şi obositoare, întîlnea o pleiadă de prieteni (ale căror nume remarcabile Colentina nu le mai repetă, fiind cunoscute), cu care avea schimburi de idei emoţionante, cu care făcea lecturi şi discuţii pînă la ore tîrzii; adesea se rătăcea printre oameni cu care nu avea un comerţ ales, dar pe care-i

cultiva cu o neobosită pasiune, pentru a-i urmări îndeaproape şi a-i studia, în strălucitele lor aventuri, în căderile lor spectaculoase. Trăia adesea, mai afirmă Colentina, satisfacţii ciudate, lăsîndu-se umilit şi păcălit cu voluptate, conştient că experienţa înfrîngerilor este mai utilă decît tăria. Colentina, bazîndu-se pe documente, afirmă că scriitorul era un bărbat cu sînge foarte cald, fapt care l-a adus la unele relaţii sentimentale plătite cu o vie şi dramatică suferinţă. Desprinzîndu-se cu abilitate şi rapidă posibilitate de schimbare, de lumea care îl acaparase şi care, după opinia lui, îl necăjea ca o datorie, se regăsea grabnic între cei patru pereţi ai camerei sale traversate de flori şi ţevi şi devenea un altul, cu uşurinţă, cu dezinvoltură. Activitatea lui tindea să dubleze, în lumea în care se închidea, întregul univers. Avea ambiţia să refacă tot ce trăise, să reconstituie, să reorganizeze. Cititor pasionat, îl nemulţumeau toate cărţile. Ar fi vrut să scrie o literatură cu totul nouă, să facă el cu mîna lui o întreagă literatură franceză, germană, italiană, spaniolă. Întreprinderea era peste puterile unei fiinţe omeneşti, necesita opt vieţi centenare. Convertind lipsa de timp într-o virtute, se mulţumea să schiţeze, să sune scurt doar începuturi de sonate, lăsînd să se înţeleagă că le-ar fi putut concepe integral. Planul operei sale, în linii mari conturat încă la douăzeci de ani, cuprindea în total cîteva duzini de lucrări. Credea în arta construită prin aglomerare, în masivitatea munţilor, dar ştia să se bucure de fiinţa unui brăduţ pe o muchie de stîncă. De altfel, credinţa lui artistică îl apropia mai mult de structuri de tipul mozaicarului Hans Sachs, decît de rafinamentul economicos al modernilor. Un asemenea plan, în condiţiile vieţii sale suprasolicitate de evenimente, ni-l denunţă ca pe un fantast.

Nicolai Colentina, după ce trece în revistă principalele opere ale scriitorului român, reuşind să facă o judicioasă categorisire a lor în cicluri, se opreşte asupra calităţilor artei literare. Interesant este, spune Colentina, că puţini erau prietenii care îl înţelegeau corect. Unora li se părea că e prea imaginativ, prea liber în plăsmuirile sale, în timp ce materia aşezată în pagină

suferea, de fapt, de o prea mare observaţie jurnalieră. Altora scrisul li se înfăţişa retoric, prolix, cînd de bună seamă el este sincopat, liniar şi avar. Împletirea de fantastic şi vulgar cotidian, de ironie şi inocenţă, de acid şi lirism apărea unora o slăbiciune barocă, abstractă în esenţă, plicticoasă în desfăşurare. Proza lui este însă matematică. Se va vedea. Construcţiile sale nu sînt altceva decît jocuri ale volumelor din creaţia unui pictor realist. (Colentina atribuie termenului *realist* înţelesuri filozofice foarte cuprinzătoare.) Fără excepţie ele sînt tendenţioase. Cu puţină atenţie, fiecare frază descoperă corespondenţe ale lumii contingente cu idei foarte vechi, livreşti, într-o relaţie de 2 la 0. Privită ca simplu rezultat al imaginaţiei („... lipsit de memorie, de inteligenţă spontană, de putere de a construi sistematic după reţetă, am folosit cum am putut singurul dar pe care-l posedam : imaginaţia", notează undeva scriitorul), opera poate apărea ca o curgere onirică, indiferentă la realităţi. Dar investigaţi cu grijă proza lui şi vă veţi convinge cîte fotografii a putut să strecoare în paginile sale şi veţi vedea cum observaţia critică se răstoarnă de cîteva ori într-o frază. N-au lipsit învinuirile că, tentat de ficţiune, slujind-o cu mijloace îndrăzneţe (în prima parte a activităţii fusese suprarealist), el s-a rupt de tradiţia literaturii ţării sale. „E unul dintre cei mai cosmopoliţi prozatori români" — scria undeva Felix Protopopescu. Eroare ! Unele elemente amintesc, ce e drept, de Rabelais, Swift, Kafka şi Mark Twain, dar autorul se apropie mai degrabă de Neculce, Dimitrie Cantemir (autorul unei strălucite *Istorii hieroglife*), Budai-Deleanu, Caragiale, Odobescu, Urmuz, G. Călinescu. Şi apoi, întreaga desfăşurare a faptelor povestite se înrudeşte, ca experiment, cu epica populară. Abundenţa de formule, sărăcia aparentă a podoabelor sau excesul lor în acelaşi scop aparţin stereotipiei epice a unui popor care a fost totdeauna foarte pragmatic în visările, în fabulaţiile, în spaimele sale. Şi a concurat nu starea civilă, ci condiţia funcţionărească a omului, căzut atît de jos, încît repetă zece ore dintr-o zi inscripţiile regulamentelor, expresiile reclamelor radiodifuzate, titlurile cărţilor, gesturile istoriilor şi tăcerile morţilor. Ca vechii

margrafi medievali, caută în scrieri cu titluri seci inima caldă a secolului său.

Ceva din literatura prozatorului român amintește de producțiile picarești. Dar cum putea fi altfel într-o epocă în care aventura, impostura, diseminarea falselor informații deveniseră o latură a realității ? Lucrurile pot fi privite și înțelese mai bine dacă ne referim însă la basmele populare în care împăratul poate și devine cerșetor, iar cerșetorul împărat, într-o singură zi, prin legi ce nu ne miră.

Nicolai Colentina nu epuizează, desigur, toate aspectele artei prozatorului înfățișat. Important este că pana lui critică desprinde cîteva trăsături esențiale și, prin asta, *Coordonatele* sale ni se prezintă ca o admirabilă introducere la opera unui scriitor atît de paradoxal. (Editura „Cartea de căpătîi", București 1968.)

MAX OFFENBACH : *„Leipzig — oraș de carton"* — „Niciodată visul n-a produs imagini mai fantastice ca în cartea lui Offenbach" — scrie în *Der Monat* criticul și istoricul literar Franz Aber. Construcția, adăugăm noi, n-a fost niciodată mai verosimilă, mai bogată în semnificații.

Privim de pe colina unde se înalță impunătorul *Monument al popoarelor*. În zare, sub orizontul albastru-roșiatic, se întinde orașul Leipzig, cu splendidele, poeticele sale cupole. Domnul de lîngă mine îmi șoptește la ureche, temător parcă : „Îți face impresia că ai în față însuși Leipzigul. De fapt, totul e de carton. Uite ce fidel e reprodus turnul lui *Neue Rathaus*. Cărămida bătută de soare ai jura că e adevărată." Ridic în dreptul privirii binoclul și aduc din văzduh zburătoarea imagine a clădirii. Acoperișul se vede foarte bine. Disting chiar leul de piatră așezat pe un turnuleț. Dedesubt, coborînd păienjenește pe lîngă ferestrele egale, dar atît de diferite ca formă, ale cunoscutului edificiu, ochiul zăbovește pe coroanele abia schițate ale unor copaci. Printre tulpinele așezate în moalele asfaltului zăresc acel du-te-vino de oameni care alunecă într-un dans ireal pe lîngă vechile clădiri. Realitatea concisă, liniile

exacte ale monumentelor au făcut întotdeauna să ne îndoim de consistenţa celor vii trăind în preajmă. La Pisa, observam, oamenii sînt simple decoruri pentru a pune în valoare frumuseţea, ostentativa prezenţă a turnului înclinat. În timp ce volumele clădirilor au existenţă în spaţiu, oamenii se înscriu doar pe două dimensiuni, ca schiţe de amănunt. Iată pe trotuar cîţiva porumbei.

„Totul e bine făcut — reluă confidenţial domnul de lîngă mine. Nemţii sînt daţi dracului în chestii d-astea. Prin 1940, mi se pare, făcuseră un om de sticlă în care se distingeau toate organele anatomice. Şi toate funcţionau ca la carte..."

Mă trase de mînă şi mă abătu cîţiva paşi pe o alee. Am acceptat invitaţia lui puţin cam nestăpînită şi, pentru că autobuzul companiei de turism urma să plece abia peste o jumătate de oră, ne aşezarăm pe o bancă. „Sînt italian stabilit în Franţa înainte de război. De origine sînt însă turc. Părinţii mei au plecat în urma unui conflict cu autorităţile, prin 1909 şi şi-au refăcut viaţa în preajma castelului unei mătuşi, contesă daneză, cu aspiraţii la moştenirea regală a Marii Britanii. În fine : trăind în castele şi printre mînăstiri, cunosc foarte bine vechiturile astea. Oraşele vechi sînt pasiunea mea. De altfel, am şi studiat urbaninstica medievală la Philadelphia. Am călătorit în toată lumea, mai puţin în Nord, astfel pot afirma că ştiu să deosebesc cu uşurinţă autenticul de fals. În America am aflat numeroase monumente construite în secolul nostru, dar prezentate ca avînd trei sute de ani. O escrocherie ca cea întîlnită aici n-am mai cunoscut însă niciodată. Leipzigul este alcătuit integral din carton. Toate poveştile despre istoria lui multiseculară sînt simple bazaconii. Bach n-a existat şi nici ceilalţi."

Pentru că îl priveam cu oarecare neîncredere, interlocutorul căută argumente concrete şi, spre surprinderea mea, le găsi repede : „Uite, de pildă, acest *Monument al popoarelor.* Totul e improvizat din material ieftin de decor. În primul rînd colina pe care e aşezat." Luînd un pumn de ţărînă de jos, mă invită să-l studiez : „Cretă, ghips, — dracu' ştie ce mai e şi asta —, în orice

caz nu e pămînt. Priveşte iarba care creşte pe aici: o reţea din material plastic şi celuloză." Pipăim şi mirosim împreună materialele. Într-adevăr, afirmaţiile se confirmă. O floare smulsă din rădăcină miroase a pelicanol... „Dar să vezi oraşul! E uimitor cît de migăloşi sînt nemţii cînd e vorba să-şi aplice invenţiile." Într-o jumătate de oră ne aflam în oraş. Ghizii din autocarul nostru tocmai se pregăteau, prin expuneri amănunţite, pentru vizita la *Paulinerkirche*. „Să urmăreşti ce perfectă asemănare între catedrala asta din carton şi catedralele noastre italiene, din piatră şi marmură. Cînd am păşit prima oară sub bolţile ei, am simţit imboldul sincer să mă descopăr."

Cercetăm împreună construcţia. Stîlpii care sprijină nava şi o despart în trei, longitudinal, nu sînt nici măcar de carton: un simplu schelet din lemn, probabil şipci, sub care se aude, la ciocănit, golul. Deasupra, întinsă bine, o ţiplă vopsită cu tempera şi apoi puţin ceruită. Fagurele de casetoane al bolţii, foarte inabil simulat. Pe un ecran sînt proiectate, de jos, cu un aparat de diapozitive, toate îmbinările geometrice care înşală ochiul. Orga aşezată pe peretele din fund, un sistem de cilindri înmănuncheaţi în cinci fascii aşezate în picioare, simetric, e o imitaţie reuşită: e construită din rogojini înfăşurate, cărora li s-a dat cu lac colorat. Baldachinul e din gutapercă, după cum ne convingem prin pipăire. Autentice sînt aici doar corpurile de iluminat, frumos aşezate pe fiecare coloană. Aşadar, toată istoria cu renovarea în stilul gotic (la 1897) a vechilor ziduri ale mînăstirii dominicane datînd din 1230 e o poveste." „Nu cumva, spun, aceste fapte surprinzătoare sînt nişte încercări de defăimare întreprinse de duşmanii nemţilor?" Îmi ripostă scurt: „Doar puseşi dumneata însuţi mîna — era carton, era pap englezesc! Atunci?..."

O dureroasă surpriză ne aştepta la *Hauptbahnhoff*, celebra gară a oraşului. Confecţionată în întregime din hîrtie gofrată, aplicată pe un suport din placaj! Arhitecţii Lossow şi Max Hans Kühne nici nu existaseră vreodată, cu toate că o lume întreagă îi admira pentru construcţia în cauză. De altfel, în tot oraşul n-a fost semnalat niciodată picior de arhitect, tot ce se vede este

rezultatul muncii unui scenograf din Silezia, însoţit de o echipă de italieni. Intrăm pe peron. Un grup de soldaţi foarte tineri, trăgînd după ei valize de lemn, se îndreaptă spre trenul de Hamburg. Peronul răsună sub paşii noştri. Mă aplec : e din tablă de cutii de conserve, bătută şi îndreptată cu pricepere aproximativă. Soldaţii sînt tineri. Încotro ? WALTER WERNER WUNDT : „Sînt soldat şi călăreţ, uite am un cal isteţ..." WILIBALD WILHELM WARR : „Mergem călare spre Orenfeld. Sîntem soldaţi tineri." WOLFGANG WITZ : „Sînt soldat tînăr şi am un cal". Întreb pe tovarăşul meu dacă nu cumva îşi bat joc de mine. Nu are impresia asta deşi l-au şocat şi pe el răspunsurile primite. Explicaţia e simplă : probabil că tinerii soldaţi s-au contaminat de maladia celulozei. Ca să verifice presupunerea : „Măi camarade, de cînd vă aflaţi în Leipzig ?" „De ieri, de-o lună, de douăzeci de ani." „Vezi, mi se adresă turistul, toţi locuitorii oraşului se află aici de relativ puţină vreme — un an, doi —, dar li s-a băgat în cap că sînt locuitorii lui de zeci şi sute de ani." Îmi atrase luarea aminte că trenul e şi el trucat : roţile sînt confecţionate din lemn, prin tăierea paralelă, succesivă a unui brad ; sînt şubrede, prost fixate în osii de cucută şi, de altfel, ies şi se rup îndată după plecarea trenului din staţie. Cupolele atît de maiestuoase sînt făcute din material de balon-dirijabil. Peticite în multe locuri, se cunoaşte că provin din bătălia de la Marna. Observai, puţin fermecat, cît de frumoasă e casieriţa de la casa de bilete. Însoţitorul îmi şopti că o cunoaşte, că trebuie să fi fost superbă în tinereţe, dar că acum n-are picioare. Soţul ei a lucrat la construcţia gării, acum doi ani. Era legător de cărţi. Într-o zi a aflat că pe şantier s-a întîmplat un accident de muncă. A dat fuga, l-a găsit înţepat cu foarfeca în burtă şi, zăpăcită de durere, a alergat spre un medic. A călcat-o poştalionul de Dresda. Ce zi nenorocită pentru această onestă familie germană ! Vinde bilete. Biletele sînt, de fapt, frunze de viţă pe care controlorul le perforează pocnindu-le, aşa cum făceam noi în copilărie. *Deutsche Bücherei*, din carton presat, a fost construită acum trei săptămîni. Inabilitatea constructorilor se vădeşte in-

stantaneu. Ferestrele sînt prost lipite, gumarabica a curs pe alocuri și iedera din policlorură de vinil nu reușește să mascheze nereușitele. În schimb, interiorul e impresionant. După modelul bibliotecii din Alexandria, au fost puse în rafturi aproape trei milioane de cărămizi. Muchiile fiecăreia sînt aurite, imitînd perfect cotoarele. A fost nevoie de trei săptămîni pînă ce bibliotecarii au reușit să imprime pe ele, cu o mașină specială, diferite arabescuri și titlurile cărților. Conservatorul *Gewandhaus*, unde se spunea că ar fi lucrat cîndva Mendelsohn și Schumann, unde au dirijat Nickisch, Furtwängler și Bruno Walter, e cea mai nouă clădire din oraș. Chiar și istoria lui a fost născocită recent. Pășim pe sălile instituției cu emoția pe care i-am fi datorat-o dacă ce știam ar fi fost adevărat și ne retragem pe scări. O femeie de serviciu ne îndrumă spre grădina din preajmă. Întîlnim pe o pajiște un grup de studenți, care, însoțiți de chitare, cîntă melodii italienești. Cineva alături plînge. „N-au muzică de nici un fel — îmi explică tovarășul de investigații —, abia acum se străduiesc să inventeze una. Nici să plîngă nu știu. Dovadă individul care se strîmbă..."

Thomaskirche e construită integral din lut. E încercarea a doi arhitecți greci de a folosi la clădiri masive acest material tradițional, pe nedrept disprețuit pînă acum. Municipalitatea a fost foarte mulțumită de soluțiile găsite, cu toate că pe ici, pe colo, edificiul se cam surpă. În curtea bisericii se află casa parohială în care, se afirmă în cărți, ar fi trăit Bach. N-avea cum. Cînd cea mai veche biserică din oraș are abia treizeci de ani, un Bach aici este de neconceput. Toată povestea a fost născocită de actualul cantor care, prea inventiv, scrie în timpul liber scurte istorioare, printre care și pe cea a unui presupus Johann Sebastian. Opera acestui scriitoraș de provincie e mai interesantă în alte privințe. Tată a optsprezece copii, el este inventatorul unor amuzante mașini practice pentru gospodărie: un teasc de stors merele, un tirbușon cu aer comprimat, o cratiță cu fund dublu, pentru checuri. Cantorul ne invită să gustăm o dulceață de castane preparată de el, ne cîntă la chitară electrică, ne povestește despre vecinul său

Canaletto, un individ invidios care-i mîzgăleşte zidurile bisericii cu inscripţii ruşinoase. Îl întrebăm la ce lucrează. „Pregătesc pentru la primăvară un sac de dormit pentru turişti. Va fi, probabil, marea mea invenţie. Aş fi vrut să-mi construiesc un automobil dar am renunţat. Îmi voi lua un Wartburg de lux 112, are suspensia pe spirale, pneuri fără cameră şi două tuburi de eşapament. Numai că e prea mic pentru familia mea..."

Am părăsit în aceeaşi seară Leipzigul. În zona Elbei, către Meissen, am admirat din fuga autobuzului măreţul fluviu.

— E o imitaţie reuşită — îmi şopti tovarăşul de călătorie. Totul e pictat pe o fîşie lungă de pînză, unul dintre cele mai mari decoruri din lume. De la un capăt cineva trage de ea uniform, de aici senzaţia de curgere a apei. E reuşită, deşi nu mă împac cu stilul pictorului în a reda peştii.

— Într-adevăr, e cam naturalist, spusei. Cu toate acestea trebuie să admirăm răbdarea cu care e lucrat.

— Întreaga Saxonie e plină de asemenea producţii. Nimeni n-o să-i poată învinui pe nemţi că n-au geniu tehnic.

Cînd trecurăm frontiera prin Wassau, văzurăm lîngă un jgheab o oaie.

— S-ar putea să fie o oaie adevărată, spuse interlocutorul meu. (Editura „Scintilla", Basel 1949.)

NATHAN REDEL: *„Simultane"* — Trecusem de Piaţa Confederaţiei şi am observat că îmi lipseau cheile, şi atunci singura salvare era să intru la un cinematograf pînă se va întoarce acasă Despina. Era un film prost, cu şase Brigitte Bardot descoperind şase nuduri şi un regizor cunoscut privindu-le pe toate, mîngîindu-le pe toate, după cum indica un scenariu care era altul decît al filmului şi venea tocmai bine ca să adauge un ce haotic stării mele sufleteşti, foarte haotică încă de dimineaţă. Lîngă mine, întîmplarea a făcut, se afla o femeie, tulburătoarea doamnă Cornelia, cîndva simpatizată pe tăcute în mijlocul unei conferinţe cu oameni încruntaţi, unul dintre ei fiind pe atunci eu

însumi. Apropierea fatală impusă de scaunele noastre ne punea într-o situație pe care parcă o așteptasem și niciodată n-o sperasem. Era destul ca să ne simțim fericiți, și stînjeniți, și curioși de urmarea pe care n-o puteam deslusi, nici presupune. O dorință intensă, dureroasă, îmi sădea în inimă apropierea ei, sugerată, răscolită de fasciculul de lumină care se răsucea deasupra capetelor noastre, reliefîndu-i chipul. Profilul Corneliei părea în răstimpuri efigia unei monede îndelung lustruite, aruncate pe o catifea întunecată. De fapt, scena în care bătrînul moare era departe de a mă cutremura, dar inima nici nu urmărea curgerea, mișcarea eroilor de pe ecran, iar respirația ei, lîngă umărul meu, oricît de emoționat aș fi fost, nu-mi părea reală, din cauza irealității celor de pe ecran. Se prea poate să nu știu cum se alcătuiesc și se leagă în snop senzațiile și ar fi fost și greu să mă mai desprind cu luciditate de starea aceea unică, exasperantă, cînd eram total anulat de înțepătura veninoasă a razei turtindu-se pe ecran, de întunericul care mă scălda ca o baie și în care Brigitte Bardot apărea din nou goală, în timp ce pe Cornelia o simțeam învăluită în haina de blană, necăjită că trebuie să-i suporte căldura. Cînd visul bătrînului se curmă, Brigitte se întoarse pentru o clipă, și-i văzui profilul. M-a fulgerat gîndul să-i mărturisesc ceea ce atunci, în sala rece a conferinței, nu-i spusesem de frica grimasei pe care mi-o bănuiam, din teama de ridicol. Era cald, blana o incomoda, deși acum alerga pe o plajă și trei tineri îi întindeau, cu gesturi mecanice, buchete de flori. Erau flori în cîmp ? Aș fi vrut să o întreb pe Cornelia dacă erau flori de cîmp, acum nu mai avea rost, pentru că bătrînul nu mai visa, ci se așezase voios pe canapeaua din biroul său și învîrtea amuzat o linguriță într-un pahar de ceai. Filmul era exasperant, de bună seamă foarte interesant, se putea presupune numai după titlu, starea mea era exasperantă, de asemenea, și poate interesantă, de vreme ce Cornelia își dădea seama că nu mă simt prea în largul meu, fiindcă inima îmi bătea cu putere, lîngă umărul ei mă simțeam într-adevăr tulburat, iar blana hainei, mătăsoasă, insinuantă, din

aceeași materie cu nisipul acela pe care-l calcă piciorul gol, îmi încărca epiderma palmei cu electricitate.

După film am condus-o pînă la autobuz și ochiul reținuse pasul legănat, de o feminină prudență. Brigitte era acum albă, efigia fusese bătută în argint. Mi-a părut rău că bătrînul nu înțelesese ceea ce pentru mine era foarte limpede, însă tremuram în preajma ei.

Nu, n-are rost să insist, mîna ei nu va răspunde chemării mele și mai bine să se fi sfîrșit înainte de a începe, lucru pe care bătrînul, tîrîndu-și umbra pe trotuar, îl intuise probabil mai exact decît mine ; nici nu avea vreo rațiune să-i întind palma deschisă și de altfel era și tîrziu, Despina sosise desigur acasă, aprinsese deja lumina și-și despletise părul în fața oglinzii, așa cum îi este obiceiul, și își așternuse pe frunte semnul acela de surprindere pe care-l schițează de fiecare dată, vrînd să pară, sau fiind chiar, amuzată că poate fi contemporană cu ea însăși. Femeie spirituală, am mai spus-o, dar, ridicînd mîna cu pieptenul alb, Cornelia nu poate primi o mîngîiere, oricît de frumoasă ar fi palma mea întinsă și oricît de elegantă arcada gestului care ar pregăti-o. Brigitte spuse că va urca în primul 91, că se bucură și că a fost bucuroasă de reîntîlnirea noastră, că ei îi plăcuse Cornelia în rolul de femeiușcă lucidă, că e bucuroasă de tot ce bătrînul visase și că îl reîntîlnise. Dar era tîrziu. Era bucuroasă că toți bărbații avuseseră în conferință o mutră plouată și era mai bucuroasă că Despina, cînd își despletește părul este spirituală.

Fusese excelentă în seara ploii torențiale, superbă chiar. Dramatic, nu se justificase de ce îl părăsise pe Ernest (doar ca să sugereze asemănarea cu tatăl ei ?), și apoi blana aceea moale, pufoasă, insinuantă, sub care se afla piciorul gol, bine arcuit, și vibrația vie a umărului care mărunțea bătăile puternice, rare, ale inimii. Îmi întinse mîna. Imaginea Corneliei instalate în fotoliul autobuzului îmi păru un clișeu de sticlă, din cele de altădată, și întreaga ființă îmi tresări ca tăiată de lama lui.

Merg acum cu pasul măsurat pe sub castanii bulevardului și rememorez cu înverșunare acele momente-cheie

care m-au tulburat atît, fără să pot descifra un chip cunoscut din istoria ultimelor mele două ore. Mîna este singura care a păstrat ceva din ființa ei, moliciunea hainei, și cînd mi-a întins-o la despărțire, am sărutat acea mînă fără să fiu tulburat, sau așa mi s-a părut.

Deci mîna mea e unicul depozit din care o mai pot evoca. Ridic în dreptul buzelor palma larg deschisă, încercînd să o readuc aproape, cu umărul alături de umărul meu, ca atunci cînd bătrînul care murea începea să o viseze. Ah, acest parfum atît de cunoscut !

Parfumul Gabrielei ! Al ei este ! Cornelia vine spre mine cu pasul Gabrielei, și Gabriela își acoperă în lumină umbra dureroasă. Gabriela a intrat pe ușa însorită a dimineții, mi-a adresat, după obiceiul ei, acele cuvinte liniștite care ascundeau pasiunea și, cînd încercă să înlăture de la fereastră perdelele țărănești, își îndoi trupul într-o mișcare pe care am încercat de atîtea ori s-o încremenesc definitiv printr-o îmbrățișare. Gabriela vine pe aleea crinilor înfloriți, se apropie proaspăt de locul întîlnirii noastre, Cornelia se oprește și zîmbetul ei îmi invită palma să se deschidă. Pentru că e dimineață, brațele ei îmi înconjură gîtul, alunecă moale pe după umeri, mă trage spre ea și mă sărută, apoi Gabriela se așază obosită lîngă mine, în iarbă, în timp ce rîul foșnește sub maluri rîpoase. Cum se piaptănă Despina ? Răspuns ca la școală : Despina se piaptănă... A ridicat de jos cartea lăsată la sosirea ei, mi-a reproșat că mă trezesc prea tîrziu și că nu înțelege de ce bătrînul care murea avea nevoie de cuvintele ei banale. Reveni pe pod, apa tremura în bătaia lunii, silueta ei se strînse parcă de răcoarea nopții care ne copleșea, deschise scrisoarea. (Gabrielei i-au plăcut întotdeauna scrisorile, pînă la a pretinde să-i trimit zilnic cîte una) ; erau banalități, le scrisesem în mare grabă în timpul conferinței, Cornelia știa bine asta, e o femeie inteligentă și își poate explica împrejurările, dar acum citea rar, pe șoptite, însoțind lectura cu misterul pe care îl regizează ori de cîte ori e emoționată. Ți-am spus, Gabriela, să nu-ți bați joc de stilul meu administrativ. Cornelia rîde, pretinde că ea nu-și bate joc de nimeni, de altfel e primăvară, norii sînt prea albi

și soarele prea darnic, iar florile pomilor nu pot invita la răutăți. Înțelege, insist eu, n-avea nici un rost să reții mașina dacă știai că ai să întîrzii. Îmi replică : întotdeauna cînd mă pieptăn înțeleg să fac abuzuri. Sînt ceremonii unice, ar trebui să le însoțesc cu muzică de Haendel, dacă n-ar fi un pic cam fantastic. Cornelia rîde ; Gabriela e contrariată. Întotdeauna dragostea mea a fost purtată prin camere de hotel, în preajma misterioasă a fluviului, și asta a exasperat-o. Mașina n-a întîrziat decît douăzeci de minute. E mult ! observ oarecum tăios. E cît trebuie ! De altfel, reluăm vechiul nostru joc de-a contrazisul, cînd e știut din capul locului că am să cedez printr-o îmbrățișare și printr-un sărut, după care vom coborî să luăm masa, să dansăm nebunește pînă după miezul nopții, apoi să ne privim în ochi. Cornelia, ochii tăi sînt de pisică ! Va face haz și ne vom prinde de mîini. Îmi dau prea bine seama că, după noaptea de dragoste deznădăjduită, am fost un caraghios. Nu i-am putut măcar atinge mîna, mînă pe care mi-a întins-o la despărțire, cînd spunea că e foarte bucuroasă, cînd am fost absent și cînd Gabriela a tresărit.

Reiau în dimineața asta șirul exact al împrejurărilor cu speranța ca lucrurile să se limpezească. Cornelia fusese contrariată, desigur, de moartea neconcludentă a bătrînului. Avea sentimentul că-i scăpase un amănunt în stare să explice restul. Nu pot să înțeleg, spunea Gabriela, de ce scrii că lucrezi prea multe ore pe zi, pentru că povestea e veche și din cauza asta Brigitte va suferi o viață întreagă. Am încercat să o conving că nu sînt obsedat, că e vorba de o suferință reală, că aș vrea să-mi convertesc energiile într-o operă monstruoasă, ceva fantastic, masiv, nemaivăzut. Dar tonul meu era probabil mult prea serios, iar ea rîse cu poftă. Încercai sentimentul necorespondenței. Despina trecea peste rondul cu crini și cînd se întoarse pentru o clipă, îi surprinsei în ochi lacrimi strălucitoare. Niciodată Cornelia nu fusese mai frumoasă. Strîngîndu-și părul îmi cîntă celebra arie pentru pierderea Euridicei. Eu tresării la trecerea autobuzului 91.

Într-adevăr, gîndeam deschizînd *Lusiadele*, bătrînul muribund nu-şi prea justifica acţiunile, dar piciorul ei în nisip era tulburător, nebunesc...

(Din povestirea *Remember* care încheie volumul *Dimineaţa* publicat de Nathan Redel la „*Opinent*", Ljubliana 1965.)

GEORGE OLIPHANT: „*Orient-Expresul îndepărtat*" — Triumfător asupra oamenilor, Marius se aşază la lucru. Făcuse expertize grafologice după metoda Stahl, concepuse noi sisteme de clasoare filatelice, întocmise dicţionare de rime. Acum se dedica unei activităţi de multă vreme abandonate: trecerea verbelor la supin. Îl amuza şi îl contraria. Adică, la urma urmei, ce este supinul? Nu dorea să dea un răspuns grăbit, de aceea aşteptă. Atunci bătu în uşă domnul Crobs. Domnul Crobs îi spuse că n-are de gînd să-l reţină, dar că, încetînd din viaţă noaptea trecută, s-a gîndit să nu părăsească singur imobilul. Marius simţi că i se pune un nod în gît. Răspunse că e cu totul nepregătit pentru o asemenea invitaţie, dar că, fireşte, va delibera şi-i va da un răspuns. El mărturisi cît de mult îl impresionează o coincidenţă: de cîteva zile îl durea inima, simţise cum îşi pierde respiraţia. Domnul Crobs băgă de seamă că e cam palid şi, ca un negustor vechi, ceru să bată palma: e tocmai momentul!

E şi nu prea e momentul, replică Marius, mai sînt încă multe de pus la punct. De pildă, maşina de scris. Asta e treabă de o oră, îmi închipui, zise Crobs. Am dreptul să te aştept trei zile, conform obiceiului, aşa că am să revin. Răcindu-mi-se mădularele şi sîngele oprindu-se îngroşat în vine, am senzaţia că e prea cald. Peste o oră aş putea reveni. Şi se duse.

Marius scoase din sertar maşina „Olivetti", o mică bijuterie cu care îşi scrisese în ultima vreme corespondenţa, o desfăcu şi, folosindu-se de o şurubelniţă, începu să lucreze. Observă că litera *b* cădea mai jos decît rîndul în care trebuia să se înscrie. Apăsă puţin pe balustrada de oţel a stativului şi făcu corectura necesară. Nu păru mulţumit nici de *q*, care sărea strîmb, aplecat

pe stînga. Îl trase puțin în afară, apoi cu capătul acut al șurubelniței îl îndreptă. Mai răsuci panglica, se ocupă îndeaproape de schimbătorul de rînduri. Luă o foaie de hîrtie și încercă să scrie un vers. Fără efort, la cea de-a doua revenire la aliniat i se păru că reușise : „Pe piatra însorită a digului, sub cerul / Acoperit de fumul aducerii-aminte / Piciorul gol lumina o împărțea ades..."

Răsuci ruloul, scoase pagina și o reciti. O așeză cu grijă într-o mapă și apoi se întinse lung, dezmorțindu-și oasele. Lucrase bine și avea de ce să fie leneș și mulțumit. Apoi intră Crobs, îl luă de mînă și ieșiră. În prag, Marius întrebă dacă n-ar fi bine să-și ia pe spate un vechi șal de familie. Crobs, căruia vocea îi devenise inexpresivă, răspunse că în curînd îi va fi foarte cald. Și, observînd că prietenul lui purta în palmă o șurubelniță, adăugă că n-ar fi rău să o ia cu sine, din două motive, expuse fără voce, pe șoptite : primul, că nu e bine să se întoarcă din prag, toți morții fiind superstițioși, și al doilea, pentru că acolo unde merg ei sînt destule mecanisme a căror funcționare este încă departe de a fi ideală.

(Din capitolul al III-lea al cărții. Editura „Antiqua", Amsterdam 1950.)

PIERRO MADAGASCAR : *„Dați-mi un foc !"* Povestire — Henry Rapport, ziarist, iese grăbit din biroul redacției, coboară vertiginos treptele blocului și, în hol, continuu preocupat, cere un foc pentru țigară. Portarul încearcă să-și aprindă bricheta. Ceva s-a stricat, de bună seamă, poate n-are benzină. „Dați-mi un foc, vă rog !" insistă Rapport, puțin enervat. Chibritul unui tînăr din apropiere se aprinde scurt, fulminant, și se mistuie îndată. Rapport își dă pălăria pe ceafă și repetă enervat : „Pentru numele lui Dumnezeu, dați-mi un foc !" O tînără blondă, cu trăsăturile feței umbrite de suferință, trase un foc de revolver în inima ziaristului.

Acesta este începutul pasionantei povestiri, jumătate polițistă, jumătate filozofică. Autorul se întreabă, mai

departe, care sînt cauzele reale ale acestui absurd asasinat? El analizează, în vederea răspunsului, pe rînd, condiţiile social-istorice, religioase, tehnico-economice, material-administrative, astronomice, cinegetice, etice, patologice, etnografice, bibliologice, matematice, lingvistice, mecanice, geologice, psihologice, dinamice, chimice, energetice, geografice şi magnetice, telegrafice şi telefonice, studiază, pe îndelete şi în profunzime o serie de factori secundari, ca: stadiul evoluţiei celulei nervoase la mamiferele inferioare, starea sănătăţii la peştii de eleşteu, conţinutul noţiunii de revanşă la popoarele civilizate, starea climei şi mersul trenurilor etc. După această răbdătoare cercetare — bineînţeles, cu mijloacele artei —, autorul conduce acţiunea cu două luni după ziua asasinatului. Aflăm astfel că tînăra criminală ucisese din dragoste înşelată, că era originară din Mexic şi că murea după sparanghel. Cartea are un neajuns: nu analizează condiţiile obiective care au determinat-o să prefere revolverul pumnalului, otrăvurilor salutare grenada cu unul sau două focoase şi cu explozie întîrziată. (Editura „Presses cosmopolitiques", Bordeaux 1929).

GABRIEL PEYRET: *„Nucul din faţa magaziei"* — Nuvela care deschide volumul lui Peyret, de altfel cea mai izbutită din această culegere, relatează un episod din anul 1947, despre care ziarele au scris atunci săptămîni în şir. Este vorba despre renunţarea la logică a unui conferenţiar de profesie. Faptul este interesant atît pentru desfăşurarea acţiunii, cît mai ales pentru urmări. Numeroşi indivizi, fără să declare, renunţă la logică pe cont propriu şi acţionează pe diferite planuri. Unul dintre aceste planuri se numeşte „Marea ofensivă" şi are un sector civil. Autorul ne propune să-l cunoaştem. După ce l-am cunoscut, ne propune să-l discutăm. După discuţii, ne propune să bem un pahar cu coniac. În sfîrşit, în încheiere, scriitorul ne invită să stingem lumina şi să ne culcăm. Dar, în timpul somnului se petrece un lucru cel puţin ciudat. Unul dintre noi vorbeşte. El spune, în cîteva minute, absolut totul. Dacă presupunem că ceilalţi dorm, că au dormit, că încă vor mai

dormi, de unde știm că el a vorbit ? Dar este foarte simplu : ne-a mărturisit-o autorul. E frumos să nu-l credem ? (Editura „Saphir“, Rouen 1950.)

LOUIS CHAPSAL : *„Fatalitatea abrevierii în societatea de consum“* — Cu cît urcăm către sfîrșitul veacului, cu atît nevoia de abreviere se dovedește mai necesară. Nici o statistică nu înregistrează cît și cum se produce în domeniul cuvîntului, vorbit sau scris, dar oamenii trag concluzii după bunul lor simț și vorbesc mereu mai puțin. Cantitatea de cuvinte ce se aruncă pe piață suferă ea însăși un proces de contragere, de ghemuire, de entorsă (benignă). Dacă și-ar da drumul să povestească tot ce știe și vrea să comunice, omul modern ar trebui să renunțe la hrană, la îngrijirile pretinse de igienă, la dragoste și chiar la moarte, timpul obiectiv necesar pentru aceasta lipsindu-i mereu mai mult. Prin operațiuni meșteșugărești simple, dar inteligente, omul modern a izbutit să transforme discursul, epica, deservirea, relatarea — în scurte semnale decisive. Se dovedește perfect posibilă iritarea și scoaterea din sărite a aproapelui, chiar numai prin clacsonări verbale ordonate după un cod ce ne va apărea foarte curînd extrem de firesc. Dacă zăbovești o jumătate de ceas într-o piață italiană cunoscută, în care cîndva se formau grupuri de cetățeni și discutau gălăgios ore în șir, nu vei mai auzi decît strigătele monosilabice ale indivizilor, lansate prin fereastra limuzinei, de aproape și de departe. Conversația e specializată, înțelesul interjecțiilor nu privește decît pe destinatari, circulația se desfășoară admirabil.

Literatura e exemplar servită de acest binefăcător proces : se poate scrie un roman în zece rînduri. (Interesant, acest procedeu a fost experimentat mai întîi de către critici.) Un exemplu este convingător : un ienicer împrumută bani de la o cocotă. Amantul acesteia află și devine suspicios. Urmărește mișcarea. Un corăbier aduce din Birmania perle. Apare un călugăr. Se încurcă treburile din cauza declanșării unui război mondial. Ienicerul revine periodic, plătindu-și datoria în

rate lunare. Amantul intervine. Măcel. Călugărul își cumpără pălărie cu boruri largi. Cocota nu-l cunoaște. O franțuzoaică cîștigă concursul de frumusețe al Europei. Corăbierul e sceptic, în timp ce călugărul crede. Unele confuzii, lămurite ulterior de explicația cocotei, care știa să facă economii. Lucrurile reintră în cursul lor firesc. Dar ienicerul, mereu datornic, se sinucide. L-au ruinat perlele, cumpărate la prețuri de speculă. Îndată ce se încheie războiul mondial, amantul nu-și mai găsește rostul. Războiul dezrădăcinează destine și corupe conștiințe. Călugărul se angajează frizer într-o cazarmă, cocota devine principesă, franțuzoaica își pierde titlul de Miss Europa, din cauză că anii i-au veștejit argumentele. La conferința de pace se discută exclusiv chestiuni de interes postbelic.

Înlocuirea limbajului verbal prin imagini plastice, în general televizate, e o altă soluție. Încadrarea pe un ecran a ploșniței trilobate semnifică instituirea unei colecte pentru copiii din Andaluzia, iar înfățișarea unei ploi torențiale — avertismentul că vor urma scumpirea combustibilului, certuri între soți din cauza averii sau a drepturilor de autor. Semnul „nu depășiți la intersecție", imprimat pe prima pagină a unui ziar, semnifică lapidar sporirea exigențelor la examenele din facultăți, o mai bună selecție a cailor de curse, victoria în alegeri a partidului conservator. Proiectarea la cinematograf a unui leu care rage scutește pe spectator de a mai privi cu proprii săi ochi aventurile *cowboy*-ului, înțelegîndu-se de la sine detaliile: muzica, decorurile naturale, implicațiile sentimentale. Imaginea leului te dispensează de a mai pierde vremea urmărind nesăratele peripeții ale Monicăi Vitti, de a asculta un șlagăr de Benjamin Britten și de a lăcrima la despărțirea eroinei de necruțătorul ei iubit.

Nu va trece mult timp pînă cînd, abreviindu-se totul pe măsura cerințelor, vom auzi pe stradă oameni scurți, în pantaloni scurți, trimițîndu-și mesaje ca între prieteni:

— V 5!

— 48.625 și 1/6.

Atunci, întreaga poveste amoroasă din tinerețe a bunicii ni se va înfățișa exhaustiv într-o fracție cu trei binoame. (Editura „Flammarion, Paris 1962.)

THORNTHON HENITZ: *„Instrumentele"* — Scopurile noastre sînt vagi și nesigure. Mai mult iluzii, mai mult etape. Avem intenția să ajungem undeva. Asta e sigur. Unde? Pînă una-alta, toate obiectele lumii sînt niște instrumente. Un catalog al instrumentelor era o necesitate. Numai că Henitz abandonează tratarea științifică a problemei și combină instrumente care n-au o legătură firească între ele. Personajul principal al cărții sale, Mauriciu, face confuzie între o femeie influentă și un binoclu, ia drept adevărate opiniile unei societăți de asanare morală, cade victimă unor pungași. Vrînd să-și facă o cuvertură, dă la mașina de cusut un discurs electoral căruia îi face tighele. Apasă pe butoanele unui magnetofon și din difuzor iese orez cu lapte. Confundă un roman cu o notă de plată, îl ia pe Panait Istrati drept Franck Sinatra, extrage din dicționare cuvintele cu sens dublu, crezînd că sînt cuvinte cu sens contrar, îl ia în serios pe André Maurois. Face marea greșeală să citească telegramele de presă, să-și organizeze viața după indicațiile lor. Aflînd din ele că peștele s-a scumpit în Malaya, el cumpără 80 de cutii de sardele de la un magazin din Boemia, se căsătorește cu o țigancă în urma unei manifestații antisegregaționiste din America, își rescrie romanul, transformîndu-l în jurnal intim, la vestea arestării de către poliție a unui șofer pentru depășire periculoasă.

Remarcabil, jurnalul intim în care Mauriciu trece în revistă toate mijloacele folosite ca să parvină. Catalogîndu-le critic, carieristul se desprinde de categoria socială pe care o ilustrează, dovedindu-se un om ales. Să nu uităm că Mauriciu, ajuns președinte al Confederației elvețiene, putea să se bucure de roadele folosirii instrumentelor sale. (Editura „Rembrandt", Haga 1945.)

MIHAIL POP: „*Ce caut la Galați?*" — În trenul de Galați, eroul romanului rememorează întîmplările pe care le-a trăit înainte de a porni în călătorie:

„Friptura era gustoasă, berea foarte bună. Scărlătescu, răsfoind un Modigliani, observa că s-a făcut prea cald. Mama insista să lase cartea și să guste din bucatele puse pe masă. Băteau în turnul Primăriei 9 ore. Se decise pentru un corn umplut cu brînză. Mama observă că Nadia n-a mai trecut de multă vreme pe la noi. Ceaiul negru e mai bun decît cel roșu, spuse Scărlătescu, și felicită pe mama că știuse să aleagă. Modigliani e un artist prea sănătos, de aici siguranța cu care deformează anatomiile, împănîndu-le cu slănina unui subcutanat optimism. Nadia era mai mult frumoasă decît robustă, n-a mai venit pentru că își închipuie că-mi poate fi nevastă, în timp ce nu știe să pună trăsura de unire unde trebuie, cînd scrie. Iar eu am prins-o și i-am pus-o. Mama aduse o bucată de cozonac, Scărlătescu se înclină. Mă așezai în fața aparatului de radio răsucind butonul.

Sosi Victor Dănescu. Înspăimîntat, el ne povesti cum fuseseră spînzurați cei doi prizonieri. Lucrau la Mînăstirea Dealu și au încercat să fugă. I-au prins la Viforîta, într-o vie. Noi nu sîntem prizonieri, spuse Scărlătescu. Nu sîntem, din fericire, spuse mama. E bine că războiul e departe și că putem să bem liniștiți ceaiul, roșu sau negru, nu interesează, spuse mama. Și n-avem de ce să ne plîngem, spusei. Și n-avem de ce să ne fie teamă, spuse Scărlătescu. Categoric, fuga din lagăr este o faptă reprobabilă, spuse Victor Dănescu. E o faptă criminală, spuse Scărlătescu.

La radio: *Dunărea albastră.*

Asta o cîntă excelent orchestra „Luceafărul" spuse mama. E orchestră de spioni, spuse Scărlătescu. Da, sînt austrieci și nemți, și se pare că a și fost o anchetă. Dar a intervenit Killinger în persoană, spuse Victor Dănescu. Dracu' să-i ia! spuse mama, cu părere de rău. Da, da, spusei, schimbînd postul.

I-au adus în cămăși și-n pantalonii de doc. Se țineau strîns unul de altul, aproape îmbrățișați. Nu voiau să se piardă. Aleseseră aceeași soartă. Literatură — spuse

Scărlătescu. După faptă și răsplată. Arătau ca două morminte dezvelite. Cînd i-au ridicat, unul dintre ei a izbucnit în strigăte, un fel de plîns scandat, așa cum citeam noi *Eneida*, spuse Dănescu.

După aceea Scărlătescu a vrut să bea apă — berea fusese, de bună seamă, foarte bună, dar nu ostoise setea. Mama a vrut să-i aducă, dar m-am ridicat să fac eu serviciul acesta. Am luat un pahar din servantă, l-am privit în lumina becului, am trecut în bucătărie. Mi-am pipăit buzunarul : bani erau, nu știu cîți, se simțeau voluminoși. Am trecut în vestibul, mi-am luat paltonul și pălăria. Fularul l-am lăsat. Am coborît scările, am trecut prin grădina lui Ionașcu, apoi pe trotuarul de la Săndulescu. La Mazilu aștepta o birjă. Am trecut pe sub fereastra lui Titi Zottoviceanu, în casă era lumină puternică, se vedea pomul de Crăciun, încă întreg. Traversai pe la biserică și intrai în gară. Biletul l-am scos într-o secundă.

Și iată-mă de două ore călătorind. Pe bilet scrie C.F.R. și 400 de lei și un număr 4526 pe o parte, și Galați pe cealaltă. Așadar merg la Galați. Foarte bine. La Galați am mai fost odată, înainte de război. Leontescu, da Leontescu, așa îl chema pe birtașul care mă găzduise și mă ospătase. O mai fi trăind ?

E bine. Merg la Galați. În zori voi fi la Galați.

De ce trebuie să călătorească oamenii ? De ce trebuie să fie spînzurați ?! Cine a compus *Dunărea albastră ?* Cine este von Killinger ? De ce Victor Dănescu povestea un fapt care-l impresionase atît ? Toți sîntem niște sadici. Ne îngrozesc ororile, dar nu întoarcem capul. Chestia cu Modigliani mi-a plăcut.

Dar ce caut oare la Galați ? Ce caut, pentru Dumnezeu, în orașul de la Dunăre pe care oamenii îl numesc Galați ?

Domnule controlor, spuneți-mi cît mai avem pînă la Galați ?" (Editura „Informația", București 1952.)

HENRY BATAILLE : *„Tactica generală"* (2 vol., 1600 pag.) — Despre o problemă esențială a tuturor timpurilor : pacea sau războiul ?, H. Bataille tratează pro-

blemele războiului din toate punctele de vedere, după cum arată și titlurile celor șase părți : I. *Copiii și esența lor militară în războiul modern* (despre jocurile copilăriei, despre energia pe care o consumă copiii jucîndu-se de-a războiul). Încercări de-a transforma jocul lor într-un război adevărat, observînd pe bună dreptate că pînă acum energia lor practic inepuizabilă n-a fost folosită judicios în marile bătălii ale istoriei. II. *Cauzele războaielor.* III. *Trei războaie — o analiză subtilă a celor trei războaie mondiale* (1914—1918 ; 1939—1945 și 1947—1963 („războiul rece"). IV. *Scene din războaie* (7 tablouri selective din istoria universală, înfățișînd războiul în toată splendoarea, bărbăția și rațiunea sa). V. *Va mai fi război ?* — opinii ale unor specialiști, ale unor șefi de state, ale filozofilor de pretutindeni. Convingerea autorului : nu va mai fi război ! În acest capitol, excelent realizată pagina intitulată *Inscripție pe un obuz. VI. Războaiele vor părea,* după definițiile savanților, niște *încăierări ridicole și anormale,* sminteli colective cu cauze economice și morale perfect cunoscute, înlăturabile prin revoluția socială, prin asanarea morbidității publice la nivelul conducătorilor.

Dar oamenii nu renunță la război în vremea noastră, pentru că emoțiile și spectacolele lui, seducătoare pentru bărbați, n-au încă înlocuire. Religia o vom înlătura prin beția artei. Va trebui să fie umplut și golul lăsat de dispariția conflagrațiilor, prin mari serbări și jocuri care să reproducă luptele de altădată, cu gloanțe oarbe, cu deplasări de tancuri, manevre navale și aeriene, urlete de sirenă și dislocări de populație. Jocurile, se preconizează, vor dura patru-cinci ani, de cîteva ori într-un secol. Bărbații vor fi luați de la casele lor, purtați nopți întregi prin trenuri incomode, li se vor oferi prin tîrguri femei apetisante, dar bolnave, vor locui în gazdă și în grajduri, vor mărșălui prin arșiță și ninsoare viscolită, își vor exersa pe poligoane special amenajate pofta de distrugere, dărîmînd edificii de carton, incendiind lanuri de material plastic și violînd, cu măsură, cîte o fată de treisprezece ani.

Se va veghea ca statele, colaborînd în continuare, să facă imense cheltuieli și mari comenzi militare. Să se

ajungă, printre altele, ca toţi soldaţii să se plimbe cu avionul, ca întreaga trupă să bea dimineaţa cafea cu lapte. Din cînd în cînd să explodeze cîte o bombă adevărată, dar suficient de uşoară ca să nu facă multe victime în turma de oi, sortită din vreme să suporte consecinţele atacului. Să se abuzeze de decoraţii, de prime stimulatoare, de concedii.

Din pricini obişnuite sau neprevăzute se vor produce şi accidente. Vor muri poate zece-douăzeci de soldaţi, mai mult din neatenţia lor, sau din alte cauze. La cele trei milioane de combatanţi, procentul nu trebuie să pară îngrijorător. Va fi, în schimb, un admirabil prilej pentru destituirea unor miniştri, pentru trimiterea în faţa plutoanelor de execuţie, cu gloanţe oarbe, a unor defetişti, pentru dislocări de fonduri, îngrijorări, ediţii speciale, întrevederi la înalt nivel, sinuciderea unui spion (decepţionat din dragoste) etc. O grijă deosebită va trebui să fie acordată organizării informaţiilor. Agenţiile de presă vor fi echipate cu utilaje care, prin exactitate şi manevre rapide, vor permite alcătuirea de ştiri false, de declaraţii neadevărate; mersul operaţiunilor va fi oglindit în aşa fel, încît ambele tabere să aibă certitudinea că vor învinge şi că adversarii sînt cel puţin măgari şi rău crescuţi. În timpul conflagraţiei se vor publica memoriile marilor generali din trecut, se vor organiza expoziţii cu pumnale, arcuri, mortiere. bombe cu hidrogen, cu taxă de intrare foarte scăzută. În pieţe publice, la radio, la petreceri particulare se vor cînta marşuri. Pietonii vor circula pe străzi numai în condiţiile prevăzute de legea stării de asediu, întotdeauna purtînd în mînă un steag.

Va fi, desigur, mult de făcut. Va fi şi foarte greu să se realizeze totul precis, milităreşte, fiecare detaliu al jocului, considerînd că trebuie asigurată îndeosebi frumuseţea lui. Va trebui să fie înlăturat diletantismul !

Şi acum, închipuiţi-vă mari bătălii navale care au ca scop îmbogăţirea cunoştinţelor, satisfacţia ochiului, distracţia şi plăcerea ! Închipuiţi-vă largi desfăşurări de forţe terestre în cîmpii şi defileuri, marşuri forţate prin păduri şi peste lacuri ! Şi uniformele viu colorate, şi chipiurile cu cozorocul lung şi fundul roşu, pe care stau

frunzele de stejar, şi bogăţia de catarame, de fluturi aurii, de cordoane şi curele, încrucişîndu-se pe piept, pe umeri, pe spinare, pe pulpa piciorului, şi mulţimea de bidoane, bidonaşe, gamele, cutii de metal şi cartuşiere, zbătîndu-se alături de masca de gaze, foaia de protecţie, aparatul de telefon. Şi tesacul! Ah, tesacul bine ascuţit! Şi buzunarele! La piept buzunarele cu cărţi poştale militare, cu suprafaţa cenuşie, cu timbrul încrustat (se vor scrie numai cu creionul!). Surpriza nevestei să primească veşti tocmai din Pirinei, în timp ce te credea undeva în Varşovia! (Dar n-ai primit scrisoarea dinainte, scrisă de la Monte Ceneri? Probabil a oprit-o cenzura italiană). Şi încă altele, plăcerea de a fi tratat cu bomboane de către căpitan, duminica, discuţiile pe teme sexuale, conferinţe despre nobleţea patriotismului şi judecarea comportării unui trădător care a adormit citindu-l pe generalul Dufeuillet.

Jocuri ingenioase. Jocuri universale. Jocuri compensatorii. Închipuiţi-vă legănări şi dansuri infanteriste în deşertul abisinian, pe care le urmăresc din avion regele Danemarcei şi şeful guvernului din Paraguay! Închipuiţi-vă coloane de tancuri străbătînd într-un iureş nebun întreaga Italie, apoi Austria şi Germania ca să dea o luptă în Finlanda! Închipuiţi-vă, în sfîrşit, ce emoţionantă va fi întîlnirea dintre plutonierul-major Dinu Arsenescu din Rm.-Sărat cu brigadierul cu două stele Luis de Ramon Alba din Barcelona, cazarma nr. 2!

Şi tot războiul însoţit de bună dispoziţie, de solde bune, de vinuri alese, de doamne tinere de Crucea Roşie, de vînători.

Ce luminaţie! Ce fantezie, ce ţinută!

Ideea expusă la început — folosirea în război a copiilor — convertită în scopuri paşnice, apare simetric la sfîrşit: copiii sînt cei care au făcut întotdeauna cel mai reuşit război. N-au fost luaţi în serios, le-au lipsit posibilităţile materiale, maturitatea organizatoare, capabilă să prevadă şi să realizeze. Să reedităm războiul cu nevinovăţia jocului lor! Vom fi satisfăcuţi. (Editura „Nobilii militari", Paris 1948.)

GIOVANNI RASSA-EX: „*Ocheane*" — Instrument relativ simplu, ocheanul este ca și viața: apropie și depărtează. O a treia soluție ar fi să nu-l folosești. (Editura „Sandro Botticelli", Milano 1928.)

MARIO BERENY: „*Puncte de vedere*" — Povestirea unui pește despre strădaniile oamenilor curajoși de a cuceri mările. Povestirea unei rîndunici despre cucerirea spațiului aerian de către om. Părerile unei ploșnițe despre rămînerea pe loc, seculară și rușinoasă, a medicinii interne. „Vom putea apăsa pe un buton spre a urca în Lună, dar n-o vom face din cauza migrenei; la poartă ne va aștepta elicopterul pentru o excursie în munți, dar vom rămîne acasă, reținuți de o constipație; televizorul ne va oferi o călătorie în craterele vulcanului Krakatau, dar imaginea va sări pînă în tavan din cauza unui sughiț fără remediu."

În anexă, adăugată după cincisprezece ani de păstrare a cărții în manuscris, nota autorului că undeva, în Anglia, a fost inventată o mașină electronică de mare capacitate (circa 800 de persoane pe oră), pentru îmbunătățirea somatică a ființei umane, spre a fi la înălțimea tehnicii. (Editura „Sempre", Viena 1940.)

FELIX GALBA: *Maniera și manierismul*". Roman — Pe mai multe pagini se urmărește jocul plin de drăgălășenie al unui dictator sud-american cu liderul opoziției. Îl consultă, îl invită la ceremonii, îl primește în cercul intimilor săi, îi oferă cadouri și afaceri convenabile, îi înlesnește scoaterea unei turme de oi dintr-o zonă contaminată, îi aduce elogii publice și femei discrete, îi deschide ochii asupra pericolelor. Trebuind să dea poporului o constituție, dictatorul solicită liderului opozant participarea sa la consultarea partidelor politice, îi propune conducerea guvernului, pe care liderul o primește cu multă plăcere. Calea jocului închizîndu-se în problemele politice, mulțumirea fiind reciprocă, cei doi bărbați de stat colaborează în alte domenii: călătorec împreună în Europa, cultivă și frecventează societatea unor depravați pentru petreceri

particulare, întreţin o casă cu jocuri de noroc în Azore, îşi numesc unul altuia prietenii cu vorbele cele mai înjositoare, cu porecle groteşti şi fac haz de împerecherile neprevăzute ale numelor.

Între două conferinţe internaţionale, dictatorul şi opozantul se opresc pentru cîteva ore, din turneul lor politic, la casa lor din Azore şi fac o partidă de cărţi. Înţelegerea lor deplină în toate chestiunile nu-i opreşte să se certe aprig în privinţa meciului Juventus-Caltanisetta. Dictatorul are argumente convingătoare, printre care şi gardă personală ; liderul opoziţiei e mai puţin decis şi, fireşte, singur. Dictatorul se foloseşte de bunăvoinţa gardienilor săi, îl leagă grabnic pe adversar, îl tortureazǎ şi nu ezită să-l ucidă. Îndată după asasinat, dictatorul îşi pune în ordine notiţele privind împrejurările morţii partenerului său, în vederea redactării ulterioare a memoriilor.

Un indiscret transportă în Sud-America veştile : se produce îndată o puternică lovitură de stat, timp de cîteva luni preiau pe rînd puterea colonelul Perron, Massimo Teresi, apoi colonelul Perron urmat de Massimo Teresi, după care, în sfîrşit, colonelul Perron şi, în sfîrşit, Massimo Teresi. O figură politică nouă apare în viaţa zbuciumată a ţării. Este eminentul, dreptul, întotdeauna înţeleptul colonel Perron. După ani de zbucium şi suferinţe, naţiunea este în drept să primească o constituţie. Colonelul Perron n-are nici un interes să nu i-o dea.

Romanul se încheie cu convingerea că, îndată ce colonelul va găsi un lider al opoziţiei care să fie om de înţeles, îl va invita să mediteze împreună asupra treburilor ţării, alegîndu-l ca tovarăş bun, cu care să călătorească şi să petreacă în clipele de răgaz. Poporul va primi cartea de căpătîi a libertăţilor sale redactată de amîndoi în Azore, pe îndelete, cu chibzuinţă. (Editura „A. Fayard", Paris 1958.)

WALDNER ASIRIA : *„Micul chestionar"* — Romanul are trei părţi : la început se pun, unele sub altele, întrebările. În partea a doua, întrebările sînt orînduite

marginal. Cea de-a treia parte cuprinde noi întrebări. Întreaga carte se încheie cu un răspuns. (Editura „Ganimed", Salzburg 1946.)

JEAN CASINO : „*Tratat elementar despre somn*" — Capitole : „Somn de copil", „Somn fără vise", „Somn de om prost", „Somn de şef lucid şi conştient de sarcinile sale", „Somn de bărbat cu insomnii", „Somn de somon", „Somn de tîrgoveţ", „Somn de pompier", „Somn de somnoterapeut". „Somn de notar", „Somn de veci", „Somn cu vise", „Somn cu vase", „Somn de profesionist", „Somn de august", „Somn de geniu", „Somn detracat", „Somn de pasăre", „Somn în lună", „Somn de după amiază", „Somn în iarbă". Învăţăminte, soluţii, perspective. (Editura „Phenobarbital", Berna 1958.)

MARINO PORTARI : „*Inchiziţia caută inhibiţia*" Roman poliţist — „Reuşit, antrenant, spiritual" (Louis Maginot). (Editura „Coasta de fildeş", Cairo 1936.)

OSKAR OUBRADOUX : „*Femeia de bravură şi nevestele*" — „Se face o netă diferenţiere între unele şi altele" scrie în cronica dedicată lucrării Franz von Lübeck în *Die Monat.* (15 sept. 1962.)

LOUIS RANG : „*Carte de adevăruri*" — „Sînt colecţionate şi expuse cîteva sute de observaţii morale. Multe nu prezintă vreun interes. Sînt mult prea multe adevăruri şi lumea contemporană a început să nu le mai suporte. Analizînd mişcarea pe care o face un individ care se bărbiereşte în faţa oglinzii, autorul a identificat peste trei sute de adevăruri zdrobitoare. Colecţia conţine însă şi multe observaţii interesante. Printre altele : „Am să-ţi spun în faţă două adevăruri care te vor tulbura : 1) istoria nu mai lasă nici o îndoială că a existat, într-adevăr, o cămaşă a lui Hristos 2) felul cum ţi-ai pus supa în farfurie, cum ai lăsat pe marginea mesei cartea abia răsfoită, acum gata să cadă, tresărirea ta cînd ai ridicat umărul, ca şi cum o albină ţi-ar fi în-

țepat cotul, încrederea cu care ai citat pe Hugo von Hoffmannstahl, apoi o oarecare ironie a doamnei Pepsi, soția avocatului, primită și cu prudență dar și cu haz, faptul că tocmai intrase pe ușă Viktor, și ai evitat să întrebi unde hoinărise pînă la ora aceea, și atingerea, pe sub masă, a piciorului tău de cel al doamnei Pepsi, și observația mea după care doamna Pepsi are un vag strabism, deși este soția avocatului, în sfîrșit o ezitare, și încă una, și înspăimîntătoarea repetare a urletului vîntului în ferestre, iarna fiind abia la început, și aprigă, cu vîrtejuri aproape zilnice și cu viscole, după cum și replica aceea colosală a lui Viktor, îndeajuns de inteligent ca să nu amintească motivul ieșirii lui în oraș, că undeva se află un viciu de formă, expresie juridică trecută neobservată de soția avocatului, fără să mai vorbim despre pericolele de care se vorbea în jurul mesei, adică de o recrudescență a gripei spaniole lovind pe mulți cardiaci din oraș și nu fără legătură cu strănutul tău de adineaori, care a săltat-o pe doamna Pepsi de pe scaun, datorită nu atît zgomotului neașteptat, și acela destul de violent, cît mai cu seamă faptului că îi prinseseși genunchiul între genunchii tăi, pe sub masa nu tocmai îngustă dar pe care se aflau cafelele, și o compotieră, și o fructieră cu două mere, dintre care am și ales îndată unul, și, în sfîrșit, înverșunarea domnului Pepsi care nu admitea politica Angliei față de încercările de izolare a Rhodesiei — toate acestea, cărora cîte altele li s-ar putea adăuga, te recomandă, scumpe prietene, în așa măsură drept un element remarcabil, că, dacă acea cămașă a lui Hristos, confirmată de istorie, ar exista încă pe undeva, tu ai fi singurul în stare să i-o furi și să apari apoi în ochii oamenilor superb, albastru și nevinovat".

MASSIMO CELENTER : *„Ai început să nu mă mai asculți"* Povestire. — În ceea ce mă privește, știi foarte bine, am suferit întotdeauna de maladia nestatorniciei, astfel că atunci cînd mi-ai spus : îți dau cheia apartamentului meu, cu precizarea că pot oricînd să urc spre a-mi aduna gîndurile, am simțit îndată cum mă învă-

luie o flacără albă, usturătoare ca urzica, te-am privit violent, m-am retras mai întîi în fumul unei ţigări grabnic aprinse, am învîrtit resortul acelei jucării verzi pînă ce i-am rupt arcul, apoi am ieşit fără alte explicaţii, trăgînd ca pe un cadavru docil paltonul pe scările slab luminate. Am coborît în noaptea vastă, am întîrziat o clipă spre a-mi regăsi orbita, am făcut pipi pe primul stîlp întîlnit, o nuia ieşită din gardul învecinat a dat muguri în palma mea, dar am lăsat-o singură să înfrunzească, am grăbit pasul, abandonîndu-mă gîndurilor de mai înainte : primăvara, în realitate, nu sosise.

Dacă analizez bine, gîndurile de mai înainte nu fuseseră gînduri, lucrasem ca de obicei multe ore şi funcţionasem bine în preajma roţilor, angrenajelor şi bielelor, nici una nu-mi zdrobise, ca de obicei, mîna : uzina e uneori bună cu mine. Uruitul uniform, trepidaţia insinuîndu-se în tălpi, precizia indicatoarelor îmi chemaseră prezenţa în sala de jos, la turbine. Nu ştiu şi nu înţeleg, şi n-aş putea niciodată explica de ce îmi place acel ghioc uriaş de metal ce-mi evocă Scala Reggia de la Vatican, în care se înşurubează şi se învîrtesc neprecaut maşinile. Coborîsem treptele în spirală, aşa cum am coborît mai apoi de la tine, l-am dojenit pe Robert pentru neglijenţa lui de azi-dimineaţă — bun tehnician, cîteodată fantezist —, l-am trimis sus să completeze fişa şi să explice singur, pe hîrtie, căderea de tensiune pentru care nu întîrziaseră reproşurile unei fabrici de peşte sărat şi, mai ales, ale unei bucătărese, cu unica dorinţă de a rămîne singur în mijlocul maşinilor şi de a primi, în lipsa oricărui sentiment, vibraţia în carne şi epidermă a măcinării reci, neobosite. Turbinele, marile roţi şlefuite m-au întîmpinat ostile, provocatoare, uniforma lor rotire mi s-a părut obraznică — o fierbere zadarnică în sine, năzuind la replică şi înfruntare. Mi-am permis să zîmbesc şi să răspund, cavalereşte, printr-un salut cu mîna ; turbinele 3 şi 7, şi poate şi celelalte, nu ştiu, n-am văzut, au ţiuit scurt, ironic.

Tu n-ai de unde să ştii, ţi-am povestit prea puţin despre îndeletnicirile mele diurne, despre îndatoririle mele profesionale înscrise în regulament — dialogul meu cu maşinile a început cu mulţi ani în urmă, s-a legat

între noi o prietenie strînsă, continuăm de mult o discuţie intraductibilă în vreo limbă pămîntească. Dar să nu divaghez : e fapt sigur că ne urmăream reciproc de cînd lumea, mişcările îndeosebi, ezitările, îndoielile, nervozitatea sau buna dispoziţie, în asemenea măsură încît frămîntarea sau mai bine spus ostilitatea de acum era de nesuportat. Îşi putuseră permite chestii d-astea cu alde Robert, mi-am zis, el e tehnician, obişnuit cu umilinţele, cu mine nu trebuie să se poarte altfel decît le-am învăţat. Am să vă cuminţesc neîntîrziat, am strigat, desprinzînd din cui biciul cu sfîrc de mătase, pregătit anume pentru neînţelegerile noastre. Deci nu Robert fusese vinovatul, mi-am zis, căderea de curent care scosese din minţi pe cei ce urmăreau la televizor meciul cu Spania şi, mai ales, pe bucătăreasă, nu fusese decît semnul nesupunerii lor. M-am repezit la prima turbină, furios şi de neîmblînzit. Am şfichiuit o dată, de două ori, prin aer. Cînd a fost să aplic pregătita, cumplita mea lovitură de graţie roţii care rînjea, biciul mi-a fost smuls din mînă de o putere nemaipomenită, şi într-o clipă l-am văzut destrămîndu-se în aer. Am înjurat, de bună seamă, şi altă dată mai înjurasem în asemenea împrejurări, am simţit cum mi se opreşte inima de ură şi de ruşine. Am vrut să mă reped cu pumnii în roţile care îşi agitau neruşinate braţele şi-mi trimiteau în faţă, provocator, respiraţia lor spurcată. Am vrut să plîng, mi-a fost ciudă că de această dată ura mea nu se putea pronunţa categoric, pedepsitor. În acel moment însă...

Sentimentul tău, nu ezit să recunosc, a fost nobil şi distins, într-adevăr, în apartamentul acela, în fotoliul ştiut, mă simt întotdeauna mai liniştit decît oriunde, mi-ai oferit cheia, înţelegînd sau intuind numai nevoia de a-mi pune în ordine gîndurile, cele pe care mi le interzic ore în şir profesiunea şi regulamentul, dar îţi răspund că ai pronunţat cuvintele într-un fel ciudat, propunîndu-mi de fapt să-ţi cedez marile lacuri italiene şi văile umbroase ale Tirolului, să uit istoria cu Valentina — care nu-şi mai aminteşte cine am fost şi ce am vrut — şi vînătoarea de capre negre, apoi istoriile celelalte, să renunţ a-mi mai răscoli copilăria cu toate întîmplările

pe care, după ce ți le-am povestit de atîtea ori, le cunoști pe de rost.

Mi-ai plimbat îndelung degetele pe obraz, cuminte, liniștitor, mai curînd prietenește decît ca între doi oameni care se iubesc, însă eu simțisem mai înainte în epidermă, în auz, răzvrătirea roților, și smulgerea din mînă a biciului de stăpîn, astfel că sentimentele ce foșneau în inimă au împrumutat de la început culoarea amară a înfruntării ; propunerea de a primi cheia a adîncit vertiginos această alunecare, mi-am aprins o țigară și apoi, îți amintești mai bine decît mine, am ieșit, am coborît pe scări, măturînd treptele cu paltonul tîrît de gaică, și am alergat să redescopăr poteca, sau trotuarul, sau, cum îmi place să-i spun, orbita mea de om nestatornic, bolnav de neoprire, de mișcare, de necunoscut. Că am făcut la gard și acel lucru rușinos nu e vina mea, era un experiment prin care urmăream să-mi dovedesc liberul-arbitru. Vroiseși, ideea nu era nouă, să mă reconfortezi, să mă convingi că trebuie să mă așez în fotoliu, să sorb cafeaua, să trec ușor dintr-o mișcare a inimii în alta, să aștern uitarea peste cele întîmplate, prejudecată a tuturor femeilor cînd ne văd preocupați. Dar am dat mai întîi pe gît paharul cu coniac, tare, foarte bun, abia am gustat cafeaua, aroma ei s-a risipit repede în încăpere și ți-am vorbit așa, ca din senin, despre dorința mea de a simți cîndva sub tălpi tremurătorul pămînt al Greciei, tu m-ai invitat să răsfoiesc albumul cu fotografii, cu speranța că lumea de care aveam trebuință își va deschide porțile în nu știu care imagine...

O asemenea ură și neputință mă îndemnau să-mi înfig pumnii în platoșa turbinelor, ele continuau să mestece o dată cu sclipirile, aceeași tembelă, ironică provocare ; o fulgerare a instinctului de supraviețuire m-a oprit din atac. În acel moment am fost surprins de un lucru neobișnuit, despre care ți-aș vorbi îndată, dacă nu mi-ar fi teamă că vei zîmbi (la asemenea relatări, oamenii cuminți, ca tine și ca Robert, zîmbesc, ca atunci cînd același Robert te-a condus acasă), în fine, aș fi acum foarte sincer, dacă aș mai sta în fotoliul acela din care am sărit, iar cele de mai înainte n-ar fi fost între noi doi,

— țigara, coborîrea pe trepte, fuga, ramul care înverzea în palmă.

Aș fi vrut să-mi adun puterile jignite, să desprind dintre unelte o rangă, pe care să o reped în angrenaje. Tocmai mă pregăteam să fac asta, cînd asupra turbinelor, din unghiurile înalte unde se află punțile, au năvălit, în cete dese, trupuri înaripate, cu zbîrnîit melodios, ființe imprudente, albe și diafane, cu elitre de pergamoid : erau îngerii ! Îngerii pe care-i mai întîlnisem cîndva, la hidrocentrala de pe Iff, pe cînd îmi pregăteam diploma, cărora bunul profesor Herriot încercase să le măsoare grosimea gleznei cu șublerul. S-au repezit de sus, zburînd scurt, pieziș, asupra mașinilor, cu intenția vădită de a le opri. Se năpusteau cu întreaga lor ființă în spițele și bielele angrenajelor, le înfruntau tăioasa, necruțătoarea învîrtire, își înfigeau brațele în metalul compact. Dar mașinile erau mai puternice, îndată am auzit trosnetul oaselor subțiri în cuțitele grosolane, plesnetul paletelor peste aripile tremurînde, bufniturile trupurilor sfîrtecate de ferăstraie nevăzute, care cădeau pe ciment. Îngerii nu dădeau semne de spaimă. Ca un pîrîu care saltă pe o lespede, fuiorul de trupuri se arunca orb înainte, spulberîndu-se îndată la nivelul roților, într-un hîrșîit care părea că devine o muzică în surdină. E foarte probabil ca o muzică adevărată să se fi auzit, de vreme ce cîțiva îngeri țineau în mîini lungi trompete de alamă, în care suflau cu obrajii umflați, și nu le puteam auzi bine din cauza scîrșnetului și împotrivirii uruitoare a agregatelor răspunzînd asaltului. Spectacolul era oribil și totodată sublim, te rog să mă înțelegi, era pentru prima oară cînd cunoșteam de aproape intransigența mașinilor, cea care îi provocase lui Robert căderea de tensiune, iar mie îmi smulsese biciul din mînă. Știam din cărți că la începuturile masinismului muncitorii intraseră în conflict cu războaiele de țesut, ignorasem motivele. Trăgeam acum concluzia că este indicat să nu subestimezi niciodată integritatea și voința, și poate năzuințele mașinilor și, în realitate, sînt convins că viața lor nu este nicidecum ușoară, iar sentimentele nu le sînt cruțate de întîmplările zilnice, să ne gîndim numai la învîrtiturile de mii de turații pe

minut pe care sînt obligate prin regulament să le desfăşoare cu maximă rigoare, apoi la forţele fantastice pe care sînt constrînse să le dezvolte, la faptul că, prinse în şuruburi şi legate între ele prin axe şi curele de transmisie, nu pot avea, cu toată atitudinea lor superbă, nici cea mai mică posibilitate de a-şi exprima libertatea, aşa cum o ai tu, care m-ai întîmpinat la uşă, cînd am urcat la tine, adineaori, mi-ai cuprins grumazul şi te-ai lipit, după pofta inimii, la pieptul meu. Maşina, îmi spuneam, pe cînd roţile continuau să mestece trupurile imprudente ale acelor nefericiţi îngeri, iată maşina refuză să se resemneze, şi-mi scot pălăria pentru asta, cu atît mai mult eu, care te strînsesem în braţe şi te ascultam liniştit, n-am dreptul să mă resemnez, să rămîn locului, să mă închid în nemişcare ; mi-ai oferit liniştea şi împăcarea, oprirea gîndului pe spirala unde îl surprinsese întîlnirea noastră. Nu mi-a plăcut, pentru că aveam încă proaspătă în minte imaginea spulberării biciului şi a înverşunatei zbateri din sala turbinelor, dintre îngeri şi maşini, şi am gîndit cît se poate de corect că tu încetaseşi să urmăreşti lucrurile şi acţionai supus, în timp ce eu aş fi aşteptat de la tine ceva mai mult.

Fireşte, maşinile au faţă de tine o forţă de cîteva sute de ori mai mare. Şuvoiul zburător îşi frîngea avîntul îndată ce intra în spetezele şi moriştile roţilor, lupta era inegală, de asta mi-am dat seama din momentul în care pe ciment, în rigolele sălii, sîngele îngerilor, alb şi păstos, începuse să urce de-o palmă, astfel că năvala lor de sus, dinspre puntea superioară, din dreptul mufei de eşapament, îmi părea tot mai zadarnică. Cum turaţia totuşi scădea treptat, ameninţînd iarăşi cu situaţia neplăcută de a primi reclamaţii de la furnizori, mai ales de la bucătăreasă, alergai la tabloul de intervenţie, decuplai principala, conectai cît se poate de repede turbinele suplimentare, fără a mai gîndi că astfel sporeain puterea criminală a roţilor ce-mi fuseseră mie însumi vrăjmaşe cu puţine minute înainte. Îţi închipui că acolo, la uzină, nu pot acţiona decît după prevederile regulamentului, exerciţiile îndelungate, începute încă din şcoală, nu sînt decît un cod de soluţii de mult date, încă de pe cînd inventatorul a învîrtit la manivelă prima

roată, şi ea s-a supus, s-a învîrtit. Ultimele roiuri îngereşti au ezitat în faţa forţei, s-au înălţat spre tavan, apoi s-au scurs prin ungherul de unde veniseră. Pentru îngeri, fuga nu e niciodată ruşinoasă.

Muzicile au încetat. Turbinele au continuat să sforăie. Am alergat pe trepte spre biroul unde Robert probabil terminase de scris raportul. Respiraţia îmi era tăiată de noutatea pe care voiam să i-o împărtăşesc neîntîrziat. Îi aduceam iertarea pentru accidentul de azi-dimineaţă, fusese pe nedrept bruftuluit, acum totul se explica cum nu se poate mai bine. Robert plecase. Am luat din cuier paltonul şi am ieşit. M-am îndreptat spre casa ta, cu sentimentul că întreg oraşul încremenise, că în casele pe care le lăsam în urmă din goana automobilului eşti singura fiinţă vie, liberă, neprevăzută. Trebuia să afli totul, aşteptam de la tine o dezminţire : nu e nimic adevărat, ţi s-a părut, eşti foarte obosit, de la o vreme neglijezi să mănînci la prînz, eşti preocupat exclusiv de calcule şi astenia îţi produce o slăbire a vederii ; pe undeva voiam să fie aşa, dar după ce m-ai aşezat în fotoliu, mi-ai pus în faţă acel pahar cu coniac, foarte bun, mi-ai încredinţat jucăria verde ca să-i întorc mecanismul pînă la ruperea arcului, — ai remarcat că pantofii îmi sînt năclăiţi de sîngele alb al îngerilor. Amintirea masacrului căruia îi fusesem martor m-a îngrozit. Am aprins o ţigară, am smuls paltonul de gaică şi am coborît pe scări în stradă. Asta însemnează că tu şi ceilalţi, şi încă mulţi alţii ştiaţi foarte bine despre ce e vorba, nici nu vă aşteptaţi la altceva, cunoşteaţi de mult întregul mecanism, toată superba escrocherie pe care eu o întîlnisem din întîmplare. Robert însuşi o ştia, aşa se explică de ce terminase atît de repede raportul şi plecase liniştit acasă.

Maşinile, îngerii, toate bazaconiile văzute şi nevăzute convieţuiesc de cînd lumea cu plăcere şi, uneori se semnalează certuri şi împăcări emoţionante, nu trebuie să-ţi faci sînge rău pentru asta, îmi spui, pe cînd dau pe gît paharul cu coniac lăsat pe jumătate şi întorc arcul rupt al jucăriei verzi, toate sînt ştiute dinainte, de cînd pla-

neta s-a învîrtit pentru prima dată, stîrnită vioi la manivelă. Da, firește, îți răspund, dar vezi, eu n-am știut, n-am bănuit, m-am așteptat la altceva, m-am pregătit într-alt fel, și, înțelegînd pe dos lucrurile, mi-a făcut impresia că ai început să nu mă mai asculți.

MODEST ROBINSON : *„Panta Rhei"*. Triptic

I. ANDANTE

Războiul continua cu furie. Se vorbea despre un atac masiv pe frontul de vest. Aliații făcuseră oarecare progrese acolo și asta ne mai mîngîia de multele suferințe îndurate, îndeosebi de lipsa alimentelor. Unii dintre noi respirau încă greu, mai ales noaptea, urmare a atacului cu gaze de la Anapoli. Se lucrase fără cap, arma toxică avusese doar un efect psihologic. Victime prin împușcare, și de o parte și de alta. Aveam în față Balcanii, uriași, întortocheați, cu frunțile întunecate. Din cerul fumuriu cădea mereu o ploaie lungă și pătrunzătoare. Lui Philippe, comandamentul francez îi refuzase înapoierea în țară : asta îl scotea din sărite de cinci ori pe zi, cînd nu te mai înțelegeai cu el, cînd înjura și se considera persecutat. Spunea că Flaubert a fost unul dintre cei mai înțelepți strategi din întreaga istorie a Franței. Asta era o exagerare, deși știam bine că se referă la poziția lui artistică, la indiferența suverană față de contemporani. Nu se amesteca nici în jocul de cărți din adăposturi, nici nu participa la serile memorabile în care se spuneau anecdote soldățești. Își lua pelerina pe umeri, își pipăia pistolul — un „Beretta" scurt și nichelat — și ieșea. Se întorcea tîrziu, vînăt la chip, înghețat, ud pînă la obiele. O dată ne-a povestit că a ajuns chiar în satul Nereda, unde a zărit căștile primelor linii dușmane și a admirat zborul în ceață al trasoarelor. Cred că nimeni nu l-a crezut, cu toate că imposibil nu e. Oricum, Philippe e un om cumsecade, nimeni n-a avut niciodată de suferit din cauza lui, ba necazurile toate au venit, cu exactitate de ceas, de la caporal. Comandamentul ar fi trebuit să știe de ce se tot frămîntă el să plece acasă. Nici unul dintre noi n-avea

habar de asta şi, de fapt, nici nu ne interesa. Aveam atîtea de făcut! Chiar şi cînd ne plictiseam, o făceam foarte interesant.

*

A doua oară l-am auzit că-l va împuşca pe caporal dacă îi va mai cotrobăi în cufăr. Asta m-a contrariat, pentru că, oricît de nenorocit ar fi caporalul, de-astea, sînt convins, nu face. Era însă prea scandalizat şi, cînd a intrat gîfîind în adăpost şi mi-a spus că ia pelerina din cuier, caporalul şi-a făcut de lucru pe aproape, fluierînd ostentativ. Casa e nelocuită, caporalul stă într-o boxă la etajul I şi pînă la camera lui Philippe trebuise să treacă prin culoarul destul de lung de deasupra, să coboare treptele scării de serviciu, să parcurgă holul cu luminator. Marcel era plecat să afle o cameră mai bună prin satul părăsit. Ce căutase, într-adevăr, caporalul acolo? Obiceiul lui era, pe cît îmi dau seama, să urce, bălăbănindu-şi picioarele, spre a se trînti îmbrăcat în patul cu două saltele. Şi apoi, lucrurile răvăşite. L-am întrebat pe Philippe dacă cufărul era închis şi mi-a răspuns că nu mai ştia, dar că e sigur că nenorocitul de caporal scotocise în el. L-am întrebat pe Philippe dacă îi lipseşte ceva, însă n-a ştiut ce să răspundă. La întrebarea dacă are ceva de valoare în cufăr, a ridicat din umeri şi a vrut să schimbe vorba. Am insistat. Mi-a aruncat o privire aspră: „Prostii! Ce poate avea de valoare un soldat nefericit ca mine?"

Philippe ştia să-şi ascundă foarte bine inventarul personal. Acum, cînd fiecare din detaşament stătea comod în casele pustii ale satului, era firesc să-şi fi aşezat briciul de bărbierit pe o grindă înaltă, iar peria de haine — o piesă extrem de uzată — lîngă oglinjoară, în spatele ferestrei, pe o etajeră. Alte cîteva mărunţişuri îşi găsiseră adăpost sub pat, în noptieră, pe raftul în care se aflau cîteva cărţi greceşti, cu litere imposibile. Toate erau ferite de prima vedere, aşezate în ordine. Unele erau atît de bine tăinuite — de pildă, albumul cu fotografii —, încît soldaţii îi găseau obiectele prin tranşeele din prima linie.

*

Nu eram prea ordonat, mi-a povestit într-o zi Philippe, pe cînd, enervați că nu mai sosește careta cu cina, stăteam pe marginea unui șanț, în spatele bateriilor de artilerie care trăgeau de două ore în niște poziții de mult pustii. Nu eram prea ordonat și asta îl enerva grozav pe patronul magazinului. Dacă îmi afla haina aruncată sub tejghea, așa cum o lăsasem cînd schimbasem halatul, mai trecea cu vederea. Dar se înfuria aprig ori de cîte ori găsea pantofii în mijlocul prăvăliei. Prima mișcare era să se aplece și să-mi trimită obiectele în cap. Mai tîrziu, la școala profesională, continuînd să n-am grijă de ale mele, am pățit-o rău. Pedagogul, un fost seminarist, găsindu-mi lucrurile în neorînduială pe pat (le uitasem așa, în intenția de a le aranja, dar sunase adunarea), mi le-a confiscat, iar pe mine m-a trimis la curățatul cartofilor. Tocmai cînd credeam că totul s-a liniștit, pedagogul a venit în bucătărie, pe la spate, a urmărit ce fac și, neplăcîndu-i nu știu ce, m-a lovit strașnic după ceafă. Am văzut un stol de porumbei înflăcărați luîndu-și zborul. Am stat două zile în infirmerie, aiurînd, după cum mi s-a spus.

De atunci — a continuat Philippe — am o grijă, exagerată poate, de toate lucrurile mele. Lecția primită s-a răsturnat în mine într-un chip ciudat. Nu pot renunța la anumite obiecte pe care le-am folosit și le-am îngrijit atîția ani. Port cu mine în campanie, și poate am să trec și Balcanii cu ele, bricege vechi și chei care nicăieri nu se mai potrivesc, șuruburi și lumînări, perii vechi, lănțișoare, casete, un aparat diascop, ambalaje. Le prețuiesc pentru că mi-au fost de folos, alături de bocancii mei din vremea cînd am fost geolog, de cuțitul pentru desfăcut conserve. Dacă bestia de caporal va reuși să-mi ia un singur lucru, nu știu de ce sînt în stare...

*

Nicolas mi-a spus că Philippe e un caraghios. Nu păstrează numai lucrurile despre care mi-a vorbit. El poartă

întotdeauna asupra lui, ca pe un obiect de preţ, o mică ruletă metalică pentru măsurători meşteşugăreşti. O ţine ascunsă şi se poartă cu ea de parcă ar fi sfinţită.

Minune! Adevărată minune cum de am putut scăpa din bombardamentul de azi-dimineaţă. Ne-au pisat trei ore de credeai că pămîntul, răscolit la fiecare pas, are să înceapă să urle. Philippe a trecut prin pulpanele Morţii. Prinzîndu-l obuzele într-o vîlcea, a căutat să alerge dracu' ştie încotro. Exploziile l-au dat jos de două ori. Una l-a îngropat, abia de-a putut să-şi tragă piciorul din bolovani. N-a avut decît mici contuzii, dar spaima l-a înnebunit. Vorbea repede, cam dezlînat, povestea de mai multe ori acelaşi lucru. Făcea gesturi exagerat de largi, pe care nu i le mai cunoscusem. Zicea că n-a avut nici o clipă speranţa că se va mai întoarce acasă, mai ales după ce Simon a căzut cu gîtul însîngerat.

Acum fumează liniştit pe prispă şi n-are de gînd să intre. Pentru că promisese să joace şi el cărţi de îndată ce destinul îi va da un semn de ceva noroc, şi i-l dăduse, ar fi putut să intre, să joace. Stă lungit pe prispă, fumează şi ţine strîns în mînă ruleta.

II. ALLEGRETTO

Toţi, dar absolut toţi, pînă şi nătărăul de Gaston, ştim ce avem de făcut. De altfel şi alte comisariate de poliţie au primit la timp indicaţii. El poate să ne scape, totul e să-i capturăm ruleta. Ruleta e de aur şi cînd are de măsurat ceva, măsoară lungimi de aur. Cîndva, pe frontul din Balcani, exploziile obuzelor urcau pe cer baloane de aur. Individul trebuie încolţit cu cîini de poliţie, atenţi, cu mirosul aurului în nări. Această doamnă întreabă dacă avem sfeşnice de aur. I-am spus adevărul. Toţi sîntem lămuriţi, pînă şi idiotul de Gaston, cum să-i desfacem mîna, în cazul că se opune, ca să i-o luăm. Individul nu e periculos, apărarea lui nu poate fi vio-

ientă. Semnalmente: neglijent cu obiectele lui, le lasă peste tot, o dată le-a lăsat pe pătura patului, pedagogul l-a trimis la cartofi. Alte particularități: are grijă excesivă de obiectele sale.

*

E cel mai firesc lucru să porți asupra ta o ruletă. În lume sînt multe de măsurat și, vorba lui François, ai avantajul că măsoară nu numai lungimi dar și lățimi. Bună glumă!

În vis, ruleta era de aur. Bine ar fi să fie aievea de aur, dar nefericita, e din metal oarecare, însă nu e urîtă și țin la ea cu un sentiment, aș zice, de mici dimensiuni, ca să mă păstrez în domeniul metrologiei. O mică manie de fost meșteșugar. Aș vrea să asigur pe toată lumea că nu e nimic patologic în afecțiunea asta. Ceva este adevărat în visul de ieri. Sînt pe lume oameni care vor să pună pîna pe ea, ca și cum ar fi din metal nobil. Vor s-o studieze. Sau vor s-o aibă. E foarte ridicol, dar e adevărat. Sînt poate chiar și polițiști care-i țin urma, ca acolo. Și cîini-lup. De cînd sînt contabil la serviciul ăsta anost, nu mi-a fost atîta greață. Frică înseamnă greață, spunea o carte de vise.

*

— Trei civili se sfătuiesc cum să-l încolțească — spunea ieri soția frizerului. Nu dă semne de nebunie, rîde și mănîncă omenește, ca fiecare dintre noi. Atunci? Ce au cu omul? Cînd porți pălărie verde sau pantofi cu toc nu se supără nimeni. Atunci de ce se sfătuiesc să-l încolțească pentru că are în buzunar o ruletă? Nu înțeleg.

*

Ascultăm muzică frumoasă: Louis Armstrong și Ella Fitzgerald într-un dialog extrem de spiritual. Nedda nu s-a întors încă. Probabil că s-a întîmplat ceva. Poate că n-au pus mîna pe Philippe. Ascultăm muzică fru-

moașă, dar asta ca să ne treacă vremea. De fapt sîntem o asociație activă, hotărîtă să dobîndească prin orice mijloace ruleta. Și o vom dobîndi. Caraghiosul acela de Philippe n-are trebuință de ea. În timpul primului război mondial a făcut frontul însoțit neîncetat de ruleta lui. De bună seamă, caraghioslîcul a început din momentul în care onoratul Philippe a fost debarcat la... Anapoli. Nici că se putea ceva mai ridicol. Ruleta *ne trebuie*. Sîntem o asociație umanitară și în mîna noastră un asemenea instrument are o valoare însutită. Utilizarea individuală e împotriva interesului societății.

De cinci minute ascultăm colosala formație „The Seatles". Ai noștri s-au întors din acțiune cu mîinile goale. Philippe călătorește. Nu i-au dat încă de urmă. Muzica, în condițiile astea, e plicticoasă.

*

Într-adevăr, e o localitate pitorească. Varennes e însă de preferat. Nu vă sfătuiesc să coborîți. De altfel, dincolo aveți avantajul de a descinde într-o gară mai mare. Aveți bagaje ? Sînt trăsuri, desigur. Întotdeauna călătoriți singur ? Îmi face impresia sau aveți în mînă o ruletă ? Ziarele din ultima vreme scriu despre importanța ruletei în viața modernă. Arătați-mi-o, vă rog. E o piesă frumoasă. Vă place Armstrong ?

*

Oamenii s-au tîmpit, asta e sigur. După ce se miră că mă numesc ca și marele părinte al macedonenilor, îmi cer ruleta să vadă și să pipăie, și vor să o rețină. Temerile mele din visul acela stupid se adeveresc. Sînt într-adevăr oameni care o văd de aur, raritate tehnică pentru care merită să asuzi. Ce să înțeleg din toate astea ? Pentru mine acest obiect are valoare pentru că este al meu, mi-a fost de folos, m-am atașat de el în momente unice și mi-e drag. Dar pentru un altul e un obiect de nimic. Dar riști să te aresteze poliția pentru un furt banal ca acesta ? Societatea, înainte de război, se dezinteresa de ce face omul în viața lui particulară.

Acum, dracu' să-i ia pe oameni, vor să aibă o evidență clară a tuturor lucrurilor. Oricum, am știut să-l pun la punct și, dacă se obrăznicea, îl puteam și plesni. Probabil că și-a dat seama că-l pot culca dintr-o lovitură.
După ce au intrat în Abisinia, italienii s-au oprit o clipă să se dezmeticească, să-și explice dacă au făcut bine sau rău, dacă vor continua lupta. Prea pare ridicol să folosești tancurile, avioanele, împotriva unor negri înarmați doar cu arcuri. În răgazul acestui moment de chibzuință și-au dat seama că ar fi fost foarte bine să aibă ruleta lui Philippe. Așa se explică ordinul Ducelui de a i se captura obiectul. Lupta cunoscu noi episoade eroice.

III. ALLEGRO MOLTO VIVACE

Un zvon nenorocit : va fi iarăși război. Philippe a fost mobilizat, deocamdată, pe loc. Radames, maiorul batalionului, i-a cerut să-i dea ruleta. I-a explicat cum în 1925, ca urmare a unei afaceri, s-a îmbogățit. Era firesc să-și continue activitatea, dar criza care se anunța l-a constrîns să intre în armată. Maior înseamnă ceva mai mult decît caporal, nu ? Philippe l-a implorat să nu-l rețină de la treburile lui obișnuite în oraș, contra unui cadou. Maiorul cerea, de fiecare dată cînd se reîntîlneau, ruleta.

*

Mi-a povestit în de-amănunt viața lui de civil. Amuzant e că, timp de mulți ani, n-a putut să facă mai nimic pozitiv. Cînd s-a înapoiat în orașul lui, demobilizat din primul război, nevasta părăsise căminul împreună cu copilul, și cu cele mai prețioase lucruri. Serviciul îi fusese ocupat. Și-a găsit cu greu un post de contabil la o întreprindere anonimă. L-au urmărit pentru nenorocita aia de ruletă. A făcut tot ce i-a stat în putință ca să schimbe orașul. Detectivi particulari, agenți de poliție, diferiți necunoscuți, dintre care a identificat un slujbaș al Vaticanului, un prinț rus expatriat și un italian l-au urmărit, l-au atacat. S-a apărat prin mul-

ţime de şiretlicuri, adeseori cu tăria pumnului. A devenit o ţintă a injuriilor, un duşman public. Acum, crede, l-au mobilizat pentru a-i lua ruleta şi, nu mai e nici o îndoială, i-o vor lua.

*

După debarcarea în Sicilia, batalionul lui Philippe a intrat îndată în acţiune. Fugit încă din iunie 1940, în Maroc, după dezastrul ţării, el a fost printre primii paraşutişti aruncaţi în delta Padului. A intrat în legături cu grupurile de partizani. A reuşit să scape dintr-o ambuscadă a fasciştilor, care apărau un depozit.

*

Gaston mi-a spus că ieri a avut o ieşire cu totul nepermisă. A urlat ca scos din minţi că ruleta n-are nici o semnificaţie, că nu reprezintă pentru nimeni nimic, nici măcar pentru el, sărmanul, că să-i ia dracu' pe toţi duşmanii lui, după părerea lui trecînd de o jumătate de mie. Gaston spune că omul, cu toate ciudăţenile lui, e cinstit, dar în acelaşi timp suferă de o mare naivitate. În lume sînt mii de oameni care îi jinduiesc ruleta, cu zeci de mii mai mulţi decît îşi închipuie Philippe. Azi a fost ceva mai liniştit — spunea Gaston — şi a fumat mai puţin. Nu vrea să joace cărţi cu ceilalţi, abia aşteaptă să-l scăpăm din vedere, să-şi ia pelerina şi să iasă din adăpost. Să fiu în locul maiorului, i-aş da drumul acasă. Renato mi-a spus să nu ne mire dacă, liberat, ar refuza să meargă acasă.

*

Nu cred ca cele relatate de Perrichon să fie adevărate. El susţine că agenţi militari îi ţin urma. Comandamentul suprem trimite mesaje cifrate. Se zice că un şef de partizani l-ar fi convins să-i încredinţeze obiectul. Flota a 7-a americană are misiunea să debarce rapid spre a-l captura. În fiecare zi, avioane fără însemne se învîrtesc pe deasupra capului său. Apărarea furibundă

germană de pe Vistula ţinteşte, se spune, păstrarea Lodzului unde Hitler e încredinţat că se află Philippe, ascuns într-o grupă de combatanţi francezi. Azi-noapte, preşedintele Roosevelt, în obişnuita sa conferinţă de presă, a declarat că puterea care va fi în posesia ruletei poate fi sigură de victorie.

*

Un individ trecut de cincizeci de ani a vizitat azi-dimineaţă muzeul nostru şi mi-a spus, nemulţumit, că n-a găsit Dürer-ul pe care-l căuta. I-am spus că e la păstrare, evacuat în Alpi, alături de alte tablouri de preţ. La plecare m-a întrebat dacă avem şi secţie documentară. Mi-a lăsat această ruletă. Sînteţi de părere, domnule director, să o trimitem la Muzeul tehnic ?

O doamnă în vîrstă m-a întrebat dacă a fost restaurat Van Ostade. I-am răspuns, fireşte, că încă nu.

EMIL PELYIAN : *„Rhodos“* — Este a doua pălărie pe care o poartă de cînd se simte bărbat. Înainte purta şapcă. Cîndva, într-o primăvară, timp de o lună, a încercat basca. Nu-i venea bine. Semăna cu un robinet de baie. Şapca îi stătea bine, verificase asta, cerînd părerea mai multor prieteni, şapca aceea îi era însă cam largă şi-i dădea impresia uneori că simte lîngă tîmplă capul altuia. Cîteva cuvinte îi ieşiseră din gură şi nu le recunoscuse ca fiind ale sale. Cînd folosise basca, îşi aminteşte, avea unele dificultăţi la salut. Orice gîndire trebuie articulată cu un cozoroc. Basca n-avea. Şapca era deci de preferat. Şapca indică o direcţie, subliniază privirea cu o dungă întunecată, îngăduie jocuri de clar-obscur şi, cu ea, nu rişti niciodată să-ţi vorbească cineva de la spate.

Dar basca îţi lasă libertatea de a vîrî capul în locuri înguste — a reuşit, de altfel, de mai multe ori. Cel mai bine a fost cînd şi-a introdus capul prin spărtura grilajului, evident după ce trecuse ascensorul. Dacă ar fi avut pălărie ar fi pierdut-o şi, fără îndoială, ascensorul — antiburghez — i-ar fi ghilotinat capul. Şapca e su-

perioară pentru că în căptușeală are depozitate semnificații. Dar nu despre asta e vorba aici. Unul și-a scos șapca pentru a strînge în ea prune. Ce-a putut să fie semnificativ în asta ? Și-a dat seama că pălăria e superioară celorlalte, din cauză că e mai înaltă, are cozoroc de jur împrejur, panglică și spații goale. Cel ce poartă pălărie are rezerve pentru eventuale noi circumvoluții și privirea i se face mai ușor rotată.

Prima pălărie și-o cumpărase de la un cizmar. Îi venea pe măsură deși avea cuie de lemn care-l jenau confortabil. Nu dădea importanță faptului, cu toate că insistența durerii îi încrucișa uneori ochii. La salut încerca un fel de spasme musculare, se pare însă că astea veneau de la pantofii prea strîmți, cumpărați de la un pălărier. Cînd s-a refugiat, împreună cu familia, din fața invaziei aliate, a trebuit să călătorească în vagoane de vite, nemîncat și nedormit. Atunci a suferit toate vitregiile războiului. Trenul lui a fost mitraliat din avion, familia a rămas în gazdă la o rudă din orașul X., bagajele i s-au furat. Nu-și dă seama unde a pierdut pălăria.

Ar fi vrut să revină la șapcă. Avea convingerea că șapca e superioară, cozorocul ei indică o direcție, nu poți fi niciodată întrebat pe la spate, poartă în căptușeală unele reziduuri simbolice. Nu putea fi de acord cu aplicarea unei bentițe galbene lateral, și l-ar fi supărat numărul matricol așezat în frunte.

A găsit o pălărie foarte convenabilă într-o sală de cinema. Cine-o uitase ? Greu de aflat. Îi venea bine. Avea o panglică lată, din mătase, o etichetă elegantă pe fund. Spre deosebire de bască și șapcă, cozorocul — un bor continuu care îi înconjura capul — îi arunca pe chip și pe ceafă jocuri de clar-obscur fermecătoare. Pălăria asta avea și avantajul că cerea întotdeauna o floare în mînă. Ar fi rămas la ea, dacă n-ar fi pierdut-o într-o învălmășeală, în sala cinematografului unde o găsise.

Este a doua pălărie pe care o pierde de cînd se simte bărbat. Merge acum în capul gol și nu se teme nici de ploaia înghețată care-i udă fruntea, nici de vîntul ascuțit ce bate insistent, din toate părțile. Îi tremură

inima însă de spaimă, pentru că prietenii l-au privit strîmb și i-au declarat că nu e cinstit. Cineva l-a învinuit de minimă rezistență.

Merge prin ploaie cu capul descoperit și tremură ; se gîndește neliniștit ce semnificații i-ar fi putut conferi oare șapca și cum ar fi arătat chipul lui dacă în jurul capului gol ar fi avut acum un bor lat, ca al pălăriilor pe care le purtase...

În oraș se mai găseau multe șepci la ceasornicari și pălării de toate felurile în lăptării și prin cinematografele de cartier. Povestea însă începuse să-l agaseze și acum saluta perfect cu două degete ridicate pînă în dreptul sprîncenelor, la nivelul de interferență al clarului cu obscurul." (Editura „Lino e Marinetti", Padova 1956.)

SPIROS GANAKIS : *„Generozitatea mortului"* — Sînt născută într-o sîmbătă, dintr-o mamă verde și un buzguroi de cîmp, nu sînt sigură, așa mi s-a spus. Copilăria mi-am petrecut-o pe plaiurile natale, între o cutie goală de conserve, care-mi vrăjea orele de zburdălnicie cu arome dumnezeiești, și un admirabil hoit de pasăre, o găină se pare. Plăcerea mea era să alunec de sute de ori pe zi pe luciul unui geam spart. Uneori, gîndacii răi veneau să mă alunge. O dată am zburat foarte sus, se vedea din azur pînă departe înspre sud, unde se afla o băltoacă plină de tentații. În preajmă șerpuia marele drum al furnicilor. Era acolo un freamăt fantastic, o veselie cuceritoare. Zi istorică, cum mi s-a spus mai tîrziu : se instala, tocmai atunci, noul primar. Într-o altă zi, am cunoscut deplin viața. Au trecut pe lîngă mine, într-un zbor care te amețea, două muște încîrligate. Erau fericite, zburau în neștire și le-am văzut, curînd după aceea, luînd loc pe terasa unei găleți. De-ați ști cu cîtă pasiune se priveau în ochi, întorcîndu-se într-o parte și-n alta, trăgîndu-se, răsturnîndu-se ca să se vadă, să se tulbure încă.

Îndată după majorat, duminică spre prînz, am ieșit și eu în lume, bătînd din aripi cu siguranța pe care ți-o dă independența. Lumea mi s-a deschis larg în față,

grandioasă, apetisantă ca o strachină cu resturi lăsată descoperită. Hrănită cu esențe de smîrcuri, cu sucuri existențialiste — avem și noi un Jean Paul Sartre, un bondar țepos care ajută la treburi un cal din vecini —, am încercat și eu marea aventură. Am pătruns prin-tr-o fereastră în casa unui om care tocmai își dădea sufletul.

Bătrîn ordinar și escroc, îi spunea femeia, îmbrîn-cindu-l pe perne. Îi trăsese mîna, omul horcăia, pe du-șumea căzuseră cîteva hîrtii de o mie. Îți jur că sînt strînși pentru tine, zicea el trăgîndu-și limba care în-cepuse să-i atîrne. Pentru mine, escrocule ? Atunci de ce te fereai, blestematule ? Pentru că aveam și eu socote-lile mele ! Aveai pe dracu' ! Te îngrijesc cu o răbdare de înger, tot ce-ți trece prin cap eu mă zbat să-ți aduc. Dă banii ! Nici nu mă gîndesc ! Și lupta reîncepu. Ar fi spus și el mai multe, dar limba îi atîrna pe marginea buzelor palide ; ea strigă : nu mi-aș fi putut închipui ! Eu mă zbat ca o smintită să-ți procur medicamente, iar tu să bolești ca pașa pe un pachet de bani. Crede-mă, pentru tine sînt toți. Pe dracu' ! Știu totul ! Și-l zgîlțîi cu ură, și-l lovi chiar de tăblia patului. Criminalo ! Eu sau tu, poamă bătrînă ? Știu tot. El încerca să-și adune banii risipiți pe fața plăpumii, dar ea îi suci scurt mîna. Ai să mă omori, nenorocito, și tot n-ai să-i capeți. Vrei să știi adevărul ? Ea îl prinse de umeri și, cu vioiciunea cu care dăm noi din aripi, dar care mi s-a părut oare-cum nefirească pentru o femeie, îl prăvăli între perne. Știu tot, știu tot, striga, aia a mărturisit tot lui madam Caliopi. Bolnavul rămase cu gura căscată sau e un fel de a spune, căci gura îi era de mult căscată și limba îi atîrna între fălcile înțepenite, caraghios. Și ce-a spus madam Caliopi ? izbuti să spună. A spus tot, tot. În timp ce noi ne zbăteam în mizerie, tu strîngeai ban cu ban ca să o poți șterge cu aia la Viena. Bolnavul în-cepu să se sufoce. Nu se poate, nu se poate, cine a știut asta în afară de ea ? spuse. Păi ea a trăncănit, spuse. Nenorocita, cum a putut s-o rabde pămîntul ? spuse. A răbdat-o, că știa bine că tu n-o mai poți părăsi, spuse. Își juca fericirea ei, spuse. De ochii lumii avea ea să se teamă ? spuse. Oricum, lumea e a dracului, spuse. Și cu

banii ăştia n-ai să pleci, n-ai să pleci, spuse. Am să plec, că nu-mi pasă de nimeni, ea este femeia cu care-mi voi duce zilele, cîte le mai am de trăit, spuse. Curva ! spuse. Să nu-ţi permiţi, spuse, e femeia cea mai cinstită din lume. Tu eşti otrava, spuse, şi ca să ştii adevărul, spuse, femeia asta a reuşit să-mi schimbe viaţa şi, de cinci ani, spuse, am strîns treizeci de mii pentru ea şi pentru tinereţea pe care a ştiut să mi-o dăruiască. Om ordinar, spuse, şi începu să plîngă. Dar nu plînse mult şi se repezi din nou la el, ca să-i tragă din mînă pachetul de bani. El se smuci, dar deodată se înţepeni cumplit. Inima, şopti printre dinţi, şi încercă să-şi apere pieptul. Ea îl prăbuşi dintr-un brînci. Îi trase pachetul, adună bancnotele risipite şi-i şopti : hai, odihneşte-te. Am eu grijă de bani. Fiinţă blestemată, m-ai omorît, îi şopti el. Şi, într-adevăr, muri în clipa următoare.

II

Am fost crescută cu multă îngrijire, de aceea nu suport uşor injuriile. Noi, muştele, de la Lucian încoace, avem un pronunţat simţ al pudoarei. Scenele tari ne displac, sau, cum să vă spun, ne plictisesc.

Cînd unchiu-meu, Zumzi, s-a despărţit de nevastă-sa, o gîză mustăcioasă, de o frumuseţe rară, cîteva scene petrecute între ei au fost de o tărie puţin obişnuită. Eram de faţă la una. M-am prefăcut că-mi îngrijesc trompa, mi-am periat insistent aripile. Expresiile erau foarte neplăcute. Am simţit atunci o greaţă oribilă şi nu mi-am revenit decît cînd i-am părăsit ca să mă aşez pe o bucată de slănină, afară, lîngă fereastră. Prefer să-mi duc viaţa în singurătate, independentă şi veselă. Viaţa e frumoasă, şi e uneori de ajuns să respiri aerul îmbălsămat al serii pentru a fi fericit.

Stau de o jumătate de ceas pe sprînceana mortului. În casă e răcoare, e plăcut ; în jurul catafalcului veghează cîteva femei în vîrstă. Vălurile negre le vin admirabil. Aceea dinspre uşă e nevasta lui. Supărarea i-a trecut, mai ales de cînd a înnumărat banii. Femeie sensibilă, poartă o rochie neagră de tafta, cu fundă lată sub bărbie. Are o distincţie care depăşeşte limi-

tele impuse de împrejurare, o anume eleganță ce presupune înclinație către lux.

Cum a murit, bietul om, neîmpărtășit, nespovedit, spuse cineva. A închis ochii liniștit, spuse o voce subțire, tremurătoare. Dumnezeu i-a ridicat la sînul lui sufletul nobil. E adevărat că mai suferise două atacuri primăvara trecută ? Sigur că da, nu știți cînd a trebuit să stea în pat trei zile, îndată după plecarea în armată a lui fiu-său ? ! Văduva ascultă și gîndurile îi aleargă înapoi, la cumplita clipă a discuției. Cum îi mai zvîcnea inima atunci, și cîtă putere avea încă în mîinile tremurînde, nesigure ! Își apăra banii ca un uliu, cu ghearele și cu pieptul, rostogolindu-se în pat ca să scape de urmărire. Nenorocitul ! A fost un om admirabil, spuse cineva. Înțelept ca și bătrînul taică-său. Cine s-ar fi gîndit că, în timp ce umbla ca un prăpădit, strîngea bani pentru a-i asigura băiatului intrarea la medicină ?... Știam că dă la Drept, spuse cineva. Nu, se răzgîndise. Voia să-i facă o carieră mai sigură, mai bănoasă. Nenorocitul, gîndea văduva, se săturase de traiul bun, nu-i mai plăceam, nu mai știa de casă, de respect, de omenie. L-a văzut madam Caliopi în Parcul Norocului, în roată cu aia. Îi plătea mesele prin restaurante, o îmbrăca.

Una dintre femei se ridică dintr-un ungher, stinse o lumînare ce începuse să fumege, îi așeză mortului, la căpătîi, o floare căzută. Ce bine arată, spuse, parcă și-ar da seama că și-a făcut în viață numai datoria. Era harnic. Era bun. Era săritor la necazurile altora. Mi-a împrumutat în septembrie trecut o mie de lei, știa că mă zbat să-mi iau de bulion. I-am înapoiat luna următoare, fără discuție, i-am înapoiat cînd a venit pensia, că nu mă pot împăca să știu că sînt datoare. Cineva interveni în șirul acestui monolog plîngăreț : se zice că nu strîngea pentru fiu-său, Barbu n-avea nevoie de bani ca să intre la facultate, spuse. Ei, dar pentru ce altceva ? Voia să-i facă nevestei casă, că m-a și întrebat dacă nu vînd din terenul de la gară. A, nu, asta a fost înainte, de data asta omul s-a gîndit la lucruri mai practice. Cu o meserie bănoasă, băiatul își poate face zece case. Cineva zise : dar spunea ma-

dam Caliopi că-şi ia maşină ? zise. Nu-i vorba de maşină. Avea, sărmanul, alte gînduri, era un om cu dragoste de familie, se gîndea la ai lui, ar fi vrut să-i ştie feriţi de griji. Umbla ca vai de el, mînca puţin şi nu ar fi intrat într-o cîrciumă să-şi potolească setea, ca să nu cheltuiască. Era un suflet nobil, un om al sacrificiului. Lucra la administraţie pînă noaptea tîrziu, îşi lua ore suplimentare. Cineva adăugă : ca să strîngi patruzeci de mii din ore suplimentare, vă închipuiţi, n-a fost glumă. A muncit mult, s-a istovit. Poate asta l-a şi pierdut.

Văduva auzise şi de la altele că-i face ăleia haină de blană, că joacă la loto ca să-i sature poftele de lux. D-aia era el atît de îngîndurat, d-aia se plîngea mereu că n-are bani. Cînd a auzit că lui Barbu îi trebuie ghete, a refuzat să mai stea de vorbă : să-şi mai rezolve şi el singur nevoile, că e cît ursul de voinic şi alţii la vîrsta lui se descurcă singuri. Cineva spuse : ar fi dat şi cămaşa de pe el doar să nu vină acasă cu mîna goală.

Dacă mîine iese soarele, am de gînd să ies spre Cherestegerie. E pe acolo o fabrică de conserve grozavă. Toată curtea bălteşte de spălături, acolo e de trăit. O muscă tînără, cu idealuri ca ale mele, nu poate rămîne o viaţă întreagă într-un cartier nenorocit ca ăsta. Viaţa, ca să-i învingi prozaismul, cere îndrăzneală. Trebuie să ştii să roieşti la timp. Şi, la drept vorbind, norocul încă nu mi-a surîs pînă azi.

Era, într-adevăr, un tată de familie devotat, spuse o femeie. Viaţa lui, foarte aventuroasă în tinereţe, se închisese la cercul alor lui. Ce ştia el în afară de serviciu şi de casă ? Cineva interveni cu un glas stins : ar fi fost în stare să-şi dea şi viaţa pentru nevastă, pentru copil. Cineva : dar şi-a şi dat-o, spuse.

Ca să strîngă banii a trudit, săracul, ca un rob. Cîtă perseverenţă ! Numai o inimă mare, ca a lui, putea duce la capăt o asemenea strădanie. Ce mai, era un suflet nepreţuit.

Porcul, îşi aminti văduva, îi dădusem de dimineaţă cămaşă proaspătă şi seara a venit tăvălit şi plin de ruj

de buze. În somn, beat cum era, n-a strigat decît spurcatul ei nume. Caliopi mi-a spus-o limpede că-şi şi cumpăraseră bilete de avion, că aia făcuse o criză de isterie cînd el s-a îmbolnăvit : îi strica toate planurile. De nu venea boala, azi ar fi fost amîndoi departe. A murit înainte de a mă arunca în ruşine şi deznădejde. Cineva oftă : a murit tînăr, mai avea zile, săracuuuu, săracuuuuu...

Viaţa e o porcărie, dacă nu ştii cum s-o iei. Am să plec şi cîte zile mai am de trăit, le voi trăi fericită. La Cherestegerie se găsesc — nu ştiu, aşa mi s-a spus — bărbaţi excepţionali, întreprinzători, cu aripile viguroase şi cu trompe pe care le pot invidia şi cei mai înzestraţi actori de cinema...

„Povestire vulgară, scîrboasă, ea nu interesează decît prin suma care este pusă în joc" (Benonis Lenord). (Editura „François Bellona", Atena 1942.)

RODOLPHE NAUTIS : *„Galia"* — „Procedeul a fost perfecţionat de-a lungul unui şir de ani, a început să dea în ultima vreme unele rezultate. Experimentarea va trebui să continue secole întregi, pentru că este nevoie de trecerea multor vieţi omeneşti, de observaţii ample şi de sinteze. Pe scurt, schema procedeului ar fi următoarea :

Se caută prin reviste nume de poeţi talentaţi. Se urmăresc la radio şi prin sălile de conferinţe. Se notează. Se ia masa cu Criticul, în doi sau în mai mulţi. Se urmăreşte evoluţia fiecăruia, după sistemul tabelelor de curse sau de fotbal. Se mizează. Se ia masa cu Criticul.

Operaţia propriu-zisă constă în crearea unei anume faime individului ales. Să zicem că individul este poet : se vorbeşte peste tot de marea lui inspiraţie, de cunoştinţele lui extrem de întinse. Se împleteşte în ţesătură un fir discret de părere de rău că alţii nu-l înţeleg. Se sugerează cu entuziasm cîteva şicane posibile, înapoierea manuscriselor, citirea cu glas tare a unui vers care şchioapătă, extragerea într-o notă de ziar a unei imagini ridicole. Se organizează o lectură în cerc intim, unde fiecare bărbat e convocat spre a se întîlni cu o

femeie, în aşa fel încît în timpul lecturii cei de faţă să fie bine ocupaţi, absenţi şi suprapuşi. Mai tîrziu se cedează un spaţiu în *Revista pompierilor*, pentru trei dintre distihurile poetului. I se plăteşte colaborarea, ca să poată merge în acea zi acasă cu taxiul. Apoi, frecîndu-se mîinile, se ia masa cu Criticul.

Se repetă operaţia, se complică după situaţie şi individ. De pildă, se scrie o cronică nici caldă, nici rece, cu citate populare de genul celei cu cămila prin urechile acului sau cu buturuga mică, în legătură indirectă cu poetul, sau se încearcă să se trimită individul într-un sanatoriu oarecare, într-o zonă romantică a oraşului, nicidecum în afară. Se ia masa cu Criticul, şi, după masă, se organizează extragerea.

Asta este cea mai importantă operaţie. Este nevoie pentru realizarea ei de ajutorul tuturor contemporanilor. Deci, se apelează la aceştia şi, binevoitori, ei vin în număr mare. Ce trebuie să facă ? În primul rînd să citească cronica despre poet, să afle că Revista pompierilor apare într-un tiraj de opt exemplare, trase la şapirograf, să se pună la curent cu opiniile Criticului, cu cele de după masă, îndeosebi. După aceea, se dă drumul la minge. Unul loveşte scurt cu piciorul. Lovitura sa repetă cu capul, preferabil în plex. Plesnitură cu toată palma peste gură. Piedică. Smucire a capului şi ghiontire repetată. Lovitură în boaşe. Scurtcircuit între ochi. Upercut. Scuipare moale în faţă. Luxarea şoldului. Deschiderea abdomenului. Înşirarea intestinelor şi reluarea buşiturilor în coaste. Strangularea. Jupuirea ţestei. Manevră de desprindere a genunchiului pentru recunoaşterea tibiei şi peroneului. Scurtă mirare : uite, şi poeţii au rotulă ! Apoi înghesuirea cărnii aburinde într-un canal. Se ia masa cu Criticul, care nu mănîncă azi, fiind indispus. În sfîrşit, extragerea pe un vîrf de băţ a sufletului poetului, lunecos ca albuşul oului.

Se fac ceremonii pentru moarte prematură. Se citesc oraţii cu trei bemoli la cheie şi cu cacofonii în încheiere.

O dată descompus, poetul poate sta singur în picioare. Se ia distanţa reglementară. Se afişează o atitudine so-

lemnă, respectuoasă. Se scriu ode, articole panegirice, se scriu discursuri de intrare la Academie. Se proiectează statui. Din rămășițele poetului se trăiește bine, comod și onorabil.

Procedeul se perfecționează. Se aplică, în continuare, la alte exemplare. Contemporanii trăiesc liniștiți, în timpul liber citesc cu emoție versurile celui dispărut. Se exersează mîna pentru ca degetele să nu se mai încurce la desfacerea abdomenului. Firi romantice declamă poeziile lui pe o bancă, în parc, pregătind sufletește femeia aleasă pentru îmbrățișări perfecte și spasme repetate. Copiii sînt prezentați musafirilor în ritmul distihurilor din revista pompierilor. Și vremea e mereu mai bună, soarele mai cald, se semnalează chiar, uneori, valuri de răcoare și parfum mediteranean, care fac viața mai frumoasă, sîngele mai voluptos...

Cartea lui Rodolphe Nautis descrie mai departe modul de abordare al matematicienilor, astronomilor și lucrătorilor la traforaj. (Editura „Floreta și fiii", Grenoble 1950.)

ALEXANDER SILVA : *„Înțelepciunea cuvintelor"* — Idee originală : să stricăm convenția în ce privește înțelesul cuvintelor și să statornicim prin reguli precise înțelesuri noi, mai nuanțate și mai sintetice, cuvintelor pe care le folosim. Să codificăm lingvistic anumite situații complexe și stări sufletești, să încercăm să cuprindem cele mai delicate idei în construcții-formulă. Să spunem : *tinctură* și să înțelegem : „capacitatea de a visa pe marginea realității, joia după amiaza" ; sau *telemac :* „gîndire critică, exactă, cu posibilitatea de a crea paradox" ; sau *ghidon :* „șocolată sufletească mare, mestecată melancolic, peste care, la intervale, se picură zeama de lămîie a incertitudinii" ; sau *extremă :* „dragoste pătimașă, cu dezvelirea bustului și mîngîierea insistentă a coapsei, în timp ce sîngele pulsează puternic în urechi și se șoptesc cuvinte fierbinți", sau *lotru :* „dorința de a întreprinde ceva, dar condițiile obiective nu sînt tocmai propice, așteptarea fiind de

preferat" ; sau *gumişoară:* „disciplină sufletească rigidă, predispoziţie pentru schemă" ; sau *treabă înţeleaptă:* „atitudine omenească ghemuită, în spatele căreia bănuieşti soliditatea convingerilor, fermitatea opiniilor, cunoştinţe temeinice, matematice şi militare, perspicacitate, dar nu afli, în realitate, decît golul marilor întinderi". Dar *caca* să însemne, ca şi pînă acum, „acel plus de materie, consistent uneori, inefabil alteori, devenit exterior fiinţei noastre prin eforturi repetate şi scurte, mirositor". (Editura „Rotonda", Haga 1962.)

ALBERT KRUG ORIENTALIS: *„Anecdotele"* — Ca şi Simon Semyramis, Albert Krug pledează pentru reconsiderarea unor producţii ale talentului popular, pe nedrept dispreţuite de istoria literară. În cartea pe care o recenzăm este vorba despre anecdota scurtă, circulînd cu mare eficacitate în cele mai diferite cercuri, în toate clasele sociale, producţie eminamente folclorică, admirabilă îndeosebi pentru calităţile ei satirice şi capacitatea de a evoca, a sintetiza şi caracteriza stări de lucruri de interes sociologic, filozofic, juridic şi istoric. „Anecdota de calitate a salvat Anglia în cel de-al doilea război mondial. Fără sclipirea ei stenică, fără oxigenul ei, John s-ar fi sufocat sub şaua rachetelor nemţeşti, scîrbit de botul şobolanilor din adăposturi" scrie Orientalis. Într-adevăr, anecdota a ţinut trează conştiinţa lumii — şi nu numai în război, dar şi imediat după acesta, în anii de lipsuri penibile, de aventură şi derută. Să ne amintim de spusele lui Walter Wilhelm Holst: „Ameninţă-mă cu bîta. Braţele mele vor sta încrucişate, dar îţi voi spune un banc ce te va prăbuşi."

Colecţia lui Orientalis conţine şase sute de anecdote scurte (cunoscute sub denumirea barbară de *bancuri),* pe care autorul le-a cules de la aproape două sute de informatori. Producţie specific orală, ceea ce face pe autor să o numească „succedaneu folcloric", anecdota scurtă pierde întrucîtva din calităţile sale în momentul transpunerii grafice. (Editura „6200", Berlin 1961.)

OLIVER GRANGE: *„Rapetanezii"* — În cele două volume ale lucrării sînt date informații complete — probabil cele mai sigure — despre istoria, cultura și economia micului dar înzestratului popor rapetanez, trăind între Alpii tirolezi și Podișul Brantôme. O carte bine gîndită, scrisă cu talent, bogat ilustrată. Utilitatea lecturii ei este indiscutabilă, chiar dacă posedăm interesante mărturii literare despre rapetanezi și din excelenta, dar inegala carte intitulată *Tezaurul sau scara bogățiilor* (10 volume) a românului — îmi scapă numele — autor al *Dicționarului onomastic*. Poate chiar că înțelegerea subtilelor observații din această ultimă carte n-ar fi deplină fără lectura lucrării lui Grange, care pătrunde în domenii pe care *Tezaurul* n-avea cum să ni le transmită. (Editura „Sempre", Viena 1956.)

ROXANA ILIESCU: *„Splendida carieră a lui Bob Hora"* — Pînă la fermecătoarele mărturii ale Roxanei Iliescu, puține erau cunoștințele, scrierile și referințele privind viața minunată a boxeurului Bob Hora, cel mai ilustru sportiv pe care l-a avut pînă azi țara noastră. O scurtă și prost scrisă biografie, publicată în 1950 de Simion Retegan, îl înfățișează pe Hora ca pe un complexat (sic!), stăpînit de ezitări, un fenomen în care se întîlneau forța animalică și norocul. Marile succese îi sînt minimalizate, tactica luptătorului ignorată. Bob Hora a fost o inteligență remarcabilă și numai sfîrșitul său timpuriu a împiedicat împlinirea unui destin care ar fi onorat, așa cum făcuse în domeniul sportului, însăși cultura europeană. Pumnul lui era de fier, dar nici înzestrările sale sufletești nu erau mai prejos; suflet nobil, sensibil, el a știut să inspire nu numai spaima, dar și respectul pentru marile calități umane.

Roxana Iliescu, cea de-a treia soție a marelui sportiv umanist, a avut fericirea să trăiască cinci ani în preajma aceluia pe care ziarele nu încetau să-l numească „Mia de kilograme a epocii noastre". Însemnările ei sînt cea mai fidelă mărturie despre o viață dedicată înaltelor năzuințe sportive. Complicatele peregrinări prin lume

ale lui Bop Hora nu puteau fi mai bine înfăţişate contemporanilor ca în paginile cărţii acesteia.

Primele capitole ale biografiei, după ce aruncă o lumină revelatoare asupra copilăriei lui Hora, arată cum şi-a descoperit marele boxeur talentul. Era în pauza unei ore la liceul din Ploieşti. Grupul de elevi în care se afla Bob fusese gălăgios, ceea ce a determinat pe directorul şcolii, aflat prin apropiere, să intervină. Văzîndu-l mai răsărit pe Bob, îl luă deoparte, îi făcu mustrări şi-i ceru să supravegheze el grupul, spre a nu se mai încălca disciplina. Îl mai rugă ca, la sfîrşitul zilei, să-i raporteze îndeplinirea misiunii. Bob se simţi foarte mîndru de încrederea directorului. La încheierea cursurilor, Bob Hora îşi netezi hainele şi păşi voios în cancelarie. N-avu multe de spus, pentru că directorul fusese deja informat asupra împlinirii sarcinii: trei dintre colegii lui Bob fuseseră culcaţi la pămînt cu lovituri de pumn (doi se aflau în infirmerie), un elev dintr-a şaptea se spăla încă la cişmea de sîngele care-i năvălise pe nas, pedagogul de la superior fusese bine înghesuit. Directorul nu exprimă în nici un fel admiraţia pentru talentul adolescentului. Lui Bob i se păru însă că îi citeşte în ochi admiraţia pentru tăria trupească, pentru decizia sufletului.

Mai tîrziu, în timpul unei şedinţe a cercului literar al şcolii, Bob avu confirmarea talentului său excepţional. Se vorbea despre Topîrceanu. Mihai Ionescu, dintr-a opta, conferenţiase despre arta miniaturii poetului, cînd Rică Prelipceanu, cerînd cuvîntul, spuse că nu este de acord cu opinia unora care-l consideră pe Topîrceanu un poet minor. Se iscă o discuţie vie, deosebit de interesantă dacă ar fi să judecăm şi numai după faptul că auditorii interveniră imediat în discuţie, se împărţiră în două tabere, cu păreri opuse, cu argumente. Bob se afla în ultima bancă. Schimbul de opinii îl pasiona. Cînd Valeriu Popescu îl contrazise pe monitorul clasei a VI-a, simţi o bucurie nemaipomenită şi, pentru că monitorul găsise un citat ce produsese o mare impresie, Bob se ridică din banca lui, trecu grăbit printre rîndurile din faţă, cerînd politicos permisiunea profesorului

să înainteze, și ajunse în fața vorbitorului. Dintr-o lovitură scurtă cu dreapta îl dădu peste cap. Fu, pe cît se pare, intervenția cel mai viu comentată după aceea.

Roxana Iliescu relatează, mai departe, formarea complexă a personalității lui Hora. Deosebit de interesante sînt datele pe care ea ni le furnizează privind disciplina căreia i s-a supus Bob Hora, de-a lungul multor ani, spre a se perfecționa. Nu vom insista asupra evoluției spectaculoase a boxeurului în țară. Fapt este că succesele lui s-au datorat cunoașterii perfecte a virtuților proprii, muncii răbdătoare cu care și-a dezvoltat personalitatea.

Și iată-l pe Bob în culmea gloriei. Roxana Iliescu desfășoară înaintea ochilor noștri filmul lungilor, fericitelor peregrinări ale maestrului. Călătorea enorm, scrie autoarea, peste tot era primit cu deosebită dragoste. Ducea în lume, cu bucuria pe care i-o dădea arta lui, solia orașului prahovean, făcea demonstrații de mare rafinament, lăsa pretutindeni amintiri durabile. Schița turneelor întreprinse arată cît de universală îi era personalitatea, cît de largă aria peste care, generos, și-a revărsat minunatele daruri.

În 1939 pleacă la Paris. Aici rupe arcada francezului Poiret, învinețește ochiul negrului Robinson și lasă la podea doi turci. Trece în toamna aceluiași an oceanul. La Cleveland joacă șaisprezece reprize cu Harry Scott, care, în urma eforturilor meciului, cade la pat cu o gravă hepatită. La San Francisco bate măr pe un senegalez, dezarticulează brațul unui student, oferă rarisimul prilej universității din Jefferson să studieze o dublă fractură de claviculă, realizată de pumnul lui.

Anul 1940 îi aduce noi și importante succese. Desfigurează la Copenhaga pe Peer Samson (aprilie), frînge coloana lui Robert Snaps la Viena (iunie), provoacă la Modena un leșin de cincizeci de minute italianului Pontecorvo (iulie). Documentele nu sînt lămuritoare asupra partidei cu bulgarul Stoiadinov, din august, la Varna, căruia nu se știe prea clar dacă numai i-a jupuit sau i-a perforat tîmpla. Într-o călătorie în Maroc rupe buza lui François Ahadur și nasul lui Alessandre

Borel. Trece o zi prin Honolulu și bate pe campionul local, traversează Marea Chineză și într-o singură etapă face K. O. pe irlandezul Swahwash, pe japonezul Tomamuru și pe negrul Irving Loon. Bate, la Vladivostok, pe un italian și la Oslo pe un albanez, deplasează un maxilar la Lyon și o splină la Berna, provoacă o hemoragie la Colombo și o criză de sughițuri la Belgrad, desface deodată, în aceeași partidă, două hernii și contribuie la reformarea marelui campion european Hans Maxim, la Hamburg, după care celebrul sportiv german își reia comerțul de mărunțișuri. Bate, de asemenea, un american, un portorican, un chelner și un pastor protestant (*hors concours*), descalifică pe maestrul Rafaeli, la Milano.

În țară revine tîrziu, spre toamnă, atras îndeosebi de luptele politice, poate și pentru a-și reface forma, puțin diminuată de numeroasele întîlniri pe glob. Se desparte de prima soție. Devine una dintre personalitățile românești cele mai cunoscute. Are întîlniri cu Lucian Popescu (pe care-l culcă cu un upercut), cu Mișu Iorga (căruia îi face doar o demonstrație sumară), cu Alexandru Georgescu ; acesta din urmă, mai apoi, avea să declare : „Îmi făcea impresia, discutînd cu el, că mi-a sosit clipa".

Anul următor, Bob Hora, încheiate fiind socotelile cu multe personalități marcante ale vremii, pleacă din nou într-un turneu în Europa și Statele Unite. Avea de gînd să bată pe Gino Bondavalli, pe Rumiro Luis, pe Franz von Hansa. Din cauza războiului ocolește Germania și Franța, încleștate într-o turbată bătălie, și poposește la Madrid. Într-o altercație cu un chelner de la hotelul unde trăsese — aici datele pe care le deține Roxana Iliescu sînt, se pare, destul de nesigure, ea indicînd „Metropol", în timp ce ziarele epocii susțin „Imperial" — Bob primește două palme care-l lasă în nesimțire. Medicii îl readuc cu greu în cunoștință. Se întoarce în patrie. Revederea munților, a cîmpiilor, a pomilor și îndeosebi a vitelor păscînd îl emoționează profund. Se stabilește cu cea de-a doua soție la Găești. Aici avea să-și petreacă doi ani din viață, departe de

zgomotoasele ringuri, de aclamații, de interviurile presei. Se plimba mult prin împrejurimi, se interesa de mersul războiului, dădea cu prietenie sfatul său competent plugarilor trudind pe ogoare. Adesea desena. Avea un talent robust, și orele de desen îl reconfortau. Nu-i plăcea peisajul, în schimb era pasionat pentru portret. Făcea toată ziua còpii după tablouri celebre. Nu se mulțumea însă cu redarea trăsăturilor acestora. Modifica într-un mod creator, anumite detalii, turtind nasul, dezvoltînd latura inferioară a fălcilor, îngustînd ochii. Era de părere că prin atenuarea distanței dintre ochi, fața devine mai aptă a primi loviturile, directele în special. Intervenea scurt și la frunte, bombînd-o pînă la forme aerodinamice. Portretul lui Dürer de la Prado i-a luat mult timp. L-a atacat înainte de căsătoria cu Roxana și nu l-a pus jos decît la un an după alegerea lui în Asociația internațională a excampionilor. Chipul marelui artist german, în urma intervențiilor lui, arăta mult rotunjit, cu pomeții obrajilor proeminenți, cu tăietura sprîncenelor extrem de îngustă, cu bărbia alungită, dînd iluzia că intenționează să scape de eventualele lovituri. Bustul l-a păstrat în general neschimbat, modificîndu-i doar musculatura, pe care a simțit nevoia să o consolideze, prin mușchi suplimentari, cu striații dispuse ca o plasă. Negăsind în biblioteca casei de cultură din localitate documentele ce i-ar fi fost necesare, despre modelul mănușilor din epoca pictorului, a pus în mîinile lui mănuși moderne. Asta l-a nemulțumit. Nu contenea spunînd că tabloul său nu a atins perfecțiunea pe care ar fi dorit-o. A lucrat și după alți pictori. Singura lui neputință a fost Van Gogh, căruia lipsa urechii i se părea iremediabilă. În jurnalul său mărturisește, la un moment dat: „Bietul van Gogh! Infirmitatea lui îmi spune că niciodată nu va putea să intre în ring fără riscuri fatale, încă din prima repriză. Urechea are un rol important în menținerea echilibrului pe verticală.“

O scurtă perioadă de însănătoșire îi permite să-și reia activitatea, în vara lui '43. Călătorește cu Roxana Iliescu, ocolind din nou teatrele operațiunilor. Mărtu-

risea că atrocitățile războiului îl impresionează și-l dezgustă. La Habarovsk studiază umărul unui sîrb, în Anglia dezvoltă o temă proprie asupra fracturii unui francez. Sminteşte în bătaie un hindus în Argentina.

Întîlnirea cu un conațional, refugiat politic în Paraguay, Nae Rădulescu, îi este însă fatală. Adversarul îl lovește mult prea rapid ca Bob să mai poată pară. Un croşet scurt îl pune la podea, pînă la opt. O directă de stînga, după cîteva secunde (era în repriza I) îl trimite în corzi, unde Bob Hora se încurcă şi, din greşeală, iese în partea cealaltă, căzînd printre spectatori, în brațele unei actrițe, care îl încurajează. Reintră oarecum reconfortat. Nae îl loveşte sub centură. Bob reuşeşte să ia inițiativa, dar pentru scurt timp: adversarul îl trimite din nou în corzi. În repriza a doua, Nae demonstrează o tehnică extraordinară: îi rupe arcada dreaptă, îl tăvăleşte de cîteva ori, îi turteşte obrazul stîng. Interesant este cum luciditatea nu-l părăseşte pe Hora nici în aceste clipe. Mintea lui ascuțită este capabilă să rețină toate impresiile, pe care apoi, în zilele următoare, le aşterne pe hîrtie, în jurnalul său intim. Dar să-l lăsăm pe marele sportiv să descrie el singur încheierea partidei: „Dau să-l prind descoperit. Atac în deschiderea gărzii, întotdeauna deficitară la Nae Rădulescu. Primesc o lovitură în tîmplă. O livadă înflorită, mustind sub soare se deschide deodată în fața ochilor. E primăvară. Mieii pasc liniştiți în pajiştea smălțuită cu flori. Din depărtare se aud clopotele bisericii din sat. Gîze subțiri zbîrnîie în jurul urechii şi, la scurte intervale, clipocesc micuțe şi fragile tălăngi. O fată desculță, după ce a scos apă din puțul cu ciutură, trece pe potecă la deal. Fusta ei roşie alunecă pe verdele cîmpiei ca un astru fierbinte, parfumat. Parez o altă directă, însă o stîngă parşivă mă prinde descoperit. Pe un pod de piatră trec, lungi şi brave, legiunile romane. Steaguri multicolore fîlfîie în vînt. Un sclav sare în apă să indice mişcarea duşmanului. De undeva se aud sălbatice chemări de corn. Acum, pe pod trece însuşi împăratul. Îi văd platoşa. Buza de jos îi este foarte proeminentă. S-a înnoptat. Vin călări Moți Spakov, Mielu Doculescu, Chiriac, zis

și Mitralieră, Șerbănescu, Carpantier și în sfîrșit, Joe Louis. Împăratul! Cine să fie Împăratul? Nae zîmbește și-mi prinde garda. Un pumn excepțional mă aruncă în coardă. Cezar? Diocleţian? Marc Aureliu? Mă prind că Împăratul nu știe unde se află. Toți împărații sînt năuci. Ce faci, măi frate, îmi vine să strig. Dar unul dintre aghiotanți, cu un joc splendid de picioare, îmi trimite un upercut pe stînga. Se face dimineață. Cineva numără pînă la zece. S-a sfîrșit. Au învins celții" (16 XI 1943).

După înapoierea în patrie, Bob Hora mai apără de două ori culorile patriei în fața unor portughezi, apoi, mîhnit și suferind, moare la 14 decembrie 1943.

Roxana Iliescu își încheie relatarea cu reproduceri substanțiale din scrisorile ilustrului ei soț. Regretabil că volumul nu conține și un tabel cronologic al victoriilor lui Bob Hora. Cele două soții ale boxeurului n-au lăsat posterității însemnări pe care să le poată folosi, iar cele proprii conțin, după părerea sa, nenumărate inexactități, fiind scrise sub puterea unei hemiplegii ce recidiva adesea, în special după scurtele conversații intime cu soțul ei, încheiate întotdeauna cu zdrobirea coastelor și unele regrete. (Editura „Speranța-Cugetarea", București 1959.)

ALDOUS HAW: *„Cum am devenit fanariot"*. Povestire — Mai întîi mi-am sucit intenționat un deget. Cu certificatul medical în buzunar, am plecat în munți și-am pregătit acolo un plan detaliat.

Mai departe, am vorbit de rău un prieten, inventînd o serie de porcării pe care i le-am atribuit. Am cumpărat o carte cu care am stat ore în șir în balcon, prefăcîndu-mă că citesc. Colonelul XI de la siguranță m-a remarcat din prima zi. M-am căsătorit cu o bulgăroaică.

Mai departe, am scris un articol despre perspectivă în revista profesorilor de desen. Am mers la operetă și am aplaudat pe un cîntăreț slab. Am făcut-o exersîndu-mă îndelung să nu roșesc. Gestul meu a încurajat pe cei ce ezitau să aplaude la rîndul lor. Un cri-

tic mi-a mărturisit la ieșire că am dovedit curaj, că tenorul „merita". Am fost și la circ.

Mai departe, am cumpărat un patefon cu trei discuri de muzică ușoară, am invitat cîțiva colegi și am dansat cu nevestele lor. Soția mea le-a învățat să pregătească salată de fructe. S-a rîs.

Mai departe, am servit plăcintă cu mere unui profesor de gimnastică și-am dăruit flori unei coafeze. Am explicat unui avocat în ce constă teorema lui Pitagora. Am cîntat o romanță unui parașutist, văr al nevestemii, am scris primele mele versuri, foarte emoționante.

Mai departe, am fost solicitat să țin o conferință în fața unei clase de stenodactilografi. Le-am vorbit despre Rodin, rezumînd un roman.

Mai departe, am suferit cîteva luni, atins de o astenie gravă.

Mai departe, mi s-a dus vestea că sînt un om bine cultivat, animat de calde și statornice sentimente umaniste și patriotice. Mi-am cumpărat un calendar și o șapcă.

Mai departe, am vorbit la radio, am cîntat la o reuniune. Am lăsat pretutindeni impresia că mă descurc în orice subiect. Mi s-a dat să pun blacheuri la o pereche de ghete. Le-am pus.

Mai departe, au trecut opt ani, timp în care am avansat din post în post, pînă am devenit secretar de minister. Șeful departamentului mi-a strîns mîna, la o expoziție, spunîndu-mi : „domnule doctor". Semnez cu „dr ". Dar cînd urinez, mă ustură.

Mai departe, am observat că ori de cîte ori țineam cîte o conferință, deși nu eram aplaudat prea spectaculos (oamenii, impresionați de cele spuse de mine, uitau s-o facă), primeam, la cîteva zile după, un plic cu bani. În aceeași perioadă am mai vorbit de rău un prieten, pe care șeful l-a și concediat, de altfel. Ce pramatie !

Mai departe, am fost lăudat mult pentru felul cum am organizat un debit de tutun. Am fost trimis în străinătate la un congres al radiologilor. Povestisem unui cunoscut cum vecinul meu desconsideră legea chiriilor. Cunoscutul era comisar de poliție.

Mai departe, am reprezentat țara la Societatea Națiunilor și am procurat pentru ministrul adjunct un camion de la Detroit. Am fost ales președinte al societății de fonetică și cercetări dialectale. Într-o seară am vorbit directorului general despre o anume intenție a doi funcționari de a-i lua locul. Conferința mea, ținută după trei zile, a fost plătită cu o sumă enormă, nici nu mă așteptam.

Mai departe, am procurat o ladă cu portocale vicepreședintelui Academiei, două flacoane cu un medicament împotriva păduchelui lat pentru fratele generalului de la grăniceri (idem), și o trusă pentru demachiat soției ministrului (idem, idem).

Mai departe, am fost decorat cu înalta distincție „Marea Virtute cu trei semilune". Nu am înțeles dacă pentru studiul meu „Scărițe eliptice la cotețele de găini", pentru conferința de la Dalles despre rafinamentul fauviștilor, sau pentru că am vorbit colonelului de intenția vecinului de la parter de a-și cumpăra prin contrabandă un „Petit Larousse..."

Mai departe, am vizitat Viena, Londra, Parisul. Mă aflu la Hamburg, unde am deschis o frizerie. Săptămîna trecută mi-am scrîntit un deget. Nimeni nu-mi eliberează nici un certificat pentru așa ceva și, la urma urmei, la ce mi-ar folosi, de vreme ce eu sînt patronul... Ascult conferințe la radio, citesc ziarul *Frankfurter Allgemeine*, cînt unui prieten, seara, în amintirea frumoaselor zile petrecute cîndva acasă.

Mai departe, aș vrea, în sfîrșit, să mă căsătoresc. Aș prefera o olandeză. Aș dori o casă cu balcon, un vecin vorbăreț și un colonel. Caut o limuzină „Volkswagen", o servitoare și un ministru. Asta ne e soarta : toată viața căutăm. Aș putea organiza aviația de àsalt. Aș putea ține conferințe. Caut o agenție și un civil. Caut o foaie de hîrtie. (Editura „Paralelogram", Hamburg 1952.)

FILIPINO GERHARD—GALYA : *„Jocul foarfecei"* — Gabriel Salada trăiește zadarnic. Își dă seama cam tîrziu de lipsa de scopuri și încearcă să constru-

iască mai atent zilele vieţii care i-au mai rămas. Croieşte, taie, însăilează, întoarce pe dos, înlocuieşte buzunare, dă drumul la cusături. Toate actele sale sînt deliberate cu luciditate. După un timp, tot trăgînd la maşină şi împungînd cu acul, începe să se falsifice, să nu mai trăiască cu adevărat. Ca să se îndrepte, acceptă cu uşurinţă o soluţie extremă, anume să i se facă o operaţie experimentală. Se iau toate măsurile preventive. Nu e, într-adevăr, nici un pericol. Moare. Se întîmplă însă ceva extraordinar: primeşte din partea institutului de medicină, unde cadavrul lui este depus, o cartelă de masă la cantina studenţilor. Poate astfel să reziste tentaţiilor mistice, să refuze lumea de apoi cu toate deliciile burgheze, să renunţe la reveniri şi revendicări penibile. Intră în programul riguros al societăţilor studenţeşti, devine un element studios, aşa cum dorise cîndva, ajunge medic şi vindecă pe mulţi. Construit de alţii, prin forţa colectivului, trăieşte ideal, aşezat pe principii morale solide, fără mofturi şi rafinamente. Se pare că nu va avea niciodată un sfîrşit. (Editura „Ficcus", Florenţa 1920.)

GEORGE SARGENT: *„Rezolvarea clasicilor"* — O idee interesantă: o dată cu trecerea anilor, a secolelor — nepotrivirile, stîngăciile şi limitele scrierilor clasice ne apar foarte evidente, supărătoare. Sînt lipsuri de conţinut, dar şi multe de veşmînt artistic. De ce n-am proceda noi, modernii, la completarea şi repararea cu geniu a acestor capodopere? Un covor persan nu se alterează, ci dimpotrivă, cîştigă prin reparaţia atentă a unui meşter artist; un tebriz căruia i-au fost înviorate culorile încîntă ochiul ca la început. Un tablou, o clădire peste care timpul şi-a pus nemiloasa amprentă cîştigă prin curăţiri şi adaosuri grijulii. Desigur, cu literatura nu e întocmai acelaşi lucru. O lucrare literară este mai complexă şi operaţiunea propusă e mai complicată şi, nu rareori, mai riscantă. Se impun modificări în însăşi substanţa cărţii. S-ar putea foarte bine scrie capitole intermediare romanelor lui

Balzac, retușînd pe alocuri trăsături și situații neizbutite, atenuînd unele exagerări, adîncind mișcări psihologice stîngaci înfățișate. I s-ar putea adăuga lui *Faust* încă o parte ; pieselor lui Hugo, în bună măsură nejucabile, ca și celor ale lui Schiller, li s-ar putea adăuga unele scurte pasaje, scoțînd în același timp substanțiale episoade de pură vorbărie. Un bun versificator ar putea îmbunătăți versurile lui Leopardi, Byron și Heine care au nevoie de restaurări sută în sută, cu masive adaosuri ; Dostoievski, ca să revenim la proză, ar putea fi integral revizuit pentru a se aprinde în operă cîteva veioze optimiste. Cîte s-ar putea face !... (Editura „Galben și Roșu", Berna 1937.)

IULIO RUGINNA : *„Lanțurile morților"*. Roman — Viziune retrogradă potrivit căreia morții, identificați în bunii și străbunii noștri ar avea o influență oarecare asupra gîndurilor și faptelor contemporane. Încercare de a exagera rolul geneticii. Eroii repetă aidoma gesturile părinților, practică iubirea și obiceiurile acelora, se hrănesc și se îmbracă întocmai ca bătrînii. Chiar și inițiativele noastre sînt colorate de unele năzuințe ale bătrînilor. „Noi n-avem nimic comun cu ei, scrie Max Prometeo, să-și vadă de necazurile lor, că avem și noi necazurile noastre ! Poveștile vieților sînt irepetabile și dacă vrem să dansăm hulahop, iată, facem asta formidabil, cu mențiunea că o facem inedit, cu smucituri fără precedent". (Editura „Haura", Lausanne 1960.)

RUGGERO QUINTHAL : *‚Banchetul"* — Replică strălucită la Platon. Comesenii tac tot timpul, ocupați peste măsură să înghurgiteze tot ce se aduce pe masă — bucate de un gust ales, gătite excelent. Un incident : unul din meseni refuză nisetrul la grătar. Se tace în partea a doua a cărții, cu mai multă prudență, dar într-o curgere epică întrucîtva mai accelerată. (Editura „Pro Arte", Geneva 1940.)

ANTON PHLIKTIS: „*Ce se petrece?*" — După ce povestește de ce s-au luptat italienii în Abisinia, cu cîtă dragoste au fost primiți copiii de către Hitler, prin ce sacrificii a fost creat cel de-al treilea Reich, autorul dovedește că în lume nu se petrecea, în acel timp nici un fapt remarcabil. Asupra perioadei avem atît de puține date, încît o putem compara cu secolul al IV-lea e.n. Cîteva documente disparate și fragmentare ne permit să presupunem că erau mulți cerșetori, oarecare tristețe, cărți puține. La mese — susțin unii istorici — se servea totuși vin, iar femeile continuau să devină, prin procedee neatestate, mame. Anotimpurile aveau uneori o culoare ce ar fi inrăit și pe un rege. (Editura „Krausz și fiii", München 1959.)

ADY ORANGE: *Horații, curiații și mașinile lor*" Studiu.

VALENTIN QUIPROQUO: *Pensées*" — Bune caracterizări. Din cele peste o sută de notații, am ales la întîmplare una — despre un rafinat: „Dintre tipurile de femei prefera excepția și mai puțin regula".

DYONIS FLORA: „*Ohm și Tom*"

ALBERTO ROSSI: „*Revoluțiile se fac sîmbăta*" — Stări de nemulțumire se semnalează în întreaga lume. Oameni luminați își dau seama de asta, alcătuiesc programe de luptă și sînt hotărîți să schimbe lucrurile. Din nefericire, cei care ar trebui să acționeze sînt foarte ocupați cu specializarea pe care o pretind progresul tehnic, experiențele crescînde ale societății capitaliste. Unii urmează școli de maiștri, alții călătoresc spre a se documenta. Cei mai mulți își fac zilnic lecțiile — multe probleme! — pentru a doua zi. Cum și duminica este foarte încărcată, programul religios ținînd toată dimineața, iar după-amiaza fiind solicitată de meciuri de fotbal, lupte de cocoși și de vizite, pentru

acţiuni decise nu rămîne decît sîmbăta, cînd serviciile şi magazinele se închid mai devreme, cu condiţia să se renunţe la baie. (Editura „Pragmatikon", Buenos Aires 1953.)

LAWRENCE REMINGTON: *„Toc-toc, hai în foc!"* — Cartea de jocuri a lui L. Remington, cunoscută şi preţuită în lumea întreagă, vede din nou lumina tiparului. Este o mare plăcere să-i parcurgi paginile şi să-ţi îndrumi copiii către jocurile frumoase, instructive, pe care le propune. Unul dintre jocuri: se convoacă douăzeci pînă la patruzeci de copii, se aşază în rînd, unul după altul, iar în frunte se alege copilul cel mai docil, purtînd în mînă lista distracţiilor alcătuită de autor (vezi anexa cărţii). Copilul citeşte lista cu voce tare, cu dicţiune, eventual acompaniat la acordeon, balalaică sau tobă mică. Copiii rîd. Cînd lista a fost parcursă în întregime se reia lectura. Un alt joc: se ascunde un obiect oarecare. Copiii trebuie să-l găsească. Regula jocului cere ca, oricare ar fi copilul care îl găseşte, toţi să fie de acord că l-a găsit copilul cel docil, cel care a stat în primul joc cu lista în mînă. El este, fără discuţie, cîştigătorul.

Un joc pentru stimularea inteligenţei: se numeşte un monitor. Acesta porunceşte fiecărui copil să facă o treabă: unul să are şi să semene, altul să construiască motoare, altul să scoată petrol, să taie păduri, să navigheze etc. Cînd toate treburile sînt gata, monitorul schimbă sarcinile: celui care a arat îi dă să cînte, celui care a scos petrol să facă ceasornice, în sfîrşit, celui care a făcut tablouri să ţesale caii. Toate fiind încheiate, monitorul schimbă din nou. Se face haz, se realizează o distracţie plăcută şi educativă. Un joc formidabil pentru dovedirea iniţiativei: se dă fiecărui copil cîte o nucă. Un monitor cere ca, strîngîndu-le în mînă, nucile să crească. Copiii, care nu sînt lipsiţi de idei, de teama nereuşitei spontane, ţin în podul palmei nucile, suflă asupra lor, le ascund la căldura sînului, cu speranţa că se vor dilata. La un semn, nucile trebuie scoase şi arătate. Se dovedeşte că nuca cea mai

mare este cea a monitorului. Se face haz. Un joc pentru fete şi băieţi : se aşază faţă-n faţă grupele separate de fete şi de băieţi. Se cere tuturor să numească, pe rînd, diferite obiecte folositoare. Cine află mai multe, fetele sau băieţii, cîştigă. A se veghea ca strigările să fie notate. La sfîrşit se face adunarea răspunsurilor. Cîştigătorul, conform regulamentului, trebuie să fie monitorul, care urmează să fie imediat felicitat, atît de o grupă, cît şi de cealaltă. În sfîrşit, un joc de imaginaţie : fiecare dintre copii trasează pe pămînt cîte un cerc, închipuindu-şi că-i aparţine exclusiv. Monitorul îşi face şi el în juru-i un cerc, cel mai mare şi mai perfect. Începe jocul. Copiii trebuie să pătrundă în cercul celorlalţi şi să lase un obiect în fiecare. Cei din interior nu trebuie să le dea voie. Se produc mici conflicte, se încalcă regulile, obiectele sînt aruncate, pe drept şi pe nedrept, din cercurile în care au fost puse. După două-trei operaţiuni, neînţelegerile fiind generale, vine monitorul care îşi aşază propriile obiecte în toate cercurile. Nimeni nu se mai apără. Se creează o bună dispoziţie peste tot. Monitorul se plimbă prin toate cercurile, îşi mută dintr-unul în altul obiectele, veghează să nu-i fie nici unul scos din greşeală, uneori poate să şi şteargă cu piciorul un cerc, două. Toţi copiii au dreptul deplin de a rămîne în cerc, chiar dacă monitorul, care are iniţiativa, le-a şters şi a făcut peste ele un cerc mare, propriul lui cerc. Monitorul rîde mulţumit. Rîd toţi copiii, egal mulţumiţi.

Cartea de jocuri este, după părerea educatorilor, un dar nepreţuit pentru toţi copiii, care trebuie să-i fie autorului mereu recunoscători pentru clipele frumoase dăruite lor, pentru hazul oferit cu generozitate. (Editura „Lucretius", Livorno 1951.)

GEORGE KARTON : *„Destăinuire despre scriitorul istoriei"* — Se susţine, cu probe indiscutabile, cu argumente stilistice şi documente autentice că aproape toate evenimentele istorice despre care vorbesc cărţile au fost pur şi simplu create de imaginaţia unui singur scriitor anonim, care a trăit în cea de-a doua jumătate a se-

colului al XIX-lea şi, tulburat de ideea că omenirea nu are un trecut glorios care să-i inspire fapte mărețe, a întocmit o asemenea epopee în stenograme. Cîteva întîmplări trebuie să se fi desfășurat totuși în realitate: o construcție complicată ca aceasta nu putea să nu se sprijine măcar pe cîteva date reale. Dar majoritatea faptelor — existența unui Iulius Caesar și Horațiu, a unui Luther și Ludovic al XVI-lea, a războaielor, cuceririlor, descoperirilor geografice —, toate sînt rezultatul activității unei singure minți, diabolic ingenioase, nu lipsită de maliție și de gustul farsei. Un cercetător cît de cît avizat își poate da repede seama unde sfîrșește autenticul și unde începe fantezia, în schimb noi, ceștilalți, parcurgem paginile și credem că absolut toate bătăliile și toate șicanele au existat într-adevăr.

Scriitorul istoriei avea un mare talent epic. Fantezia i-a funcționat extraordinar: este uimitor cît de fantastice sînt relatările sale, cum a putut să pună pe drumuri armate înfiorătoare, să facă pe bărbați să-și ucidă femeile, să asedieze cetăți, să otrăvească regi, să pornească lupte pentru cauze meschine și să le stingă în compromisuri de toate gradele, să căsăpească moștenitori și să descopere pămînturi — chipurile, necunoscute! — să inventeze mașini pentru omor și boli cumplite pentru a face pe oameni să imagineze din spaimă și desperare, pe Dumnezeu. În cartea anonimului e o foială universală, care amețește mintea și saltă inima din piept: circulă acolo corăbii și berbeci de dărîmat ziduri, se încaieră prieteni cu armatele lor, se înșală credințe, se bat soli, se scot ochii unor nevinovați, pentru că aceia mărturisesc altă credință. Se prepară mîncări amuzante, se plimbă pretutindeni, în voie, femei frumoase; apoi la tot pasul se nasc și lucrează (pentru ca apoi să moară necunoscuți) mulțime de săraci și umiliți, inventatori, poeți, mari profeți, cîte un Iisus Hristos și un Campanella, un Gingis-Han și o mătușă din partea tatii etc. E un du-te-vino amețitor, demn de Fellini. Cu toate că această construcție ne apare ca impresionantă, nu putem să nu observăm — scrie Karton — că imaginația autorului anonim sărea uneori dincolo, în incredibil. Morbiditatea este evidentă

considerînd chiar şi numai că marii eroi ai omenirii plăsmuite de el, cei animaţi de gînduri şi sentimente nobile, au sfîrşit mai întotdeauna rău, că cele mai frumoase alcătuiri au fost urmate matematic, ca într-o piesă de teatru moralizatoare, de altele, nenorocite, care le-au anulat pe cele dintîi. Iar toată desfăşurarea de splendori, de eforturi, de înfrîngeri, de teribile descoperiri şi invenţii — chiar raderea de pe faţa pămîntului a unui oraş ce părea prosper — n-a adus oamenilor fericirea, ci o alienare tot mai gravă. Şi-apoi — adaugă Karton — toată această închipuire vrea să ne convingă că cea mai durabilă invenţie a omului este războiul. Din desfăşurarea epică se desprinde într-adevăr sentimentul că omenirea se exersează de multă vreme în vederea unui mare, definitiv examen — distrugerea instantanee şi definitivă a planetei.

Karton mai observă că anonimul scriitor al istoriei a ştiut să-şi înveşmînteze plăsmuirile într-o reuşită limbă literară, ceea ce a făcut ca opera să fie citită cu plăcere, iar povestirile ei să fie înţelese ca perfect reale şi posibile.

Acceptînd parţial presupunerea că ar fi existat un scriitor al istorei, savantul Jules Perroquet de la Sorbona, cunoscut în ţara noastră prin cartea sa *Licurg*, susţine totuşi că George Karton greşeşte cînd atribuie unele evenimente imaginaţiei Anonimului. „Ca toate demonstraţiile care vor să se constituie în sistem rotund — scrie Perroquet —, afirmaţiile lui Karton, împinse pe alocuri la absurd, ne fac să ne îndoim chiar de fapte despre care avem incontestabile ştiri documentare. Ei bine, mă pot lăsa uşor convins că nu au avut niciodată loc războaiele punice şi cruciadele, dar nu pot accepta să se considere scornire a minţii Anonimului faptul că turcii s-au aşezat în Anatolia şi chiar pe un colţ de Europă. Am cunoscut de curînd o distinsă doamnă care mi-a mărturisit că este turcoaică, şi venea într-adevăr din părţile Bosforului. Nu putem trece aşa uşor peste adevăruri evidente. Şi dacă mă gîndesc mai bine la acea doamnă, nu pot să nu vibrez ca în faţa unei realităţi istorice de netăgăduit“ (*Annale*, XIII, 12).

Max Norge vine și el cu o observație interesantă: este, ca și Perroquet, de acord că mult mai multe evenimente pretins plăsmuite de Anonim pleacă de la date reale, dar crede că acele date au fost modificate, deformate de creația colectivă, care le-a conturat și structurat conform propriilor năzuințe și tipare stilistice. Astfel, după părerea sa, cucerirea Galiei de către Caesar, fapt foarte probabil, a avut o amploare cu mult redusă față de relatări: n-au existat nici legiuni, nici conflicte, nici tratative, necum vreo organizare administrativă pe terenurile cucerite. E de presupus că evenimentele care au avut loc la acea dată să se fi desfășurat astfel: un bărbat bine înarmat, însoțit de cîțiva prieteni, s-a prezentat în Galia, a înșelat cîțiva localnici, i-a îmbătat, a pus mîna pe nevestele lor, pe celelalte bunuri casnice și le-a folosit, sprijinindu-se pe prevederile dreptului roman. Celebrul *Comentariu*, nu încape nici o îndoială, a fost scris de Anonim, nimeni altul n-o putea face mai bine. „Dl. Karton ne sugerează însă —continuă Max Norge —, că Anonimul n-a putut construi singur o povestire atît de vastă ca istoria omenirii. Trebuie să fi fost ajutat de un colectiv de colaboratori. Unii dintre ei și-au amestecat în epica dată propriile lor fantezii și păreri, astfel că avem acum o relatare mai stufoasă, mai eterogenă decît ne-ar fi dat-o un singur autor." Max Norge propune, pentru a așeza lucrurile pe baze științifice, să înlocuim numele „Anonimul", „Scriitorul istoriei", cu „Cronicarii ideali".

Despre Cronicarii ideali savantul german are numai cuvinte de laudă: „Lor le datorăm nu numai crearea unora dintre cele mai frumoase pagini din istoria popoarelor — scrie Max Norge —, dar și infuzia de idei moralizatoare, patriotice care a fost turnată în explicarea faptelor. Indiferent de autenticitate, cînd citim acum în manualele noastre despre Frederic al II-lea al Prusiei, inima ne bate în piept cu tărie și sîntem copleșiți de sentimente înălțătoare" (*Istoria și comentariul ei*, Leipzig, 1948).

Revenind la George Karton, ne permitem să adăugăm și noi o modestă opinie: cartea lui ni se pare tul-

burătoare. Ideea că n-au existat multe dintre evenimentele istorice pe care trebuie să le rețină bieții noștri copii, memoria fiindu-le solicitată de alte cunoștințe, e încurajatoare. Ni se prezentau atîtea crime scîrboase și atîtea pertractări și compromisuri, încît noi, cei care nu puteam realiza nici jumătate din ele, ne simțeam etern condamnați la neputință, la mizerie morală. În sfîrșit, ideea că n-au existat acele evenimente cred că este un îndemn de a le înfăptui noi, generația prezentă și cele ce vor urma. Istoria Anonimului poate sugera un program.

Și încă ceva : am scăpat, datorită lui Karton, de persecuția învinuirii care ni se făcea adesea, anume că repetăm istoria. Nu, n-o repetăm, de vreme ce istoria nu a fost așa cum ni se spune. Creăm istoria. Cu alte cuvinte, facem și noi ceea ce au făcut Anonimul sau Cronicarii ideali : inventăm, fantazăm, plăsmuim, construim. Sîntem capabili să întocmim din imaginație o poveste să se ducă vestea. (Editura „Magirus-Ford", Paris 1940.)

DYONIS FLORA : *„Xantipa"* — volumul al II-lea al cărții *Ohm și Tom* (v. titlul !). Xantipa este femeia care-i urmează pe cei doi eroi, dar se oprește, îngîndurată, la jumătatea călătoriei, undeva, într-o stație de cale ferată din Bărăgan, pendulînd între sentimentul datoriei și pasiune. Zadarnice sînt căutările poliției și investigațiile autorului. Se speră că rezistența ei este limitată și că Xantipa va fi, în sfîrșit, capturată. (Editura „Cugetarea", București 1932.)

KATILINA FOYER : *„Durerile secolului"* — Principala durere a secolului — scrie Foyer — este lipsa cronică de timp. Pînă spre anul 1900 oamenii se cam plictiseau. Secolul trecut a însemnat un pas colosal în evoluția jocurilor de noroc, a invențiilor amoroase, a extravaganțelor sportive (traversarea în barcă a Gibraltarului, ocolul lumii pe jos, colecționarea de mărci poștale, de fluturi etc.) — tocmai datorită sur-

plusului de timp pe care-l dobîndiseră, paralel cu alte bogății, multe categorii de oameni. Conștiința inegalității, și în această privință, a făcut ca în secolul nostru problema timpului să devină o chestiune de ambiții, revendicări și conflicte. Oamenii se zbat astăzi pentru a obține măcar cîteva clipe de răgaz. Cartea analizează toate aspectele problemei.

O altă durere a secolului, după Foyer, este tendința generală de standardizare. Cutare ființă înzestrată, posesoare a unei bune culturi, a unui talent vădit, a unui meșteșug excepțional, este copleșită de obligații administrative mereu mai complicate, atît de numeroase încît este împiedicată literalmente să mai lucreze, să producă ceva valoros. Uniformizarea, standardizarea cer ca unul să fie identic cu celălalt, condiție ce permite măsurarea exactă a activității, rezistența la șicane, remunerarea proporțională cu cantitatea producției și baterea pe umăr.

Mai departe: spectacolul cu mii de spectatori este un alt mare neajuns al vremii noastre, unul dintre cele mai cumplite instrumente de uniformizare. Cinematograful, televizorul, spectacolul sportiv, plimbarea duminicală, seratele periodice, ștrandul aduc pe oameni în rețeaua programelor stereotipe care acaparează și sug pe individ de toată seva vitalității specifice, de acea sclipire unică a personalității. Competiția, ca să fie reușită, cere calități asemănătoare. Se adoptă principiul lui „a face ca toată lumea" și atunci oameni luminați și meșteri harnici se lasă tîrîți în fața cutiei cu ecran înjumătățit, acceptă să fie pălmuiți de lumina violentă, căzînd în cele din urmă într-o stare vecină cu paralizia, care-i scoate din circuitul productiv. Alții aleargă ca somnambulii la febrile întreceri pe stadioane, își încurcă viața în rețeaua pronosticurilor și a aprecierilor, se lasă încîntați de meciuri de fotbal de categorie districtuală, unde se transformă în triști chibiți. Adevăratele trăiri individuale sînt înlocuite de spasme și tresăriri sufletești, noutatea măruntă tocește simțul cumpătării. Inactivitatea izbucnește, e drept în răstimpuri, (se cunosc explozii ale unor porniri violente, categorice, oribile), dar totul se topește mai apoi într-o

pastă cenușie, uniformă, și persoana se complace a deveni, asemenea unui elefant, o ființă greoaie și inexpresivă, somnolentă în amenințătoarea sa agresivitate. În cîțiva ani de existență publică, personalitatea se anchilozează, se tîmpește. Și, ca orice dispariție, lasă în locu-i o firmă, un manechin.

Personalitatea are nevoie de activitate, fie chiar absurdă, ea nu se poate tîrî printre picioarele altora. Cînd nu ți se dă posibilitatea de a selecta, a întoarce singur pagina, a-ți dilata meditația pe un fapt și a ignora voit alte douăzeci, personalitatea se veștejește, consumată de o febră străină. Procesul standardizării este o consecință a lipsei cronice de timp. Timpul lipsește în lume așa cum lipsesc în unele zone subdezvoltate pîinea și apa potabilă.

Singurele remedii, sînt, după Foyer, călătoria, polemica, îndărătnicia față de programe, revizuirea zilnică și categorică a relațiilor cu oamenii, războiul spiritual împotriva ticurilor generale și a tictacului individual, rafala insistentă a mitralierei jocului, glumei, calamburului și a originalității organice asupra blindajului inerției, „adevărurilor absolute“, lecțiilor. Este mai demn de stimă un original decît un om serios, fericit în normele care-l țin strîns și-l economisesc. Om serios se numește cel căruia i-a pierit pofta.

În încheiere, plecînd de la ideea că procesul standardizării omului oferă o soluție de falsă economie de timp și energii, Foyer enunță o teorie foarte interesantă — teoria eroismului — o variantă faustică a sinuciderii cu folos. (Editura „Plon“, Paris 1964).

MARILENA HARDMUTH: *„Prindeți și legați pe artist!“* — Autoarea pleacă de la părerea că artistul e un specimen anormal. Sprijinind cu bogate exemple opinia ei, Marilena Hardmuth ajunge să facă un taglou general al comportării artistului, în care găsești, cu satisfacție, sfaturi și norme ce par la prima vedere fantastice (Imposibil de relatat, trimit pe cititor la lucrare — pag. 180-260 — și-l consiliez să aibă grijă să facă exact măsurătorile craniului). Întorcîndu-se la

ideea de la început, autoarea scrie o *Scuză pentru comportarea artistului,* în care arată că anomaliile omului dăruit artei sînt fireşti şi scuzabile, dobîndite prin exercitarea programului de lucru riguros şi, totodată, haotic. Sînt deci nepericuloase, chiar dacă duc, uneori, la crimă. În concluzie, se cere ca, ori de cîte ori se aude frecventul îndemn „prindeţi şi legaţi pe artist!", omul cu judecată să vădească bunăvoinţă şi înţelepciune şi, zîmbind în barbă, să treacă liniştit mai departe. (Editura „Adriano Salerno", Firenze 1926.)

JOHN FIRMATORIS : *„Furtul sistematic"* — Teoria asupra mecanismului exploatării, formulată de K. Marx, ne-a deschis ochii asupra unor alte forme de furturi, poate tot atît de deghizate ca şi mecanismele plusvalorii, care îmbogăţesc pe unii pe seama altora. Listă neaşteptat de lungă a mijloacelor de a fura paralel, sistematic şi perfect acoperit pe semeni. Un exemplu : creezi o fundaţie cu program voios de activitate, atragi pe participanţi — printr-un sistem de propagandă pus la punct de o firmă de reclame — să se dedice unei cauze oarecare, de pildă emanciparea Mozambicului, şi faci lungi consfătuiri zilnice şi schimburi de opinii pe această temă. Te alegi preşedinte, stai acasă liniştit şi citeşti, iar cînd simţi nevoia de alt divertisment, oferi serate şi spectacole cu programe exotice. Lectura ţi-o aplici apoi în recenzii şi conferinţe. Din aceste îndeltniciri te alegi cu cîştiguri apreciabile, în timp ce locuitorii Mozambicului îţi aşteaptă răbdători iniţiativele. În cele din urmă, bine informat şi cu bani destui în buzunar, vizitezi Mozambicul, despre care scrii o carte. („Editura „Flammarion", Paris 1938.)

GEORGES PASCAL : *„Iluzia dragostei"* — În timpul zilei, oamenii par a acţiona conform raţiunii şi bunelor obiceiuri. Dar, îndată ce se înserează, un bărbat şi o femeie aşezaţi alături sînt cuprinşi de aprige friguri şi călduri. Purtarea lor devine ciudată, contradictorie. Îşi spun lucruri inutile, el povesteşte cum l-a

12 — Ingeniosul bine temperat, vol. II — c. 774

sancţionat un plutonier pentru că a fost descheiat la bocanc, cîndva, la un apel de dimineaţă, ea vorbeşte despre influenţa gălbenuşului de ou asupra epidermei cu caracteristici fine şi relatează ce a zis o mătuşă cu prilejul căsătoriei reginei Angliei. El face un haz nebun cînd ea remarcă luna pe cer ; ea se prăpădeşte de plăcere că lui nu i se aprinde ţigara. Mai mult : se simt tulburaţi cînd descoperă că au aceleaşi gusturi, deşi lui îi este silă de conopida pe care ea o prepară cu unt, iar ei îi vine greaţă cînd îşi reprezintă racul, pe care el îl adoră. Balzac este fericirea vieţii mele, spune el, şi ea, care nu-l poate suferi pe plicticos, oftează aprobativ. Despre lună, stele, frunzele copacilor, ape curgătoare se interoghează ca la poliţie, apoi îşi împărtăşesc păreri de care s-ar ruşina şi un copil, căutîndu-şi în răstimpuri mîinile. Aflîndu-se, în sfîrşit, după confuze tatonări şi insistente pipăiri, se înlănţuie cu braţele acum violente, acum şovăitoare. Aleg poziţii incomode, îşi gîtuiesc respiraţia, îşi presează periculos unele porţiuni ale corpului, transpiră şi gîfîie. Toate acestea degenerează apoi în situaţii de-a dreptul neruşinate, trăgîndu-şi reciproc hainele de pe ei, aşezîndu-se unul faţă de altul în diagonală, în paralel, pe verticală, pe deasupra, pe dedesubt, într-o dezordine consumată cu toată seriozitatea. Exasperaţi de puţinătatea posibilităţilor — deşi mulţi inventează, într-adevăr, situaţii noi —, zvîcnesc cu toată fiinţa lor în intimitatea celuilalt, dau ochii peste cap, gem şi fac pe morţii. În sfîrşit, se plictisesc. Atunci caută o evadare. Soluţia apare curînd : unii ucid femeia cu care au conversat, alţii o lovesc numai, cei mai mulţi se despart, aruncîndu-i cuvinte insultătoare. Femeia cade în mania scrisorilor, încearcă diferite procedee de ştergere a lacrimilor. Abia cîţiva dintre subiecţii cercetaţi rămîn împreună, iau zilnic masa şi îşi amestecă rufăria, merg la cinematograf cu speranţa de a afla ce fac alţii în situaţia lor şi, din desperare, discută în continuare despre subiectele mai sus enumerate. Din această discuţie ies în cele din urmă nişte fiinţe plăpînde, un fel de oameni de mici dimensiuni, drăguţi şi pufoşi, care hrăniţi şi periaţi repetat, cu perseverenţă, ştiu să facă

tumbe şi să se prelingă pe covor, pe sub masă, cu singura preocupare de a demonta totul în jur. Aceştia se grăbesc la rîndul lor să repete cît mai repede cu putinţă atitudinile şi istoriile celor care i-au produs.

La trecerea a două-trei cicluri, înmulţindu-se peste măsură, oamenii mici încep să-şi vorbească diferit, să judece urît procedeele prin care au fost preparaţi, astfel că se produce în lume curînd o harababură cumplită. Nebunia apare incurabilă, după numai zece-cincisprezece generaţii. Autorul conchide: „Mă înspăimîntă şi mă îngheaţă gîndul haosului pe care-l va putea răspîndi continuarea acestui procedeu nocturn iresponsabil!" („Editori şi edituri", Colonia 1915.)

FELIX GRAMMA: *„Ce avem în buzunare"* — „O, dacă ceea ce numim *a vomita* ar fi într-adevăr o pornire mai decisă, mai radicală, pentru a putea într-adevăr elimina din noi tot ce ne umflă pîntecele şi ne întunecă mintea!" — exclamă Gramma. În buzunarele spiritului nostru se află multe resturi, idei nemistuite, pasaje de cărţi şi secvenţe de film nefolositoare, fluturaşi din poezii fără utilitate, scobitori din afişe văzute cîndva şi macaroanele unui roman, smîntîna unor întîmplări trecute şi zeama de varză a altora, viitoare, dorite, schiţate, branţuri ale unor fraze celebre şi prezervative ale multor replici ce trebuiau date, cîlţii unei melodii şi ligheanul cu flegmele sufleteşti ale unor mari compozitori, apoi nişte chipuri omeneşti, un bunic şi o prăvălie, blacheuri, o femeie cu ciorapi uzi, frînturi de conversaţii lipsite de marca celebrităţii, dar şi altele, celebre, şchioape însă, o găleţică de copii plină de gîndacii albi ai notelor de şcoală, un briceag, o fereastră anume, prin care priveşti ca atunci, mereu deprimat, şi o frunză de stejar pe o cutie de bomboane, şi un camion lovind o cucoană, şi un balcon sub care o fată îşi piaptănă părul, şi un pişcot pe jumătate rupt, cu două degete pe el şi buza de sus pe buza paharului, şi o dojană cu plecarea unui tren fără roţi, fără pasageri, doar cu un domn înalt, puţin adormit, urcîndu-se

şi coborînd pe aceeaşi scară cu un copil. Cîte se află în buzunare !

Cartea lui F. Gramma face sub chipul unui roman, un inventar al celor mai felurite resturi pe care le poartă cu sfinţenie funcţionarul George Transpher de la Uzina de gaz din Lausanne. Ceea ce considerăm cu stimă experienţă nu e altceva decît un şnur pe care am înşirat, egal şi întîmplător, mătăniile proastelor digestii. (Editura „Dresda", 1938.)

HERMANN GEYSER : *„Caietele de serviciu ale lui Oskar Fenn"* — Cel mai neserios funcţionar al regatului este, totodată, cel mai de seamă scriitor al patriei sale în secolul al XX-lea. I se dădeau, la ministerul unde lucra, sarcini importante, ce-ar fi umflat de orgoliu pieptul oricărui slujbaş. Îşi nota atent ce avea de făcut, pornea la lucru cu un entuziasm sincer. Dar se reaşeza, printr-o entorsă funcţională, pe propria lui personalitate, de îndată ce noutatea acţiunii i se părea că păleşte. Îşi uita ambiţiile, nu-l interesa ce spun ceilalţi funcţionari, neglija înfăptuirea sarcinilor. Comod şi epicureic, prefera să comenteze pe mici foi de hîrtie ridicolul strădaniilor sale administrative, pentru care nu se credea pregătit, să viseze şi să lenevească scriind. Aşa se face că, în aproape douăzeci de ani de serviciu, Geyser devine posesorul unui amplu depozit de comentarii „ce ating şi judecă nu numai activitatea unui birou oarecare, ci însuşi mecanismul birocratic al instituţiei" (Rudolf Braunschweig). Caietele de serviciu sînt, poate, cele mai ample fişe de roman din cîte s-au scris vreodată. În paginile lor foiesc controlorii, inspectorii financiari şi cei vamali, în cutare pagină se vorbeşte despre promisiunea unui solicitant de a oferi o filodormă şi, iată, în capitolul următor, cum filodorma se plăteşte cu discreţie, corect. Se analizează situaţii de pe teren, se obiectează asupra unor cheltuieli neproductive, cineva şterge cu creionul roşu o cifră, unul care fumează mult este de altă părere. În cele din urmă

se aduc cafele și coniac, se propune o nouă ședință, cineva observă că stenografa e foarte drăguță. Discuția dintr-un birou începe de la părerea unui funcționar care găsește că se face risipă undeva, în provincie. Se cer dovezi. O comisie pleacă să verifice. Este vorba, într-adevăr, de o cișmea al cărei robinet se închide defectuos. Se continuă discuția la fața locului. Părerile sînt împărțite. Unul propune construirea unui eleșteu, pentru ca apa ce se scurge să devină utilă. Un director susține că treaba e nerentabilă, deoarece peștii din ziua de astăzi refuză să crească pînă la greutatea cerută pe piață. Un inspector propune o comisie. Cineva observă că apa nu curge egal și că, deci, nu se poate calcula mecanic pierderea. Apa căzută într-o căldare nu indică exact cantitatea, pentru că mai adaugă apă și ploaia, frecventă și rece. Se admite propunerea de a se construi un acoperiș. În centrala societății există însă o altă părere. Se organizează discuții. Cineva observă, pe puncte, următoarele :

1. Pierderea de apă la robinet nu e concludentă. Se pot pierde cantități importante și pe conductă.
2. Construirea unui acoperiș necesită investiții speciale. Mai ușor este să se dezgroape conducta.
3. Stenografa e într-adevăr foarte drăguță.
4. Concluziile trebuie confruntate la fața locului, pentru că pare ciudată afirmația după care ploaia este frecventă și rece, știindu-se că zona geografică este caracterizată nu de umiditate, ci de vînturi fierbinți, de secetă și vîrtejuri.

Se alege pentru discuții un vechi castel, amenajat recent, pe valea unui rîu de munte. Un inginer propune instalarea în paralel a unei alte cișmele, spre a determina pierderile prin comparație. Pentru construcția unei cișmele-martor este nevoie de specialiști. O dată cu acceptarea soluției, se trimit în străinătate, pentru specializare, trei mecanici. Unul dintre ei este hidropic, deci, de o subiectivitate exacerbată, prezintă pericolul de a învăța procedee prea scumpe și a duce la ruină societatea. Ceilalți doi, ajunși în Statele Unite, declară că mecanica hidrotehnică nu mai interesează pe nimeni și că ei au hotărît să se specializeze în industria electro-

nică și în zborurile interplanetare, meserii mai utile viitorului. Se organizează o masă rotundă, spre a se decide asupra ieșirii din impas. Se află cu stupefacție că, între timp, robinetul cișmelei a fost strîns de un copil care tocmai se juca prin preajmă și că apa nu mai curge. Cum se poate așa ceva ? Se trimite pe teren o comisie specială ca să refere asupra amestecului particularilor în treburile obștești. O parte a problemei — cea de procedură — este transferată tribunalului local. Paralel, se proiectează construcția unui viaduct, a unei conducte magistrale : în acest fel, apa rezultată va putea fi transportată într-o localitate vecină unde există o căldare și statisticieni pentru strîngerea datelor necesare. Recuperarea pierderilor se proiectează a se face prin livrarea apei postului local de pompieri. Neînțelegeri asupra prețului. Pompierii preferă să ia apa dintr-o baltă, chit că balta posedă, în suspensie, multă mătasea-broaștei. Se fac demersuri la Direcția teritoriului din minister, spre a interzice pompierilor folosirea apei impure la stingerea incendiilor. Se citează Gaston Bachelard.

Într-o nouă ședință a consiliului experților, se stabilește ca cișmeaua să fie demontată și adusă în laboratorul Politehnicii, pentru a fi studiată. O echipă de instalatori realizează operațiunea în două zile. Cișmeaua este montată în Capitală și, pentru că nivelul tehnic al laboratorului politehnicii este scăzut, rectorul opinează ca țeava să fie folosită la o instalație de producere a acidului acetic, iar robinetul la chioșcul de răcoritoare al bufetului. La observația comisiei de specialiști că robinetul nu se strînge bine și că va curge fără încetare, responsabilul bufetului răspunde că asta nu face nimic, limonada se vinde de la o vreme în sticle capsulate ; instalația e necesară numai pentru decor, spre a satisface necesitățile estetice ale studenților. Într-o scrisoare, rectorul mulțumește comisiei pentru sprijinul acordat, în special pentru numirea unui tehnician specialist în problemele zborurilor interplanetare, întors de la studii din Statele Unite. (Editura „François Perret“, Rouen 1960.)

MILORAD CELEROVIĆ: *„Subtilizarea gîndirii prin tuşeu"* — Un inginer şi doi medici descoperă în fiinţa omenească un biocurent extrem de slab, dar care indică exact gradul de inteligenţă al individului. Construind un aparat special, ei determină că inteligenţa este rezultatul unui fenomen simplu: acumularea mîngîierilor. Mama care îşi alintă odorul prin frecarea repetată a creştetului, a mîinilor sau obrazului, stimulează producerea biocurenţilor şi înlesneşte stabilizarea lor. Copilul creşte şi inteligenţa lui sporeşte o dată cu sporirea şi rafinarea mîngîierilor. Un băiat alintat de mama şi de două mătuşi dădea dovadă de o rară capacitate de înţelegere a lucrurilor, în timp ce un altul care nu-şi amintea să fi fost vreodată mîngîiat, avea toate caracterele imbecilului.

Descoperirea celor trei specialişti deschide largi perspective ştiinţei, care poate, după părerea biologilor, să sporească nemaipomenit capacitatea de gîndire a întregii specii, utilizînd în mod sistematic mîngîierea, excluzînd din practica raporturilor şi din educaţie violenţele, periculoase întotdeauna pentru că derutează de la marile înfăptuiri umane. Organizarea unei societăţi în care oamenii să primească zilnic mîngîieri, proporţional cu meritele, posibilităţile, netezimea bucii şi a obrajilor, a devenit visul oricărui conducător luminat. Cheltuielile solicitate de un asemenea proiect, deşi modeste, n-au putut pînă acum să fie împlinite de nici un stat, nevoi mai urgente solicitînd cu prioritate sumele.

O altă descoperire a tulburat, de curînd, minţile. Ducînd mai departe ideea celor trei savanţi, doctorul Nansi din Manilla a găsit că inteligenţa nu se naşte o dată cu mîngîierea. Mama care-şi mîngîie copilul nu-i produce, de fapt, acestuia nici un fel de inteligenţă — această înzestrare fiind încă inanalizabilă în laborator —, ci doar o stare receptivă deosebit de propice infiltraţiilor. Are loc, prin atingere, o transmitere de inteligenţă şi de capacitate inteligentă. Doctorul Nansi propune astfel ca mîngîierea să fie făcută nu de mamă, nici de o persoană din familie, ci de unul dintre cei mai inteligenţi bărbaţi ai societăţii, specializat pentru această operaţie. Pentru a demonstra această idee, Nansi a făcut următoarea experienţă: a ales un matematician, căruia i-au fost daţi

spre mîngîiere 100 de copii fără aptitudini vădite pentru adunare și scădere. După un tratament de trei ani, copiii au arătat o pasiune deosebită pentru multiplicările cu 7 și o inteligență neobișnuită la aflarea rădăcinilor pătrate. Procentul celor contaminați nu era însă pe deplin concludent : 52 din 100 (restul de 48 de copii nu ajungeau decît să-și înnumere degetele). Experiența, a arătat doctorul Nansi, nu infirma ideea. Reușita parțială ne dă mare încredere. Cauza pentru care n-au fost contaminați toți copiii se datorește faptului că matematicianul a mîngîiat pe mulți cu răceală, formal, din datorie profesională.

O nouă experiență a confirmat ipoteza sa. Un mare filozof a atins din întîmplare mîna unui imbecil. Imbecilul a început să gîndească logic, ideile sale au dobîndit cursivitate. Solicitat să repete mișcarea cu mai mulți, efectul s-a repetat și el. Ca să verifice, doctorul Nansi a făcut o extirpare a lobului frontal al filozofului. Filozoful s-a transformat într-un imbecil. Contactul acestuia cu diferiți indivizi de o inteligență medie a dus la imbecilizarea lor totală.

În prezent, studiile continuă. Un spărgător de case de bani care și-a riscat viața într-o acțiune la Banca Artiștilor din Florența (fără succes), are ciudă pe artiști, urînd deopotrivă pe Bach și pe Wagner, pe Boticelli și pe Balzac, pe Dostoievski și pe Proust. El atinge brațele unor oameni fără prejudecăți, transformîndu-i în mari și înverșunați dușmani ai acestor autori. S-a constatat și că biocurenții se comunică în lanț. Astfel, cei atinși de mîna spărgătorului de case de bani, după ce au pornit în grupuri să distrugă tablourile unui muzeu, au bătut pe paznicul unui alt muzeu. Acesta, uitîndu-și îndatoririle, s-a alăturat grupului, spărgînd la rîndul său pînze de Rembrandt și Delacroix. Însemnătatea practică a descoperirii este fantastică. De pildă, un individ din Paraguay urăște de moarte pe un individ locuind în Montmartre. Exterminarea dușmanului devine foarte simplă. Cel din Paraguay contractează tactil palmele vecinului, vecinul pe cele ale celui apropiat și așa mai departe ; intențiile se transmit rapid, oamenii se orînduiesc în lanț și lanțul se întinde treptat peste țări și conti-

nente pînă la imobilul din Montmartre. Ultimul resimte exact aceeași ură ca și cel care a dat primul impuls, la aceeași intensitate, pierderile de energie reprezentînd un procent neînsemnat. Primele două experiențe n-au reușit, pentru că cel care dădea impulsul inițial era atît de furios, încît o dată cu lansarea biocurentului a lovit puternic cu pumnii pe discipolul-transmițător. Acesta l-a lovit pe următorul. Totul ar fi mers bine dacă loviturile n-ar fi amețit pe cei ce duceau brațul viu peste mări, înot. Aceștia, slabi de constituție, s-au înecat. Cea de-a doua experiență n-a reușit pentru că biocurenții formează spontan lanțul, dar nu indică și direcția dezvoltării lui. Așa că impulsul pornit de la Washington s-a îndreptat spre sud, a ocolit cîteva golfuri cu oameni care se prăjeau la soare și erau preocupați de dragoste frățească și de petreceri și s-a risipit în junglele Indochinei, pierzîndu-i-se urma. S-ar putea să se fi scurs în pămînt, și atunci n-ar fi de mirare să-l aflăm izbucnind undeva, într-o insulă din Borneo, sub forma unui vulcan. („Presses Universitaires de France", Paris 1950.)

ALFRED ORTHOPEDY : *„Drama electricianului"* — Cînd își alesese meseria de electrician, avusese în vedere că lumea, modernizîndu-se, va avea tot mai multă nevoie de energie. Își amintește cum vedea atunci în visul său de adolescent marile orașe luminate *à giorno*, casele echipate cu aparate electrice, de ras și de gătit, de aspirat praful, de curățat legumele, de emisie și recepție. Negreșit, meseria are viitor, nu va tînji în așteptare de comenzi.

Acum, alegerea de altădată începea să i se pară nefericită. Rețeaua electrică pătrunsese într-adevăr în toate casele, dar nu ocolise pe cele ale prietenilor și vecinilor săi. Fiind un om sociabil, își făcuse relații numeroase, era apreciat și bine primit pretutindeni, și cum nu putea să rămînă indiferent ori de cîte ori se ardea o siguranță sau făcea scurtcircuit un fier de călcat, trebuia să intervină și să repare. Alerga de îndată la locul accidentului și-și utiliza tot sufletul pentru a repune în funcțiune mecanismul stricat, rămînînd întotdeauna la o cafea sau

un coniac, oferindu-se cu plăcere să repare suplimentar și o mașină de bărbierit de mult defectă, o lampă de noapte funcționînd prost. Era astfel ocupat toată ziua și simțea că oamenii îi intră în casă ca să-l împiedice să mai respire, să se mai odihnească.

Începuse să vadă în electricitate o forță ocultă care urmărește să-i producă numai neplăceri. Suspecta fiecare veioză, fiecare bec, fiecare priză. Cînd simțea în deget mușcătura de viperă a curentului, răspundea scurt și brutal, împungînd cu șurubelnița firele răuvoitoare, producînd mici deranjamente. Odată, unul dintre prieteni avea musafiri și s-a pomenit pe întuneric tocmai în momentul servirii tortului. Interveni cu promptitudine, se război mărunt cu siguranțele, sparse cu vîrful ciocănelului porțelanul, cu gîndul să pedepsească obrăznicia celor 220 de volți, legă contactele cu o sîrmă groasă, nepermis de groasă. Tocmai se așezase în pat, obosit, scîrbit și întrebîndu-se dacă nu i s-ar fi cuvenit să i se pună și lui într-o farfurioară o felioară de tort, cînd vecinul îi bătu în ușă să-i spună că s-a aprins ceva la tablou și că se află din nou în întuneric. Merse la locul unde se aflau siguranțele și se grăbi să plesnească peste bot electricitatea dușmănoasă, legă contactele cu mai multă șiretenie, dar nu se putu abține de a deșuruba, din fantezie, două piese izolatoare. În aceeași seară fu căutat de un profesor din cartierul gării spre a-i repara un ceas electric. Întîrzie pînă după miezul nopții, certîndu-se cu micile piulițe ce nu voiau să intre în făgașul lor, speră pentru o clipă că poate replica violent electricității, așezînd în locul unui transformator o bucată de fier moale. Ceasornicul tresări ca un muribund și tăcu. Pentru totdeauna.

Viața devenea mereu mai zbuciumată. Dimineața se cățăra pe acoperișuri și pe stîlpi, uitînd uneori că firul pe care voia să-l întindă e sub tensiune. Suporta șocuri, căderi, o dată a avut un spasm din care s-a trezit pe jumătate paralizat. După-amiaza urmărea cum funcționează un aparat de proiecție într-un cinematograf, interpretînd inversarea neplăcută a imaginilor pe ecran drept o nouă provocare electrică. Sparse un reflector și păstră ura nealterată pînă la alt client, tot un prieten,

unde pregăti o răzbunare teribilă: legă haotic polii tabloului și refuză să lege pămînt unei mașini de imprimat textile. Valțurile explodară.

Seara și noaptea vizita alte case, călătorea pe troleibuz sau cobora într-un canal subteran cu cabluri, după care revenea în bucătăria unei prietene cu care voia să se căsătorească. Calm și limpede, printre sărutări, izbutea să repare un aparat de radio și două reșouri pe care, de altfel, și pregătiseră împreună o excelentă budincă. Plecase de acolo enervat nu atît pentru că cineva îl solicita pentru un far de bicicletă, ci pentru că, mîngîind pisica, blana făcuse scîntei surprinzătoare.

Spre toamnă, cînd hotărîse căsătoria, a trebuit să plece în deplasare într-un oraș din provincie, pentru două săptămîni. Programul s-a complicat nemaipomenit. Lucra zece ore la punerea în funcțiune a unui agregat de sortare. Restul zilei și noaptea, cei care-i cunoșteau priceperea, chemîndu-l, cerîndu-i să-i inițieze în taina meșteșugului, îi pregăteau de fiecare dată, spre destindere, mici aparate de reparat. Iubita îl căuta din Capitală la telefon. El nu putea răspunde, fiind într-un pod sau într-o magazie. Ea îi scria trei pagini pe zi, dar el nu putea pune pe hîrtie nici măcar un rînd, preocupat de circuite și contacte.

Se împliniră cele două săptămîni. Logodnica îl primi cu multă răceală, îl servi cu o cafea rece și-i ceru să restabilească o legătură la frigider. Cînd, spre încheierea vizitei, atmosfera era mai potrivită parcă pentru lămuriri, el observă că scala aparatului de radio filează batjocoritor și înțelese dintr-o dată că același 220 V. îl urmărește și-i face farse. Demontă aparatul. Fiind tîrziu, rămase în bucătărie, în timp ce ea îl rugă să o scuze, apoi, după terminarea reparației, trase ușa încet și ieși cu grijă să n-o deranjeze.

Logodnica îi trimise o scrisoare în care îi cerea explicații pentru indiferența lui. Se așeză să-i răspundă grabnic, să-i vorbească despre sentimentele sincere și regretabilele piedici din calea fericirii lor. Dar, după primul rînd încheiat, cineva veni să-i ceară părerea cum s-ar putea instala o sonerie alimentată de la rețea.

Verifică, după plecarea oaspetelui, tabloul unui tranzistor, apoi merse în oraş să ajute la montarea unei vitrine. Exasperată de tăcerea lui inexplicabilă şi neexplicată, ea îl vizită şi-i puse problemele cu violenţă. Era momentul împăcării, i se păruse, de aceea începu să-i descrie viaţa lui din ultimele luni, încercînd să-i cîştige înţelegerea. Îi luă mîna. Degetele îi erau reci, tremurătoare. Aştepta. Pentru moment, el se pierdu în cîteva fraze confuze de introducere. „Probabil, spuse, fiecărui om îi este scris un anume destin." O privi în faţă, cu ochii înseraţi de strălucirea tenului, de linia pură a bărbiei, a frunţii. „În ce mă priveşte, continuă el, sentimentele mele sînt mai puternice decît oricînd".

Se întrerupse. Lumina lămpii fîlfîia şi slăbea. Tresări şi îşi retrase înfuriat mîna. Se ridică. Scotoci într-o trusă de piele, scoase un patent şi o şurubelniţă şi ieşi. Ea auzi o discuţie pe coridor, reproşurile unei doamne care nu era mulţumită de o reparaţie anterioară a aspiratorului de praf („Doar am apăsat pe buton şi a şi început să scoată fum"), apoi o uşă trîntită. Era gata să plece, cînd el se întoarse, îi ceru scuze şi-i promise o întîlnire pe lunea viitoare. Acum avea de terminat o instalaţie la o pompă de încărcat sifoane. Îşi luă haina, îi sărută mîna şi ieşi. Se auzi curînd acceleratorul unui automobil.

În săptămînile următoare, ea căută zadarnic să obţină explicaţiile promise. Află de la prieteni că inventase un aparat pentru decuplarea automată a magnetofoanelor, că repara împreună cu o echipă sistemul electric al unei rampe de lansare a rachetelor. Într-o zi îl şi văzu, dar nu-şi putură vorbi, pentru că el era căţărat pe-o scară de intervenţie şi meşterea ceva la cablurile troleibuzului, iar în gură ţinea un tub Bergman. Încercă să-l mai viziteze : era plecat, şi în uşă erau prinse cîteva bilete de la prietenii care-l solicitau. Îi dori fericire şi hotărî să nu-l mai vadă niciodată.

Îl mai visă de două ori, mai întîi vorbind la un microfon dinamic, apoi, ceea ce o înspăimîntă, pe scaunul electric. (Editura „La Notte", Milano 1958.)

ALCEO PATER-ORBIS : „*Cum am crescut un cais*"
— Citeam, așezat în șezlong, într-o după-amiază plăcută, poeziile marelui Chabert. Ochii, alunecîndu-mi pe versurile bine făcute, prinseră la un moment dat în acea zonă periferică și difuză a vederii care ne semnalează uneori obiecte esențiale, tulpina unei ciuboțica-cucului. Cînd raza privirii reluă versul da capo, ciuboțica tresări. La cezură, pe la cel de-al treilea vers, planta crescu, nu mult, nu dintr-o dată, dar suficient de repede ca ochiul să observe. La capătul strofei (tocmai observam că rima nu este întotdeauna bărbătească), ciuboțica nu numai că se înălțase cu încă un deget, dar se și desfoliase, zîmbind îndrăzneț soarelui ce cădea pieziș. De fiecare dată cînd schimbam rîndul, pe măsură ce coboram, planta tresărea din nou, urcînd în lumină. Obișnuit cu mașina de scris, cu clopoțelul mărunt ce semnalează sfîrșitul rîndului, așteptam să prind în urechi un sunet cristalin sau cam așa ceva. Nu, creșterea plantei nu era însoțită de nici un sunet special. Dar evident, tulpina se dezvolta. Cînd ajunsei la acel nemuritor catren :

Îți datorez plăcerea în exclusivitate
Ca și surpriza de-a te găsi de veghe ;
Plîngeai în colțul scării cu ceas, era o leghe
De locul nostru tainic, de Universitate...

firava inflorescență care se prefigurase în delicatele ramuri ale plantei se desfăcu dintr-o dată ca mătasea și cuprinse întreaga mea atenție.

Tulburat, dar încă destul de nesigur de cele ce văzusem, trecui la cîntul următor, citii cu îndîrjire primele versuri, fără să mai las coada ochiului să rătăcească. Refuzai să mai privesc planta. Chiar încercai, pentru o clipă, un fir de ură pentru ființa ei năzdrăvană și pentru părelnicul fenomen pe care mi-l înfățișase. Planta crescuse însă, asta deveni limpede de îndată ce, mînat de curiozitate, o privii în față, și acum era înaltă și robustă, de o frumusețe impertinentă, parcă voind să mă convingă de vitalitatea ei incontestabilă.

— Să mă ia dracu' — strigai, aruncînd volumul —, ciuboțica-cucului crește !

Nevastă-mea, care tocmai robotea prin preajmă, mă privi cu reproș, după obiceiul ei :

— Ei, află dumneata, dragă domnule, că și ciuboțica-cucului crește, ca toate plantele, slavă cerului !

— Crește, continuai. Acesta este un adevăr și cînd îl vei cunoaște, vei putea, dacă îți face plăcere, să și înnebunești.

Îi explicai totul. E de prisos să povestesc cît de neîncrezătoare era la început, cum mustăcea ironică la încercările mele de-ai explica fazele creșterii și cum, urmărind cu mine fenomenul, pe cînd reluam lectura, devenea mereu mai atentă, mai curioasă, mai interesată, terminînd prin a fi cuprinsă de spaimă și a tremura din tot trupul. În cele din urmă, fugi de lîngă mine, alergă în casă, unde se trînti pe divan și fu răvășită de un plîns nervos cu sughițuri.

— Te implor, liniștește-te, o mîngîiai, nu s-a întîmplat nimic, e doar un fenomen natural. Electricitatea statică influențează clorofila, metabolismul... Și, pentru că era de-a dreptul înspăimîntată și chipul i se învinețise : un fenomen natural asupra căruia cercetarea nu ne-a dat încă toate lămuririle. Stai, ai răbdare, vom studia, vom da de capătul misterului.

Nevastă-mea nu-și revenea. Am lăsat-o să se liniștească și am decis să mă ocup îndeaproape de această ciudată afacere. Aveam pregătirea s-o fac : studiasem cîndva științele naturale și obținusem multe rezultate, printre altele, fenomenul interesant al raporturilor de cauzalitate intimă între frecvența bătăii aripilor la unele insecte și înălțimea la care zboară de obicei.

În plus, acum mă stimula în cercetările mele starea tot mai rea a soției, sperînd totodată ca, îndată ce voi fi în posesia rezultatelor, să o pot vindeca de îngrozitoarea maladie în care o aruncase spaima neînțelegerii fenomenului.

— De ce să ni se întîmple tocmai nouă așa ceva — repeta în clipele ei de relativă liniște —, de ce, de ce ?

Trebuia să răspund neîntîrziat la această întrebare. Interesant în studiile mele este că m-am folosit mult mai puţin de cărţile de botanică şi de genetică decît de cele de versuri, pe care le-am căutat în toată bibliotecile şi le-am transcris de mînă şi la maşină. Am descoperit în scurtă vreme şi relativ uşor că gîndirea mea, stimulată de lectura şi trăirea (şi trăirea, insist şi subliniez) poeziei adevărate, poate să influenţeze, în grade diferite, creşterea plantelor. Recitam în laboratorul meu pe Racine : leandrul din cutie, pipernicit de-a lungul anilor, îşi dezvolta acum coroana, înflorind chiar pe la începutul actului II. Recitam cu pasiune pe Leopardi (plîngeam adesea la versurile acestui delicat poet), şi atunci asparagusul din glastră devenea de un verde intens, de o vitalitate nebănuită. Petuniilor le priau mai mult pasajele din Ovidiu (*Tristele* şi, mai rar, *Ponticele*), leuşteanului — Malherbe. Cactuşii erau nespus de sensibili la Baudelaire şi Garcia Lorca, nepriindu-le Ronsard. Cu toate că citeam cu îndîrjire ciupercilor din Villon, ele rămîneau la dimensiunile lor, nepotrivire ce m-a indispus multă vreme (iniţial considerasem alegerea excelentă). Ciuperca, am aflat-o în cele din urmă, nu se dezvoltă decît cu poeţi belgieni şi provensali, barocul îi este îndeosebi prielnic, cu condiţia ca să fie administrate şi îngrăşăminte naturale, pentru că uneori biostimulenţii lirici trebuie ajutaţi cu factorii tradiţionali de fertilizare. Oricît ai recita din Bresil, marele poet esperanto din secolul trecut, dacă nu foloseşti bălegarul, rişti să nu obţii rezultatele aşteptate. Cu vremea am descoperit că rondelurile cu imagini cuminţi, cu descrieri pastorale, contribuie într-o măsură, poate nu tot atît de mare ca elegia, la dezvoltarea celulelor. Alecsandri ajută la lărgirea vaselor de liber, în timp ce Macedonski şi Verlaine la formarea unei rădăcini pivotante, robuste şi adînci. Extraordinară este influenţa lui Victor Hugo asupra straturilor de garoafe. Am obţinut inflorescenţe de cinci centimetri cu *La legende des siècles*, în interpretarea plină de cumpătare şi nu lipsită de accente patetice a lui Yonel. Un lot experimental de trifoi mi-a crescut pînă la înălţimea umărului, tratîndu-l combinat cu Pascoli, Tvardovski şi Pablo Neruda.

Nevastă-mea iubeşte, încă de cînd eram logodiţi, sparanghelul. I-am oferit legături splendide, crescute cu Mallarmé. Datorită bibliotecii de poezie pe care mi-am alcătuit-o şi magnetofonului, am întotdeauna în glastre crizanteme (o parte Hölderlin, două părţi Saint John-Perse), regina-nopţii (exclusiv Leconte de Lisle), lalele (două părţi Goethe, o parte Prévert), delicate şi multicolore frezia (Rilke, Elena Văcărescu, Camoës şi hexafosfat de magneziu). Copleşită de atenţii florale, soţia mea a devenit mai înţelegătoare, adesea se aşază lîngă mine în sera-laborator şi urmărim împreună cu calm şi răbdare cum plantele, mîngîiate de rimele miraculoase, se dezvoltă, înfloresc şi fac, uneori, superbe fructe. Ea a venit cu unele sugestii pe care, la început, le-am suspectat ca bolnăvicioase :

— Hai să încercăm Byron pe portocalii abia altoiţi !

În cele din urmă, am riscat. Portocalul a dat fructe mari, cu aromă plăcută.

Păstram riguros secretul descoperirilor noastre. Volumul apreciabil de muncă la sere, în grădină, în saloane, în pivniţă — la cultura de ciuperci şi sparanghel — ar fi solicitat cîteva ajutoare. Nu le puteam angaja, de teamă să nu ni se fure reţetele, şi apoi, puţini ar fi fost în stare să citească, să recite şi să trăiască poezia atît de intens ca noi. Ne petreceam zilele şi nu de puţine ori nopţile la lucru. Coboram în pivniţă cu Lamartine şi Lenau, nevastă-mea se plimba printre straturi cu Ovid Densuşianu, Ivan Vazov, Verhaëren.

Într-o zi, mîngîindu-mă (eram aşezaţi pe perne, pe divanul salonului, ascultam o sonată de Geminiani), îmi spuse :

— Te-ai gîndit la copaci ? Ştii cît iubesc pădurea !

Am simţit că mă cuprinde vîrtejul. O asemenea idee nu-mi trecuse prin cap. Am sărit din pat ca un nebun, am răsturnat în grabă un scaun, am allergat în cămară, unde ştiam că se află cîteva castane, cîteva ghinde. Nu mai erau acolo, probabil le aruncasem. Aflai totuşi, rătăcit într-o cutie, un sîmbure uscat de caisă.

Acum, cînd caisul este în floare, în faţa ferestrei, întreţinut de stropirile versurilor lui Montale, aproape că

nu-mi mai amintesc bine cum s-au desfăşurat operaţiunile. Ştiu că l-am pus în pămînt de flori, într-o glastră. A crescut cu poeţii minori latini, apoi cu versurile aulice ale Siciliei tîrzii şi, în sfîrşit, cu Ronsard. Se găsesc în acest poet, pe nedrept considerat fastidios, versuri de un rafinament ales, ce pot fi atribuite unui Apollinaire sau Rimbaud. L-am udat, l-am săpat, l-am tuns primăvara. N-a înflorit decît acum, în al treilea an. Dar e viguros, deplin format, florile sînt alb-roşii, parfumate. Lecturile nu mai sînt necesare în fiecare zi, e de ajuns să-l udăm o dată pe săptămînă, cînd îi dăm la rădăcină şi două strofe. Atît. E o bucurie pentru noi, care n-avem copii, să-l creştem, să-l vedem mereu mai frumos. Curînd, grija noastră îi va fi de prisos. Va fi atunci matur. Fructele lui vor îndulci gura care l-a crescut.

O vreme nu m-am mai gîndit la arbori. Azi-dimineaţă, mi-am amintit de sugestia dată de nevastă-mea. Pentru arbori însă ai nevoie de teren, de versuri grave, de largă şi intensă respiraţie, eventual de un Hoffmannstahl şi un Vermorel. Am alergat la primărie, am scris o cerere şi i-am dat-o secretarului, cumnatu-meu, ţinut deoparte de mersul descoperirilor noastre nu atît din discreţie, cît din cauza unui vechi conflict în legătură cu o livadă (o moştenire). Visez de pe acuma dumbrăvi şi păduri pentru toată lumea —, am trecut peste supărarea de altădată. I-am povestit, pe scurt, despre caisul înflorit de mintea mea.

În nădejdea că mă va ajuta, am scris toată dupămasa scrisori către librăriile pariziene, pentru a mi se trimite cărţi, am încercat spre seară un magnetofon „Gründig 47" stereofonic, cu difuzoare mari pentru spaţii largi (cîmpie, deal, luncă), şi am solicitat la Institutul de horticultură ghindă, jir şi sămînţă de frasin şi plop. Cu ultimul aş putea începe imediat, avînd în bibliotecă de pe acum încă două volume inedite de Pascoli.

Cumnatu-meu nu are firea soţiei mele. N-a vrut cu nici un chip să ne ajute.

. . . .

13 — Ingeniosul bine temperat, vol. II — c. 774

La cîteva zile după aceea, sub ochii noştri, caisul şi toate celelalte plante crescute cu atîta trudă s-au uscat din rădăcini. (Editura „Rubicond, Maribor şi Littiné", Lyon 1960.)

CHRISTIAN GADE : *„Pentru un sistem mondial de gafe"* — Aproape toţi cercetătorii sînt astăzi de acord că înainte de 1881, cînd fraţii Wilhelm şi Friederich Schmeling au definit gafa, determinîndu-i dimensiunile şi coeficientul de risc, nu se poate vorbi nici despre conceptul de gafă, nici măcar despre sentimentul gafic. Părerea unora precum că romanii ar fi cunoscut gafa, fireşte, într-o formă nediferenţiată, nu se mai poate susţine. A te sprijini pe cîteva dovezi arheologice fără o legătură între ele este neştiinţific. Un vas de lut ars, descoperit în vechea aşezare Trapesium, în Tirol, lasă să se presupună o cultură locală a gafei, dar urmele lichidului pe care îl conţinea păreau să fie tot atît de bine reziduuri ale vinului evaporat sau fragmentele unei ciuperci anaerobe. Inscripţiile romane descoperite la Paroxia (Elveţia de sud-vest) nu indică cert că gafa ar fi constituit un principiu sau o practică curentă. „Legiunile romane mărşăluiau în toate direcţiile, purtau lupte, cucereau teritorii necunoscute, întinse şi vrăjmaşe, fără să fi cunoscut gafa", scrie în *Histoire romaine* (vol. I, VI, 42) Marcello Mortari.

Nu este mai puţin adevărat că vagi elemente de gafă au existat în evul de mijloc. Un cavaler, pe nume Geronte, originar din Bretania, ar fi fost urmaşul unei familii nobile care practica, după prînzurile copioase, un anume gen de gafă foarte nevinovată. Doi călugări germani din Silezia, Snopp şi Kropp, se făcuseră cunoscuţi prin demonstraţiile de gafe mistice, pe care le organizau la curtea lui Rudolf al II-lea. În sfîrşit, o doamnă de onoare a Reginei Emanuela I „Recordmana" (1312—1386), ar fi devenit cunoscută datorită priceperii sale de a produce gafe autentice, spontane, destul de spirituale pentru acele vremuri. Renaşterea este săracă în fenomene gafice. Carlos Fuentes Pecuna a studiat cu atenţie, timp de mulţi ani, textele marilor

scriitori ai Renaşterii spaniole, fără să fi aflat indicii de manifestare sistematică a gafei. În *Don Quijotte* s-ar afla totuşi o gafă.

Perioada maşinismului, ca şi a concentrării precaute de capital, este lipsită total de gafe. Amorurile sînt amoruri, bătăliile sînt bătălii, moartea e moarte, crima însăşi este, în ciuda circumstanţelor atenuante, crimă. Despre o gafă constituită nu se poate vorbi pentru că, aşa cum scrie Ernest Freyburg, „...relaţiile economice şi sociale se caracterizează printr-o seriozitate excesivă, academică. Organizarea societăţii este fundamentată pe elemenţi (sic) structurali rigizi, şi se distinge printr-o exemplară cursă a grupelor sociale, ca şi a indivizilor pe deasupra, către scopuri precise, ce exclud gafa" (*Prolegomene*, VI, pag. 62).

Este neîndoios că gafa apare o dată cu relaţiile moderne de viaţă, cu formarea capitalului financiar, cu extinderea afacerilor în zone în care i se resimţea lipsa. Secolul al XIX-lea creează condiţiile pentru ca, în mai multe locuri ale Americii şi Europei, grupe de indivizi să descopere în acelaşi timp, cu mijloace diferite, gafa — aşa cum e definită în manualele de gafologie. Marea epocă a gafei începe însă în a doua jumătate a secolului şi se dezvoltă în cel următor, după cum vom vedea.

La început se lucra şi în acest domeniu meşteşugăreşte. Înşişi contemporanii fraţilor Schmeling nu este de presupus să fi avut intenţia şi nici mijloacele necesare să producă gafe cu o ridicată valoare calitativă. „Tehnica nu permitea, iar raporturile create nu favorizau o dezvoltare plenară a gafei", scrie Hildebrand Rops.

„Maşinismul excesiv, concentrarea monopolistă a capitalurilor, închiderea societăţii de consum în sinea ei, organizarea jandarmeriei, ca instrument de contact, precum şi răspîndirea impetuoasă a căilor de comunicaţie, apariţia cometei Haller, corespondenţa dintre Walack şi concernul Mobil Oil sînt factori de mare importanţă, care înlesnesc dezvoltarea şi înflorirea fără precedent a gafei. Dintr-o existenţă accidentală, sordidă, ea ajunge să se organizeze excepţional, căpătînd în plus o calitate nouă : aceea a conştiinţei universalităţii ei" (Francesco Lara : *Gafotehnologia*, IV, 38).

Din acest moment, gafa devine instrument de refulare și contacte inedite între oameni, se constituie ca un factor de dezvoltare a neprevăzutului, element ce se dovedește util în numeroase domenii de activitate, îndeosebi la bursele de mărfuri și la serate.

Prima conflagrație mondială debutează printr-o gafă. Luptele care urmează, conferințele, marile bătălii se înscriu pe acest făgaș sigur și fecund. Se produce o largă diviziune de funcțiuni, ce iau amploare în timp de pace, în condițiile regrupării puterilor. Apar acum gafele ministeriale, gafele intelectuale, gafele economice, financiare și diplomatice. Marea gafă de la Geneva, ca și cele de la Lyon (1916), Leipzig (1920), Tătărași (1925), demonstrează cît de bogată în resurse spirituale și efecte ireversibile poate fi gafa, ce perspective se deschid gafeurilor. Secolul nostru, de emancipare a omului mijlociu și de anulare a inițiativelor particulare, coboară gafa din cabinetele dinastice și anticamerele ministeriale — în piață. Burghezul își afirmă acum puterea și independența, făcînd în orice ocazie gafe frumoase. Marele catalog (1900—1935) înregistrează multiplicarea gafelor, care duce la o relativă demonetizare, la inflație și crize. Se formează o mișcare de salvare a gafei de efectele depresive. Se creează o asociație privată a gafei fine, alta a gafei fiduciare, directe, incisive, polemice și retroversive. Englezii își reformează, pe lîngă sistemul metric, și pe cel intelectual, programele colegiilor și instituțiilor lor adjuvante includ puncte speciale privitoare la promovarea colegială a gafei. Titlul de *sir* este acordat unuia dintre cei mai cunoscuți gafeuri.

După această introducere istorică, ilustrul savant Christian Gade trece în capitolele următoare la problemele actualității. După părerea autorului, în zilele noastre este tot mai greu să extragi gafele din actele calificate ale oamenilor, din cauza neputinței de a le diferenția și a le sorta. Cutare reformă a comerțului are aspectul unei acțiuni binefăcătoare pentru piață. În realitate e o gafă. O importantă lege de încurajare a fermierilor agricultori, cu preocupări în ce privește reglementarea rentei funciare prin Banca Europeană, în ciuda aparențelor, e o gafă clasică. Un roman

primește premiul Nobel, dar autorul nu există : gafă. Începe un conflict între două puteri minate de contradicții. Mor cîteva mii de oameni pentru un teritoriu mănos, însorit și cu verdeață. Dar teritoriul disputat se dovedește, dimpotrivă, sărac, umbros și nisipos. Se cercetează atlasul geografic : este vorba de pustiul Saharei și nu de cîmpiile fertile ale Canadei.

La Cambridge se alcătuiește un mare *Lexicon al Gafei*, în care sînt trecute 580 de gafe cruciale, aparținînd exclusiv secolului nostru. Un scriitor român scrie un *Breviar sau Istoria critică a secolului 20*, în el consemnează toate evenimentele mărunte care, la vremea lor, au agitat și au violentat spiritele părinților noștri. Este o istorie a gafei ? Rămîne de văzut. După unii, micile evenimente fără coadă nu se pot numi gafe. Să nu coborîm ideea noastră despre gafă la un asasinat oarecare ! — invită autorul studiului.

Cum se produc gafele în ziua de astăzi ? Christian Gade răspunde printr-o singură propoziție : „În conformitate cu legile obiective, pe măsura gustului, exigenței și sensibilității dumneavoastră !" Cine produce gafele ? „A trecut vremea gafelor individuale — răspunde autorul —, a gafelor izolate, stîngace și meșteșugărești. Există o mare tradiție a gafei superioare, ce trebuie reluată și îmbogățită. Forme noi, mai evoluate, își cer astăzi dreptul de afirmare. Gafa este o cucerire a vremii moderne. Toți trebuie și putem să facem gafe."

Tocmai de aceea, faptele arată că numărul gafelor a crescut vertiginos. Numai în Anglia, de la 1400 de gafe publice, cîte înregistrează statistica în 1902, cifrele au crescut la 1.500.000, în 1952. La rîndul lor, gafele individuale au crescut, în aceeași țară, de la 12.000 în 1902, la peste o jumătate de milion în 1952. O creștere anuală de 18% asigură o progresie a gafei corespunzătoare cu cerințele mereu mai evoluate. A avut loc și un proces de optimizare a formei și de concentrare a conținutului. O gafă din zilele noastre e mult mai eficace, mai spornică decît una de acum douăzeci de ani. Poate fi comparată, de pildă, gafa unui diplomat, care confundă elicopterele cu premiile Academiei ?

De aceea, autorul se şi referă la măsuri noi, mai potrivite vremii pe care o trăim: „S-a dus etapa bîjbîirii empirice. Este timpul să gîndim la un sistem de gafe cu pîrghii şi rulmenţi." El face o disociere între gafa cu suport şi cea cu curea de transmisie, şi cere o serie de condiţii pentru a se putea utiliza motorul electric şi frîna de picior. Se indică, printre altele, folosirea televiziunii la distribuirea în masă a gafelor (cu explicaţii), dîndu-se posibilitatea multiplicării lor în gospodărie, cu cheltuieli reduse.

Un sistem mondial de gafe n-ar face, în fond, decît să pună de acord nişte forme, azi învechite, cu realităţi deja existente. Gafe se fac pretutindeni, în zone geografice foarte felurite şi, de la un timp, şi în spaţiul cosmic. Se fac totuşi cu o anume timiditate, acreditîndu-se ideea că se produc întîmplător. Nu se poate însă admite în continuare ca pornirea firească, componentă sublimă a spiritului omenesc, să mai fie îngrădită de legi discriminatorii, de sisteme fiscale preferenţiale, de taxe vamale, de alte oprelişti anacronice. Reglementarea prin convenţii internaţionale, promovarea bunelor tradiţii, ca de pildă marea gafă a Concernului de Carne şi Brînză, un învăţămînt realist şi gafic sînt măsuri de primă urgenţă. Gafa mondială se poate dezvolta şi singură, dar de ce să aşteptăm 20—40 de ani, cînd ne stau la îndemînă pîrghii importante spre a-i da realitate mai devreme? Sînt societăţi pe acţiuni foarte active, care se sprijină pe sisteme perfecţionate de gafe, au obţinut succese în acest sens, posedă o experienţă proprie şi o producţie apreciabilă, ţinută la zi de computere. Exemplul lor trebuie să prezideze organizarea tuturor celorlalte, printr-o contaminaţie binefăcătoare, de la nivelul de gheretă pînă la cel de complex. Un şir de societăţi anonime mai puţin evoluate, parţial falimentare, folosesc deja cu succes această experienţă, înlocuind vechile, nerentabilele lor gafe, cu sistemul de gafe al concurenţei libere, cel mai eficace. Ne putem baza, de asemenea, pe specialişti, care s-au format aproape spontan. Se află în lume, la această oră, armate întregi de experţi în gafe de toate categoriile, toată chestiunea este să se renunţe la prejudecata gafelor cu

mică rază de acțiune și să se treacă la alfabetizarea în marea știință a gafei mari. Astăzi, cînd un avion parcurge distanța între Helsinki și Rio de Janeiro în numai cinci ore, cînd rachetele zboară pînă la Venus și mai departe, este nefiresc să utilizezi gafele între parteneri, în afaceri mărunte. De ce să nu facem gafe universale, gafe categoric mai ieftine, dar de o valoare morală și practică de o mie de ori mai mare? O gafă produsă de Siam sau Portugalia poate deveni un bun al fiecărui cetățean al planetei. Beneficiile la Bursa din New York ar putea crește în mod sensibil.

Autorul propune dezvoltarea sistemului de gafe în salturi. El preconizează, deocamdată, numai salturile mici, prudente, nepericuloase. Procesul s-ar putea efectua prin reglementarea legislativă a tuturor gafelor mici. În această primă etapă, s-ar putea face exerciții și demonstrații de gafare în cadrul unor organisme deja existente, de pildă Organizația Internațională a Liberului Arbitru, organism care are un capital bogat de gafe internaționale, cu sediul în Columbia.

În încheiere, autorul nu-și poate reține o lacrimă pentru micile gafe, cu pitorescul, cu farmecul lor, și pe care tehnica, noile condiții ale vieții moderne le înlătură și le anihilează. „Gafa de mici dimensiuni, cu un sîmbure scurt și o aromă trecătoare, este sortită dispariției. Părerea noastră de rău va trece repede, în fața uluitoarei expansiuni a marelui sistem de gafe, a avantajelor și perspectivelor sale".

Christian Gade mărturisește în final încrederea sa în luciditatea și spiritul de inițiativă al marii finanțe, care va depăși greutățile de moment și va organiza, cu răbdare și pricepere, societăți și grupuri mamut, pe acțiuni sau altă formă de participare, pentru promovarea noului sistem de gafe, cu o structură și capacitate ce vor putea furniza, în anii care vin, gafe din ce în ce mai mari, mai definitive. (Editura „Simon Kra", Paris 1962.)

DAMIAN PRICOPIE: *„Antologia manechinelor"* — „O idee ingenioasă: a colecționa manechine și, printr-un procedeu tehnic relativ simplu, a le provoca la

conversație. La început, manechinele, îndeosebi cele de ceară sau carton cerat, sînt taciturne, încăpățînate sau chiar rebarbative. Ele se încred prea mult în frumusețea lor, se complac într-o situație de poză. Cînd catadicsesc să scoată o vorbă, nu fac decît să-și elogieze bustul sau umerii (picioarele nefiindu-le esențiale). Adesea se simt bine să dezvolte considerații estetice despre expresia chipului sau prospețimea propriei carnații. Cu vremea, prin dialoguri amabile, însoțite de complimente, ele în-sele devin amabile, schimbă cuvinte pline de interes și emit chiar idei. Cînd sînt dispuse în colonii, povestesc lucruri admirabile. Damian Pricopie a stabilit că este o legătură intimă între colecția de manechine și antologia de texte. A colecționat texte și a antologat manechine." (Francois Marie Pinot)

Culegerea pe care o prezintă cititorului se distinge prin puritatea ideilor, prin forța și expresivitatea tipurilor, prin interesul acțiunii. Una dintre povestirile sale este, de fapt, o scrisoare pe care o trimite cetățeanul Anghel Marinescu-Fluture domnului Jean-Paul Hollier-Larousse, descendent al casei editoare pariziene :

„Mă adresez dv. cu încrederea pe care o are în comitetul de direcție al editurii un cititor atent al publicațiilor *Larousse*. Răsfoind zilele trecute noua ediție a dicționarului dv. (exemplarul meu poartă nr. 6420), am observat o serie de omisiuni evidente față de edițiile anterioare și altele, față de realitățile noi ce trebuiau să fie înregistrate. N-am să arăt cît de neplăcute sînt aceste lipsuri, care, îndată ce am răsfoit paginile, m-au izbit violent ; am să le citez în paginile ce urmează, lăsîndu-vă să apreciați singur cît de dăunătoare sînt ele atît pentru faimoasa editură pe care o onorați, cît și pentru cultură în general. Iată cîteva titluri :

La pag. 182, *Chateaubriand :* „Fileu de porc la grătar, cu garnitură de cartofi înăbușiți". Atît și nimic mai mult. Cum se poate asta ? Tocmai în patria care a dat pe cei mai străluciți gurmanzi, nu se pomenește nimic despre celălalt, despre Chateaubriand poetul, cel căruia fileul de porc la grătar îi plăcea la desperare, omul care a revoluționat bucătăria etc. Să ne mai mirăm că lip-

sesc din *Larousse* importanţi poeţi balcanici, dacă marele Chateaubriand este lăsat în afara listei dv. ?

La pag. 369, *Equilibriste :* „A cărui meserie este de-a face tururi spectaculoase, de a-şi menţine propria persoană sau diferite obiecte în echilibru". Atît ? Dar Ramiro Georgescu, răposatul avocat al baroului Ilfov, care a inventat legea generală a echilibrului în secante egale ? Inventator strălucit, el a colaborat cu austriacul W. Mayer la determinarea legii gastro. Dar ce scrie la titlul respectiv ? :

Pag. 441 *Gastro :* „Prefix indicînd stomacul şi pîntecele". Despre legea gastro care a revoluţionat ştiinţele mecanice, nici o vorbă. De ce atîta ignoranţă ?

Mai departe :

La pag. 511, *Immoral, e, aux,* adj : „Contrar moralei : operă imorală". Păi tocmai de aceea, domnule Hollier, pentru că aici lipsesc exemplele concrete. Dacă se vorbeşte despre aşa ceva, trebuie neapărat să se dea exemplul Otiliei din romanul lui G. Călinescu, femeie de o rară perversitate, care refuză dragostea pură a tînărului (am uitat cum îl chema), căsătorindu-se cu vîrstnicul (de asemenea, am uitat cum se numea, dar cartea poate fi consultată la biblioteca sindicatului). Otilia este cel mai aprig exemplu de ceea ce înseamnă imoral.

La pag. 672, *Multiplication,* se desenează tabla lui Pytagora. Dar cifrele sînt absolute, în timp ce în realitate, după părerea mea, ele ar trebui să aibă zecimale şi chiar interstiţii. Cred că sînteţi de acord că 12 nu este egal cu 12,32. Rectificaţi cît mai este timp. Constructorii clădesc azi zgîrie-nori după tabelul dumneavoastră. De aia se prăbuşesc casele !

La pag. 758, *Pendule :* „Orologiu de apartament, cu greutăţi sau resort, ale cărui mişcări sînt reglementate de un pendul ; pendulă cu repetiţie". Aici o altă gravă lacună. În 1912 un individ necunoscut, urmărit probabil de poliţie, a aruncat în curtea lui cumnatu-meu o boccea cu lucruri foarte disparate. Printre acestea se găsea şi o pendulă. N-avea resort şi nici greutăţi. Avea ţevi subţiri şi un mic bidon deasupra. Am turnat apă. Ceasul a mers. Funcţionează şi astăzi, deşi apa se cam scurge

și pe margine, din cauza uzurii. Completarea titlului cu această pendulă este neapărat necesară.

Dar cea mai neplăcută lacună a dicționarului dumneavoastră mi se pare cea de la pag. 1528, unde, între titlurile *Marines* și *Marinetti* trebuia să existe numele *Marinescu-Fluture*. Mai multe nume au ilustrat această familie harnică, valoroasă, posesoare printre altele și a unui pendul.

Marinescu-Fluture, Leon (1902—1960) a creat un nou cod al telegrafiștilor, mai perfecționat decît cel inventat de Samuel Morse prin aceea că poate transmite nu numai cuvinte, ci și alte elemente ale limbajului omenesc : un zîmbet, o ezitare, un sîsîit. *Marinescu-Fluture, Scarlat* (1926—1962), fiul lui Leon, mai înzestrat chiar decît tatăl său, a scris trei poeme științifice în care sugerează soluționarea unor probleme de algebră superioară printr-o metodă cu bile. *Marinescu-Fluture, Filofteia,* (n. 1930), spălătoreasă locuind în Focșani, măritată cu Iorgulescu Filip (1929), subofițer. Și, în fine, *Marinescu-Fluture, Anghel,* (subsemnatul), (n. 1925), inginer hidroameliorator, una dintre personalitățile de seamă ale științei contemporane : a realizat pînă acum trei canale de cîte 500 m fiecare, late de 2 m, prin care este adusă apa din balta Borcea pînă la grădinile fermei din Stufăriș, sporind producția de porumb irigat cu 3000 kg la hectar. A mai construit și o pompă, obținînd o economie de 80 de lei la confecționarea pistonului. În prezent îl preocupă cum să construiască un dig pentru ca apele fluviului Arno să nu mai inunde Florența.

Cu aceste rectificări și adaosuri, cred că dicționarul *LAROUSSE* va deveni mai complet. (Editura „Raymont", Varșovia 1965.)

MARIO FONTANAROSA : *„Agentul de circulație"* — Cartea aceasta l-a consacrat pe italianul Fontanarosa drept „o personalitate literară stranie și, totodată, foarte pătrunzătoare", „excelent psiholog și militar" (Boisdeffre). Cîteva sute de pagini, din care extragem spre exemplificare prima piesă — un jurnal intim despre daunele inerției — ne atrage luarea aminte asupra com-

plicării circulației într-un mare oraș, susținînd că pietonul devine în acest secol una dintre victimele mașinismului :

„Noiembrie 19... Nu numai să traversez, dar să-i și înțeleg mișcarea, asta doresc și nimic mai mult, pentru că și mîine voi trece tot pe aici, și desigur și altă dată. Notez intersecția : strada colonel Penalthy, colț cu Bulevardul Curcubeului. Aici s-a produs anul trecut, sau acum doi ani, mi se pare că într-o marți spre prînz, știu că era soare puternic, cam nefiresc pentru primăvara care începuse, un oribil accident.

Mi s-a spus că agentul de circulație adus atunci ar fi venit de la întretăierea Căii Spaniolilor cu strada Balzac, că are așadar experiență, e un tip. Într-adevăr, accidente n-au mai avut loc de atunci. Figura lui îmi inspiră încredere.

Mă preocupă acum ideea de a traversa cît se poate de corect.

Noiembrie 19... Las la o parte întîrzierea. Nu înțeleg însă de ce, cînd am pornit totuși să străbat partea carosabilă, a făcut mișcarea aceea neprevăzută. M-a fluierat.

Decembrie 19... M-a fluierat din nou. A trebuit să revin pe trotuar. Am privit ceasul ca să-mi explic de ce n-am reușit : se răsucește pe călcîie o dată la o jumătate de minut.

Decembrie 19... Nu. Se răsucește exact la 40 de secunde. Poartă un chipiu foarte arătos, seamănă întrucîtva cu văru-meu George, are însă o statură mai impunătoare. Mănușile albe le poartă ca un conte. Dacă n-ar fi blestemata asta de oră fixă, aș zăbovi să-l admir.

Decembrie 19... Am întîrziat pe trotuar mai bine de o jumătate de ceas. Întîi a dat liber unui camion cu băuturi, printre sticle am observat și lichiorul de cacao ce-i plăcea atît de mult Magdalenei. Într-o dimineață, îmi amintesc bine, cursurile se anunțau plicticoase. Magdalena mi-a propus să ne plimbăm, promițîndu-mi că-mi va împrumuta ea gramatica lui Brandt ; mai mult decît ce scrie acolo, cu scheme și rezumate, nici tatăl profesorului nu ne poate preda. Am ocolit parcul și-am rămas pe o bancă, sub un castan desfrunzit, pînă după ora prînzului. Ne-am așezat la o masă, într-una din

acele crîşme ce se înşiră pe străduţa Poştei, şi-am băut lichior de cacao. Magdalena a rîs mult şi, într-un tîrziu, a acceptat să urce la mine. Apoi a deschis calea unui convoi de autoturisme — unul purta număr de Milano, Mi 2626, cred, sau 27. Am încercat să cobor spre stînga. Dar tocmai atunci s-a întors din nou, dînd liber unui biciclist.

Decembrie 19... Nu mai demult decît noaptea trecută gîndeam că, de fapt, în schimbările lui ar trebui să existe oarecare logică. Dar întoarcerile sale sînt foarte inegale. De pildă, azi a stat mai mult de două minute cu faţa spre Balzac. I-au trecut pe sub nas două Renault-uri şi un Mercedes tip 42. Am dat să traversez în sensul indicat de panoul albastru. Era tocmai timpul să schimbe. N-a schimbat. M-a fluierat.

Mi-a venit ideea de a-l înşela. Cînd am coborît bordura era să dea peste mine o căruţă cu sifoane.

Ianuarie 19... Prietenul meu R., foarte îndatoritor, a calculat toate şansele pe care le am (e un matematician excelent), şi a precizat că s-ar putea să nu corespundă totul exact. Dacă ar fi el la faţa locului... M-a asigurat că, în orice caz, se poate traversa fără teamă.

Mă aflu de la şase dimineaţa la întretăierea ce mi-a devenit familiară ; încerc traversarea pe dreapta. Mă vede. Cunoştinţele celor doi ani de teatru pe care i-am urmat mă ajută să transform mişcarea derutată într-o plimbare liniştită, de-a lungul bordurii. Fac puţin echilibristică sub teii bulevardului, admir clădirea din faţă. E un imobil care încă se ţine bine, cu toate că trebuie să fi fost construit înainte de primul război. Una dintre casele bătrîneşti, cu camere înalte, cu ferestre largi, în care bănuieşti mobilierul greoi, încărcat, preferinţă a negustorimii înavuţite, şi două-trei uşi albe în lături, apoi două holuri, cu scări interioare şi dependinţe. În general, oamenii dinainte aveau nevoie de multe anticamere, toate aceste încăperi-tampon dădeau proprietarului iluzia unei gogoşi de mătase, greu de străpuns. Nepoftiţii, insistenţii trebuiau să eşueze într-un vestibul, într-o verandă, într-o curte interioară. Pe partea opusă, iată, s-a deschis un culoar liber, dar traversarea e mai periculoasă pe acolo, pentru că din spate

mă poate surprinde o maşină ce vine din dreapta. Nu pot încerca necunoscutul. Îmi vine să mă las în voia întîmplării. Agentul de circulaţie şi-a scos o mănuşă, cu cealaltă face semne insistente unui tramvai.

Ianuarie 19... Un progres : cînd am încercat să-i dau ocol, nu m-a văzut. Întoarcerile sale sînt mereu pe stînga şi eu pot aluneca nevăzut, o dată cu mişcarea lui, ca Venus faţă de Jupiter, evitînd conjuncţia. M-a surprins foarte tîrziu, eu deja traversasem şi, cu gulerul ridicat şi pălăria pe ochi, îmi vedeam acum de drum. Sînt mulţumit.

Ianuarie 19... Exact vizavi e o cutie de scrisori. Alături, un telefon public. Deoarece n-am ales momentul optim, pe care însă am început să-l presimt, cu toate că nu-mi fac iluzii, m-a surprins şi m-a fluierat. Am dat buzna printre un tractor şi o motocicletă, m-am prefăcut că n-am auzit înjurătura motociclistului şi-am sărit, speriat dar încrezător, ca să mă prind de cablul telefonului. Cum venea spre mine să mă sancţioneze, am strigat în receptor cît am putut de tare : „Spitalul de copii ? Puştiul meu are nu mai puţin de 40 de grade ! Spuneţi-mi, domnule doctor, pot avea speranţa unei internări ?“ S-a întors încurcat la postul lui din mijlocul străzii, şi-a reluat importanta funcţie şi a dat liber pe dreapta. Să fi băgat de seamă că nu pusesem nici o fisă în aparat ?

Ianuarie 19... O jumătate din bulevard am traversat-o. Mă aflu de cîteva ore la mijloc, pe refugiu între o gură de canal şi un coş de hîrtii. De aici, printre tei şi castani, se vede întreg bulevardul, pînă la Arsenal. E minunat. La început am crezut că, din cauza ezitării mele, mişcarea lui nu pare perfect coordonată cu fluxul de autovehicule. Dar acum m-am lămurit : nu-i de vină ezitarea mea, ci faptul aparent straniu că se răsuceşte nu pe stînga, cum ştiam. Întoarcerile le-a schimbat pe dreapta. În cazul acesta va trebui să mă reîntorc pe trotuarul de pe care am plecat, nici o manevră în direcţia atacată nemaiavînd şanse. De fapt, îi dau dreptate, pentru situaţia lui e preferabil să alterneze întoarcerile. Evită ameţelile. Evită ridicolul. Nici un agent de circulaţie nu poate risca să fie ridicol. În timp ce prin

Penalthy trece un camion uriaş ce trage după el o remorcă cu ţevi, gîndesc cu gingăşie la Mondrian, la schemele lui colorate ce trădează o anume experienţă. Pe partea cealaltă e însă mai puţin periculos. O doamnă în vîrstă traversează. O fluieră cu desperare. Doamna e surdă.

Februarie 19... Cu ziarul deschis e mai bine. Am cumpărat *Il Progresso* care, în afară de faptul că publică întotdeauna cele mai bune comentarii externe, inspiră şi mai multă stimă, fiind condus de Marcel Herimée, sociologul. Cu ochii aţintiţi în pagina ultimelor ştiri, păşesc hotărît înainte. Agentul se întoarce. Un val de vehicule mă asaltează, cauciucul unuia îmi atinge uşor călcîiul. Dau să ies printre copacii rondului, dar calea îmi este închisă de un tramvai. O ambulanţă în viteză îmi smulge ziarul. Cînd încerc să ies din vîrtej, el se întoarce (din nou pe stînga!), şi dă drumul coloanei oprite dinspre Curcubeului.

Februarie 19... Emil mi-a spus aseară o anecdotă despre un căţel care scapă de la stăpîni. Nu ştiu poanta, n-am fost atent la ea, pentru că povestea mi-a sugerat ideea de-a traversa în patru labe. Sînt destul de lucid ca să mă abţin de la asemenea trăsnaie, deşi îmi închipui că ar avea un efect moral formidabil cînd s-ar prinde, mai tîrziu. O întoarcere pe dreapta. O goană scurtă printre picioarele pietonilor pînă la cutia poştală. Un răgaz la un copac, apoi o goană nouă peste peluză, pînă la gardul roşu. De acolo, trecînd linia tramvaiului, pînă pe trotuarul celălalt şi gata.

Martie 19... Pe Cornelia Drăghicescu a lăsat-o adineaori să traverseze liniştită pe semnalul roşu, interzis. Are scuzele ei : e nostimă. Dumnezeu ştie cum se poate menţine încă tînără. E de vîrsta Lianei. Indiscutabil, greşelile i se iartă de la început : are picioare splendide. Am coborît bordura pe lîngă chioşc, preferînd să ocolesc decît să mă aibă sub nas. Am trecut repede pe refugiul tramvaiului. El era preocupat să facă loc unui autobuz cu copii, care se înţepenise la intrarea în curbă. Copiii cîntau cîntece voioase, cu vocile lor cristaline. După ce s-a întors pe dreapta, solemn şi energic, a dezlegat coloanele de pe bulevard. Am sărit îndată pe bor-

dura alăturată, am înaintat paralel cu ea și am urmărit să mă adăpostesc pentru o clipă în colțul vecin. S-a întors din nou. M-a zărit. A fluierat. Din bunăvoință, ca să-mi recunosc umil greșeala, am dat înapoi; imposibil însă de atins refugiul, un taxi așezîndu-mi-se tocmai atunci în cale. Nu știu cum m-am zăpăcit, am alergat în direcția chioșcului, apoi în cea a cutiei poștale. M-am pomenit pe peluză. Începuse să ningă, se lăsase o umezeală pătrunzătoare, cobora seara. Mă avea la mînă, situație de care m-a făcut atent cu degetul ridicat. De pe peluză pînă în colțul din față e o distanță de două ori mai mare decît între un trotuar și celălalt. Am încercat o evadare peste canal, dincolo, unde se găsește o potecă printre tei, peste peluză. M-am înapoiat însă prudent lîngă cutia poștală, parcurgînd distanța prin șanț, ghemuindu-mă, șchiopătînd uneori ca să-i inspir compasiunea. Un pieton mai temerar mi-a cuprins umărul. Cum ajunsese lîngă mine? Era probabil din alt cartier, necunoștința îi era prielnică: nu-l inhiba. M-a scos din încurcătură, conducîndu-mă pe trotuar. I-am mulțumit, cu toate că îmi venea să-l gîtui: de pe acest trotuar evadasem mai înainte...

Martie 19... Mihai mi-a făcut cunoștință cu domnișoara G. E o femeie inteligentă, spirituală, cu o înfățișare ce inspiră, neobosit, optimismul. Cred că-l iubește pe Mihai și alegerea reciprocă denotă afinități reale. Căsătoriile cele mai reușite se realizează printr-o îndelungată frecventare. O vizităm. Locuiește într-o garsonieră destul de confortabilă, cu o bucătărioară de păpuși, cu gaze și toate cele necesare. Balconul dă spre bulevard și, din momentul în care Mihai i-a explicat ce mă preocupă, a fost extrem de drăguță, instalînd imediat un scaun, ca din el să pot studia mișcările agentului de circulație în vederea unei concluzii.

Niciodată nu face mai mult de cinci pași la dreapta. La stînga ajunge să facă și opt, dar niciodată nu se îndepărtează de punctul fix: caseta vopsită în dungi albe și negre, din mijlocul răspîntiei. Sensurile le schimbă la intervale relativ egale: 40 de secunde. Sînt adesea și excepții: 6 minute. E adevărat că atunci, din cauza

unei pane de curent, un troleibuz rămăsese pe linie în mijlocul străzii, circulaţia nefiind posibilă decît pe o parte. Nu fluieră întotdeauna. La cinci pietoni care traversează incorect fluieră o singură dată. Dar fluieră de cinci ori pentru un pieton care traversează corect. În răstimpuri admonestează şi verbal, dă amenzi şi se răsteşte la unii. Cînd circulaţia este foarte intensă, are momente de inspiraţie şi atunci dă drumul dintr-o dată la ambele coloane, care se întretaie, se învălmăşesc, se amestecă de asemenea manieră că un automobil venind dinspre Arsenal, după cîteva scurte viraje îşi continuă cursa nu înainte, ci înapoi, spre Arsenal. Şoferul protestează, fireşte, dar treaba merge. Tramvaiele au un regim mai sigur : ele îşi continuă drumul, dar adesea ies din răspîntie cu cîte un Fiat 600 în bot. Agentul fluieră în special după ce s-a desfăcut nodul coloanelor, dar şi la început şi chiar şi atunci cînd încep să se încurce sensurile. Nu fluieră niciodată stropitoarea primăriei, care împroşcă pietonii cu apă galbenă, de regulă foarte rece : iubeşte florile.

Are o concepţie bine fundamentată asupra circulaţiei rutiere. Semnalele sale sînt plastice şi elocvente : cînd ridică mîna dreaptă, dă prioritate celor dinspre strada Florilor. Cînd ridică mîna stîngă, dă liber celor de pe bulevard. Este adevărat că ridică mîna dreaptă cînd se întoarce de-a curmezişul căii libere, şi pe cea stîngă în poziţia contrară, astfel că se întîmplă ceva neprevăzut în toată treaba asta, dovadă frecventele coliziuni (Ford cu BMW, Fiat 1300 cu tractor, Volkswagen cu tomberonul unui gunoier etc.). Am văzut multe de astea în ultimele luni, de cînd cercetez răspîntia cu speranţa de a traversa.

Aprilie 19... Ceva-ceva a început să meargă. Plecînd de la ideea lui Bergson potrivit căreia raţiunea este stînjenitoare cînd este vorba să surprinzi devenirea, am închis ochii şi-am păşit cu îndrăzneală înainte. Ca prin minune m-am trezit lîngă cutia de scrisori. Acolo m-a cuprins panica, pentru că raţiunea m-a ajuns din urmă şi mi-am dat seama să mă lăsasem condus de întîmplare, în timp ce posedam destule cunoştinţe utile despre

mecanismul logic al schimbărilor de sens. A trebuit să meditez asupra conflictului etern dintre haos și organizare. Dacă eram consecvent și traversam și bulevardul cu ochii închiși puteam ajunge în două situații: 1. să ating trotuarul de vizavi victorios. 2. să fiu lovit de un automobil, prilej de-a relua critic studiul lui Bergson, filozof vinovat de multe accidente.

Mai 19... Schimbările nu sînt determinate de inspirația momentului. Agentul modifică și înnoiește mijloacele sale de semnalizare atît din oră în oră, cît și din zi în zi și de la o săptămînă la alta. Azi a făcut un gest inedit. Și-a dat șapca pe spate, tamponîndu-și fruntea cu batista. Am fost inundat de un sentiment de înțelegere față de răspunderile lui. Am traversat lejer. Eram pe sensul interzis. Nu m-a fluierat. Reciprocitate?

Iunie 19... De dimineață s-au tamponat oribil acolo, pe culoarul unu, două camioane încărcate. Se pare că șoferii, transportați la spital, nu vor supraviețui. Pe la 10 (eram la peluză), un biciclist a fost aruncat de un Ford în gardul policlinicii de alături. Cineva a observat că gardul, de altfel și policlinica, nu respectă alinierea bulevardului. Este curios cum o asemenea clădire a rămas înafara rîndului, pe acest bulevard unde nu demult s-a ridicat și o statuie, ceea ce vădește din partea edililor o considerație aparte. De fapt, grija pentru monumentele orașului nu este prea consecventă. Sper că, aprobîndu-mi-se transferul, să mă pot ocupa cît de curînd de sistematizarea pieții centrale, agentul de circulație de acolo meritînd realmente un decor mai potrivit.

Coloanele pornite din capătul străzii Penalthy ar fi reușit să traverseze, dacă nu schimba. Cele de pe bulevard le-au interceptat. Acum, în învălmășeala care s-a creat, profit de ocazie să traversez. Agentul mă fluieră. Îl văd cum se apropie de mine, și n-am unde să mă retrag. Mă plantez lîngă peluză. Amenda pe care mi-o pretinde nu este exagerată, dar n-am bani nici de țigări. Chiar dacă aș avea, n-aș lua cu mine de-acasă nici cinci franci, din prudență, tocmai pentru a fi constrîns să traversez corect. Agentul îmi încheie acte de dare în judecată.

Iulie 19... Perseverez prin acelaşi vad, încurajat de faptul că, ieri, un funcţionar de la aeroport, a izbutit. Am ajuns la convingerea că este totuşi posibil. Pînă la farmacie n-ar fi de parcurs decît două sute de metri, altă cale nu există. Mintea mi-a obosit, ochii mi-au slăbit tot urmărind schimbările agentului din colţ, întîlnirile mele cu soţia au devenit obositoare, mereu mai triste. Cînd ne reîntîlnim, nu fac decît să-i povestesc cum am încercat să-l înşel, cum m-a surprins, la cît se ridică suma amenzilor. Pînă la urmă, simt că nu mai are nici o dispoziţie, se ridică de la masă şi îmi întoarce spatele.

Îi convine. Ca să ajungă la lucru, ea utilizează pasajul subteran, n-o fluieră nimeni, n-o sancţionează nimeni. Pasajul subteran conduce din vestibul pînă la bucătărie, se diversifică la un moment dat spre cămară. Rareori o împiedică la intersecţie vreun sac sau un curcan, acolo unde colocatarul de la parter îşi depozitează de obicei proviziile. (Editura „Rizzoli“, Milano 1959.)

ISTORIOGRAFUL: *„Istoria literaturii pertineze“*. — Remarcabilă pentru informaţia largă şi buna selecţie, pentru ideile abil reliefate, privitoare la curentele literare. Nu putem fi însă de acord cu punctul de vedere al autorului după care orice lucrare literară este produsul unui dezechilibru psihic. Toţi scriitorii sînt ipocriţi, arţăgoşi, cinici, mazochişti, zgîrciţi, bîrfitori, peltici, strîmbi la vedere şi şchiopi la scris, beţivi, copilăroşi în afaceri, plăpînzi în războaie, stupizi în societate, rigizi în pat, afemeiaţi la serbări şcolare, cruzi, copţi, chiori la cinemascop, solemni la chef, vorbăreţi la înmormîntări, gurmanzi la aeroport, stîngaci la popice, migăloşi la înot, democraţi cu nevestele, principiali cu servitoarele, virili la maşina de cusut, glumeţi la academie, prudenţi în baie, eroici la Simfonia „Oxford“, ignoranţi în Apocalipsă. Falsificatori de bani şi desenatori de scene ruşinoase. Artilerişti.

E o mare injurie adusă omenirii faptul că istoria n-a produs încă pînă azi măcar un scriitor adevărat (Isto-

riograful dă formula unui scriitor adevărat la pag. 67). Din criminali şi pungaşi el nu-i scoate, adesea ai impresia că rîndurile sînt încruntate, că frazele fluieră ascuţit, că paginile se întunecă şi, pe undeva, chiar tună şi cade grindina. Deşi afirmă că s-a aplecat „cu cea mai pioasă dragoste" asupra paginilor literaturii pertineze, Istoriograful consideră pe marele dramaturg Baronetti drept „o cumplită expresie a mizeriei spirituale", iar dramele sale „o rîgîială penibilă, în vers alb, din care nu poţi reţine decît efortul şi transpiraţia". Romancierul Protikon este, după Istoriograf, „un cretin şi un impotent capabil de crimă", iar admirabilul nostru prozator Matteotti „un cîrnat metaforic mirosind a mucegai". Unele perioade ale literaturii secolului al XIX-lea lipsesc cu totul din carte, trecute intenţionat cu vederea, în timp ce o atenţie exagerată este acordată perioadei de formare a societăţilor literare, caracterizată prin producţii ruşinoase. Literatura Secolului de Aur este „o continuă bîiguială, colecţie de frisoane, de îndrăzneli necugetate, de eşecuri eroice".

Revenind la marile perioade artistice ale secolului nostru, istoricul literar se înfurie încă o dată, mărturiseşte că medicul i-a indicat încă demult să abandoneze studiul literaturii, care-i poate provoca crize ireversibile, apoi face o analiză genială a cărţii *Salahori în frac* de Pompilio Kili, în care descoperă „idei decorticate", „sîmburi de prună", „aşchii spirituale, dar mucezite la capete", „pasaje de trenţe", „fraze găurite lateral", „frumuseţi smochinite", „mici conjuncţii spurcate, deocheate, răscrăcărate", „pagini de smintit", „strîmbături, chelălăituri, chiorăit de maţe, aţe". Construcţia piesei *Rămureaua* urmează legile constructive ale şandramalei, nodul dramatic al lucrării *Sînge* este de-a dreptul „o splină canceroasă". „Scriitorii au fost în trecut obiectul indiferenţei generale — scrie Istoriograful. Nu se mai poate ! Să-i înjurăm pe cei ce-au fost şi să întreprindem ceva pentru cei ce vin. Nu putem fi atît de ingraţi încît să le întoarcem spatele celor ce urmează, să-i lăsăm să-şi facă de cap. Jalnica panoramă a lite-

raturii trecutului trebuie întreruptă. E timpul ca meseria de scriitor să devină realmente o profesiune onestă."

Cum se poate realiza aceasta? Istoricul literar trebuie chemat să-şi reia locul în arena vieţii artistice. Să se aşeze în mijloc, să-i privească pe scriitori în ochi, să-i farmece, să-i hipnotizeze, să-i servească în răstimpuri cu bucăţele de zahăr, dar, energic şi scurt să-i ciupească cu şfichiul biciului la capătul blănii, să-i înţepe cu cangea în părţile moi, să-i plesnească peste bot. Să nu-i scape nici o clipă din ochi, pentru că instinctul răzvrătirii se trezeşte instantaneu şi, înfuriaţi, sînt în stare de cele mai neprevăzute replici. Să-i determine, prin cuvinte plăcute, dulci dacă este cazul, să facă fraze frumoase, să sară prin cercul de foc al temelor de prima mînă, să se tîrască elegant printre subiectele de sticlă verde fără a le sparge, să danseze aerian în lăstărişul problemelor de conştiinţă şi printre corzile cazurilor limită, să sară din doi în doi ca în contabilitate. Numai astfel publicul aşezat în cerc va putea fi cu adevărat mişcat de frumuseţea ansamblului, de pitorescul fiecărei apariţii.

Un capitol al cărţii se referă la menţiunea condiţiei morale a artistului. Este necesar — spune Istoriograful — să i se asigure scriitorului o hrană substanţială, din care să nu lipsească rîmele, bogate în proteine şi substanţe alunecoase, o îngrijire atentă a blănii prin perieri repetate, de-a lungul întregii zile, o sănătate perfectă dobîndită prin conferinţe, studii separate, coteţe luminoase, cu apă curentă şi femele mîngîioase.

O altă idee a Istoriografului, expusă în postfaţă, arată că istoricului literar, ca şi criticului, îi revine sarcina de a sancţiona operele şi de a le ierarhiza. El face în acest sens şi o tablă de sancţiuni pentru autori. În listă sînt indicate bătaia uşoară la ceafă, plesnirea regulată (de întreţinere) pentru cazurile de încăpăţînare, retragerea hranei pe una sau mai multe zile — în caz de manifestări anarhice şi compoziţie incoerentă — bîta rapidă şi repetiţia, în situaţiile celelalte. Uneori este indicată, desigur cu temperanţă, răstignirea. În ta-

belul Istoriografului sînt trimiși la pedeapsa capitală 62 de scriitori din secolele XVIII—XX (37 de prozatori și 25 de poeți), iar 102 sînt condamnați la închisoare și muncă silnică pe termene variind între doi și șapte ani. El arată cît de exemplare au fost pentru scriitori sancțiunile date unor artiști ca Eminescu, Matei Caragiale și Lucian Blaga (în România), Proust și Kafka (în Rapetan), Flaubert și Nicolai Colentina (în Franța) etc.

Ierarhizarea — operațiune de mare finețe — se face prin notare școlară. În ce-l privește, Istoriograful notează de șase ori cu 10, ceea ce, pentru o literatură bogată și interesantă ca a noastră, ni se pare destul de puțin. În schimb, dă destui 6 și 7, oferind posibilitatea promovării unor numeroși scriitori. Din practica lui critică desprindem cîteva exemple : Hamilcar Branșa primește pentru a sa *Comedie a culorilor* nota 6. Macedon Macedonski, pentru poemul său *Cisterna,* nota 5. Pentru colosalul roman *Căderea parașutiștilor,* François Rebouy ia nota 7. Lasă însă mulți repetenți și corigenți. *Flautul* lui Brasson — nota 2, comedia *Cînd rîndunelele cerului...* de A. Arnim — nota 3, *Luceafărul* de M. Eminescu — nota 4. *Paradisul pierdut* de Milton — nota 3. Dar istoricul literar nu se mulțumește numai cu atît. Îmbinînd sancțiunea notei cu alte metode pedagogice, el cheamă la școală pe părinții lui Mark Twain, organizează convorbiri educative cu băieții din primele clase, oferă la sfîrșit de trimestru coronițe și broșuri unor scriitori merituoși. Panait Istrati, Evtușenko și Garcia Lorca primesc cîte un penar, iar respectuosul Borges un stilou și flori. Pot fi și scriitori preferați ca, de pildă, Andreev, căruia maestrul îi oferă o plimbare pe bulevard și-i dă bani pentru gumă de mestecat. Istoriograful indică această din urmă metodă de stimulare ca fiind deosebit de eficace. „Cînd vom reuși să-i determinăm pe toți scriitorii să mestece cauciuc — scrie el —, literatura noastră se va putea mîndri cu realizări excepționale, cu nume de prima mărime, viguroase și active." (Editura „Vertebrate", München 1934.)

MAXIMILIAN UMBLATT: *„Uvertură la opera lui Nicolai Colentina"* (Hachette, Paris 1952.)

FRANCISC SOLARIO: *„Dispute și anotimpuri"* — Cînd toate alianțele și dușmăniile au devenit anacronice, popoarele refuzînd să mai schimbe raporturile, a început disputa în legătură cu anotimpurile. Deveneau aliate puterile care trăiau, în același moment, primăvara și își îndreptau acțiunile împotriva celor ce suportau atunci frigurile iernii. Se băteau pentru echinoxul de primăvară, pentru temperaturile sub 0 grade, dar, degenerînd, și pentru umiditate sporită sau ceață. Se dușmăneau, de asemenea, pentru că unii posedau vulcani în activitate și alții nu. Se bombardau și din invidie că n-aveau, ca vecinii lor, revărsări de rîuri, incendii, cutremure de pămînt violente. Așteptau uneori și cîte doi ani, pînă cînd un cataclism distrugea Japonia, pentru ca în momentul dezastrului, înfuriați, să se năpustească cu bombele și napalmul asupra insulei ce se remarcase. „Sufereau toți de neliniștea anonimatului" — scrie Raymont Sever.

NICOLAI COLENTINA: *„Discurs către soție pentru justificarea setei de glorie"* — Este singura carte pe care ilustrul Nicolai Colentina a publicat-o în Anglia. Ultimele cercetări ale lui Panait Mortari au stabilit că manuscrisul a fost el însuși elaborat în proporție de două treimi în Anglia. „Dar — notează istoricul —, chiar dacă a fost redactat în Anglia, discursul trebuie să fi fost pronunțat mai înainte, poate o singură dată, poate de mai multe ori, în patrie. Nu este exclus ca, inițial, să fi fost mai multe discursuri, doar ulterior alăturate." Fapt sigur este că, la apariția cărții, critica a primit cu răceală și chiar cu ostilitate opera maestrului. Majoritatea recenzenților au considerat-o imorală. Atîta sinceritate îi speria. Pofta (sau, cum spunea Colentina, „setea") de glorie nu fusese niciodată pînă atunci atît de bine detectată. Specia imundă a criticii a fost prima lezată. De reținut ipocrizia unui oarecare William Sprook de la *Politica*: „Dacă voiam să devin celebru,

sădeam un pom". De ce n-a făcut-o? În setea lui neostoită ar fi dăruit lumii o livadă și nu o bibliotecă plină de referințe, în bună măsură maculatură. (Editura „Moriss et Spa", Londra 1921.)

GERYON TYR: *„Despre șapte profesiuni"*. Roman — Cele șapte profesiuni sînt: medicina, zootehnia, brutăria, anticariatul, trasul cu urechea, vidanjatul și papalitatea. Fiecărei profesiuni îi este dedicat cîte un capitol. Fiecare capitol este împărțit în paragrafe. Capitolul despre brutărie este împărțit în versete. (Editura „Termopile", Atena 1936.)

FERNANDO PANAITESCU: *„Eu, cocoșul..."* Povestire. Moto: *„Ieri, către miezul nopții, m-am gîndit îndelung la tine și mi-am zis: sînt formidabil"*.

Am să încerc, răzvrătito, să te atrag (cu fantezie, cu stăruință, cu șiretenie) în rețeaua de beteală și parfumuri a viziunilor mele, pentru că, iată, după succese personale și derute chinuitoare, după căderi penibile și ridicări victorioase, după rătăciri nemaipomenite și regăsiri cuminți — în timp ce alții și-au pierdut sau nu-și regăsesc mintea —, ochii mi-au rămas limpezi ca la început, fruntea îmi este încă neumbrită, inima tînără, vocea decisă. Am întîrziat multe nopți asupra cărților înțelepte, paginile lor mi-au urcat în palma cu care mîngîiam furnicarul literelor secrete, numai de mine înțelese: am învățat din ele rostul tîrîșului, bucuria perseverenței, subtilul comerț cu oamenii, tăcerile copacilor, arabescurile liliecilor pe cerul orb, dansul tremurat al ideilor, platitudinea rîmei în strînsoarea pămîntului. Așa se face că, la masa de brad de care îmi sprijin cotul, în încăperea traversată de țevi, între aceiași pereți pe care-i cunoști, înconjurat de cărțile în odăjdii și de topurile de hîrtie în veci imaculate, mă simt ca întotdeauna stăpîn și domn, și pot chema la judecată lucidă lucrurile și oamenii.

Te chem, pe tine în primul rînd, pentru că simt în tine rezistența, spre a te cuceri, spre a-ți înfrînge de-

finitiv toate chemările care te ameţesc şi te acaparează : tentaţia pentru serile gălăgioase, pentru goana automobilului, iureşul prietenilor de o zi, propunerile cu schimbul de locuinţă, povestea cu salariul, cu trapezul, cu şamponul, cu cheia, cu transferul, cu Belmondo şi cu vila de la mare. Nici nu bănuieşti cît sînt de priceput în a tăia punţile, cît sînt de rafinat în pedagogia dragostei, şi nu te îndoi că voi şti să te constrîng elegant să trăieşti numai pentru mine, ca o umbră supusă şi atent controlată. Îmi permit să-ţi expun deschis, cavalereşte, planul acaparării. Iată-l :

Fără îndoială, te voi aştepta la ora ieşirii de la institut către amiază, cînd voi aşeza pe cer, între cele două clădiri ale magazinului cu cizme de cauciuc şi paltoane rămase de astă-iarnă, cîţiva nori aprig învolburaţi, tăiaţi către orizont de sideful portocaliu al altor nori, striaţi, prelungi, zimţaţi pe margine ca nişte insule traforate de acizii Adriaticei, aerul mişcîndu-l puţin din spre bulevard, pentru ca teii să foşnească suav, să indice tîrziul care s-a făcut, să te zgribulească şi să te resemneze. Îţi voi trimite la înălţimea genunchilor mîngîierea galbenă a frunzelor de toamnă cu arome reci mai înainte de venirea toamnei, pînă la care (calendarul spune) mai sînt destule zile şi luni. Tu vei veni din dreapta, vei recepţiona imaginea mea cu o tresărire, vei observa că nimeni altul decît mine nu putea închega un asemenea cadru, te vei minuna cochet, amintindu-ţi fulgerător acea seară, atît de repede uitată, cînd afecţiunea mea contrariată făcuse să zboare ţăndări, de pe masa din mijloc a camerei tale, paharele cu dungă aurie, sticla groasă de cristal. Îţi voi întîmpina mersul alb, îţi voi întinde mîna prieteneşte, ca să nu şovăi, ca să nu aluneci pe pavajul aleii ; intenţiile mele adevărate te vei preface că nu le cunoşti ; de aceea, vag temătoare, vei privi în jur, în căutarea unui martor, a unui aliat. Voi pune să stea mai multe persoane pe-aproape, dacă asta îţi va fi cu ceva de folos, în preajma boschetului îl voi aşeza să discute cu un oarecare pe însuşi directorul institutului, figura îi va fi gravă, va şti să-i demonstreze aceluia cît sînt de necesare înnoirea utilajului în laboratorul de electroliză şi cumpărarea unui

orologiu, de aşezat deasupra intrării principale. Interlocutorul îşi va aprinde încă o ţigară, spre a rămîne mai mult timp în acest joc în care l-am inclus, dar dincolo, spre poarta unde tocmai voi plasa o furgonetă, vor sta ca din întîmplare cei doi colegi ai tăi de la aprovizionare, unul descheindu-şi cravata şi gulerul cămăşii, pentru că pe el nu-l va atinge curgerea înfiorată a vîntului, în schimb îl va şoca apariţia mea (l-am ales pe el, ştiind că te-a cerut de curînd în căsătorie), celălalt aşteptînd să-i sosească nevasta cu limuzina, pe care tu ai invidiat-o în fiecare zi, începînd din acel septembrie cînd a cîştigat-o la loterie.

Portarului îi rezerv un mic conflict, furgoneta nu trebuie să pătrundă după orele de program pe aleile institutului, şi, într-adevăr, şoferul nu va putea să invoce nici un interes special, nici nu va avea cum să insiste, directorul fiind de faţă, ca şi cei de la aprovizionare. De altfel, unul din cei doi va interveni conciliant, directorul remarcîndu-l. Din acelaşi motiv, portarul va face oarecare tapaj, citînd articolul doi din regulamentul de ordine interioară. Pe bulevard, pe partea cealaltă, voi pune să treacă în acel moment o companie de soldaţi, cîntecul lor îmbărbătător va fi întrerupt de două ori de clacsonul furgonetei, nevoită să se întoarcă, să se retragă.

Gata, voi spune, cuprinzîndu-ţi mîna, toate aceste prezenţe au devenit de prisos, le îngădui celor ce au jucat în această scenă să se ducă liniştiţi acasă. Primul se va retrage directorul, fireşte, afectat că a trebuit să fie de faţă, el, care te iubeşte în taină, apoi portarul, grăbit să-şi continue partida de şah de unul singur, în cabină. Norii sînt de asemenea liberi să se descompună după legile lor (care, în realitate, mă privesc mai puţin), să se prefacă în acvile sau balauri. Te voi conduce la autobuz.

Vei fi surprinsă că te însoţesc, la o oră cînd, de obicei, mă grăbesc să alerg la gară, să aştept trenul de München şi pe nefericita de Fifi cu puştiul, care soseşte întotdeauna ca să complice lucrurile. Ne vom instala pe bancheta cu două locuri de la fereastră, de unde, pe partea dreaptă, vei fi bucuroasă să vezi cîteva clădiri

din Paris, ca într-un film, magazinul bunului Pierre Fernet, apoi ambasada spaniolă, cu polițistul, cel cu urechea tăiată, apoi șirul de prăvălioare cu copertine vărgate deasupra vitrinelor și, în sfîrșit Place de l'Opéra. Domnul cu barbișon va coborî, nu înainte de a schița un semn de satisfacție că acum se poate duce la treburile sale (aș fi putut să-l concediez mai devreme), tînărul student îi va ocupa îndată locul, figurația lui fiind încă utilă, pînă la strada cu plopi, dincolo de Arsenal. Vei simți în bunăvoința mea un fir de tiranie, cu toate că, îți jur, dragostea mea nu are nimic agresiv, îmi vei cere biletul de călătorie și-l vei învîrti tulburată între degete, vei căuta să eviți privirile intermitente ale studentului, sclipirilor cărora niciodată nu le poți rezista — orice femeie e receptivă la chestii d-astea —, vei fi sincer îngrijorată de un nasture care-mi stă să cadă. Îți voi vorbi, ca să ai senzația certă a prezenței mele, despre întîmplarea de azi-dimineață, cînd în sala turbinelor am surprins căderea îngerilor, asaltul lor împotriva roților dințate, parcă vrînd să le oprească, parcă vrînd să le protejeze. Vei trece ușor și peste asta, de îndată ce îți voi arăta strada romantică pe care ne-am plimbat odinioară. Un oribil accident de circulație îți va atrage îndată atenția și vei pricepe că nu m-am putut abține de a-l provoca. Un automobil venind dinspre Piața Chibrit a intrat într-o camionetă încărcată cu pînzeturi, șoferul a ieșit prin geam, camioneta s-a aprins, pînzeturile ard cu mult fum, iată la fața locului (ciudată expresie !) cîțiva pompieri cu estinctoare roșii, spuma albă s-a risipit pe jos, un copil ține să-i simtă între degete vîscozitatea. Autobuzul nostru va porni imediat, fii fără grijă, îmi vei surprinde, fără îndoială, în colțul gurii zîmbetul complice, mă vei întreba în treacăt dacă sînt convins că scenele tari ți se potrivesc, mărturisindu-mi că atunci, la Sinaia, ai încercat împotrivă-mi un sentiment de ciudă, inexplicabilă în fond, că dacă ți-ar fi cerut cineva să decizi între mine și tinerii care ascultau pe Celentano, m-ai fi abandonat fără ezitare, lucru evident : nu m-am îndoit niciodată că tinerețea ta va prefera chemarea zgomotului, a uitării de sine,

mişcarea şi nebuneştile plăceri ale vîrstei. Sînt adesea plictisitor, insist prea mult ca să-ţi fac evidente unele situaţii pe care tu le surprinzi în esenţa lor dintr-o ochire, cu simţul primitiv-rafinat de femeie, de aceea îţi voi lăsa îndată plăcerea să remarci la cinematograful „Modern" noul film al lui Kramer, despre care ai auzit că nu e grozav. Te vei duce mîine seară, vei spune neîntîrziat, nu ai altceva mai bun de făcut, pentru că eu voi fi din nou la uzină şi (ironic) s-ar putea ca îngerii să-mi dea din nou de furcă. Autobuzul se va opri la Calea Griviţei şi va trebui să coborîm.

Am să-ţi ofer o Cale a Griviţei dementă, copleşită de o omenire care ţine să-şi manifeste gălăgios bucuria, care face năzbîtii, care cîntă şi rîde, cu magazine asaltate de cumpărători, cu automobile ce aleargă către destinaţii tulburătoare, cu ţigănuşi anunţînd evenimente senzaţionale. Un distrat îţi va lovi umărul, un provincial cumpănindu-şi valizele ne va întreba cum poate ajunge la Abator, tu vei apela la cunoştinţele mele foarte sigure în ce priveşte Bucureştiul, voi începe o explicaţie confuză, dar lungă, şi călătorul va renunţa. Sentimentul de securitate ţi-l voi oferi îndată ce îţi voi strînge braţul şi te voi conduce, ca în fiecare joi, la chioşc, să îţi cumperi lozul, asigurîndu-te că de data asta vei cîştiga indiscutabil limuzina dorită, pentru care o invidiezi pe nefericita ce îşi confiscă zilnic soţul. Voi ridica pe cer, din nou, cîţiva nori învolburaţi, de altă calitate însă, şi imediat vei remarca : sînt foarte frumoşi, pînzele lor au ceva tulburător. Lumina cade şovăitoare, dulce, pe suprafeţele blocurilor faţă în faţă, între ferestrele lucitoare se înfiripă un dialog de reflexe subţiri, cu fraze arcuite, ca de ţînţari, ca de păreri. Mă va bucura comparaţia ta, cum mă va bucura alcătuirea, potrivită intenţiei mele, a liniilor de troleibuz, încrucişate deasupra. Ca peisajul citadin să se mişte fabulos, voi face să treacă în înălţime, în acea clipă, un avion bimotor, cu aripi strălucitoare, cu însemne colorate pe coada mult ridicată. Deja vei fi obosită, dar vei amîna încă bucuria intrării la tine, printr-o invitaţie (crezi tu, neaşteptată) la cofetărie. Voi alege o cofetărie pe care nu o cunoşti, în vecinătatea vilei Bontempi, într-o Florenţă înfiorată

de curgerea multicoloră a turiştilor spre Giuleşti, spre Fiesole. O fată nostimă va aşterne o învelitoare roşie pe măsuţa din lemn parfumat, noi ne vom lăsa leneş în scaunele de pai. Îţi voi arăta prin frunzişul castanilor cupola lăcuită a Domului şi, îndată ce se va însera, echerul Orionului. Nu vei întoarce capul, căutîndu-mi hoţeşte ochii ca să citeşti în ei bucuria de a fi împreună, ca să-mi transmiţi tulburarea ta, că să-mi risipeşti temerile şi îndoielile şi să mă asiguri nu numai de statornicia sentimentelor, dar şi de încrederea în eşafodajul înţelesurilor mele privitoare la oameni şi situaţii. Vom bea limonadă rece şi bună şi, dacă vei fi atentă (şi trebuie neapărat să fii), vei afla pe buza paharului tău aburit, cîteva firişoare de zahăr, cristale cărora nu le vei găsi nici o explicaţie. Voi vorbi puţin afectat, mult mai liniştit, despre transparenţa lui Luca della Robbia, spre a nu-ţi explica de ce se află acolo zahărul, ce rost şi ce nerost are. Ne vom ridica înviorați.

În sfîrşit, vom urca la tine. Fereastra a rămas deschisă toată ziua, un aer răcoros vine din spre Băneasa. La Aeroport s-au aprins reflectoarele. Îmi vei aduce coniacul, ca de obicei, îmi vei mîngîia fruntea, ca de obicei, îmi vei cere să numesc discul pe care-l prefer, ca de obicei. După ce vei învîrti butoanele, vom asculta (ca de obicei) Bach, acea transcripţie pentru oboi şi vioară a *Concertului pentru două piane*. Te voi simţi pe jumătate pierdută, prinsă în mrejele tremurătoare ale puterii mele de păianjen îndrăgostit şi exclusivist. Îţi vei da oare seama că, la rîndul meu, voi slăbi întrucîtva hăţurile care te-au adus acasă ? În acest spaţiu care îţi aparţine, între aceşti pereţi albi, încă se întretaie ecourile şoaptelor noastre de după miezul nopţii, în aer au rămas negreşit dîrele subţiri ale mişcărilor calme, tresăririle scurte ale mîngîierilor, un crîmpei de dialog, cu un oarecare sens logic, pe care atunci, la început, îl înfiripasem cuprinşi de febra neştiutului. Vei observa că oboiul are o anume mîndrie domestică (pentru că vei începe să te exprimi cu cuvintele mele), remarcînd la Bach, către final, o anume dorinţă de a destrăma ţesătura unei gîndiri care, dacă ar fi fost după dorinţa lui, ar fi trebuit să destrame mai înainte integral pro-

pria-i gîndire, ca să-i reuşească. Voi spune, şi asta e bine să reţii, că eşti pedantă ca toţi cei ce se străduiesc să judece opera unuia cu criteriile altora ; în aceste clipe unice e necesar să renunţăm la frazele celorlalţi, privilegiul celor ce se iubesc este că pot afla, cu o îndemînare inexplicabilă, mijloace de comunicare neştiute. Spectacolul este grandios, dacă te gîndeşti bine ; cum oamenii se iubesc fără încetare (nu ştiu dacă ura procedează similar), omenirea se retrage către înserat într-o altă lume — astfel că, în parcuri, în încăperi discrete, în singurătate, perechile înlănţuite fac tentative merituoase de a revoluţiona limbajul, şi, dacă iubirea va mai continua să lucreze, într-o zi vom vedea pe stradă cum bărbaţii şi femeile (pe care le cunoaştem ursuze), merg cu ochii închişi, ghidîndu-se reciproc în labirintul oraşului prin scurte semnale melodioase. Va fi halucinant ! Vei întinde nu ştiu cum gîtul, şi bluza va palpita în dreptul inimii. Îţi voi prinde grabnic talia într-o aprindere desăvîrşită. Nu vei şti, nu vei observa şi nu vei putea reţine că pe sub streaşina acoperişului vecin va trece în acel minut cursa de Istambul, cu cercurile geamurilor viu luminate, însoţită de bătăi scurte de aripi, asemănătoare celor ale îngerilor care şi-au luat zborul, după lupta lor penibilă cu paletele şi roţile uzinei, azi-dimineaţă. Vei mai avea răgazul să-mi declari, sub strîngerea aprigă a braţelor, că simţi cum timpul s-a suspendat într-un prezent fără curgere.

Voi profita de melancolia ta rodnică şi îţi voi etala, în cuvinte sclipitoare, bijuteriile. Rubine, smaragde, turcoaze, briliante în montúri masive de aur şi platină îţi vor trece pe dinaintea ochilor şi printre degete, pe unele le vei mîngîia insistent, le vei reţine în palmă, vei fremăta toată ca o plantă de apă în iureşul luminii. Îmi vei fi recunoscătoare. Îţi voi face un semn domnesc : lasă, n-ai de ce, primeşte-le simplu !

Mai tîrziu, cu mîinile sub cap, privind cu ochi pierduţi plafonul, jocul pe întinderea lui a unui fluture cu aripi circulare, voi trece la o etapă superioară a acaparării tale. Îţi voi povesti, astfel, cum am alergat, cu mulţi ani în urmă, ca să te întîlnesc, deşi nu te ştiam.

Rătăceam pe străzi, de la Universitate la Calea Traian, în cercuri tot mai deschise, temător că ochiul nu va reuşi (poate) să te desprindă din mulţime. Foiau şi atunci, pretutindeni, femei de toate felurile, tulburătoare şi albe, înalte şi categorice, unele erau miraculoase, aveam impresia că mi s-a pregătit o farsă, că voi sfîrşi înainte de a te fi aflat. Sufeream pe-atunci de o anemie avansată, aşa că îmi era lesne să-mi închipui că mă scufund în adîncul mării, că acolo se află de mult un vapor cu toate porţile ferecate, care s-a retras în străfunduri spre a inaugura subversiv o nouă civilizaţie, mai discretă. Mă apropiam înotînd de gigantul ce îşi semnala fericirea prin clipirile strălucitoare ale hublourilor, mă prindeam de cabluri şi scări de oţel spre a privi înăuntru. În cabine confortabile, căptuşite cu pluş roşu şi galben, trebuia să te afli tu, ştiam bine asta, dar în lumina orbitoare nu distingeam decît profile înşelătoare, siluete necunoscute. De undeva se auzea muzică de clavecin, în sala mare se dansa. Lumea aceea îmi era străină, ostilă, capacele şi uşile erau închise pentru totdeauna, mă răsuceam în mine învins, mă îndepărtam furios. Speranţele de a te afla mă prindeau din nou de piept, pe dinăuntru, ca o gheară, mă rătăceam în oraş spre a cerceta vitrinele, apoi la gară trenurile — toate îmi evocau ferestrele vaporului scufundat. Atunci am deprins maladia verde a nestatorniciei, lumea s-a turtit între timp şi s-a alungit, după imaginea pe care mi-o făurisem căutîndu-te. Îţi voi spune, în continuare, că acest exerciţiu m-a învăţat să văd obiectele în conexiuni aparent depărtate, timpul în care se scaldă ele să-l simt ritmat, succesiune de verigi care zornăie egal sau constelaţie cu stele înşiruite liniar de la un orizont la altul. Năzuiesc chiar să descopăr, într-o zi, o coloană de marmură în spatele căreia să se ascundă alta şi, mai departe, încă una şi încă altele, la infinit. Într-o lume de repetiţii e colosal, e formidabil să întîlneşti în răstimpuri unicate. Te căutam în şirul nesfîrşit al femeilor ca să-mi confirmi minunea. Vezi bine, femeile erau de toate felurile, dar semănau între ele ca ferestruicile unui vapor, iar pe tine te căutam ca pe o replică, ca pe o stavilă, ca pe un final, ca pe un început...

Îţi voi povesti apoi, în timp ce vom sorbi cafeaua, despre anii de facultate, cînd mă chinuia foamea : îmi pregăteam dis-de-dimineaţă chiulul de la cursuri (prelegerile erau, în general, plicticoase şi nu concepeam să pierd nici o clipă dintr-o tinereţe pe care o simţeam ca singură înzestrare — tu ştii cît de sărac sînt în privinţa asta), îmi cumpăram sfertul de pîine pe cartelă, sticla de lapte pe care o strecuram în servietă şi intram de spaima frigului la bibliotecă, în piaţa Palatului. Citeam cu desperare întreaga zi, desprindeam din raft o carte şi tresăreau în şiruri lungi, nesfîrşite, alte şi alte cărţi, către infinit ; adesea mă apucau ameţelile. Făceam o pauză. Coboram treptele acelei scări pînă în hol, ţinînd într-o mînă sticla cu lapte şi punga cu pîinea puţină, sprijinindu-mă cu cealaltă de balustradă, ca să nu cad. Citisem, într-o sîmbătă, pe Platon şi pe Juvenal, cu deliciile şi crampele pe care ţi le oferă întotdeauna o ediţie îngrijită (preferasem *Les Belles Lettres*), umplusem un caiet cu transcripţii abuzive din Voltaire, cu observaţii pe care aş vrea să le numesc suave şi care, peste ani îmi par, nu ştiu de ce, intens violete, am dat să cobor scara cu învelitoare roşie, şi totul s-a învîrtit deodată deasupra, dedesubt. M-am trezit peste un timp într-un cerc de chipuri binevoitoare ; erau femei de o frumuseţe deznădăjduită, simţeam pe frunte cum mă mîngîia mîna ta, ca şi acum, nu cred că ai fost tu atunci, însă nu izbuteam să te desprind dintre celelalte, mă lăsam atins de degete moi, ca în albia caldă a copilăriei, mirosea a săpun şi a levănţică, cineva voia să cheme un medic, voci melodioase se apropiau şi se depărtau, de aceea mă destindeam leneş, cu voluptate. Dar îndată ce mi-am revenit puţin, cercul din preajmă s-a desfăcut, am rămas singur pe o banchetă, un prieten mi-a întins consolator bucata de pîine neagră, dîndu-mi să înţeleg că sticla cu lapte se spărsese.

Şi, ca să-ţi înfrîng ultima rezistenţă, către miezul nopţii îţi voi povesti încă o întîmplare. Mai înainte, vei remarca pe peretele opus ferestrei o întretăiere galbenă de lumini care poate fi explicată prin faptul că, în ciuda cerului întunecat, am procedat la scoaterea lunii.

din culcușurile ei, și-am constrîns-o să facă tot ceea ce se pricepe și-i place să facă. Așa e mai bine, recunoaște ! Voi începe acest din urmă episod prin a-ți vorbi despre teama mea de moarte, mai întîi înțeleasă destul de anecdotic, cînd, de sub dărîmăturile de la cutremurul cel mare, fuseseră scoase cîteva trupuri neînsuflețite, cu o înfățișare vag ridicolă, vrînd parcă să convingă pe cei de față că se poate glumi și după accident. Am văzut mai tîrziu un trup sfîrtecat de tren, era un ziarist care, grăbindu-se să ajungă într-un oraș din vestul țării, căzuse sub roțile de oțel, necruțătoare. În lada care-l transportase prin cîmpia Olteniei nu se vedeau decît sfărîmăturile unui caleidoscop peste care se stropise cu sînge și se aruncase piatră măcinată, omul fusese recompus cu lopata. Mi-a fost frică, dar mărturisesc că am înțeles mai bine atunci că *starea aceea* era mai firească, mai potrivită cu ideea decît moartea făurită din lecturi. Am fost mulțumit.

Voi continua, și acum este momentul să te înfricoșezi, povestindu-ți cîte ceva despre moartea mea. Nu tresări ! Înțelepciunea constă în a-ți pregăti moartea, a face din bogăția de posibilități care ne stau la dispoziție opțiunea cea mai convenabilă, în așa fel ca din această încercare să ieși mai curînd victorios, decît înfrînt. Dacă alegi tu, dacă ai tu în mînă inițiativa, ai șanse de a reuși. Îi poți face șicane morții timp de o sută de ani (uneori, medicamentele nu sînt de disprețuit !) dar poți tot atît de bine să o tăvălești prin țărînă numai cîțiva ani, toată abilitatea e să știi cum. Am ales ultima variantă. Am observat de la început că maladia nestatorniciei, de care sufăr din adolescență, îmi propune prin însăși dinamica ei o idee de o frumusețe neasemuită, aceea de a înțepeni în lume, din loc în loc, un stîlp sau o frază cu numele meu, marcă exclusivă a rezistenței în trecerile succesive, pedestre. Am făcut lungi, chinuitoare exerciții, învățînd să surprind într-o expresie zbîrnîitoare inefabilul, vagul, vibrația alburie, tăcerile. Am întreprins subtile judecăți despre oameni și situații, am învățat care sînt rosturile, cele văzute și cele de pe dedesubt, m-am alăturat celor care, curajoși și nestatornici, înfruntă focul, clădesc case, însămîn-

ţează ogoare, scot din adîncul pămîntului petrolul şi cărbunele, călătoresc, ţes şi îmbină, măsoară. Am însemnat o parte din întreprinderile mele, născocind şiretlicuri de a alunga noaptea şi a fertiliza orele rămase, după ce apele tîrzii s-au retras. Scrierile astea au, după cum ai văzut, anume virtuţi. Gustul lor, la lectură, oferă satisfacţii. Am constatat cu plăcere că notele, explicaţiile, relatările mele nu sînt altceva decît substanţa recompusă a materiei din care eram alcătuit, că plăsmuirile trăiesc singure, se mişcă cu dezinvoltură, că, asemenea trecerii apei dintr-un bazin în altul, pe măsură ce materia s-a scurs în pagină, fiinţa mea s-a golit şi s-a subţiat. De aceea îţi voi spune : iată, am făcut-o şi pe-asta ! Şi n-a fost, zău, nici o dificultate deosebită...

Acum sînt liniştit, îţi voi mai spune foarte tîrziu, ceea ce trebuia să se împlinească s-a împlinit. Mă simt uşor, senin, nu regret nici una din îndrăznelile mele, cuminţenia mea din totdeauna. Am văzut multe, am cuprins totul (sau aproape), n-am reţinut pentru mine nimic. De mult am încetat a mai tresări în faţa unei noutăţi, pentru că nu există noutăţi tulburătoare, sînt bucuros că nimic nu mi-a scăpat, aceşti ochi şi-au făcut bine datoria, pentru care merită a fi odată închişi cu mîngîioasă atingere.

Şi, află de la mine : cu puţină fantezie pot inventa chiar şi naşterea unui copil...

ALDIN IRELAND : *„Analiza spectroscopică a situaţiilor penibile“* (coeditare : Editura „Hamilton“, Londra — „Scrisul Românesc“, Craiova 1949).

MIHAI SOCRATE : *„A murit Ceaikovski“* — Autorul ne ia prin surprindere. El spune : „Ieri seară, la orele douăzeci fără cinci foarte precis, a murit compozitorul Piotr Ilici Ceaikovski. Acum ce e de făcut ? — întreabă el. Cu ce aparat mai poate fi readus printre noi ? Cine se poate angaja la o asemenea operaţiune dificilă ?“ Autorul îşi construieşte povestirea propunîndu-ne diferiţi meşteşugari — eroii cărţii. Pe bună dreptate, el

observă : „Sînt artiști care mor pe nepregătite, fără suferință, fără cel mai mic semn, însoțiți doar de regrete eterne. Nu e cazul cu Ceaikovski, unicul, marele." (Editura „Paradox", Leipzig 1950.)

VALERIO VALÉRY : *„Experimentul"* — Două teste organizate de profesorul de istorie (ce culoare e mai frumoasă, cîte stele are Carul Mare, din cîte bețe de chibrituri se poate construi o catedrală, ce diferență este între un clopoțel de bicicletă și tocsinul Mînăstirii Santa Barbara) au reușit să stabilească cu o precizie uimitoare că sînt un tip genial. La doisprezece ani mi s-a încredințat un laborator de preparat supozitoare și gumă arabică. În anii următori am cîntat într-un cor, asigurînd pe lîngă partida basului și pe aceea de sopran castrat. Am înfruntat greutăți și am ridicat premii în bani. Acum lucrez la opera mea capitală *Mașină de produs emoția artistică.* Sînt hotărît s-o desăvîrșesc pînă săptămîna viitoare.

A sosit, de cîteva minute, săptămîna viitoare. Sînt, în sfîrșit, posesorul minunatei mașini. Iat-o : seamănă cu o roată de locomotivă, are însă în plus parbriz, motopompă, aspersor cu direcție dirijată și tub. Tubul folosește la stabilizarea emoției, deziderat aristotelic neîmplinit pînă azi.

Ascultați-mă cu atenție : avem o roată al cărei centru este fixat pe un bulon. Prin învîrtire la două mii de turații pe minut, ea antrenează aceste două fire din oțel special, răsucindu-le în jurul a două lumînări. După cum se poate observa, sub rotor se află o scoică banală, umplută însă cu clei solidificat. Din interior iese o undrea, care se îndoiește pe acest volum de Balzac. O ramificație permite unor sertărașe să distribuie mici porții de făină. Din șase șarje se poate prepara o pîine. Un grătar din lemn traversează aceste două pîlnii prin care trece, cu viteză, o peliculă cinematografică. Soluția este economicoasă : pot fi utilizate și filme proaste, de animație sau premiate la Cannes. Cu pîrghia aceasta, care joacă în orificiul ce se vede alături și care produce la intervale egale un fel de șpan, se încheie agregatul.

Plăcerea estetică este în primul rînd de natură senzorială, purtînd caracterele, mai generale, ale oricărei satisfacții la nivelul epidermei.

Dincoace, legată cu sfoară de primul complex, se află o pisică. Hrănită rațional, vietatea aceasta, cunoscută ca deosebit de inteligentă, impulsionează cu lăbuța un electromotor. O carcasă metalică ferește blana de orice atingere sau mîngîiere, în timp ce o farfurioară este prevăzută permanent cu apă, pentru nevoile curente. Atașată de farfurioară, o instalație electronică sumară produce scîntei galbene și emite scurte țiuituri, pe care, captîndu-le, un condensator variabil le convertește în emoții. Nu mai insist asupra importanței emoției în artă, ci mă opresc numai asupra funcțiilor complexe ale pisicii. Frumosul mamifer reglează în același timp, printr-un sistem tranzistorizat — iată-l aici, în stînga —, aceste relee menite să agite o pălărie. Angrenajul are ca punct terminus o manetă, un ceasornic de masă și o pereche de ochelari de soare, combinate toate de așa manieră, că ceasul diminuează razele luminoase, în timp ce maneta sună deșteptarea. În marginea aparatului s-au montat o casă de bilete de tren și un prosop. Atît în punctul inițial — să-l numim caseta impulsurilor —, cît și în cel final — prosopul — se află două diode, un paratrăsnet și cîteva furnici. Pentru constanța tensiunii, a circulației curenților precum și pentru evitarea pierderilor de energie afectivă, s-au prevăzut din loc în loc, deasupra instalațiilor, suporturi elegante de pe care cad cu gust, în falduri, cupoane de mătase și de catifea albastră. O glastră cu flori artificiale completează agreabil atmosfera.

Zona muzicală a mașinii se află, spre deosebire de celelalte, la mijloc. Este însemnată printr-un steag. Sînt aici orînduite pahare, supape cu rumeguș, pachete cu chinină, lanterne pentru căile ferate și seringi, cîteva oglinzi, o șubă militară, o doamnă din înalta societate, poze. Funcționarea este extrem de interesantă, producînd instantaneu atîtea senzații cîte nu pot să ofere toate artele — inclusiv artele decorative — la un loc. Paharele sînt menite să fie șterse la intervale egale, indicate la metronom. Ștergerea se face cu glaspapir.

Supapele cu rumeguş şi doamna din înalta societate spun poezii, descompuse mai înainte în silabe, diftongi. Pachetele de chinină se desfac apăsînd pe locul indicat (pentru aceasta se şi administrează la culcare, după sfatul medicului, nu mai mult de o casetă). Oglinzile sînt anexe ale şubei militare, iar pozele se ţin în cărţi groase şi cu ele se organizează cu grijă o loterie, ca atunci cînd eram copii. Odată, atunci cînd eram copii, un prieten a tras puternic un şut şi a spart geamul din faţă. Mama, sărmana, s-a dus să-i ceară tatălui celui vinovat despăgubiri. Nu se făcea. Eram prieteni şi ideea am dezaprobat-o. Am şi plîns. Au rămas lanternele şi seringile. Ele servesc de convertizoare, şi utilitatea lor, la început, am subestimat-o.

Acum să vedem cum funcţionează maşina cu toată puterea ei miraculoasă. Încep prin a învîrti acest comutator.

Vedeţi ? Cu toate că pisica e nemîncată de azi-dimineaţă, aparatul pe care-l conduce face minuni. Iată, aici o teză de doctorat corectată cu roşu : sublimă ! E sublimă de altfel şi cenuşa care curge prin acest jgheab. Să analizăm împreună cenuşa şi, o dată cu ea, celelalte procese, celelalte efecte. În acest recipient se desfăşoară procesul lui Laminor, una dintre cuceririle artei moderne. Dar să ne ocupăm metodic :

Din această zonă electromotorul şi ţiuiturile ne satisfac cu emoţii echivalente celor oferite de un tablou de Orcagna. Pălăria, combinîndu-se cu şuba şi cu lumînările, ne sugerează stepa şi trăim satisfacţia unei serenade de Britten. Condensatorul variabil emite tente impresioniste, un Renoir sau Monet picură încă de pe acum în carcasă, reliefîndu-ne prezenţa, substanţa şi caracterul prerafaelit al ceasornicului de masă. Şi pentru că a venit vorba de masă, aţi observat că cele mai intense trăiri artistice sînt cele dinainte şi de imediat după masă ? Filmul aduce în primă zonă a atenţiei culoarea şi mişcarea, seringa înţepătura, doamna din înalta societate eleganţa şi paloarea. Dante, Ariosto, Gianbattista Marino sînt în faţă. Imaginea artistică se conturează complex prin casa de bilete şi prin paharele şterse cu glaspapir. Acum se înfiripă epica, poemul dramatic, acrostihul şi ditiram-

bul. Florile artificiale costă încă destul de scump, obiectivul nostru este să bucure ochii tuturor oamenilor. Din prosop se desprind lieduri și cîteva ritmuri în admirabila metrică alexandrină. Victor Hugo, Cardenal și, parțial, Salvator Dali provin din chinină.

Dar să învîrtim încă un buton, cu toate că imaginea artistică — o spun toți specialiștii — își este sieși suficientă. Se face dintr-o dată cald și plăcut. Acum este vremea iubirii. Vezi parcă poienile molcome ale lui Giorgione, căderile de apă ale lui Varèse, secvențe din filmele lui Fellini. O actriță, Monica Vitti sau Anouk Aimée, sînt de față, ca să mîngîie pisica și să se lase la rîndul lor mîngîiate de șpanul produs de primul agregat. Se mai adaugă o slujbă de grefier, o paradă cu cavalerie și un tanc circulînd neliniștit între frontul francez și cel german, în spațiul numit atît de frumos „țara nimănui". Mașina produce apoi Telemann combinat cu Pierre Henri, Panait Istrati și cu discursul președintelui Johnson și jocul de table al unui preot din Vercelli.

Și încă lucrurile sînt abia la început. Mașina, pe măsură ce se încălzește, aspiră la performanțe tot mai fantastice. Nici un artist și nici o minte n-a putut să alcătuiască o atît de cuprinzătoare sinteză a artelor ca mașina pe care o vedeți. Suma emoțiilor emise de fiecare agregat este o emoție de o putere imensă, o emoție-megawat.

Cît de jalnică ne apare prin comparație construcția sumară a *Simfoniei a IX-a*, cît de surde și mizere concertele lui Brahms ! În cîteva minute ai înglobat organic în propria-ți ființă esența vie a tuturor artelor, de la monumental la țandăra mozaicului, de la *Cina cea de taină* la *streap-tease*. Pe Homer îl servești cu Stockhausen, iar pe Eminescu împreună cu Bălțatu, marele colorist. Pe Bruegel Bătrînul îl simți respirînd alături de mama lui Ștefan cel Mare. E colosal, cînd stai să te gîndești ! Televiziunea n-a reușit să îmbine decît cîteva arte clasice, mașina aceasta le-a cuprins pe toate, adăugîndu-le nisip, felii de pepene, plante medicinale, legende, clavecinul și pitulicea, saltele, hexametrul, amig-

dalita, ipotenuza, Marioara, gramatica, somniferele, dimineața și seara, granulomul, secera și cibernetica, petrolul lampant, corectura, puțină melancolie, calofilia, tinctura de iod, perimetrul, geamandura, Petru și Asan, dialectica, nuci, Greenwich, *içi Paris, radiotélévision française,* tentația Sfîntului Anton, Rodriguez, trapez.

Și, după toate astea, marea satisfacție a rafinamentului : întorci acest buton — butonul zero — care, spre deosebire de celelalte, nu mai declanșează în plus nimic. Toate rămîn neschimbate, imaginea de pînă acum persistă, dar plăcerea sporește pînă la nebunie, tocmai de aceea.

Putîndu-ne procura electric, la domiciliu, emoția artistică integrală, avem în sfîrșit libertatea de a renunța la operele de artă, aceste modeste cașete, atît de fragile la inundații și la foc, depozitare ale unor satisfacții mărginite, umile și perverse.

Vă mulțumesc pentru atenție. Permiteți-mi să mă retrag. Doamna din înalta societate, căreia îi aparține de altfel pisica, trebuie condusă pînă la tramvai, căci s-a înserat, bărbații au devenit agresiv curtenitori la această oră, iar cerul, care și-a ivit puzderia de stele, așteaptă să fie admirat ca o adevărată operă de artă. (Editura „Madagascar“, Paris, 1959.)

ROBERT CHÉVÉ : *„Amanta decapotabilă“* Roman (Editura Hachette, Paris 1928.)

ARTHUR DREY :*„Șefoctonul“* — Romanul povestește întîmplările unui soldat care, în urma unei înțepături de insectă (probabil țînțar), devine dușmanul șefilor săi. Din sîngele său, ura urcă pînă la maior, și duce o vreme lupte înverșunate, deși cu caracter local, apoi urcă mai departe la Marele Stat Major. Avantajul eroului este că poate mînca pe alții, iar el nu poate fi mîncat. Stomacul lui se dovedește tare, mistuie repede. Nu vomită niciodată, chiar dacă, în final, încearcă o scurtă greață. (Editura „Pompeiana“, Livorno 1924.)

PRÉVÉRT GEORGESCU : *„Veşnicia începe la ora 5"* (Editura „Astra", Bucureşti 1905.)

HANS BRION : *„Tocătoarele"* — Povestiri — Acordăm prea multă stimă instituţiilor noastre, fie moştenite, fie create de noi pentru uzul urmaşilor noştri. Oricare instituţie (indiferent de menire) este în realitate o tocătoare de timp. Îi acordăm, fireşte, toată înţelegerea. Dar un certificat solicitat primăriei costă — şi calculele sînt precise — şase hexametri încheiaţi sau o pînză de mare efect ; timpul necesar unei convorbiri cu şeful nu ştiu cărui serviciu — cel puţin o sută de comparaţii reuşite, cîteva sentenţe memorabile, plus o poezie ; scoaterea unui carnet de şofer — o operă de întinderea celei a lui Chagall. De dimineaţă pînă seara nu facem altceva decît să sacrificăm instituţiilor opere nemuritoare, idei geniale.

„Cunosc un individ la arhiva ministerului nostru — scrie Brion —, care, devenind responsabil cu încopcierea în filieră pe bază de ac ştie să solicite de la salariaţi 200 de versuri pe oră, 8 capitole de roman, 12 maxime şi cugetări şi 1 nud (pentru că avem şi un sculptor sindicalist). Dacă ne-am putea sustrage, dacă ne-ar putea scuti cineva de acest apăsător tribut, am reuşi să producem, noi ăştia de faţă, 33 de capodopere pe an, 20 de romane cu cheie şi două realiste, 72 de poezii de lungă respiraţie şi, de asemenea, sonete, rondeluri, epigrame." Hans Brion cere omenirii să pună capăt, într-un efort generos, masacrului de opere — cele mai preţuite produse ale secolului. Să terminăm cu formalităţile, cu şicanele, cu timbrele, cu înregistrările, cu semnăturile, cu prezenţele, cu şedinţele, cu consultările, cu confruntările, cu vizionările, cu audiţiile, cu coroborările, cu referinţele, cu parafările, cu discuţiile, cu avizările, evitînd pe viitor referatele, aprobările, contractele şi toate celelalte cuţite de hărtănit virtutea. Să nu mai purtăm, bieţii de noi, pe lîngă amărăciunile şi kilogramele noastre, povara hîrtiilor, să nu mai cerem buletine de identitate, foi de recensă-

mînt, fișe medicale, carnete de evidență, numere de înregistrări, bonuri de încălțăminte, rețete farmaceutice, numere de telefon, fișe de cărți, chitanțe de fotograf, adrese ale unor cunoscuți, bilete de tren, nume de filme, cuvinte bine sau prost spuse, replici, indicații, terminații. Să ne căsătorim pe încredere, să mergem la școală fără număr matricol, să nu ne botezăm, să nu ne angajăm, să nu dovedim, să nu ne încurcăm în nici un fel de repertoare și aviziere, boniere sau scrisori de recomandație. Să citim. Să cîntăm. Să scriem. Să ascultăm și să facem muzică. Să bem. Să zburdăm în jurul rondurilor de flori. Să stăm degeaba. Să fluierăm a pagubă. Să rătăcim în munți și să ne scăldăm în mare. Să iubim, să fumăm, să cioplim, să ne tachinăm. Să producem liber felurite obiecte frumoase din aur sau numai din papură. Să facem danii și să organizăm banchete. „(Editura „Dodecanez și fiii", Constantinopole 1960.)

SILVIA POSTALIS: *„Romanul profesional"* — Se pleacă de la ideea că viața este foarte vastă, complexă, multilaterală. Fiecare profesie trebuie să-și aibă romanul său. Sarcina nu este dificilă: o bună cunoaștere a locului de muncă, o relatare a raporturilor dintre salariat și șeful său, o descriere a mobilierului și a utilajului sînt suficiente pentru a umple cinci sute de pagini. Nici nu este nevoie de mai mult, exceptînd cîteva meserii cu un mare volum de muncă, cu utilaje de mare gabarit. Un căpitan de vapor transoceanic are dreptul la opt sute de pagini, după nodurile pe care le înnoadă și după numărul cabinelor.

Pînă acum s-au scris romane despre profesiunile: șofer, frizer, medic, corăbier, macaragiu, cocotă, spălătoreasă, avocat, pictor, dulgher, compozitor, pește, diplomat, scriitor, filozof, sportiv etc.

Au rămas în afara atenției meseriile, unele bănoase: portar de instituție, acordor de piane, archebuzier, aurar de icoane, păsărar de circ, schimbător de viteze,

numărător de vagoane, corector de moravuri, fabricant de halva și futurolog.

Romanul Silviei Postalis este un început promițător. (Editura Prometeu, Berlin 1938.)

RICHARD HANN: *„Naum și Kapernaum"*. Roman — De notat că Naum și Kapernaum nu sînt nici francezi, nici englezi, nici norvegieni, nici malgași, nici evrei, nici români, nici cehi, nici arabi, nici sud-africani, nici australieni. Li s-au făcut (în roman, bineînțeles) măsurători, analize, teste, au fost descompuși în factori primi, au fost cercetați, au fost interogați. În cele din urmă, tot utilizîndu-i la probe și supunîndu-i pilei și cheii franceze, s-au uzat în așa măsură, încît cu greu îi mai poate cineva recunoaște. În capitolul de la sfîrșitul volumului I băgăm de seamă că romanul nu are eroi, că străzile s-au liniștit și că doar unele baruri mai sînt deschise, pentru întîrziați. Autorul ne liniștește mărturisindu-și propria lui părere de rău: ar fi vrut să scrie încă un volum — despre alte și alte întîmplări ale celor doi prieteni, dar, din cauza pierderii lor, renunță. „Totuși, Naum și Kapernaum, asemenea lui Bouvard și Pécuchet, trăiesc, există, se mișcă" — afirmă critica literară. „O fi, răspunde autorul — dar pe unde își pierd vremea, unde se ascund?" (Editura „Panamerican", Rio de Oro II 1950.)

PAUL RIGAUDON: *„Călătorie la București"* — Impresii de călătorie. — Surprinzător este faptul că în îndepărtatul oraș din Balcani, pe care l-a vizitat Rigaudon, marelui călător și om de cultură i-au fost prezentate — de către ghidul său zăpăcit, afectat de oficialități — nu instituțiile științifice, muzeele, personalitățile vieții literare și artistice, edificiile arhitecturale marcante, ci alte obiective. Astfel, în însemnările sale, Rigaudon n-a putut descrie decît aleea cu tei de lîngă fabrica de spirt, două pompe de aerisire de la depozitul de benzină din Băneasa, rondurile de flori de la cimitirul catolic, depozitul de sticle goale de lîngă

Colțea, colecția de telegrame-tip de la Poșta Centrală, fabrica de mărgele și paftale de la Chitila. Un călător neavizat ar fi conchis că în București nu există nici măcar o bibliotecă. Rigaudon și-a explicat însă situația și a lăsat lucrurile așa, ca să nu-și deranjeze cu nimic gazdele, întotdeauna îndatoritoare.

„Timpul șederii mele la București, destul de lung, aproape două luni — scrie Rigaudon —, aș fi vrut să fie mai spornic, mai bogat în cunoștințe și contacte științifice. Aș fi dorit să vizitez măcar Universitatea, Biblioteca Centrală. Ghidul meu, plăcutul și spiritualul domn Vasile Tănăsescu, pasionat colecționar de curiozități, m-a mai purtat în Șoseaua Crîngași, ca să vedem un aparat de radio franțuzesc și să bem vin de casă la un cizmar. Cea mai lungă vizită a durat patru ore — la grădina zoologică de la Băneasa, unde tocmai sosise un urangutan." (Editura „Fr. și Cr.", Paris 1958.)

DAVID ROGER-NAUTICUS: *„Manual pentru conducerea gospodăriei prospere"* (Editura „Frederic al II-lea", Königsberg 1902.)

MAURICE BINDER: *„Un prăvăliaș pe Everest"* — Aflat la 4600 m, într-o mică așezare pachistaneză, un prăvăliaș procură localnicilor fitile de lampă, sare, curele pentru morile de vînt, stambă și ziare vechi de cîteva luni. Cîștigul lui se realizează cu mare greutate. De altfel, prăvălia e o gheretă pe jumătate îngropată, afacerile precare abia se ridică la valoarea unei căruțe cu coviltir.

Problema care se pune este dacă în condițiile viitorului, cînd tehnica va evolua și comerțul se va servi de computere, prăvăliașul din Everest va izbuti să supraviețuiască. Va putea el constitui o excepție? Meritele lui, lupta timp de ani lungi și grei cu asprimea naturii, în această zonă nenorocită, binefacerile pe care le-a înlesnit, îl vor scuti de ruină și uitare? (Editura „Financial Repport", Londra 1960.)

MARIO GYMNOSPERMA: *„Epopeea farmacopeică"* — Cînd am aflat că s-a instaurat şi la noi dinastia, după ce a fost îndelung experimentată în landul dominat de Munţii Pădurea Neagră, n-am mai avut motiv să-mi ascund sentimentele monarhice, latente de la vîrstă fragedă, şi atunci am lăcrimat, şi-am strigat, şi-am ţopăit într-un picior în jurul mesei, în mîna dreaptă ridicînd triumfător un steag verde-portocaliu, confecţionat dintr-un ciorap. Fusesem crescut cu multă îngrijire, corect şi disciplinat, la şcoala înaltă a absolutismului. Afecţiunea delicată a mamei mă familiarizase încă de copil cu plesnetul rectilin peste bot, cu îngenuncherile succesive pe coji de nucă şi, în unele momente de compasiune pentru soarta mea de viitor soldat, cu trimiterile bruşte la podea, cînd ghemuirile abia pot să atenueze izbitura capului, să rărească stelele verzi scînteind între ochi. Prevederea înţeleaptă a tatălui îmi oferise, cu bunăvoinţă, mai multe prilejuri de a cerceta pe dinăuntru carcerele cu ciment pe jos, pe cele cu ferestre înguste, pe cele cu apă curgătoare pe ziduri şi cu gîndaci negri. La cincisprezece ani mă puteam considera un om deplin, consiliul familiei îngăduindu-mi să am părerile mele independente, monarhiste de bună seamă.

Lupta pentru acest ideal fusese grea şi îndelungată, dacă ar fi să considerăm numai că toţi cei cărora le împărtăşeam convingerile îmi deveneau ostili instantaneu, mă ironizau, căutau să mă scuipe în faţă, îmi ţineau (în cel mai fericit caz) lungi prelegeri cu citate. În afară de înţelepciunea părinţilor, nu puteam suporta nici o alta, astfel că-mi venea să scot pistolul ori de cîte ori venea vorba despre vreo idee constituită. Odată, explicînd unui prieten de ce este bine să avem pe lîngă un rege central şi alţii, în fiecare cartier suburbie, într-o ierarhie aurită ca un lanţ cu breloc, acesta a rîs ca un crocodil şi m-a trimis să studiez viaţa unui stup de albine. Ce idee neroadă!

Mai tîrziu, pentru opiniile mele elevate am intrat în conflict cu autorităţile. Era prin '25, conduceam o manifestaţie pentru dinastie, am ieşit din sala cinematografului Parole d'Honneur şi ne-am îndreptat spre monumentul regelui Sublimat al II-lea. Carabinierii

ne-au întîmpinat în colţul unde se află acum librăria cu păpuşi britanice a lui Saliform şi au tras în mulţime, fără somaţii şi fără ezitare. Atunci a căzut şi Conrad Deka, a cărui memorie o cinstesc astăzi toţi monarhiştii. M-au aruncat într-o camionetă şi m-au depus la spitalul de boli nervoase. Acolo opiniile mele au intrat în erecţie, împotrivindu-se celor ale unui înrăit radical republican, pe care la despărţire l-am ameninţat cu pumnul, promiţîndu-i că vom mai vorbi...

Grozav m-a bucurat biruinţa ! Aşadar, fiecare cartier are acum un rege, îmi spuneam ocolind masa, cu steagul fîlfîind triumfal. În cartierul Perhidrol l-au uns pe Cacodilat de Sodiu. Nicola Antipirin, Paraschiv Sirocol, Vladimir Avil, Pavel Agozol, Socrate Rivanol şi Mihail Carbaxin domnesc cu depline puteri în celelalte cartiere. Casele lor, unele imobile de tip vagon, cum este cazul celui al lui Antipirin, şi-au modificat intrările, făcîndu-se dintr-o dată mai impozante, au arborat drapele şi şi-au împodobit trotuarele cu gărzi în uniformă albastră, cu căciuli de iepure şi pompoane. Este uluitor cît de repede s-a făcut totul : în numai cîteva ore, oraşul s-a despovărat de anarhia democraţiei şi a păşit hotărît, mîndru, pe calea luminoasă, fericită şi maiestuoasă a monarhiei solemne, intrînd tumultuos într-o eră nouă. Priveşti străzile şi nu-ţi vine să crezi ochilor că fiecare casă este un palat regal ; sînt în oraş la această oră peste opt sute de regi cu reginele lor, cu mareşalii curţii (căci prin cartiere sînt inventariate multe curţi gospodăreşti, pe care regimul parlamentar de pînă ieri le lăsase pradă buruienilor), cu prinţi moştenitori şi frumoase doamne de onoare. În jurul reşedinţei lor s-au instalat dintr-o dată, într-o ordine pe care o poate asigura numai disciplina regală, blănăriile furnizorilor, bijutierii, reprezentanţele caselor de modă din Paris şi Amsterdam, cizmarii regali, plăpumarii regali, covrigarii regali, hingherii regali, cerşetorii regali, borfaşii regali.

S-au instalat firme noi pe străzi : uliţa Papugiilor se numeşte acum Bulevardul Maiestăţii-Sale ; grădiniţa de lîngă poştă — Marea Piaţă a Demnitarilor ; maidanul lui Straton — Parcul Gloriei. Ghirlande de foiţă, căţei de vînătoare, trăsuri aurite, tutun din India

şi biserici cu capele particulare pentru membrii familiilor domnitoare au sporit interesul decorativ al oraşului. Pe frontoanele caselor, ale gheretelor, pe portierele cupeurilor, teleguţelor şi şaretelor, pe plăcintele vîndute în piaţă, s-a aşezat în filigran stema diferiţilor regi. O statistică a stabilit că trei sferturi din locuitorii oraşului au obţinut dreptul să se numească începînd de ieri moştenitori, cu simpla obligaţie de a-şi face radiografia spre a li se evidenţia osul domnesc.

Au început jocurile şi petrecerile. Într-un vestibul cu fereastră la stradă se dansează, perechile se scaldă în lumina darnică a unei lămpi cu petrol, pe trotuarul locuinţei vecine, unde cîndva se afla o gheţărie, se organizează parăzi de neuitat. Unul dintre cele cinci tancuri ale oraşului accelerează printre teii înfloriţi. S-au adus şi cai frumos împodobiţi, în întreg oraşul se contează pe cavaleria regelui principal, de la care regii de cartier împrumută pentru cîteva ore armăsari superbi, pentru ca şi defilările lor să facă impresie, să copleşească pe privitori. În veranda de la etajul doi al casei geamgiului s-a organizat o mare expoziţie internaţională. Sînt înfăţişate acolo şipcile unui gard din trecut, o rîşniţă de cafea (de asemenea din trecut), o lumînare de seu din trecut, despre care se afirmă că a călăuzit pe regii secolului trecut pe potecile exilului. O femeie din trecut dă explicaţii competente.

Vizitele reciproce între regi nu mai contenesc. Aseară a fost pe la noi, în misiune de curtoazie, strălucitul Cloroform al III-lea cu suita sa, pe biciclete. Însoţiţi de trei-patru mareşali, alţii călătoresc chiar prin mahalalele vecine, la alţi regi, unde ţin discursuri, dau şi primesc mese. Am mîncat eu însumi o fasole bătută cu ceapă prăjită, la unul Bromural Neînfricatul, formidabilă, cu murături atunci scoase din putină, cu puţin cimbru şi cu un damf îmbucurător de usturoi. Am plîns de plăcerea pe care mi-au oferit-o darurile regalităţii, clipele împlinirilor. Am glumit cu regina şi am dat şah la rege de două ori. Nicola Antipirin m-a primit şi el cu mare pompă. I-am sărutat mîna, m-a ridicat de jos şi mi-a prins pe piept o decoraţie pe care scria „Merite“, obligîndu-mă la mărturisiri auguste. După

aceea mi-a îngăduit să asist, de pe balconul casei lui, la lupta regală dintre doi cocoşi, în curtea de-alături, prilej de a culege adînci observaţii privind capriciile destinului faţă de cei mici şi neştiutori. Interesant de notat este faptul că maiestatea-sa îşi scaldă copilul, sîmbătă seara, într-o copaie de tinichea, ceea ce ar trebui să fie reţinut ca exemplu de modestie.

De mai multă vreme, în urma uneltirilor republicane, anarhice şi socialiste, robinetul de la bucătăria noastră nu mai funcţiona. Dădea pe ţeavă fum gros, iar pe coş stropea cu apă fierbinte. Am cerut audienţă la maiestatea-sa Matei Gomenol I. M-a primit cu simpatie, mi-a îngăduit, ca orice monarh modern, să iau loc la masa lui de lucru, pe un taburet. I-am expus situaţia. M-a înţeles de la primele cuvinte. A chemat pe înaltul şambelan, pe cîţiva sfetnici şi s-au sfătuit. A doua zi, cu o precizie suverană, gărzile regale au arestat pe toţi republicanii din cartier. Ne-am simţit cu toţii, nu numai noi, cei din imobilul cu robinetul defect, dar şi cei din alte clădiri, satisfăcuţi în drepturile noastre.

N-am primit, deşi nu pot spune că n-am fost solicitat, nici o slujbă la palat sau, mai bine zis, la palate. Alţii au făcut-o. Un vecin al meu s-a angajat portar la blocul de pe Bulevardul Tăbăcarilor, un altul, venetic de altfel, a acceptat înalta funcţie de trîmbiţaş regal pe un acoperiş, cu drept de a cînta în orele libere pentru propria-i plăcere. În ce mă priveşte, vreau să rămîn încă vreo două-trei luni un idealist. Pentru aceasta, singura obligaţie care îmi revine e să scriu ode la adresa regilor noştri cei mai de seamă. Pentru ode însă am avut nevoie de fapte de arme. Prilejul de a le trăi şi cînta nu mi-a lipsit : monarhia fără conflicte, fără momente supreme, fără eroism şi marşuri cu alămuri e de neconceput. Au început curînd războaie, poate cele mai spectaculoase din cîte a cunoscut istoria pînă acum.

Francisc Pentalong a declarat război lui Analcid al III-lea ; Pîrvu Sulfatiazol lui Sulfamid Bretonul ; Perhidrol lui Eleudron al V-lea ; Andrei de Precipitat lui Rudolf de Gaiacol. Şi aşa mai departe. Luptele s-au dat în general cu generali, dar şi cu arme albe : tingiri, polonice, ceainice, oale de noapte cu mîner ; unii au

folosit ca piese de ofensivă ferăstrăul, furculiţa, cangea de pescuit, funia de rufe, aruncînd spaima în adversar. S-au înregistrat atacuri din balcoane, breşe în magazii, asalturi pe scări şi salturi în golul lor, lifturile fiind defecte. S-au aruncat în aer maşini de gătit, burghie şi capre de lemne, coteţe de porumbei, motorete, patine. S-au dat la timp comunicate de pe cîmpurile de luptă — din grădini sau de pe culoarele de acces spre băi şi bucătării ; puţin cam strigat — din chicinete şi luminatoare. Unul din regi a spart un sifon în capul comandantului de oşti al unei armate, refugiat într-un beci, altul a folosit cu succes furtunul cu apă la dezarmarea unei gospodine ce se pretindea avangarda unei coloane de blindate. O pagină cu adevărat eroică s-a scris în mansarda de la 46 bis, unde o altă femeie, o cucoanăerou, a prins în uşă pe Vitamin cel Tînăr, zdrobindu-i cu maşina de tocat gleznele şi încheietura mîinii. Cîţiva copii au rezistat pînă la ultimul, înarmaţi numai cu căni de tablă, date din mînă în mînă, cu care aruncau în duşman apă fiartă, apărînd eroic o săliţă în care se afla bustul de ghips al regelui şi părintelui lor. Supuşii altui rege, pe altă stradă, în alte case, s-ar fi apărat de atacatori cu şuruburile şi angrenajele unei limuzine scoase din circulaţie, aparţinînd unui avocat : atacatorii au părăsit repede cîmpul de bătaie, cu piesele prin buzunare, în timp ce reporterii de război au relatat că agresorii manifestau o mare bucurie pentru trofeele obţinute : aragazele cu patru focuri, ulcelele de pămînt frumos pictate de artiştii populari de pe domeniile regale, pernele şi bătătoarele de covoare, preşurile din cîrpe care, trase energic de sub picioare, produseseră efecte bulversante.

Putea-voi să cînt (îmi repetam) toate aceste minunate fapte de bravură, înaintarea temerară a lui Rivanol dincolo de chioşcul cu răcoritoare, pînă în curtea atelierului de tinichigerie, sau acea fantastică, uluitoare învăluire a lui Nicolai Urodonal, cu toată oastea sa, în clădirea la roşu a filialei Băncii de credit... căderea Şefului Marelui Stat Major în varniţă, şi memorabilele cuvinte pe care le-a rostit atunci, pentru a fi trecute

în cronică: „Alelei, fraţilor, daţi-mi o mînă de ajutor, ei, drăcia dracului!“?

Cu mici neclarităţi, războaiele s-au încheiat fără învingători şi fără învinşi, ca toate războaiele. Trofeele au fost multe şi numai la vederea lor te cutremuri din toată fiinţa. În faţa casei mele, de pildă, zăceau la pămînt sticle goale de bere, un bideu, o cuvertură cu trandafiri, o găleată, două scăriţe de coteţ, un glob pămîntesc, o pereche de tablouri. În alte cartiere s-au văzut portjartiere, pantofi de lac, tablouri cu ţigănci, lămîiţă artificială de la nunţi, un pătuţ de copil, un patefon cu pîlnie, două şiruri de dantelă, un porumbar pentru voiajori şi un cărucior pentru paralitici.

I-am citit lui Pantovit Păsărarul, căruia m-am ataşat în campania împotriva Antispasticilor — neam războinic şi veninos de pe Strada Mare — primele mele încercări de odă. Nu a ridicat ochii de la treburile lui înalte (cosea un magnific ham, pentru că spera să-şi cumpere un cal în locul catîrului ce-i căzuse jertfă în bătălii), dar, ascultînd încheierea versurilor despre întreprinderile lui eroice, n-a întîrziat să scape jos o lacrimă sunătoare, pe care m-a îndemnat s-o consider moneda de aur a bucuriei domneşti. Am cules-o simbolic, printr-o reverenţă, rămînîndu-i etern recunoscător.

Pacea şi regalitatea au adus, în zilele următoare, momente fericite, măreţe. Mi-am construit sub soarele binefăcător al mărinimiei maiestăţii-sale un şopron cu giruetă pe acoperiş, un scaun de bucătărie şi o jardinieră, în sfîrşit, un acvariu cu trei peşti coloraţi. Am un asparagus splendid, pe care îl ud dimineaţa şi seara, cu grijă de părinte. Din odele plătite de casa regală, mai ales după proclamarea imperiului, mi-am făcut o cămaşă cadrilată de toată frumuseţea, pe care o port la recepţii, ca să dau prilejul doamnelor de onoare să o admire, iar eu să le vorbesc despre zilele de încordare şi neostoit elan ale trecutului apropiat.

Visez să pun capăt desfrîului pe care mi l-a adus o viaţă cam prea uşuratică, să economisesc bani şi să-mi procur cu vremea o bicicletă de ocazie. Plimbările prin vecinătăţi, la pădure, îmi vor face bine, îmi vor stimula

inspirația, voi putea scrie în anii care mi-au mai rămas, cu buna milostenie a bunului meu domn, regele Pantovit Păsărarul, marea epopee a neamului nostru. Odată încheiată această misiune de seamă, mă voi împăca ușor cu gîndul că va trebui să-mi dau și eu obștescul sfîrșit — fie liniștit, în patul meu cu baldachin, fie doborît bărbătește de briceag, așa cum au terminat toți bravii mei strămoși. (Editura „Hoechst", Bamberg 1942.)

UGO AGRICOLA : *„Povestirile ciclice"* — Povestirea întîia este continuată de a cincea, cea de-a doua de a șaptea, cea de-a treia de a unsprezecea, și așa mai departe. Fără să fie un roman, cartea are o unitate de organizare în spațiu datorită tocmai așezării atente, amănunțite a temelor, care merge pînă la simetrii de capitole, de paragrafe, de fraze. Simetria frazei este realizată cu ajutorul oglinzii. „Ugo Agricola — scrie Prado Marlo — ne sugerează posibilitatea confecționării unor cărți după schemele mașinilor electronice, adică armonioasă, arhitecturală, funcțională.)

DAVID EICHORN : *„Despre îmbrăcăminte"* — Autorul, un ilustru croitor vienez, pledează pentru utilizarea mai intensă a sentimentului în arta vestimentară. Haina nu este numai un mijloc. Punem prea puțină afecțiune în hainele noastre. Din prejudecăți grosolane, nu mai îmbrăcăm rochia ce ne-a oferit fericirea cîndva, la o serată, sacoul în care am călătorit într-o dimineață alături de o femeie frumoasă. Așa cum nu ne mai atașăm de nimic, părăsim prea ușor și prea repede o haină pentru o nouă-venită. Priviți de sus, părem niște actori medievali jucînd o singură seară în mantia împrumutată de seniorul care i-a invitat. Unii, în copilărie au trăit greu ; se îmbracă îndată ce au mijloace cu tot ce este mai frapant, mai scump. Își dau seama cum încearcă să se ascundă de noi, cum se ascund, astfel că în cele din urmă nu-i mai aflăm niciodată ? Lumea este alcătuită astăzi din haine care circulă singure de colo-colo, ele ne salută și ne plictisesc cu opi-

niile lor inepte. Uneori, printre boarfe descoperim cîte o ființă. Rar.

Mentalitatea unui prieten : să apară în lume elegant, întotdeauna „șic". Și-a pierdut personalitatea acordînd drepturi nelimitate hainelor. Odinioară, în bluză — era el. Acum mă aflu cu o haină în față, iar el îmi vorbește de nicăieri.

Cartea conține o mie de alte observații. (Editura „Sempre", Viena 1960.)

CONRAD DAHN : *„Raporturile absolute* — Sînt imposibil de realizat. (Editura „Ra", Cairo 1962.)

MYRON FLEMING : *„Dublul deceniu al familiei umbeliferelor"*. Roman — Evoluția a trei generații de artiști — prima reprezentînd idealurile dinainte de primul război mondial, cea de-a doua pe cele dintre cele două războaie mondiale, cea de-a treia, generația actuală, înainte de al treilea război mondial și așa mai departe. Permanentă rămîne preocuparea artistică, principala forță care iese învingătoare din conflagrații, deși slăbită, cu ciobituri și lipsuri, cu proiecte rănite și realizări provizorii. Cea mai importantă parte a romanului este aceea care înfățișează programe din ultimele două decenii — de unde și titlul cărții. (Editura „Ruggero-Gravin", Paris 1960.)

BEN SAVONA : *„Libidologia"* — („Editions scientifiques de Paris", Sorbona, 1960.)

DORIAN BARKUKIS : *„Cum am inventat subterfugiul și corespondența"* (Editura „Saprofitt și fiii", Atena 1928.)

NICOLAS FONTANA : *„Explicații"* — O carte de comentarii răbdătoare pe marginea unor opere literare valoroase, adresată cititorilor nedeprinși cu arta.

Nicolas Fontana își asumă sarcina de a explica, la un nivel mediu, cîteva din operele moderne care se înfățișează publicului drept „echivoce, aproximative, obscure", insistînd, uneori într-un mod exagerat didactic, asupra semnelor cuprinse în text, căutînd să scoată la lumină „demonstrația strînsă și rigoarea logică" a operelor analizate. „Nu pretind nimic mai mult de la aceste explicații decît să funcționeze asemenea cuvîntului introductiv din programele de săli" — scrie autorul.

Pentru a ne da seama cu ce se ocupă Nicolas Fontana în cartea sa, reproduc una dintre explicațiile sale la proza *Eu, cocoșul* de Fernando Panaitescu, inclusă în acest volum la pag. 214.

„Din capul locului, cititorul trebuie să înțeleagă din titlu că eroul narațiunii (care nu e potrivit să fie nici o clipă identificat cu povestitorul, acesta deținînd un post de contabil la un mare magazin, iar în arborele său genealogic neaflîndu-se nici o ascendență avicolă), se pune în situația unui cocoș față de femela favorită (se presupune a fi o găină, deși nu o găină veritabilă). Ce este un cocoș? De bună seamă, un cocoș este o ființă mîndră, atotștiutoare, omnipotentă. Natura a chibzuit cînd i-a sporit penajul și i l-a colorat violent. După cum se știe, capacitatea lui de a se mîndri este practic inepuizabilă, ca și aceea de a-și exercita virilitatea fără discriminări de rasă sau de apartenență domestică. Ca să nu se ivească confuzii, autorul a întărit ideea prin acel motto așezat în fruntea povestirii.

Acum, odată lămurită ideea, ce face mai departe acest erou? Firește, se laudă, ca orice mascul înfierbîntat. Nu trîmbițează cu ochii închiși, nu se împintenează — asta s-ar numi naturalism — în schimb își etalează forța, forța fiind cel mai evident atribut al bărbăției. Ce rațiuni îl îndeamnă la aceasta? (Pentru că nu se poate concepe o povestire din care să lipsească raportul strict de cauzalitate, explicația logică a fiecărei acțiuni, în general și în parte, rolul mișcării epice în luminarea conștiinței cititorului). Rațiunea principală este aceea, determinată de natură din capul locului, de a cuceri femela. Autorul nu vrea să creadă nici o clipă că, în-

tocmai cocoşului, un bărbat serios îşi poate pierde mintea în asemenea măsură încît să facă gesturi necugetate, cu toate că s-au văzut cazuri cînd bărbaţi cu funcţii sau, dimpotrivă, fără nici o ocupaţie (ultimii trăind numai în pagini de roman) şi-au curmat şirul zilelor pentru o femeie. Dar acestea sînt excepţii... El optează, aşadar, pentru o soluţie mult mai nevinovată şi (fireşte) mai firească, la îndemîna fiecăruia, cu alte cuvinte mai confortabilă : minte. Şi minte frumos. Dacă bunul cititor a iubit vreodată şi binevoieşte să fie pentru o clipă sincer, îşi va aminti că, strîngînd în braţe pe aleasa inimii, i-a şoptit negreşit, măcar o dată, perfect stăpîn pe posibilităţile sale, că e gata să-i ofere pe loc, dacă nu luna şi stelele de pe cer, măcar un apartament cu balcon sau un automobil, cînd se vor căsători. Ştiind că şi minciuna cea mai frumoasă rămîne tot minciună, autorul, care nu vrea să-i scape nici un prilej de a trage semnalul de alarmă asupra falselor situaţii cărora le cădem victime uneori, s-a gîndit să inventarieze principalele mistificări ale îndrăgostitului ce urmăreşte să obţină liberul consimţămînt al femeii. E dificilă depistarea lor în textul analizat ? Nici vorbă. Să-l parcurgem împreună, fără ca descoperirea lor să oblige şi la recunoaşterea faptului că multe dintre minciunile înşirate ne-au fost nouă înşine de folos, cîndva : 1. Cea mai invederată este lauda că el poate comanda demiurgic elementele naturii, cunoscînd temeinic toate secretele ei, din experienţă („după succese personale şi derute chinuitoare..."). Acestea îi dau dreptul, consideră el, să cheme „la judecată lucidă lucrurile şi oamenii". 2. Convingerea că poate să convoace, cu atît mai mult, iubita personală la judecată, să o atragă la înţelegerile sale (care nu pot fi decît ca o „reţea de beteală şi parfumuri"), bărbatul fiind cel care pretinde că deţine în exclusivitate adevărul, în timp ce realitatea e alta : femeia nu e nici măcar curioasă să ştie ce e în capul lui : ocupată cu ciugulitul, n-are timp să urmărească discursurile bărbatului cocoş. Autorul înregistrează corect situaţia şi, pentru a-l salva, îşi îndeamnă eroul să-şi închipuie că are puterea de a pune capăt tentaţiilor femeii iubite, adică 3. „serile gălăgioase, plăcerea de a goni cu automobilul, iureşul prie-

tenilor de o zi, propunerile cu schimbul de locuință, povestea cu salariul, cu trapezul, cu șamponul, cu cheia..." Ca orice om deplin stăpîn pe mijloacele sale, eroul simte nevoia să repete cît este el „de rafinat în pedagogia dragostei..." 4. Nu numai natura îi este supusă, dar și oamenii, și, ca atare, eroul mînuiește pe demnii săi semeni ca pe niște marionete: „voi pune să stea mai multe persoane pe-aproape..." și le creează raporturi cerute strict de intențiile sale amoroase, chiar și un conflict (cel cu furgoneta). 5. Ca să fie subliniate efortul, sacrificiile pe care e dispus să le facă, eroul va menționa că nu este lipsit de griji și de anume obligații (nefericita de Fifi cu puștiul...), la care însă, vezi bine, știe să renunțe... 6. Călătoria reprezintă pentru orice femeie unul dintre cele două-trei scopuri supreme ale vieții; este necesar ca eroul să declare imediat, dacă nu poate evita momentul, că o va purta prin lume. Unde? Evident, la Paris — pentru cumpărături, pentru spectacolul fascinant al străzii, pentru măreția Luvrului, pentru vestigiile unui trecut formidabil. 7. Un accident: el este necesar ca să demonstreze că, din moment ce eroul este capabil să regizeze un accident cu toate cele necesare, îi este cu atît mai la îndemînă să prevină orice neajunsuri și pericole ce s-ar ivi în viața lor împreunată. Care femeie, tulburată etern de amenințarea morții, rămîne de neclintit la asemenea promisiuni și asigurări? 8. Urmează un moment, cel de la Sinaia, cînd eroul șovăie un minut simțind că a promis cam prea mult, la urma urmei le-ar face întocmai pe toate, dar el cu ce se alege, ce *iese* din asta? Ar vrea să retracteze, măcar accidentul, dar pentru că iubește continuă să mintă. 9. Revenirea pe traseul obișnuit al autobuzului (undeva joacă un film de Kramer, fapt perfect autentic) nu trebuie să descurajeze transporturile iubitei, astfel că eroul concede să aducă unele ameliorări cartierului în care se afundă împreună, și le aduce cu folos, aceasta se poate constata imediat după faptul că femeia personală cedează, poate și datorită oboselii călătoriei de mai înainte. 10. Eroul este foarte grăbit să-și savureze victoria: sufocat de orgoliu, lui îi place să audă cum femeia, contaminată, începe să-i folosească

ideile, comparațiile, limbajul, deși nimeni nu poate ști cum stau în realitate lucrurile. O recompensă : o nouă călătorie, de această dată la Florența. (Ah, Italia, cu soarele ei fierbinte, cu nopțile misterioase !) 11. Deplin stăpîn (unde ? în casa proprie a iubitei, cu alte cuvinte pe terenul adversarului), eroul va asculta neapărat Bach. De ce Bach ? Pentru că Bach este compozitorul virilității, al abstracției, al geometriei, spre deosebire de Chopin, Verdi sau Rahmaninov, aparținînd exclusiv femeilor. Femeia, total învinsă, vorbește din nou cu cuvintele eroului, ceva mai confuz însă, așa cum se cuvine unei găini. (A se observa că ea a cedat cu mult înainte de a ceda propriu-zis.) 12. Întrucîtva conștient de cantitatea cam mare de vorbărie (lauda are trebuință întotdeauna de multe cuvinte, în afară de cazul cînd este adresată unui bărbat, atunci rezumîndu-se de regulă la un singur cuvînt : genialul), eroul face teoria imposibilității comunicării — se poartă ! — încercînd să sugereze, chipurile, că preferă să tacă, lucru de nerealizat în asemenea situații. 13. Iluzia unui timp etern prezent, expusă imediat, e și ea o minciună, fiecare dintre participanții la un cuplu de dragoste posedînd deopotrivă un trecut, un prezent și un viitor (luminos). 14. Una dintre cele mai eficiente metode de cucerire sînt bijuteriile. E suficient ca eroul să le numească pentru ca iubita să saliveze abundent. 15. Cu actul nu se încheie, nici vorbă, cucerirea (tîrguiala). Eroul perseverează, el nu suportă nici o clipă ideea că în îmbrățișare ar fi putut ceda și el cu ceva. De aceea scuză eșecul parțial, oboseala, deruta, înfiripînd povestea cu căutarea ei, sînt mulți ani de-atunci — nu știe : ea era aceea, nu era ea ? Jocuri ! Cum să o fi căutat pe ea, care e din Rîmnicu-Vîlcea și a terminat liceul de cîțiva ani, printre fetele de la Biblioteca centrală, imediat după război ? În schimb, imaginea cu vaporul scufundat, în șirul de viziuni învăluitoare, e realmente reușită. 16. Știi cine sînt eu ? — întrebare cît se poate de legitimă. 17. Deși robust și viril, cum s-a dovedit, eroul se asigură și prin centura de siguranță în cazul unei eventuale dispariții a prețioasei sale ființe. Gogorița perisabilității omului este bună

producătoare de fiori. Femeia nu poate suporta şi e în stare să se prindă de grumazul iubitului cu ambele mîini. Dar dumnealui a fost, iată, abil şi precaut şi în această eventualitate: a luat toate măsurile să surmonteze veacul prin scrierile sale, confecţionate din materialul cel mai rezistent, şi i se cuvin acum toată lauda şi mărirea. E atît de superb, de formidabil, încît nu mai încearcă nici o curiozitate. E blazat, dar nu ca un oarecare, el e Marele Blazat. Ce noutate îl mai poate tulbura? 18. Eroul nu mai are motive să tresară, să fie îngrijorat, sentimentele lui plutesc la înălţimea norilor Cyrus. E mare! De aceea se rezumă să constate: aducerea pe lume a unui copil e, printre altele, o invenţie ce-i este oricînd accesibilă.

De ce a ales autorul acest fapt banal — naşterea unui copil — şi l-a lipit în finalul povestirii? Pentru a evidenţia, pe neprevăzute şi din imprudenţa eroului său (care pălăvrăgeşte după cum a învăţat), meritele umile ale femeii — cele mai fireşti, cele mai emoţionante. Numai faţă de un asemenea act natural, simplu şi comun, laudele de sine ale eroului, întreg eşafodajul său de scamatorii se prăbuşeşte dintr-o dată.

De ce a înfăţişat Nicolas Fontana aceste explicaţii? Pentru a atrage atenţia cititorului superficial că faptele prozei corespund întru totul realităţii, că au logică şi se desfăşoară conform rigorilor ei. Ce a mai vrut el să ne arate? El a vrut să ne arate că semnificaţiile povestirii *Eu, cocoşul* sînt dispuse matematic în pagină, sînt conduse cu luciditate spre efectul satiric şi umorul dorit. Ce înseamnă aceasta? Aceasta înseamnă că cititorul, fie din lipsă de atenţie (cîte alte treburi are el pe cap!), fie din alte pricini, nu reţine dintr-o lucrare nici un sfert din sensurile de altfel evidente, tot astfel cum, împăunîndu-se cu puterea şi bărbăţia lui, nu-şi dă seama că poate fi uneori ridicol, ca eroul povestirii parcurse — despre care nu ar mai fi de adăugat decît că e perfect real, deosebit de simpatic şi, în fond, de o bună credinţă dezarmantă. Literatura, cum bine zici, dragă nene Vişane, este chemată să surprindă realitatea în toată delicata ei ţesătură de intenţii şi semnificaţii.

În concluzie: Nu întotdeauna scriitorul trebuie făcut de două parale și tras de urechi. (Editura „Prometeu și fiii", Magdeburg, 1963.)

JOHN OBB: *„Nu locuiți sub scări"* — În vremea noastră de reglementări minuțioase, prescripțiile care încep cu NU se înmulțesc mai rapid decît accidentele de circulație și decît cazurile de icter. „Nu rupeți flori", „nu călătoriți pe vagoane", „nu vă aplecați în afară", „nu mîncați gras", „nu vă înălțați la cer", „nu fumați", „nu dormiți" — au devenit chemări îmbietoare cărora trebuie să le dăm ascultare. Cu trecerea timpului vom fi, nu peste mulți ani, condamnați la un imobilism total. Universul nostru se transformă treptat într-o realitate negativă. Cînd, într-o vizită ni se vor oferi paharul cu apă și cafeaua, vom prefera a ne reține pentru a nu contraveni cine știe cărei instrucțiuni. Viața se va desfășura după această schemă de biografie: „Y. nu s-a născut în 1928. N-a copilărit la... N-a fost elev bun. N-a fost elev rău. Nu a făcut armata, nu s-a căsătorit, copiii nu i-au aparținut, n-a fost un funcționar conștiincios. N-a ieșit la pensie. N-a fost bolnav. Nu i-a fost fatală congestia pulmonară. N-a murit. Nu a rămas în amintirea prietenilor drept un om cald și plin de surprize."

Nu locuiți sub scări e o carte ce te îndeamnă la afirmații. (Editura „Ribbe-Griblet", Lyon 1930.)

GEORGE PRETORIAN: *„Nu"* — Din păcate, cartea de eseuri a lui Pretorian, cu toate calitățile ei, pastișează volumul lui Eugen Ionescu, apărut la București înainte de război. Autorul, ca de altfel și alții, profită de faptul că ilustrul patron al teatrului absurd nu întreține corespondență cu confrații, astfel că îi smulge titlul cărții și destule idei, cu speranța că nimeni nu va protesta. „Ei bine — scrie Camilian Drăguț, care a observat această necurată afacere —, ei bine, nu!"

NICOLAI PINTOR: *„Inventar de calități"* — „Pretutindeni se pretinde o calificare profesională înaltă. Un examen, din timp în timp, al calităților proprii este necesar. Mă întreb acum, cu obiectivitate, *ce știu să fac?* Dar nu oricum; ce știu să fac *foarte bine?* Însemn în această carte, sincer îndemînările și specialitățile mele."

Acesta este pretextul cărții lui Pintor. În cele două sute cincizeci de pagini ale volumului sînt notate aspecte foarte semnificative privind pregătirea nu numai a autorului, eroul acestei epici ciudate, dar și a celor din generația lui:

„Știu bine să citesc un manual. Îl iau metodic în mînă, rețin ideile principale, le analizez; rețin ideile secundare, le organizez; mă bucur de logica, de frumusețea frazei și de expresivitatea expunerii; tresar la comparații reușite și la unele raționamente; în special apreciez căderile de frază, cele vijelioase, către concluzii; iubesc adevărurile.

Știu să pictez: din îndemînarea mîinii mele a ieșit ieri un tablou pe care îl cred superior oricărei lucrări de Magritte; sensibilitatea mea e de o ascuțime uluitoare; tușele sînt inspirate, de o mare vigoare; culoarea are la mine o funcție extrem de exactă, definitorie, mai ales în ce privește nuanța; departe de a fi un abstract, culoarea o folosesc pentru a cuprinde esențe intraductibile în alt limbaj; gîndesc limpede.

Știu să iubesc: o știință pe care nu-mi aduc aminte cînd și unde am dobîndit-o conduce cuvîntul, ca și mîna, către mîngîieri de o rară finețe; rafinamentul meu constă în alternări savante, întotdeauna însă spontane, de o bărbătească intoleranță; știu să comunic printr-o strîngere de mînă o fierbinte și categorică intenție; nu ezit să violentez simțurile, să deschid apetențe foarte josnice, dîndu-le patina suavității și sentimentul inevitabilului; conversația mea, înainte și după apropierile pătimașe, este extrem de agreabilă; niciodată nu mă grăbesc, sugerînd în totul ritmurile interioare ale veșniciei; știu să mă port de o discreție seniorială cu femeia care mă iubește, întîrziindu-mi ființa

în viața ei cu o eleganță și bunăvoință niciodată diminuate ; știu să scriu poezie și să cînt dulce.

Știu să lupt — cu loialitate, hotărît și neînfricat ; nu port spadă, dar brațul îmi este sigur și lovitura grea ; în împrejurări dificile, am rămas neclintit în fața loviturilor celor mai înverșunați rivali ; știu să atac rapid, dar știu să mă apăr ; dovedesc o perseverență fantastică în a urmări scopul, lovitura decisivă — pe aceasta o pregătesc extrem de minuțios în viața de toate zilele —, înfrunt cele mai descurajante adversități ; nu deznădăjduiesc și nu plîng ; visez adesea, albastru, în relief, îndeosebi animale.

Știu să mă joc : împletirea degetelor o realizez într-o sută de variante ; cu creionul fac adevărate minuni din combinarea cifrelor, a pătrățelelor, a coordonatelor majore, chestia cu formarea a trei casete din douăsprezece bețe de chibrit o dau gata cît bați din palme ; știu bridge, banca face și desface, ruletă, capota și generalul, la cartofi, table, popice, golf, patinaj viteză și slalom funcționăresc ; cacialmalele mele sînt adevărate lovituri de teatru ; trag bine la semn, fac sărituri cu calul și fără ; sînt teribil la «unde-i forfecuța, la vecinița», și mare maestru la acrobațiile aeronautice ; țin echilibrul unei bare de lemn pe bărbie, urc scări neproptite, rămîn suspendat de plafon, ținîndu-mă răsturnat numai în palme, ca musca ; scot două dopuri dintr-o singură sticlă și petele de pe haine.

Știu să vorbesc : sînt un mare orator — o spun fără modestie, convins că atîția pot mărturisi marile mele talente în materie ; posed un sistem propriu de argumentare, ce, în măsura în care este convingător, se înfățișează auzului ca un șirag de nestemate, adesea năravașe, adesea somnolente ; storc lacrimi și bărbaților. Mă bîlbîi cînd am de-a face cu un copil.

Știu să dansez și să descopăr în realitatea înconjurătoare legi fizice și morale noi, analizez cu mare perspicacitate, clasific și sistematizez ; știu să ajung la sinteze pe care mintea omenească le obține o dată la mulți ani ; am un mare și nesecat izvor de idei tehnice, invențiile mele aplicîndu-se nu numai în știință, dar și în arta filmului sau horticultură ; știu să număr pînă

la cifre astronomice, descurajînd mașini cibernetice cu renume ; știu să reproduc din memorie simfonii și oratorii, cu dedicațiile originale, toate tabelele de logaritmi, putînd în același timp să servesc oricui și în orice împrejurare cifrele distanțelor dintre planete, volumul exporturilor, procentul natalității, numărul atomilor din toate elementele cunoscute, principiile funcționării organelor vitale ; legea formării hematiilor o cunosc pe de rost ; știu să obțin coloranți noi din gaz metan și frunze de salcîm, și efecte neașteptate acustice și luminoase ; pentru mine a dirija programe cromozomice e o glumă. Știu să conduc luna la culcușul ei, spre dimineață.

Știu să produc sisteme de guvernare optime pentru condițiile oricărei țări — muntoase sau mlăștinoase, cu o istorie în spate sau numai cu vulcani în erupție — să organizez partide și asociații, să statornicesc dreptatea socială și repartiția după nevoi, să obțin o mare productivitate în cooperative și o adevărată fîntînă de bunuri spirituale în Academie ; dacă mi se lasă timp la dispoziție, pot crea condițiile pentru ca în viitorii ani războaiele să fie pe veci desființate ; știu să asigur fericirea unor colectivități de oameni ce nu depășesc o sută de mii de locuitori și năzuiesc să ating cifre și mai mari ; știu să multiplic bogățiile naturale ale țării, știu să instaurez în lume marile învățături ale religiilor de pretutindeni ; știu să separ binele de rău. Binele rămîne să fie utilizat numai în scopuri pașnice.

Dar nu știu să ies din apartament : nevastă-mea a plecat de trei ore, m-a închis în casă, altă ieșire apartamentul nostru nu are, pe fereastră nu cred că se poate sări, căci locuim la etajul zece. (Editura „Pleonasme și Zone", Atena 1965.)

FERUCCIO SERAFINI : *„Lupta femeii cu roata dințată"* — „Dramatică, sîngeroasă, mereu neprevăzută și niciodată încheiată este lupta femeii cu roata dințată. Autorul, printr-o măiestrie inegalabilă, printr-o bună știință a distribuirii efectelor, ne poartă în chiar locul încleștatei lupte, astfel că simțim aievea gî-

fîitul oribil al femeii, scrîşnetul roţii dinţate, toată acea atmosferă de transpiraţie şi ulei ce alcătuieşte nu numai o mare scenă plastică, ci chiar un simbol al condiţiei femeii în angrenajul tehnologiei de mare randament. Cititorului îi sînt îngăduite însă şi unele momente de răgaz, de meditaţie, cînd roata dinţată este oprită, spre a fi revizuită şi gresată de către aceeaşi femeie, care — ne asigură autorul — are calificarea necesară spre a face o treabă bună, de garanţie, precum şi sentimente delicate pentru utilajul de care şi-a legat destinul.“ (Editura „La Stampa“, Milano 1939.)

LIVIO CID—CAUSTICUS: *„Oraşul ruinelor“*. Roman — Henri Maginot, merceolog, patronul unei onorabile familii, consideră că simpla declaraţie privind pasiunea pentru trecutul istoric, fără urmări practice doveditoare, este demagogie curată. El îşi hotărăşte familia să-l urmeze în oraşul natal, unde se mai păstrează numeroase ruine ale vechii cetăţi. Opoziţia soţiei, care nu citise pe Volney, este violent sancţionată. Renunţă cu toţii la confortul capitalei şi se instalează în localitatea în care, pe lîngă zidurile arse şi oarbe, îşi închegează o casă acoperită cu stuf. Romanul înfăţişează traiul demn al familiei Maginot: tatăl se angajează paznic principal, cu obligaţia de a stîrpi şobolanii de prin hrubele umede ale palatului seniorial, soţia îşi găseşte de lucru spălînd în lighean resturile arhitecturii de altădată. Cel mai mare dintre băieţi, inginer hidrolog, ocupă postul de referent al ogivelor, acceptînd şi responsabilitatea lespezilor pe care şi-a săpat istoria curgerile. Ceva mai norocos, cel de-al doilea fiu, tehnician textilist, ia în primire funcţia de urbanist principal, lui atribuindu-i-se şi bălăriile ce inundă uliţele şi ungherele umbroase, precum şi partea iconografică, deocamdată dispărută. Fiind persoane intreprinzătoare, treburile merg bine, familia prosperă.

Un singur neajuns: tatăl se îmbolnăveşte de paseism decompensat şi este supus unui tratament sever, hrănindu-se numai cu amintiri. (Editura „Fraţii Lux“, Avignon 1952.)

SIEGFRIED CONYA: *„Paleografie"* — Printre altele, autorului i s-a prezentat un document de o mare frumusețe: este vorba de scrisoarea unui meșter zugrav al bisericii, în care acesta pretinde preotului să-i achite lucrările excepționale de restaurare a frescei principale. „Am călăfătuit foarte corect corabia lui Noe — scrie zugravul —, că ajunsese ca vai de lume și intra pînă la urmă la apă, avînd găuri în mai multe locuri, am îmbrăcat trupul firav al lui Iona cu haine scumpe, ca să nu-l mai rîdă lumea, iar chitul să-l respecte. Ambele lucrări: cinci franci. Am umplut cu pești două dintre mările sfinte, pomii de pe mal i-am încărcat cu fructe. Cerul l-am umplut cu stele, lună și soare: doi franci." Etc. Documentul era emoționant.

J. I. NOCRIN: *„Jurnalul de creație la «Cheile bucătăriei»"* — Ca romancier, așez în primele pagini ale cărții mele un erou. El declară că, deși sărac, aspiră să devină cel puțin șef de birou. Pentru aceasta studiază cu seriozitate, își desăvîrșește politețea. Piedici întîmpină numeroase. Atunci pun, începînd cu pagina 18, toată știința mea pentru a-l scoate din încurcături, spre a-l ajuta. Îl căsătoresc repede cu fiica unui procuror, îi dau moștenire o casă cu două etaje (nu e puțin!), ce aparținuse unui unchi îndepărtat. Îi deschid un magazin și-l fac să cîștige la loterie. La pagina 29, ca povestirea să nu pară frivolă, îi produc un ușor accident de automobil, dar curînd după asta îl trimit în străinătate și cu această ocazie vizitează Florența, recent lovită de aluviuni, unde cunoaște persoane interesante din viața mondenă a Italiei. Îi facilitez vizite, îi descurc afacerile, îi organizez o aventură cu o cunoscută actriță de cinema. Nu-l las mult timp prin Italia. Sînt pericole. Partenerii nu-l agreează (este hipercorect în afaceri), iar soția a auzit unele lucruri ce nu-i convin. Îi înjghebez grabnic o viață de familie fericită, îi ofer doi copii. La treizeci de ani îi acord calități noi, pe care nu le avea: îl pun să-și dea doctoratul — și-l dă, și-l ia. Îl port pe trepte din responsabilități în responsabilități, îi pregătesc migălos, cu te-

nacitate, o carieră strălucită. Devine, înainte de pagina 100, subsecretar de stat la Comerț și apoi guvernator al băncii. Nu pot să mă mulțumesc numai cu atît. Am și eu ambiția mea. Îl împing mai departe, îl pun la încercări și-l scot din ele călit și întreprinzător. Cînd își iese din fire și strigă ca un turbat în urechile unei delegații reprezentînd o societate colaboratoare, îl iau deoparte, îi fac mustrări și-l trimit să studieze codul bunelor maniere. Îl prepar apoi pentru lupte politice importante, îl învăț — cum s-ar zice — știința vieții și-l arunc cu toate riscurile în vîltoare. Este chemat la Președintele Republicii și i se încredințează, nu știu cum, șefia cabinetului. Îi umplu sertarele biroului cu dosare de maximă importanță, dar și cu ciocolată și unele mici cadouri, pentru situații speciale. Îi dozez bine satisfacțiile și neplăcerile, ca să nu se angoaseze, dar nici să nu se îngîmfe, să nu se rătăcească. Cînd alții îl lucrează în fel și chip, aranjez ca totul să iasă bine : la pagina 106, se poate ușor constata, îi numesc fără teamă pe adversari escroci ordinari și măgari. Îl trimit din nou în străinătate.

Cu toate precauțiile mele, încearcă unele acțiuni independente, necugetate. Vrea, de pildă, să intre de unul singur în Piața Comună. Îl opresc categoric. Mă caută, mă roagă să-i îngădui acest capriciu ; îl refuz cu violență. Mă imploră. Nu, nu, nu !

Îl trec repede peste cei trei ani următori — convingîndu-l că e în propriul lui interes. Piața Comună intră în criză, țările participante nu reușesc să soluționeze problemele privitoare la tarife și circulația produselor lactate. Îmi dă telefon ca să-mi mulțumească, dar, scos din răbdări, i-o retez scurt.

E atît de copil în tot ceea ce face ! Îl încîntă vînătorile, uită să meargă la Parlament, acasă preferă să privească un meci la televizor decît să răsfoiască și el o carte. Are chiar naivitatea să mă întrebe ce am de gînd să-i mai rezerv în anii ce vin. Ce să-i mai ofer ? N-are destul ?

M-am gîndit bine. N-am fost niciodată meschin. Nu am motive să-i opresc avîntul spre culmi și mai înalte. Putea-voi oare ? Am început să obosesc, biogra-

fia lui, oricît de interesantă, a început să mă plictisească. Au rămas prin capitolele de la mijlocul romanului destule fete sărace, destui indivizi cu calități ca și ale lui, dar mai puțin ajutați de soartă și de mine. Nu e oare de datoria mea să le ofer și lor șanse în viață? Am poftă să fac vreo cîțiva copii unor funcționare. Doi soți care se iubesc și n-au în casă de niciunele merită măcar un cîștig neprevăzut, o decorație, o afacere cu pui de găină sau materiale de construcție.

Mă simte. E gelos. Îmi reproșează că-l neglijez. E atît de delicios, încît nu-i pot refuza plăceri noi. Îl plimb prin Europa, pe la congrese internaționale, îl urc într-o rachetă experimentală și-i fac vînt spre Lună, spre stele. Îi descopăr, utilizînd mijloacele pe care le am la îndemînă, un peisaj cosmic unic, cu sori spectaculoși, enormi, cu albăstrimi uluitoare. În rachetă este oprit să fumezi și să bei. Îi instalez în cabina spațială o măsuță cu un splendid serviciu de fumat și un bar cochet cu cîteva sticle de Campari și Baccardi. Îi îngădui să iasă din cabină pentru cîteva minute, să simtă plăcerea imponderabilității și în spațiul deschis. Îl readuc teafăr pe pămînt.

Spuneam că am cam obosit. În plus, către sfîrșitul biografiilor, te cam simți copleșit de prea marea personalitatea a celor înfățișați. Începi să te întrebi la ce folosește toată această goană către mai sus. Acestea și nu scăderea afecțiunii cred că sînt adevăratele cauze pentru care i-am produs ulterior cîteva evenimente incoerente. I-am dat, la un moment anume, însărcinări de stareț și, în ipostaza de păstor de suflete, l-am pus în cîteva situații nu prea convenabile. L-am făcut campion de lupte libere, deși efortul i-a cam sporit tensiunea arterială, provocîndu-i o respirație greoaie. L-am pus să converseze îndelung cu soția și să facă filozofie și asta l-a îmbătrînit prematur. L-am internat cu chiu cu vai într-un spital și ciudățenia a fost că medicii n-au recunoscut, la investigații, formidabila lui forță. Într-o zi i-a fost descoperit un cancer pulmonar. Vestea m-a întristat de bună seamă. L-am vindecat. L-am acuzat de îndărătnicie, fără ca cineva să știe că îndărătnicia îmi aparținea exclusiv. În împrejurări favorabile, sociale și

politice, l-am făcut, în ciuda orînduirii pe care o slujise și a jurămintelor, împărat.

Încoronarea a fost formidabilă. I-am pus alături o împărăteasă tînără, fostei soții încredințîndu-i alte însărcinări, i-am apăsat pe cap coroana plină de nestemate, încet, cu eleganță, evitînd mișcarea lui, poate firească, de a-și apropia singur, ca Napoleon, podoaba puterii nețărmurite. Cum mi-am dat seama la un moment dat că evoluția contravine ideilor mele republicane și întrucîtva anarhice — am urît întotdeauna cu violență puterea absolută — am încercat să-l ironizez în această nouă situație, făcînd ca doi înalți demnitari să se împiedice la picioarele sale și să cadă. I-am trimis în același timp pamflete antimonarhice anonime.

A primit cu înțelepciune farsa, dar la telefon m-a implorat să n-o mai repet. I-am pus în mînă în loc de sceptru — era într-o dimineață și întreaga lui curte tocmai îi prezenta onorurile — un cocoșel pitic, alb și cîntător. Cei de față și viitori au rîs cu poftă, poate cam prea mult, încît a fost profund afectat.

A venit la mine, m-a făcut cu ou și cu oțet, m-a calificat drept cel mai nepriceput romancier de pe continent, m-a acuzat că m-am abătut de la realism, ba chiar că scriu ca Dimov și Țepeneag, apoi a trecut la reproșuri cu lacrimi. Omul era realmente foarte nenorocit: plîngea, se lovea cu palmele peste cap, se jura că se îndoiește de prietenia mea, el care fusese convins că orice autor rămîne pe viață prieten cu eroul cărții sale. Mi-a făcut rău desperarea asta, așa că, după ce i-am promis că pe la pagina 240 îi voi face o surpriză foarte plăcută, a plecat ceva mai îmbunat.

Acum îmi bat capul să găsesc o surpriză care să-i șteargă din suflet mîhnirea. Ce satisfacție să-i mai dau unui împărat? M-am gîndit să-i prilejuiesc o luptă cu Verde Împărat. Ar simți, poate, că personajul nu-i e pe măsură și, cum știe că se cultivă literatura populară, satisfacțiile i-ar scădea, crezînd că i le-am oferit de circumstanță. Să-i încredințez misiunea sfîntă a cuceririi unor țări vecine? Am rezervat-o în volumul ur-

mător altui erou, mai întreprinzător, mai pregătit pentru aceasta. Tot căutînd, mi-a venit pentru o clipă ideea să-i închei biografia așa cum se încheie, adică să-l duc simplu și încrezător într-o bătălie și... dar îmi este rușine de gîndul care mi-a venit.

Nu, eroul îmi este mult prea drag ca să-l duc acolo unde toți ne ducem, necîrtitori și supuși, ca vitele. Este timpul ca, înaintea științei, literatura să realizeze ființa omenească nemuritoare, condiție atestată de veacuri în poveștile poporului.

Cum ne-a fost vorba, la pagina 240, i-am făcut surpriza : i-am comunicat că este nemuritor. Ciudată reacție : în loc să-mi sară de gît și să mă pupe, s-a lăsat cuprins de o stare cumplită de neliniște, a început să fumeze țigară după țigară, s-a ridicat de pe tron și s-a pornit să măsoare nervos încăperea, încercînd să iasă de două ori din roman. De fiecare dată garda personală l-a oprit. În cele din urmă și-a trîntit fruntea de podeaua de marmură, izbucnind în hohote.

Am trecut de trei sute de pagini fără să-l pot liniști. Mi-a explicat că el n-are nevoie să trăiască o mie de ani, că mai bine i-aș prelungi tinerețea încă zece ani, dar acești zece ani să fie cei mai frumoși din viața lui.

I-am împlinit dorința. Îl port acum pe la curse, îl duc la femei, îl fac să cîștige la cărți, îl pun să vorbească la radio și televiziune. Palatul — pentru că a rămas cu prerogativele imperiale — i l-am umplut de flori și jocuri. Dacă ar fi să judec după faptul că n-a mai dat pe la mine, cred că este fericit și că profită din plin de cei opt ani de satisfacții maxime care i-au mai rămas.

Urmărind în ziare buletinul Palatului și bucurîndu-mă de fericirea bunului meu prieten, îmi găsesc totuși timpul necesar să fac în capitolele intermediare unele observații morale și filozofice și numeroase fișe pregătitoare pentru capitolul morții sale, care, după părerea mea, trebuie să fie eroică, îndeajuns de frumoasă pentru a încununa viața unei personalități plămădite din cea mai bună substanță omenească. (Editura „Arca lui Noe", Liverpool 1956.)

OSVALD SPOHR : *„Subtilizarea cheilor"* — În antichitate, după cum ne asigură Homer, porțile cetăților se deschideau cu berbecele sau, mai rar, cu calul. Mai tîrziu s-a folosit cheia de foc, care avea însă dezavantajul că aprindea ușa, ba, uneori, întreaga clădire. Era preferabilă intrarea pe fereastră, dar oamenii, greoi, pregetau. Mulți au rămas timp de nopți în șir pe-afară, citind constelațiile.

Evul de mijloc a confecționat chei mai ușoare, portabile în căruțe sau chiar de doi-trei servitori. Meșterii au reușit să realizeze broaște și chei foarte fine, pentru centurile de castitate. O femeie ferecată nu depășea niciodată o sută cincizeci de kilograme. În acest ev apare pericolul pierderii cheilor, neajuns care, apoi, a luat proporțiile unui adevărat dezastru.

Procesul de subtilizare a continuat în vremurile moderne. Metalul a fost treptat șlefuit, ajungîndu-se nu numai la dimensiuni foarte neînsemnate, dar și la o diversitate de profiluri și tipuri cu adevărat extraordinară. Omul contemporan nouă posedă chei pentru geamantan, pentru case de bani, pentru dormitor și baie, pentru îndestularea tuturor popoarelor, pentru oricare roman, pentru exercițiile din manuale, pentru diferite situații politice. S-a ajuns pînă acolo că multe chei nici nu se pot vedea cu ochiul liber.

Autorul observă că progresul a fost mai lent în ce privește gaura cheii : ea n-a scăzut mult, nu s-a modificat structural, cu toate că numirile — Yale, Zeiss, Kleyton — ar fi vrut să indice anumite schimbări. Privirea prin gaura cheii și-a păstrat funcția, se practică la fel de bine ca și odinioară.

Se consideră că cel mai mult s-a schimbat peisajul din spatele găurii. Un om modern poate vedea astăzi nespus de multe obiecte pe care străbunii nici nu le puteau închipui. Un ofițer întors acasă după un joc de cărți și-a văzut prin gaura cheii apartamentul golit de mobilă, iar un avocat — lucru pe deplin autentic — rudele venite din provincie dîndu-și aere de proprietari. Spiritele josnice văd, îndeobște, scene scabroase, scandaluri și chiar măceluri. Dimpotrivă, oamenii aleși, animați de sentimente nobile văd prin gaura cheii situații

înălţătoare, personaje de neuitat. Astfel, privind atent dar cu suficientă detaşare, nu este greu să distingi o dată cu miriadele de meteoriţi ale prafului în suspensie, liniştea culoarului sau vestibulului fiind asigurată, cum se orînduiesc dincolo, în încăpere, şirurile compacte ale ostaşilor pictaţi de meşterii Renaşterii sau alaiul generaţiilor de scriitori din istoria literaturii lui Thibaudet. (Editura „François Sharpp", Liverpool 1962.)

IACOB VINCI : *„Deliciile pîinii"* — Deşi fiecare om menţionează că munceşte pentru o pîine, seara vedem o mulţime de oameni întorcîndu-se acasă cu cîte o femeie. Iacob Vinci ajunge la concluzia că omul va fi fericit numai atunci cînd îşi va prepara femeia acasă. Dospită bine, frămîntată de două ori, ea poate oferi delicii fantastice. Imensă evoluţie de la pîinea cu sare, oferită oaspeţilor, la femeia cu farmece şi susan păstrată exclusiv pentru sine. (Editura „Socrate et fils", Caen 1960.)

FELIX HAND-NEUMAYER : *„O după-amiază memorabilă"* — Abia trecură cîteva zile de la încheierea războiului dintre bavarezi şi tuaregi (luptele s-au purtat în nordul Africii, într-o climă nepotrivită pentru bavarezi, lucru pentru care niciodată ei nu-i vor ierta pe tuaregi !), abia se trimiseră diplomaţi la masa păcii, abia au fost înlocuite la radio marşurile prin cîntece vesele cu cimpoaie şi strigături, că un alt război se declanşă pe negîndite. Fură surprinşi, desigur, numai cei care nu se pricepeau la treburile politice. Altfel, conflictul era iminent pentru oricine citea ziarele, căutînd printre rînduri. Cotidiene de cele mai felurite convingeri, de la conservatorul şi perfect informatul *The Times,* pînă la radical-combativul *Il tempo,* şi apoi la causticul *Le Temps,* publicaseră în pagina externă informaţii privind respectarea regulilor de circulaţie. Nu era nici o îndoială : războiul şoferilor era gata pregătit şi nu se aştepta decît sunetul de claxon al atacului.

Iată că multpregătitul război al șoferilor a început și că îl pot urmări de aproape. Pentru un reporter ca mine, condițiile acestui conflict mi s-au părut încă de la început deosebit de atrăgătoare. Conform regulamentului, luptele se dau numai pe arterele de circulație, — șosele naționale cu două sensuri, magistrale, străduțe și ulițe cu luminație publică. Interzis cîmpul. Dar condiția cea mai convenabilă este că pot fi folosiți și cățeii. Și aceasta era de așteptat, deoarece toate informațiile din presă privind situația internațională relatau despre foxterieri și buldogi — achiziționați, vînduți, pregătiți, antrenați, periați, hrăniți, învățați să facă frumos și să răspundă la aport. Curelușele făceau modă.

Ura cumplită dintre șoferii de camioane și cei de limuzine este mai veche decît motorul cu explozie, și chiar decît cel cu aburi. În secolul al XVIII-lea, orașele germane erau adesea zguduite de conflicte crude și păgubitoare. Șoferi deghizați în negutători sau dascăli se încăierau pe ulițe, își spărgeau cu ușurință capetele. „De la o ceartă oarecare — scrie Rudmar Mandu — treceau foarte repede la manivelă, la leviere." Fără îndoială, nu erau încă vizibile diferențe între șoferii de camioane și ceilalți. Se loveau orbește, dintr-o nevoie metafizică de afirmare.

Uneori, diferențierile funcționale de mai tîrziu erau evidente chiar în situații ce puteau părea nesemnificative. Relatarea lui Jules Chevrolet, remarcabil istoric al secolului trecut, este concludentă pentru sensurile încă nedefinite ale tendințelor (este vorba despre bătălia de la Austerlitz) : „Austriacul Werner Troppa conducea un roib splendid, cu o stea în frunte, așezată între farurile de ceață. Comenzile erau simple, schimbătorul de viteză la mînă, foarte comod. Frîna funcționa instantaneu, fără șocuri. Marșarierul se obținea cu toate acestea greu, cu chiote și pinteni." Despre nărăvașul rusului Nicolai Teplovski, același istoric spune : „Alb, uriaș, mustangul ofițerului rus era de o putere impresionantă. Mașină mare, destul de grea. Virajele cereau diminuarea apreciabilă a vitezei (scăzută de altfel și din cauza gabaritului), pedalele funcționau greu ; în schimb avea o tracțiune constantă, depășind ușor șanțuri și arătură, ca

un tractor. Consum mare. Sistemul electric extrem de complicat. Semnalizare inconsecventă, aparate speciale de bord, un hăţ bătut în aur, relativ de prisos. O suspensie foarte bună, datorită şasiului lat şi mai cu seamă şeii căptuşite cu postavuri groase de Gruzia."

Bunele mele intenţii n-au fost suficiente. Iată că, din cauza unei şedinţe, a trebuit să lipsesc şi de la acest război. Mi-au povestit însă băieţii că a fost grozav, că au fost lupte cum nu s-au mai văzut.

După relatările lor, încerc mai jos să consemnez mersul operaţiunilor, indicînd la început sursa :

Matei Z. : Primele coloane de camionari au apărut dinspre localitatea G. pe la ora 4 dimineaţa. Soarele abia răsărise, aruncînd tuşul său roşu pe stîncile ce domină şoseaua. Posturile de pază ale limuzinelor au şi dat alarma : lungi ţipete de claxoane. Camioanele coborau serpentina în mare viteză. La intrarea în sat, le-au ieşit în întîmpinare zece Citröenuri. Un vuiet oribil înecă văile din împrejurimi. Atunci un camion de şapte tone, Leyland, intră cu toată viteza în coloană. Două limuzine fură îndată răsturnate. Şoferii scăpară cu fuga. Dar o nouă coloană de limuzine îşi făcu apariţia. Se apropie de camioanele care acum staţionau pe stînga, nereglementar. Opriră la o distanţă de o sută de metri, după semnalizările de rigoare. Din limuzine săriră cîţiva căţei. Erau ciobăneşti, potăi fără rasă, cîţiva prepelicari. O panică îngrozitoare se răspîndi cu iuţeala fulgerului în camionari. Ei părăsiră grabnic maşinile şi o luară la sănătoasa peste zăplaz, alergaţi şi zdrenţuiţi fără încetare de cîini. Limuzinii erau învingători.

Grigore M. pretinde că nici vorbă să fi învins limuzinii, ei n-aveau condiţie fizică să reziste, şi că, de fapt, camionarii s-au descurcat mult mai bine, cu toate că şoseaua era foarte îngustă la serpentine, iar manevrele, fireşte, deosebit de dificile. Cînd a lovit primul camion (era un Leyland), soarta Citröen-urilor era pecetluită. Au mai încercat ei să se salveze cu cîteva baterii de jigodii dar nu le-a mers : a fost destul ca unul din şoferi să pună mîna pe o manivelă şi îndată toţi au luat-o la fugă, cu coada între picioare...

„Pe dracu" zice Nicolae S., lucrurile au stat cu totul altfel. Să vă povestesc eu cum a fost: camionagiii n-aveau nici un Leyland. Mult mai prost înarmaţi decît se spune, ei au urcat muntele foarte şovăitori. Cînd au ajuns pe culme şi au zărit de acolo cele zece Citröenuri staţionînd în vale, pe serpentină, au sperat că le vor putea răzbi numai datorită vitezei de coborîre, ştiind bine că motoarele lor nu fac doi bani. Aşadar, şi-au dat drumul cu ochii închişi, înainte. Uralele nu mai conteneau. N-a mai fost nevoie din partea limuzinelor de nici un căţel, deşi aveau doi, splendizi. Camioanele s-au răsturnat într-o vîlcea şi pe locul bătăliei n-au rămas decît cîteva mormane de tablă. Şoferii au fugit în pădure.

Căţeii au avut totuşi rolul decisiv în această bătălie, declară Felician B. Şoferii de pe camioane n-au avut îndrăzneala să coboare nici măcar o clipă. Ei şi-au stabilit tabăra pe culmea dealului, folosind cîteva ridicături de stînci spre a se apăra de un eventual atac frontal. Ca să-şi intimideze adversarul, au ridicat steagul lor verde-galben pe capota camionului comandant şi steagul se vedea de la mari depărtări. Arme: două bidoane Mobil Oil, o duzină de chei, şurubelniţe, leviere. Ca armament greu: un cric pneumatic şi o bancă rabatabilă. Alta era situaţia în tabăra limuzinilor. Ei posedau pe lîngă cele zece automobile, cîteva furgonete provenite dintr-o modificare a unor limuzine tip 36, aveau butuci, furtun, pompă de aer detaşabilă, o cheie franceză şi nu mai puţin decît şase cricuri, păstrate în cea mai perfectă stare. N-aveau steag, dar la nevoie puteau scoate pe capotă o cuvertură înflorată de pe banchete. Superioritatea lor consta însă în brigada de elită a căţeilor. Aveau căţei de toate calibrele. Cînd le-au dat drumul, şoferii de pe camioane au simţit fiorul morţii străbătîndu-le inima, şi-au oprit îndată atacul, au lăsat pe şosea şi armament şi steaguri şi s-au dus în sat după ajutoare. Marele lor stat-major s-a făcut nevăzut.

Gabriel L: Am urmărit totul de foarte aproape: camionagiii erau reprezentaţi de o singură basculantă, care venea dinspre R. cu o viteză ceva cam prea mare, fiind

la coborîre și neuzînd de frînă (șoseaua era liberă). Deodată, pe la a treia turnantă, în dreptul bisericii, a ieșit în față un cîine. Șoferul a dat să-l ocolească, dar n-a reușit și l-a lovit. Atunci a ieșit din curtea bisericii dascălul, stăpînul cîinelui, și l-a luat la bătaie fără prea multă vorbă pe șofer, cerîndu-i să-i plătească dulăul. Dascălul este în timpul liber el însuși șofer, face curse cu propriul lui Citröen. Conflictul a fost local, relatările prăpăstioase aparțin agențiilor de presă.

N-am văzut și nu mi-am închipuit vreodată să văd — zice Emil P., corespondent al agențiilor de presă — atîta material rulant cît s-a adunat în valea întunecată a serpentinelor. Mii de camioane, macarale, basculante, furgoane, mașini-atelier, mașini de intervenție, camioane-generatoare, camioane-laboratoare, camioane-cinematograf, camioane-săli de așteptare, camioane de transmisie, camioane de refulare, camioane de încercare, camioane de concert, camioane B.M.W., camioane de cvartet, camioane-bufet-restaurant, camioane W.C., camioane-bucătărie (altele dormitor), camioane-crematoriu, camioane-panteră, camioane-cloșcă, camioane-pistol, camioane-șezlong, camioane-mitralieră, camioane-avion, camioane-pinguin, camioane blonde și camioane brune. Veneau de pretutindeni, ca frunza și ca iarba, pe șosele și pe pante, de prin văi și de sub stînci. O armată imensă, fantastică, disciplinată de la radiator la ștergătorul de parbriz. Și apoi șoferii! Tehnicieni de mare, de foarte mare precizie, luptători neînfricați, eroi ai multora dintre bătăliile memorabile ale istoriei moderne. Erau șoferi-macaragii, șoferi-furgon, șoferi-atelier, șoferi-generator, șoferi-generali, șoferi-de-relaxare, șoferi-pe butuci, șoferi-pe-geantă, șoferi-categoria I, șoferi-femei, șoferi-îngeri. Un șofer-dispecer foarte mobil conducea avangarda.

Greul bătăliei l-au dus camioanele conduse de șoferii-îngeri, zice mai departe Emil P., pentru că sub aspectul vitezei, al mobilității ca și al eficacității de atac erau mai înzestrate decît autovehiculele așezate în formație de luptă pe șosea. Cînd s-a dat semnalul bătăliei, primele care au intrat în foc au fost limuzinele, niște improvizații de motociclete carosate larg și neglijent în ateliere

de provincie. Nu aveau nici o şansă. Şoferii-îngeri le-au reperat la o cotitură şi le-au scos din luptă după cîteva accelerații. A venit rîndul camioanelor-mitralieră. Erau piese grele, extraordinare, cu o rază de acțiune destul de mare. Îngerii la volan le conduceau în galop desfăşurat, în iureş năvalnic. Fură scoase din bătălie două Citroënuri vechi, oribile la aspect şi cu defecte la sistemul de direcție.

Interveniră de pe o şosea lăturalnică alte două maşini. Erau Studebaker lăturalnice. Din primele lovituri, şoferii-îngeri le turtiră. Încleştarea oarbă a forțelor beligerante dură încă o jumătate de oră cînd, convingîndu-se de superioritatea camionarilor, limuzinele, cîte mai rămăseseră, îşi lăsară roțile şi-o luară la sănătoasa, pe valea unui pîrîu, lipăind pe poteci cu tălpile lor de patrupezi mizeri. Martorii acestei fugi ruşinoase au declarat apoi că văzuseră cățel. Eroare : erau limuzinele bătute şi fugărite prin livezi şi prin ostrețe. Nimic mai jalnic decît o armată învinsă !

N-a fost decît o încăierare de cățel, spune madam Perugia, nici vorbă de război ! În munții noştri n-au mai fost lupte din '916. Cîinele nostru, căruia răposatul bărbatu-meu i-a pus numele Ford, s-a muşcat şi s-a tăvălit cu alți cîini din sat, pe şoseaua care chiar aici îşi începe serpentinele. Se pare că era şi cățeaua Leyla a notarului printre ei. După ce s-au hărtănit cît s-au hărtănit, Ford a venit acasă cu blana desfăcută după ceafă. De frică să nu turbeze, l-am rugat pe Alexandru, vecinul nostru, să-l ducă la oraş, să-i facă injecții antirabice. Alexandru este şofer pe un camion şi, în timpul liber, dascăl la biserică. Probabil că cineva l-a văzut pe şosea cu cîinele în maşină şi a interpretat lucrurile cum i-a poftit imaginația. Alexandru este singurul şofer care a fost amestecat în această afacere. E un băiat priceput, n-are nimic de înger în felul său de a se purta, dar nu pot să mă plîng, a fost nu o dată extrem de îndatoritor. Ford a făcut injecții, rana i s-a vindecat şi acum bea apă şi mănîncă normal. Un accident — o ciocnire între un camion şi o ambulanță — a fost prin părțile noastre, dar acum doi ani, şi n-au fost victime, nici pagube deosebite. De altfel despre ciocnire au scris

atunci ziarele. Ceea ce este foarte atrăgător în locurile acestea este un izvor cu o apă gustoasă, dincolo de troiță; vin oameni din alte sate să-și umple gălețile și să-și potolească setea...

Începe să nu-mi mai pară rău că n-am fost de față la marele război al șoferilor. Comunicatele, relatările m-au convins că, chiar dacă m-aș fi aflat la locul bătăliei, tot n-aș fi înțeles exact evenimentele. „Față de evenimente trebuie să ai întotdeauna o oarecare distanță — scrie Nicolle Marot, doctor la Universitatea din Padova. Voi urmări de acasă, după buletine, radiojurnale și după ziare, alte dispute, mai interesante, războiul din Algeria, de pildă. E și mai ieftin. În ultima vreme, biletele de intrare pe cîmpul de luptă au devenit inaccesibile publicului, chiar celui cu venituri bune. (Editura „Francofonia", Frankfurt am Main 1958.)

FILIPO MALAYA (SCARIFICATUL): *„Călătorie în Baterya"*. Note de drum — O reluare, într-un stil original a celebrei *Das Schlaraffenland.*

Baterya — principat brazilian cu statut special — este singura zonă de pe glob unde, în epoca turismului, ai posibilitatea să vizitezi întreprinderi, locuri, orașe, fără ca ghizii să-ți impună cu orice preț să remarci realizări, să admiri minunății. Învățînd din faptul că Anglia, Spania, Italia și-au pierdut turiștii străini și din cauză că țineau cu tot dinadinsul să le arate ce grad de perfecțiune a atins civilizația lor, plictisindu-i nespus în timpul concediului, principii Bateryei și-au propus din capul locului un sistem diferit.

După o călătorie de două zile, incomodă și extrem de plictisitoare, printr-un peisaj dezolant, ajungem în sfîrșit în capitală. Trenul trage în fața unei băltoace. Un miros greu pătrunde prin ferestrele compartimentului. Cineva ne arată cu degetul cîțiva porci urîți și cinci rațe care se bălăcesc în mocirla sulfuroasă de lîngă terasament. Nici urmă de peron. Ne întîmpină o bătrînă cerșetoare. Dăm să-i punem în palmă cîțiva franci. Mulțumește și refuză. Ne lămurește, sîsîind cuvintele, că este reprezentanta societății locale de turism și că a

primit dispoziţii de la direcţie să ne însoţească prin oraş. O face cu plăcere, deşi e într-o proastă dispoziţie, din cauză că acum o oră i-a murit soţul într-un accident. Îi prezentăm sincerele noastre condoleanţe.

Printre linii, nimeni care să ne ajute la bagaje. Trecem printr-o magazie plină de călători zdrenţăroşi, de copii palizi, îngrămădiţi pe saci de făină, după cum indică pospaiul alb de pe chipul tuturor.

— Este principala noastră gară — explică, morocănoasă, bătrîna. Dintre călătorii care aşteaptă aici, puţini vor reuşi să ia trenul în următoarele zile. Traficul nostru feroviar este foarte modest, două vagoane în douăzeci şi patru de ore, dar sperăm că în anul care vine să punem capăt spectacolului. Industria feroviară nu rentează. Mulţi dintre cei ce aşteaptă sînt tuberculoşi sau victime ale subnutriţiei cronice. Oraşul nostru, de altfel, bate recordul deceselor din cauza subnutriţiei. În timp ce ascultam atent cuvintele ghidesei, un individ cu şapcă se apropie de mine şi-mi şopti : „Feriţi-vă, domnule. După ce vă arată sala de aşteptare, bătrîna vă va conduce în restaurant !"

N-am înţeles nimic din povestea asta, astfel că nu-i luai în seamă cuvintele. Mai apoi, cînd ne-am aflat în restaurant, mi-am dat seama că fusese un om de bună-credinţă. Ghidesa ne aşeză la mese şi ne oferi din partea societăţii de turism cîte o sticlă cu o băutură acrişoară. Abia o dădurăm pe gît că şi simţirăm crampe violente în stomac.

— Face o purgaţie rapidă şi persistentă — ne spuse ea cu mîndrie. Vom avea grijă de tot ce trebuie în continuare.

Nu era nici un moment de aşteptat. Cerurăm cu toţii să ne indice locul dorit unanim de întreaga colectivitate. Ne scoase printr-un culoar într-o grădină şi ne arătă amabil nişte tufişuri. Cu multă gentileţe ne oferi fiecăruia exemplare proaspete din ziarul *L'Aurore*.

Aşteptarăm două ceasuri pînă sosi autocarul. Era un Chevrolet de vîrsta însoţitoarei, cu două geamuri sparte, plin de praf. Ne instalarăm bagajele unele peste altele, iar deasupra lor ne aruncarăm şi noi, încă chinuiţi de efectele limonadei.

La prima întretăiere de străzi furăm victimele unui accident. Roata din dreapta a autocarului se sparse din nu ştiu care cauză şi furăm răsturnaţi, cu chiote şi icnituri, într-un şanţ. Ni se aduse la cunoştinţă că pînă la hotel mai sînt doar trei kilometri, că drumul trece printr-o groapă şi urcă apoi un deal cu pantă pronunţată. Peisajul este superb şi putem merge voioşi prin aerul curat al serii.

— Am avut noroc că accidentul ne-a scutit de acest traseu periculos. Am însoţit mulţi turişti. Niciodată n-am scăpat pe această pantă. O dată am avut şi morţi. Pe jos e mai sigur.

Am ajuns la hotel rupţi de oboseală, prăfuiţi şi tuşind să ne rupem plămînii. Groapa prin care ne-am tîrît geamantanele era plină de moloz. Mi-am încheiat seara în camera mea, pansîndu-mi genunchiul în care intrase un cui la a treia căzătură.

Dimineaţa — splendidă. Soarele intră pe fereastră optimist, o adiere parfumată învăluie lucrurile din cameră. Asta mă mai consolează pentru noaptea nedormită, agitată. Ploşniţele din Baterya sînt cele mai active din lume şi lasă pe piele o mîncărime dureroasă, difuză. Asupra acestui aspect va trebui să revin într-un articol.

Sîntem primiţi la Ministerul Ştirilor Îndoielnice. Însoţitoarea ne prezintă ministrului, care a dorit să ne cunoască. E un bărbat urît, cu un nas foarte turtit, ochii îi stau în permanenţă încrucişaţi. Ne strînge mîna schiţînd un tic ca o tresărire, ca un spasm :

— Am ţinut să vă prezint personal realizările noastre, îşi începu el discursul. Avem un principat sărac, slavă Domnului, oamenii sînt leneşi, duşmănoşi, în schimb foarte murdari. Baterya, capitala principatului, pe care o veţi cunoaşte în zilele următoare mai deaproape, are 20.000 de locuitori : 5% sînt tătari, 3% francezi, 2% spanioli, 8% brazilieni, 3% columbieni, 2% eschimoşi... (Nu mai notez : reţin numai că trăiesc aici circa 500 de naţionalităţi.) Fiecare neam — continuă ministrul, ştergîndu-şi nasul cu mîneca — se duşmăneşte cumplit cu celelalte. Convieţuirea lor ajunge adesea la conflicte armate, la masacre. Iată cum se explică scăderea populaţiei, de la 300.000, cît era în 1912,

la cifra de astăzi. Desigur, într-o bună măsură, la această dinamică au contribuit și bolile, numeroase.

Ministrul ne conduse într-un cabinet alăturat. La intrarea noastră, un funcționar, surprins parcă, ieși în grabă printr-o ușă secretă. Mi-a făcut impresia — dar se poate să mă fi înșelat — că se încheia la nasturii pantalonului. Observai îndată pe perete o udătură ciudată și, după mirosul din încăpere, ca și după umbrele de umezeală de pe covor și de pe luciul biroului, se pare că personalul ministrului... Repet : poate să fi fost o simplă impresie. Ministrul ne conduse în fața unei hărți în relief, deteriorată numai la mijloc.

— După cum se poate observa, principatul nostru este alcătuit în proporție de două treimi din terenuri mlăștinoase și din cîțiva munți. Mlaștinile sînt neproductive, în schimb munții se caracterizează printr-o vie activitate vulcanică. Avem în fiecare an circa (aici ministrul consultă un index) 30 de cutremure de gradul 8. După fiecare zguduire mai serioasă se înregistrează nu numai prăbușiri spectaculoase, dar și inundații năvalnice. Cu ocazia ultimului cutremur, acum trei săptămîni, au dispărut de pe fața pămîntului 8 sate. Un incendiu a pîrjolit singura pădure pe care o aveam. Printre efectele pe care le produc de asemenea cutremurele, trebuie să notăm și epidemiile. Țara noastră bate recordul cazurilor de holeră, de bubă-verde și de sminteală. Prin vaccinări periodice, am reușit să introducem pe o scară largă și icterul virotic, fapt ce a făcut organizația mondială de sănătate să ne citeze de două ori în buletinele sale anuale.

Principala îndeletnicire a locuitorilor, în afara încăierărilor zilnice despre care vorbeam și care se datoresc nu atît varietății neamurilor, cît mai ales neînțelegerii limbilor — se vorbesc peste 800 de limbi, dialecte și graiuri —, principala îndeletnicire, zic, este extracția mîlului din băltoace și mlaștini. Mîlul acesta are calități recunoscute : este mirositor (are un înalt procent de sulf), e moale și extrem de lipicios. Oamenii îl scot din fundul apei cu mare greutate, uneori scufundîndu-se cu capul în mocirlă. Ei reușesc să extragă 100 pînă la 200 de litri pe zi și să-l depoziteze în țarcuri special amena-

jate din scînduri și tablă de bidoane. Important de reținut este că savanții noștri se preocupă să-i afle o folosință, trecînd tema, an de an, în programele lor. Producția e în continuă creștere. Dacă în 1950 aveam anual o cantitate de 8.000 de tone, astăzi ne mîndrim cu o producție ce trece de 6.000.000 de tone, în condiții în care populația țării a scăzut simțitor.

Industria noastră este concentrată în două mari orașe. (Aveam trei orașe industriale, unul a fost însă înecat acum cinci ani de apele fluviului, după un cutremur.) La Ragona, în munți, se construiesc poduri rulante. Aceste poduri nu întîrzie niciodată să se înțepenească la prima manevră. La cea de-a doua, se prăbușesc definitiv. Succesul constructorilor, realizările lor au ocupat săptămîni în șir primele pagini ale ziarelor. Dar lucrurile nu s-au oprit aici. A început curînd lupta pentru reducerea dimensiunilor. De la 20 de tone, capacitatea a scăzut tot mai mult. Astăzi fabricăm poduri de 10—15 kilograme, extrem de fragile. Există chiar un proiect de pod super care să-și reducă partea metalică la o șipcă. În acest fel vom atinge normele de finețe ale japonezilor.

În cel de-al doilea oraș, aici, la Baterya, avem o mare uzină de capace. O veți vizita ; despre ea nu vreau să vă spun decît atît : exportă în 20 de țări capace de diferite mărimi și profile. Este uzina care a primit reclamații din peste 40 de țări.

Agricultura. Plantăm pomi fructiferi și cultivăm porumb. Producția întregii țări se ridică în acest an la 8 kilograme de cireșe, 10 kilograme de mere și cîteva pere de Bergamo. Porumb scoatem două banițe pe an în fermele marilor latifundiari. Fermierii mai mărunți completează golurile din hambare cu încă trei banițe. Cum populația practică abstinența alimentară, exportăm în Argentina întreaga cantitate. Cumpărăm, în schimb, fluturi pentru insectare — ocupație a unei alte părți a populației.

În timp ce ne vorbea, ministrul ronțăia un pesmete ce nu se mai consuma. Ghidesa ne explică îndată că este un biscuit confecționat din material plastic, avînd aroma cuvenită, produs al unor artizani din localitate.

Ora 13. Vizităm uzina de capace. Producția într-o singură zi este de 5 capace perforate și 2 bune. Cei 8.000 de muncitori ne întîmpină cu băștile fluturînd, cu urale.

— Ce operație faceți ? mă adresez unui tînăr care conduce un strung uriaș.

— Transform capacele făcute de colegul meu de alături într-o făină subțire. Noi îi spunem șpan.

— Și apoi ?

— Șpanul este aglomerat dincolo, cu clei și alamă. După aceea îl punem în cutii și-l trecem la pierderi. E rentabil.

— Asta este echipa specială de rebuturi — intervine inginerul șef, care ne însoțește. Sînt douăzeci de muncitori de înaltă calificare. Sarcina lor este să distrugă capacele pe care le fac cei de la conveierul I. Acolo se lucrează încă manual.

— Se întîmplă să scape vreun capac întreg ?

— Exclus. Băieții noștri sînt extrem de atenți, iar calificarea, repet, deosebit de înaltă.

Ni se explică, în continuare, cum funcționează un ceainic pus pe foc :

— Știți că temperatura apei la fierbere este de 100 de grade. Noi obținem această temperatură cu ghemotoace de ziar și vreascuri. Ceainicul este pus pe pirostrii. Așteptăm circa o jumătate de oră și apa începe să fiarbă. Atunci aruncăm în interior, cu multă grijă, flori de tei, o plantă care crește la noi fără a fi cultivată. Este nevoie de capac. Aici e problema : capacele noastre sînt extrem de scumpe, revine cam la 40 de dolari unul. Nimeni nu-și închipuie că poate folosi așa ceva. Atunci vărsăm ceaiul în acest canal și reluăm operațiunea. Vedeți, această muncitoare n-are altă sarcină decît să verse ceaiul...

— De cînd faci meseria aceasta ? întreabă unul dintre noi.

— De la doisprezece ani. Pot să vă spun c-o fac și azi cu aceeași plăcere ca atunci, în prima zi. Dau numai lucru de calitate.

Ne luăm rămas bun de la muncitorii, tehnicienii și inginerii uzinei. Directorul ne însoțește pînă la ieșire.

ne strînge mîna și ne oferă fiecăruia, dar din partea consiliului, cîte un căpăcel pentru sticle de bere, găurit frumos la mijloc.

În timpul șederii noastre în Baterya am mai vizitat un spital de tuberculoși (unde, ni s-a spus, de cîteva luni s-a reușit accelerarea deceselor printr-o nouă metodă chirurgicală), o școală de preoți, un muzeu. O scurtă relatare a istoriei care ne-a fost prezentată în muzeu este necesară.

Baterya a fost întemeiată de Baterya I la 1720. După el au urmat 40 de alți regi, cu același nume, toți succedîndu-se în serie. Astăzi țara este principat de gradul I, cu drept de împrumuturi din partea Băncii Angliei. După ce a făcut o pauză de trei săptămîni, principele actual, Batty Actualul, și-a reluat activitatea. N-are decît două clase primare. Principesa a fost actriță de varieteu. Toți membrii familiei princiare sînt analfabeți. Strămoșii au purtat războaie. Cîte două în fiecare iarnă, cîte patru în timpul verii. Toamna făceau vînători și escapade la culesde vii (pe vremea aceea erau vii, astăzi distruse). Au cîștigat două războaie. 80 le-au pierdut. Bugetul țării e deficitar. Se fac în prezent multe călătorii în străinătate, foarte costisitoare. Locuitorii țării vizitează în special Lima și Bogota, ca să cerceteze întrucît cutremurele de pămînt de acolo sînt mai interesante decît ale lor. Au un consiliu de miniștri format din 3 membri, care se otrăvesc sau se înjunghie pe rînd, astfel că la fiecare început de săptămînă principatul pornește la treabă cu un guvern nou.

Am părăsit Baterya cu un avion special, primul avion care a aterizat în această țară. Ce se întîmplase? Trimisesem prima parte a acestui reportaj la ziarul pentru care scriu, *Morning Post*; relatările au părut alarmante, iar sindicatul ziariștilor britanici a trimis avionul să mă scoată cu orice preț din această zonă ciudată. N-au procedat rău colegii mei de breaslă. Cei care făceau parte alături de mine, din grupul turiștilor au plecat cu o zi mai tîrziu, cu vaporul, un vapor adaptat la condițiile mlaștinilor, au rătăcit trei săptămîni și se află acum

naufragiaţi pe o coastă în Peru. Crucea Roşie le-a trimis alimente, medicamente şi perii de haine.

Acum, cînd scriu în continuare notele de drum despre Baterya, mă gîndesc ce perspective clare are acest principat în care, nu peste mulţi ani, se va introduce şi febra tifoidă, iar podurile rulante vor atinge performanţele unei funii de întins rufele. Cît de ruşinaţi ne vom simţi noi, englezii, cei ce avem pretenţii la dominaţia lumii, convinşi că deţinem secretele civilizaţiei, cînd o fîşie de pămînt ca Baterya va atinge procente nemaiîntîlnite de morbiditate şi erupţii vulcanice fără precedent. (Editura „Loon", Manchester 1952.)

RODOLFO STRAPONTIN : *„Tratat despre stil"* — Trei dintre scriitorii cei mai avizaţi în materie scriu împreună o carte cu exerciţii de stil în care se prezintă, sub forma unor compoziţii de douăzeci-treizeci de rînduri, toate posibilităţile şi accidentele uneia sau alteia dintre modalităţile categoriilor stilistice. Tehnica alcătuirii cărţii : şi-au ales cîte un capitol — de pildă : povestire cu paranteze, povestire cu supin, compoziţie cu dialog, compoziţie cu aparteuri etc. — şi le-au alăturat cum au crezut mai bine. Tratatul este savuros. (Editura „Radames", Milano 1960.)

S. A. OLIPHANT : *„L-am cunoscut pe Louis Manifest"* *

MIHAIL SADOVEANU : *„În tîrg la Tananţi"*

ANDREI OŢETEA : *„Noi contribuţii privitoare la năvălirile goţilor şi ale credulilor"*

* Dintr-o neglijenţă, alcătuitorul ediţiei a pierdut indicaţiile bibliologice ale seriei de cărţi care urmează. Cere cuvenitele scuze.

EUGÈNE PHILIPPE : *„Noi, cei cu semnul plus“*

TH. R. CHIŢIMIA : *„Căţelul în literatura manuscriselor sec. XIV“*

PANAIT I. D. NICOLAESCU : *„Cuvinte de două silabe la Vasile Alecsandri“*

ERIK SAGA : *„Să nu alergi singur spre Marathon“*

DAGOBERT HAMER : *„Fuga lui Ibsen la perşi“*

IGOR BAR : *„Divanul înţeleptului cu perna“*

HARY MACPHERSON : *„Convenţiile sudoripare“*

THÉO LALOU : *„Consideraţii despre literatura afişelor“*

AL. XANTISSIMI : *„Biroul cererilor acceptabile“* (Editura „Saponis şi Alba“, Atena 1952.)

WILHELM ZWINGLER : *„Constelaţia discreţiei“*

FELIX CR. WOLF : *„Coborîtori cu liftul“*

MARIN CORĂBIESCU : *„Ascensiunea unei matracuce“*

HANS FREYTAG : *„Lumea ca panoramă şi sanatoriu“*

NICOLAI ROBERT: *„Teoria postumelor"* — Pleeînd de la constatarea că unii autori publică mai mult după moarte, Nicolai Robert studiază foarte atent fenomenul și trage concluzii deosebit de interesante. Autorul arată că este și firesc să fie așa: în timpul vieții, scriitorul este foarte mult timp ținut de vorbă; murind, are răgaz să-și desăvîrșească opera. Goethe mărturisește că a ratat numeroase momente de inspirație din cauza audiențelor, interviurilor și, mai cu seamă, a conversațiilor cu apropiatul său, un oarecare Eckermann.

„Aveam o poftă grozavă de scris. Dormisem bine, petrecusem cu o seară înainte în compania doamnei procuror Gerda Z., astfel că ideile se limpezeau acum fără efort, cafeaua cu lapte fusese bună, cu caimac gros, dimineața se înfățișa neobișnuită, de o limpezime ce îngăduia razelor soarelui să-mi îmbrace încăperea în aur și argint. Am luat pana, am strîns între palme, lateral, topul de hîrtie de Prusia, pe care îl îndrăgesc numai cînd simt în inimă preaplinul fericirii de a trăi, într-un cuvînt m-am așezat în acea poziție comodă în care îți devin indiferente amănuntele. Am desenat puțin, am căutat să stabilesc, prin contact cu vîrful penei, comunicarea cu lumea obiectivă, în așa fel încît ideile mele geniale să nu fie stînjenite cu nimic la scurgerea lor în pagină. Atunci a intrat valetul, care m-a anunțat că Eckermann dorește să-mi vorbească. Iarăși? N-a simțit, imbecilul, nimic din răceala cu care l-am întîmpinat alaltăieri, și de atîtea ori mai înainte? De cîte ori nu l-am îndemnat să stea acasă, să-și vadă de familie! Tip mediocru, înzestrat cu un simț confuz al valorilor, temător de propria lui persoană, ca atare unul dintre cei care se plictisesc, individul mă obosește, mă exasperează. Nu citesc nici o sclipire de inteligență în ochii lui; se așază în fotoliu, mă agasează cîteva ore în șir cu întrebări de conțopist, îmi scotocește prin hîrtii, încurcîndu-mi-le. Îi răspund politicos la toate întrebările, reîncep să-i dau indicații privind esența artei, convins că nu înțelege, că nu poate înțelege nimic din cele ce-i mărturisesc. Funcționar mărunt, fiu de funcționari mărunți, nepoftitul notează *ad litteram* toate prostioa-

rele pe care, din plictiseală, i le spun, şi nu m-ar mira să le transcrie pe vreun caiet, deformîndu-mi afirmaţiile şi sluţindu-mi migălos imaginea. Mă gîndesc cu grijă la părerea pe care şi-o vor face oamenii despre mine după relatările unor indivizi ca Eckermann, pentru că întotdeauna ei ne supravieţuiesc nouă, celor care ardem pentru o pasiune.

Acum e clar : aşteaptă la uşă, deci va trebui să-l primesc, să-i zîmbesc, să-i fac cinstea de a-i părea afabil, pentru că, altminteri, deşi slugarnic, va deveni subit agresiv. Şi dacă o fi în slujba poliţiei ? Cine ştie...

Oameni ca el ne subminează încrederea în caracterul binefăcător al vieţii."

Extinzînd argumentele la alte domenii ale creaţiei, Nicolai Robert ajunge la concluzia că piramidele, Capela Sixtină, metroul din Paris şi multe alte opere n-ar fi existat dacă autorii lor ar fi stat să asculte, ca Goethe, pe cei care aveau chef de vorbă.

Din păcate însă, lucrarea degenerează în exces de analogie. Astfel, autorul afirmă mai departe că o campanie mai de temut decît cea a lui Alexandru ar fi putut fi înfăptuită de unul din regii Bavariei, Mauriciu de Pomerania, dacă în ajunul începerii expediţiei n-ar fi sosit la curte un oarecare Paolo Barriera, italian naturalizat, care a povestit toată noaptea curtenilor şi ostaşilor nenumărate întîmplări extraordinare, cu şerpi şi răpiri, cu dispute religioase şi evadări pe fereastră. De dimineaţă, cînd s-a anunţat pornirea, nemţii, oricît de nemţi, n-au mai răspuns la comenzi, oamenii erau obosiţi. Culmea a fost că însuşi Mauriciu de Pomerania, mai înainte foarte hotărît să înceapă expediţia, aflînd de povestirile italianului protestant, a cerut să i se relateze şi lui întîmplările, astfel că, în cele din urmă, n-a mai avut tăria să pronunţe nici una dintre comenzile militare pe care le învăţase, preferînd să rămînă acasă, tolănit pe o sofa comodă, îndulcit de prezenţa unei blonde tocmai atunci sosite din Suedia şi de o halbă de bere brună, după consumarea cărora a şi declarat că nimic altceva în lume nu merită osteneala. (Editura „Gallimard," Paris 1954.)

RAY FORD: *„Triunghi de floare“* — „Roman sfîșietor, sfîrșind prin a se autosfîșia“ — așa îl prezintă Alga Marinetti în *Il Contemporaneo*. După ce urmărești îndeaproape destinul eroilor lui Ford, suferind cu ei, luînd parte la micile lor aventuri, gustînd împreună cu ei mîncările preferate (un șalău cu sos alb va face întotdeauna deliciul cititorului), ești derutat dintr-o dată de încercarea lor insolită de a evada din carte. Lucrurile se petrec în pagină mult mai complicat decît s-au întîmplat în realitate. Un funcționar de bancă se îndrăgostește de o plăpumăreasă, mai exact, de nevasta unui plăpumar. Soțul o bănuie, se zbate între sentimentul datoriei și dragostea curată pe care încă i-o mai purta soției infidele. Descoperind ceva probe ale înșelăciunii, plăpumarul face scandal. Femeia nu poate suporta reproșurile. Amanții hotărăsc să fugă. În capitolul al III-lea, își împachetează cele cîteva lucruri intime, în capitolul al V-lea îi vedem luînd trenul spre Atena, în capitolul următor sînt semnalați undeva la granița cu Iugoslavia. Soțul părăsit, anunțat de un preot, îi urmărește. Îi zărește în gara din capitolul al VI-lea, chiar la graniță, însă cei doi se refugiază într-un tren staționînd pe o linie secundară. Capitolul al VII-lea, cel mai palpitant, se oprește asupra urmăririi dintr-un vagon într-altul. Plăpumarul și cei doi amanți ajung la coada trenului, care tocmai în acel moment pornește. Direcție necunoscută. Admirabile pagini de analiză psihologică pe care le înțeleg mai lesne cei care au trecut în viață dintr-un vagon în altul, într-un tren a cărui destinație e ignorată. Plăpumarul își limpezește cel dintîi sentimentele, scoțînd de undeva un revolver criminal, hotărît să împuște pe cei vinovați. Funcționarul se refugiază în cabina closetului, femeia adulteră se ascunde într-un portbagaj. Nu întîmplător capitolul al VIII-lea al romanului se ocupă de condițiile social-politice ale Europei acestui secol agitat, pentru că imediat după aceea începe războiul. Plăpumarul primește ordin de chemare, coboară din vagon și se înrolează în trupele terestre care trec spre front, avînd și avantajul că este gata înarmat. Cei doi vinovați ies din ascunzătorile lor, își dau sărutarea de despărțire și pleacă fiecare la cercul

de recrutare căruia îi aparţin. Războiul se încheie însă în cîţiva ani, iar destinele oamenilor care l-au purtat trebuie să-şi urmeze cursul. Micul funcţionar de bancă se întoarce în trenul unde avea de rezolvat o veche socoteală, de această dată este ceva mai bine înarmat, pentru că, servind la geniu, omul şi-a însuşit un sac cu grenade. Plăpumarul poartă acelaşi revolver, nu reiese dacă posedă suficientă muniţie pentru a-şi susţine, cu aceeaşi hotărîre, punctul de vedere. Oricum, el este cel care trebuie să intre acum în closet. Femeia, mult mai menajată în război, îşi reia locul în portbagaj. Este momentul ca vechea răfuială să ia sfîrşit. Capitolul al IX-lea al romanului e dedicat răfuielii.

Aici este cazul să spunem că de-a lungul întregii aventuri un alt personaj a fost de faţă la urmărirea celor trei. El e însuşi autorul cărţii, îngrijorat de soarta eroilor săi. L-am văzut în capitolul al III-lea luînd o limonadă pe cînd se înfiripa dragostea celor doi, l-am zărit în capitolul al V-lea, cînd trenul de Atena abia pornea, purtînd chipiu de controlor de bilete, l-am cunoscut în tranşee, pe front, mîncînd lacom supa cu arpacaş şi aşteptînd să înceteze bombardamentele nocturne.

Acest personaj, iată, intervine tocmai în clipa răfuielii. Cum acţionează el ? Ce zice ? Care sînt mobilurile activităţii sale ? Ştiindu-se puternic, el scoate din closet pe plăpumarul înfricoşat şi-l trimite acasă, promiţîndu-i, prin cuvinte convingătoare, că va aranja lucrurile. Să-şi vadă liniştit de sfoară şi darac, de ciubuce şi căptuşeli, că ştie el cum să procedeze. O ia apoi de mînă pe soţia infidelă, îi asigură pe viitor o oarecare linişte în familie, lucru pentru care tînăra femeie nu-i poate rămîne decît recunoscătoare. Îl conduce apoi pe micul funcţionar dintr-un vagon într-altul, demonstrîndu-i că viaţa e scurtă, că dragostea e fragilă, chiar dacă e dragoste adevărată, că mai sînt pe lume femei... Cum trenul a pornit din staţie, iar cuvintele autorului nu par prea convingătoare — lucru pe care l-a observat şi critica, de altfel —, funcţionarul se opune, face scandal, nu permite amestecul nimănui în afacerile sale intime, pălmuieşte pe autor, autorul ripostează, agre-

sivul îi replică cu grenada, călătorii sînt înspăimîntați, cineva trage semnalul de alarmă. De atîtea ori vinovat, ultima vină fiind oprirea trenului, lucru nepermis pentru un mic funcționar de bancă, amantul rămas singur aleargă peste cîmp, trece printr-o grădină (în capitolul al XIII-lea) și-apoi iese din carte, înjurînd și amenințînd că se va adresa justiției. Autorul, a cărui conștiință profesională nu dispăruse cu totul, își dă seama că n-avea dreptul să intervină brutal în cursul acțiunii narației sale, astfel că își trage încet mîna din capitolul final al romanului, își potolește înverșunarea și acceptă, în cele din urmă, să se împace cu adversarul său.

Romanul se încheie cu o floare, desenată de autor la sfîrșitul operei sale, după ce s-a asigurat că plăpumarul trudește corect la masa lui, că soția plăpumarului își vede conștiincios de căsnicie, iar micul funcționar și-a epuizat stocul de grenade, distrîndu-și colegii holtei, împreună cu care a dărîmat o sobă. (Editura „Azi și ieri", Galați 1947.)

PEER VAN DORT : „*Voința de a face*" — Cine își închipuie că este ușor să dai foc unei biblioteci se înșală amarnic. Treaba e tot atît de dificilă, de complicată ca și atunci cînd vrei să dărîmi un oraș. Omul modern, hrănindu-se cu știri de prin ziare, martor al multor înfăptuiri spectaculoase, dar, la drept vorbind, destul de izolate, crede că uneltele construite după ultima tehnică, miraculoasele instrumente ale științei contemporane îi și aparțin din momentul publicării invenției în revista de specialitate. Dar trec uneori zece și chiar douăzeci de ani de la descoperire și oamenii de rînd încă nu se bucură de binefacerile ei. Este cazul, printre altele, al ciorapilor de lînă cu deget, care au fost împletiți pentru prima oară în Anglia, în 1914, și care n-au devenit bun de larg consum decît abia după cel de-al doilea război mondial. Treizeci de ani de așteptare ! Mai mult încă : prin 1908, un medic algerian de origine franceză izbutea să prepare o loțiune grasă împotriva rictusului sprîncenei la unele persoane

suferind de autoritate agresivă. Efectele erau extraordinare, bolnavul tratat timp de cîteva săptămîni devenea afabil și îndatoritor, sprînceana afectată se îndrepta, o bunăvoință fără margini i se desprindea de pe chip, înseninînd prin simpatie viața celor din jur. Erau suficiente alte două săptămîni pentru ca sechelele urîtei boli — infatuarea, vorba răstită, fraza încărcată de scuipat și construcții adverbiale paralele sincopate de sughiț — să dispară pentru totdeauna. Ei bine, cu toate dovezile clinice, cu toate succesele dobîndite în laboratoarele europene pe hamsteri și broaște, loțiunea n-a putut fi pusă în comerț decît cu mare, prea mare întîrziere, abia după o jumătate de secol, redînd societății, destul de tardiv, oameni valoroși care își pierduseră speranța că vor mai putea zîmbi. Și problema încă nu este definitiv rezolvată, pentru că medicamentul rămîne exagerat de scump, sînt oameni care, neputînd achita costul rețetei, se resemnează să suporte chinuitoarea crispare a sprîncenei, să terorizeze pe alții. Eradicarea acestei maladii nu va fi posibilă, după opiniile Organizației Mondiale a Sănătății, înainte de secolul următor, cînd eforturile bugetare ale unor țări vor permite prepararea loțiunii în cantități suficiente. Știința ne oferă satisfacții, dar și destule deziluzii.

Construirea acelui aparat acționat pe bază de potasiu și fosfor, inventat de doctorul Henman Naske din Himmelburg, menit să incendieze și să transforme în cenușă orice bibliotecă nu constituie o soluție pe care să ne bizuim. Mașinăria este extrem de greoaie. După cum ne dăm seama din rapoartele experților care au vizitat pe inventator și au cercetat aparatul, instalația solicită, pe lîngă agregatele care o compun, foarte costisitoare, cadre de tehnicieni cu înaltă calificare, cunoașterea amănunțită a literaturii universale, opinii critice în legătură cu diversele opere ce alcătuiesc biblioteca menită să fie transformată în scrum. În cadrul demonstrației care a avut loc la Leipzig, urmărită deopotrivă de experții noștri, au reieșit și alte inconveniente, printre care sînt de amintit: rezistența deosebită a lui Platon în fața soluției de fosfor alb, violența sonoră a volumelor de exegeză care ard, după cum se știe, în grupuri com-

pacte, șuierînd. Într-o scurtă notă anexată raportului se menționează și faptul că trîmbele de foc, cu toată puterea lor de penetrație, nu sînt suficient de rapide, astfel că înainte de a cuprinde rafturile, unele cărți ies din rînd, unde nu mai suportă presiunea, cad pe podea și, netezindu-și o clipă penajul, își mai află forța spre a-și lua zborul prin ferestre, salvîndu-se aiurea.

Desigur, se prefigurează și o serie de avantaje, cele care au și îndreptățit pe unii să considere aparatul drept o invenție epocală. Ne-au fost semnalate, astfel, vioiciunea flăcărilor, gradul înalt de ardere, ce permite transformarea unor colecții în cenușă cu un mare procent de leșii, culoarea plăcută a combustiei. Inventatorul și-a exersat timp de mulți ani mîna și ochiul printre bibliofili, pentru a putea aprecia finețea unei hîrtii satinate, profunzimea literei, rezistența unei legături în piele de vițel.

Cîteva experiențe ale savanților noștri din trecut sînt prețioase. Prețioase sînt de asemenea sugestiile unor oameni simpli. Barrientos, un priceput frizer din Guadalajara, a incendiat, îndată după recucerirea orașului, marea bibliotecă a Congresului, avînd la îndemînă, lucrul este aproape incredibil, doar o sticlă cu gaz și o cutie de chibrituri. Modestia mijloacelor el a suplinit-o cu o ingeniozitate ce ne apare extraordinară : a aprins pe rînd șomoioage de hîrtie, îmbibate în uleiuri tipografice, pe care le-a înfipt la distanțe egale, printre cărți. S-a dovedit că bunul lui simț așezase șomoioagele fără calcule prealabile, exact între operele originale și cele de contrafacere, utilizînd, repet, fără nici cea mai mică cunoștință de specialitate, acel spațiu numit de bibliofili *zonă de ficțiune*. Un altul, Alcuno Fuentes, de profesie lampagiu, ajutat de cîțiva ostași cu suflet, a reușit să aprindă, după sistemul „din șapte colțuri deodată“, frumoasa bibliotecă a avocatului Marino Rodriguez de Salvia, compusă din cîteva mii de manuscrise, texte vechi și incunabule. Focul s-a extins repede, începînd cu cărțile disparate și terminînd cu cele așezate în vrafuri. Cei care au urmărit incendiul stau mărturie că operațiunea a durat relativ puțin, obținîndu-se la un

moment dat chiar flăcări larg deschise, ruguri înalte, arderea împlinindu-se complet, cu minimum de rebuturi.

S-a constatat că doar versurile :

> *...Comme , aimable bête,*
> *( ) coupe fend dard,*
> *Et, des pieds tête,*
> *Un air subtil, un ...*

au mai rămas dintr-un Baudelaire în piele.

În ce mă priveşte am încercat la rîndul meu cîteva soluţii. Experienţa mi-a fost oferită de faptul că am fost luat în armată, printr-o fericită întîmplare, încă la începutul conflagraţiei, cînd armatele germane erau dispuse să pună la dispoziţie celor cu talent toate mijloacele necesare unei bune activităţi. Am călătorit mult, dintr-un capăt la celălalt al Europei, am avut putinţa să cercetez din timp toate soiurile de hîrtie, iar în ce priveşte combustibilul, n-am fost pus în situaţia penibilă a altora, dîndu-mi-se pe mînă benzină de avion, grenade, aruncătoare de flăcări. Mi s-a dat cu generozitate posibilitatea studierii planurilor Bibliotecii Naţionale din Paris, încă înainte de intrarea trupelor în capitală, şi am primit informaţii detaliate despre fondul, dispoziţia şi aranjamentul celor mai multe biblioteci departamentale, convingîndu-mă cît de exactă este pregătirea specialiştilor nemţi, atît în ce priveşte biblioteconomia, cît şi tactica generală.

Condiţii istorice, pe care n-am să le analizeze aci, nu au permis o incendiere corectă a tuturor obiectivelor însemnate pe hartă. După cum este cunoscut, au rămas în picioare, după încheierea ostilităţilor, numeroase biblioteci şi colecţii din diferite ţări. Totuşi, experienţa dobîndită nu e de dispreţuit. Sînt în măsură să afirm, şi n-aş vrea să se ia drept uşurinţă sau îngîmfare afirmaţia mea, că sînt în stare să ofer servicii preţioase oricărei întreprinderi viitoare ce îşi propune scopurile amintite. Aş putea înfăptui lucruri extraordinare, priceperea mea interesînd aspecte felurite, zone importante ale culturii tuturor timpurilor...

Înainte de a încheia expunerea sa, Peer van Dort respinge categoric opinia după care alte metode, înfățișate și susținute de persoane care n-au nimic comun cu știința, ar putea contribui la realizarea acelorași scopuri. El se ridică cu vehemență împotriva celor care, vulgarizînd problema, susțin că bibliotecile pot fi anulate prin tăierea măruntă a paginilor, din zece în zece, cu descleierea organizată a coperților și ferfenițirea materiei dintre ele. Nu ne este îngăduit să ne întoarcem la metodele meșteșugărești de altădată. De altfel, epoca civilizației recunoaște încă dinaintea incendierii Bibliotecii din Alexandria superioritatea focului.

Unde am putea ajunge, se întreabă pe bună dreptate autorul, dacă, ignorînd binefacerile focului, ne-am apuca să distrugem rafturile și pereții cu barosul și ranga? Operațiunea s-ar degrada pînă la aspectul unei răfuieli mărunte, nedemne. Da, poți utiliza, firește cu măsură, barosul, ranga, șicanele, otrava împotriva autorilor, asta este altceva, procedeul poate fi acceptat în măsura în care se lucrează individual, obținîndu-se o diminuare a afluxului de carte în biblioteci. Dar a purcede la distrugeri pe rază mică e echivalent cu a încerca să inunzi Italia lărgind canalele Veneției. Nu pot fi acceptate, din aceleași rațiuni, nici bombardamentele, pentru că bombardamente în timp de pace se organizează cu mare anevoință, cu aprobări speciale și nu fără cheltuieli împovărătoare pentru bugetul public. Argumentul după care prinderea în obiectiv a unei mari biblioteci este destul de precisă, incluzînd sub căderea bombelor și alte biblioteci (particulare), nu e convingător. S-a văzut, și autorul a fost martor, că în timpul războiului bombardamentele grele n-au nimerit bibliotecile cunoscute, ci numai caravane de refugiați, spitale și școli cu biblioteci mici, cu indicativul C.Z. 875—94—39, randamentul fiind mai curînd un motiv de rușine și neputință, decît de mîndrie.

Din nefericire, Peer van Dort n-a izbutit să-și tipărească opera, manuscrisele s-au aprins de la sine, în miezul unei zile a lunii lui cuptor. (Editura „Hermann Faukner“, Berna, 1962.)

BRUNO MARINNA : *„Moartea generalului"* — În volumul său, care însumează peste opt sute de pagini, Marinna, un vechi combatant pe frontul de la Marna, demonstrează imposibilitatea practică şi teoretică a morţii unui general. „L-am văzut pe Champignon lîngă mine, căzut într-o rînă lîngă adăpostul în care refuzase să mai rămînă, bombardamentul de artilerie continuînd încă de dimineaţă. Ziua era ploioasă, şrapnelele răscoliseră terenul, soldaţii diviziei noastre se comportau ca nişte lei, menţinînd poziţiile, îndeosebi cota 67, în ciuda puterii de foc revărsate cu desperare peste noi. Generalul a ridicat mîna la piept imediat după prima explozie, a spus «băieţii mei, dragii mei», apoi, cînd cel de-al doilea proiectil a bubuit în stînga, s-a încăpăţînat să se îndepărteze de locul în care se afla, voind să mă caute. Aici, în acest tranşeu plin cu apă, a început să se împleticească, apoi a căzut.

Căderea lui nu era convingătoare. Învăţasem încă în şcoala militară că un general nu poate muri, că alunecarea nu e decît o aparenţă, că rana din trup nu poate fi nici pe departe adevărată. False sînt, de asemenea, horcăitul, strigătul stereotip «băieţii mei», hemoragia, darea ochilor peste cap. L-am tras, de îndată spre adăpost, lupta cu trupul său voluminos a fost penibilă, l-am descheiat la veston. «Domnule general, i-am spus, nu-i nimic, bazaţi-vă pe credinţa mea neţărmurită, sînt lîngă dumneavoastră, fiţi încrezător în steaua generalilor.» El m-a privit cu ochii ficşi, abţinîndu-se de această dată să mă mai contrazică, şi-a sprijinit umărul de braţul meu şi, în loc de alt cuvînt, făcu din buze un ţ,ţ, mai curînd gutural. Îi aflai cu uşurinţă rana, era în zona inimii, o gaură neagră, urîtă, sîngele proaspăt se mai scurgea din ea. Nu mai respira, mîinile i se răciseră şi privirea nu mai avea nimic înfricoşător, dar am dedus din atitudinea lui că doreşte să preiau comanda.

Nu-l puteam lăsa singur. Îi vorbii în acest sens, generalul refuză însă printr-o tăcere semnificativă, binevoitoare. Căutai pe cer steaua generalilor, despre care îi vorbisem, dar nu se înserase, astfel că steaua nu se zărea. Îmi înfrînai intenţia de-a apleca urechea pe piep-

tul lui, de groază și de silă. Se vedea cît de colo că generalul își dase sufletul, neputința sau sila mea puteau fi înțelese de la sine. Privindu-i cadavrul cu mult respect, gîndii să-l tîrăsc de îndată în șanț, să-l scufund în băltoacă și, dacă trupul lui umflat se opune, să-i apăs pieptul cu cizma, ca să-și poată găsi în sfîrșit odihna.

Soldații diviziei noastre se luptau ca niște lei, asta am mai spus-o, dar o repet pentru că, exceptînd cîteva văicăreli regretabile, oamenii continuau să alerge în jurul tunurilor, convingîndu-mă că fac o treabă merituoasă. Generalul mă privea cu satisfacție. «O făcuși de oaie, domnule general, și cînd ? tocmai acum, la spartul tîrgului, îi spusei camaraderește ; peste o jumătate de oră va cădea seara și nemții, băieți cuminți, se vor retrage la culcare.» Interlocutorul meu părea să nu fie de acord, el, care îi cunoștea pe nemți mult mai bine decît mine ; mă privea cu ochii holbați, vădit ironic, gulerul vestonului îi era înspumat de sînge.

Simțeam nevoia să-l aud retezîndu-mi pălăvrăgeala. Doream arzător să-mi transmită măcar o comandă. Cum însă tăcea, și se pare că avea motive să tacă, încercai să-i explic cîteva aspecte ale situației. Începui destul de stîngaci : «Sînteți un om de inimă... (gafa nu trecu neobservată, o regretam, omul se cam supără, sau poate mi s-a părut, sînteți un strateg neîntrecut, nu știu cine v-o fi pus să alegeți acest teren nenorocit ca să ne adăpostim. Puteam foarte bine să rămînem ceva mai la spate, lîngă sat, apărați de colinele acelea cu pruni, casele din sat au paturi moi, găsești de-ale mîncării, se zice că sînt acolo multe văduve tinere, bărbații lor slujesc cu credință, sub comanda altor generali. Am fi fost apărați ziua de perdelele acelei pădurici, am fi avut răgazul să alergăm după cai prin sat și tunurile nu ar fi rămas înțepenite în noroaie, ca să nu mai vorbim că ne puteam îngropa morții comod, în cimitirul satului, nu așa... scuzați-mă că vorbesc despre moarte, nu știu ce-mi veni... În familia mea de mici funcționari înrăiți de nevoi nu se vorbea niciodată de moarte. Fricoși din fire, dar și din pricina prea multor necazuri și amenințări, am învățat de timpuriu să-mi cruț viața, că n-avem decît una, tot astfel neamurile

mele pînă la verii de-al doilea. Aşa că nu se vorbea de moarte printr-un consemn tacit, cum nu se vorbea despre fuga mătuşi-mii Sisi cu un chelner, şi nici cînd trecea pe stradă o înmormîntare nimeni nu alerga la poartă şi nici nu sta la fereastră, bunica sancţionînd pe cei care cedau curiozităţii, ca şi pe cei ce avuseseră prostul gust să organizeze asemenea spectacole însoţite de fanfară. O pişcătură de albină, un furuncul, un strănut ne aminteau că moartea există totuşi. Schimbam vorba şi treceam repede la alte preocupări : unchiul Samson, de pildă, deşuruba sau înşuruba nişte fiare, organe ruginite ale unei maşini de decorticat mazăre, salvată dintr-un depozit, cîndva.

Totuşi frica ne urmărea mereu. Ne paraliza gîndul şi picioarele ori de cîte ori ne aminteam că dincolo, spre transformator, în vecinătatea rîului, se află sanatoriul de tuberculoşi. Locuitorii oraşului n-aveau de-a face cu cei din sanatoriu, bolnavii urcaseră spre munte din localităţi îndepărtate, însă ştiau bine că apa de pe conductă era trasă din albia rîului şi că rîul acela, destul de limpede dimineaţa, spăla haznalele sanatoriului spre prînz. Concetăţenii mei nu erau scîrboşi, se bălăceau în noroaiele uliţelor cu superbă distincţie şi indiferenţă, cei din familia noastră însă se arătau îngrijoraţi. Îi vedeam cum se tot chinuie să fiarbă apa, s-o strecoare, să o pritocească. Nu murea nimeni, se produceau însă frecvente indispoziţii, unchiul Boulanger devenea mereu mai rumen la chip, pielea umplîndu-i-se de o eczemă de care n-a scăpat niciodată. Vară-mea Sonia, spălată cu apa fiartă despre care vorbeam, a răcit într-o zi şi a murit de meningită. Nu se poate spune, domnule general, că trăiam liniştiţi, cum s-ar fi cuvenit, interdicţia de a vorbi despre moarte creînd, după cum vă puteţi închipui, o oarecare nelinişte şi nervozitate în familie.

Cartierul în care locuiam era pitoresc şi nu suferea niciodată din cauza iernilor geroase, nici a căldurilor de vară excesive. Doar o dată sau de două ori pe an, nu ştiu ce fenomen ciudat transforma mişcările de aer obişnuite în vîrtejuri pustiitoare. Am văzut mai multe asemenea vijelii ; mă voi strădui să vă raportez exact,

ca să înțelegeți despre ce era vorba. Toată ziua fusese un timp frumos, dar pe la ora cinci, trîmbe de praf au început să se năpustească asupra noastră, întunecînd cerul, apoi s-a pornit un vînt îngrozitor, cu rafale ce păreau adevărate bice ale naturii. Copacii se rupeau de-ai fi zis că sînt bețe de chibrituri, pereții caselor se clătinau cum se clătina ieri în zori adăpostul nostru sub bombardament. În general, ploile erau binefăcătoare, răcoreau atmosfera, potoleau praful, înviorau verdeața. Dar atunci, după o oră de învolburare, cerul s-a înseninat și animalele curții au putut ieși de prin coclauri. Au început să curgă șuvoaiele de pe rîpa din spate, apele adunate aflîndu-și cu greu drum. Torentele veneau mari, amestecate cu bolovăniș, cu crengi rupte, cu pămînt. Rupeau totul în cale, intrau în casele descoperite, curățau zăgazurile, surpau pereții. Lucrurile s-au potolit către seară, cam pe vremea asta, s-a făcut liniște, nu mai auzeai din nămoluri decît horcăitul porcilor și văicărelile femeilor (toate femeile sînt slabe de înger și plîng pentru mai nimica-toată). Poate că nu fusese atît de rău pe cît boceau ele, ca să se aleagă cu ajutor de la primărie.

Motive mai însemnate de frică ne dădeau alegerile. Se fixa din vreme ziua alegerilor, hotărîrea avea ceva solemn și sărbătoresc. Las deoparte perioada de pregătiri, nu lipsită de un farmec al ei, și îmi permit să vă rețin atenția asupra evenimentului cu pricina. Încă de dimineață, tata — vechi și constant radical — pleca la urne. Înainte de a trece și vecinii noștri spre școală, tata se întorcea acasă cu datoria împlinită, ceea ce nu s-ar fi putut crede, după înfățișarea lui. Hainele îi erau rupte, din buză îi curgea sîngele șuvoi (mai abundent decît curgea adineaori din rana dumneavoastră). Schilodit la picior de o lovitură pe care el o considera ușoară, ne vorbea chiar în acest sens despre un cumnat al său înjunghiat, nu înțeleg ce legături găsise el în toată chestia asta. Soseau pe rînd, mai tîrziu, unchii mei, tot atît de radicali ca și el, bătuți măr, cu ochii învinețiți și mîinile zdrobite. Vorbeau înflăcărat, în cuvintele lor mustind a sînge răzbăteau mîndria și intoleranța. Relatau ticăloșii înfiorătoare, evitînd

să rostească măcar un cuvînt despre moarte, pentru că era, îmi permit să mă repet, absolut interzis în familia noastră. Aceste rezultate fuseseră probabil prevăzute, altfel nu-mi explic de ce, cu multe săptămîni înainte de alegeri, toți ai casei, cunoscuți ca oameni de suflet, binevoitori, se întunecau la față, își împărtășeau sfaturi înțelepte, femeile mergeau să aprindă lumînări la biserică, copiii își luau mai des porția lor de palme peste gură.

Cîțiva dintre ai noștri, începînd cu bunelul, povesteau adesea pe înserat despre război. Toți bărbații aveau plăcerea asta, de îndată ce se aflau împreună. Le citeam pe chip scîrba și frica, vă rog să mă iertați dacă vă supără sinceritatea mea, domnule general, ori de cîte ori își aminteau de luptele cărora le fuseseră martori. Dezvelindu-și brațele de funcționari harnici, ei își răscoleau amintirile și, în încăpere se făcea o tăcere de mormînt (de m-ar auzi mama că vorbesc astfel !), apoi aerul se îngroșa și pretutindeni nu vedeai alături de brațele lor decît picioare hărtănite de schije, guri căscate peste care plesnise pămîntul aruncat de suflul bombelor, capete fără corp și burți umflate sau numai despicate, în așa fel încît intestinele, organele și toate celelalte porcării care mucegăiesc înăuntru se revărsau pe iarbă. Aminteau pe șoptite și despre cățeaua care arunca plumbi de mitralieră, și despre ursul care, odată început dansul, îngrămădește pe capul oamenilor toate cazanele cu smoală ale iadului. «Asta nu fusese nimic, spunea atunci un deștept (mi se pare că nenea François), să vezi acum cum vine japonezu' cu iperita, de-ți despoaie cît ai clipi pielea, în așa fel că vei vedea oameni într-adevăr goi, cum nu s-a văzut.» «Dar ce, crezi că neamțu-i mai prejos ? — spunea altul, deștept ca și primul : vine în avion, te zgîndără de sus cît te zgîndără, și degeaba te furișezi în pivniță sau în umbra zidului, el poc ! te lasă în nesimțire.» Femei gravide împunse în burtă cu baioneta, oameni serioși cu scrisul frumos și care n-au lipsit nici o zi de la slujbă erau acum aruncați în văzduh, apoi veneau indivizi de toate felurile, zăcînd de holeră, de pelagră, de mușcătura

fierului. Aiurea! Vorbeau aşa de curajos pentru că le ţîţîia fundul de frică, asta am înţeles-o de la început, noroc că nimeni n-avea voie să vorbească despre moarte, bunica s-ar fi făcut foc, şi ar fi ieşit cine ştie ce altă belea.

Generalul asculta cu interes cuvintele, pe unele le urmărise cu vădită bucurie. Îmi făcea semn să-l ridic puţin, pentru că îi amorţise un picior. Executai cu plăcere, dar cu destul efort comanda lui, ce suna prietenească. «Ei, domnule general, spusei, faptele despre care v-am vorbit şi care, sper, nu v-au plictisit, v-au lămurit întrucîtva cine sînt şi cît de mult doresc să vă revăd preluînd comanda. Vă rog să mă credeţi că, după cîte mi-au văzut ochii, nu sînt în stare să merg în fruntea diviziei. Sufăr de frică cronică.»

Generalul clipi din ochi, aprobă mărturisirile mele şi îşi umflă milităreşte pieptul. Îşi strînse la gît vestonul, îşi potrivi centura, îşi mîngîie cu gestul cunoscut bărbia. Redeveni, în cîteva clipe, maiestuos. Spuse cu o voce pe care n-o voi uita şi care ar merita să intre în analele războaielor: «Comunică oamenilor, dragul meu, că generalul Champignon veghează. Atît.»

Electrizat de bucurie, alergai înainte să caut oamenii pe care-i ştiam pe-aproape. Nici urmă de soldat. Căutai în urmă, către cota 73. Nimeni. Făcui timp de o jumătate de oră o cercetare în adîncime a terenului, investigaţia se prelungi dincolo de tranşeele duşmane, dincoace de poziţiile noastre. Întunericul mă împiedica să văd la distanţă. Într-un tîrziu, zării două ochiuri de lumină şi aerul îmi aduse în urechi un murmur ciudat. Cu toată frica ce-mi zdrobea maxilarele, alergai către obiectiv, indiferent la gîndul că cele două lumini ar putea veni din poziţiile duşmanului. În sfîrşit, mă aflam în apropierea unui tractor. Semnalizai reglementar în faţa farurilor, un ţăran coborî de pe maşină şi mă întrebă, în cea mai plăcută limbă franţuzească, cine sînt şi ce vreau. Îi dădui toate explicaţiile necesare. Mi le dădu pe ale sale:

Războiul se terminase de cîteva zile. Oamenii începuseră muncile agricole, terenul era al dracului de bătătorit, cu toată ploaia căzută în săptămînile trecute, ba

mai aveai și surpriza să te afli aruncat de vreo mină neexplodată. Moartea te pîndește la fiecare zece metri. «Nu vorbi despre moarte, ducă-se pe pustii — spusei la rîndul meu. Chestiunea este că acolo, în direcția cotei 73, se află un general. A fost mort și mi-a dovedit prin exemplu personal că nu a murit de-adevărat. Generalul meu dorește din toată inima să continue războiul.» «Haida-de!» se mulțumi să spună țăranul și, oprind de îndată motorul, alese de pe jos un cocean de porumb. «Să-l căutăm împreună. Amîndoi, îl vom potoli», spuse.

Mă aflam într-o încurcătură îngrozitoare. Țăranul ăsta era în stare de grosolănii. Îi refuzai serviciile, făcui stînga-mprejur și o luai la sănătoasa peste cîmp, prin întuneric, către locul unde știam că aștepta generalul. Nu-mi era îngăduit să-l las să mă aștepte prea mult." (Editura „Supersonik", Zagreb 1963.)

ALBERT PELISSIER: „*Conversație*" — De un sfert de oră îmi vorbea despre îngrijirile date unui cîine care, după ce el ieșise de la cinema, îl urmase credincios pînă acasă. Subiectul mă interesa prea puțin, ceea ce nu mă oprii a-i spune. Îmi zîmbi cu amărăciune. Crezi că se poate povesti ceva mai interesant, mă întrebă, cînd timpul ce ne stă la dispoziție e atît de scurt? Menirea noastră e de a acționa, de a demonstra că sîntem în stare să facem ceva merituos în această viață, de aceea încă de timpuriu învățăm arta de a nu fi singuri și de a umple răstimpul întovărășirii cu discuții. Credeam că te supui resemnat acestei conversații, că povestirea, banală cum e, te ține treaz în răgazul acordat vizitei mele. Lucrurile importante le păstrăm nemărturisite, avem nevoie de a le urmări cu coada ochiului, de a le lăsa să se zbenguie, în timp ce gura înșiră chestiuni neutre, împlinind un ritual. E nevoie să ne amintim că sîntem împreună, pentru un aparat de fotografiat chiar sîntem, fiecare însă e în raport cu celălalt la sute de kilometri depărtare, doar murmurul, sau cîntecul, sau dialogul ne apropie întrucîtva. Cutare stă de vorbă cu cutare, adică noi doi, asta e o iluzie.

Mărturisesc, îmi face plăcere. Să-mi expun luminii adevăratele mele gînduri, în afară de faptul că îmi pare o indecență, ar fi o treabă foarte obositoare, întocmai ca atunci cînd, legat la ochi în mijlocul bulevardului, mi-ai cere să rămîn impasibil, străin de goana mașinilor foșnind pe lîngă mine. Dar îmi pretinzi încă mai mult, și anume să construiesc pentru plăcerea ta o versiune a unor întîmplări trăite de mine într-un trecut vag și foarte particular. La drept vorbind, prețuindu-ți prietenia, poate că aș accepta să fac și o asemenea nebunie. Cu ce te-ai alege ? Nu am avut niciodată darul povestirii, și chiar dacă l-aș avea, nu văd cum aș reuși să contrapun niște desfășurări epice demult sedimentate în memoria mea unor gînduri vii, actuale, ce ne traversează, ce sînt de o mie de ori mai relevante, a căror gestație ne mișcă acum, nu mai vorbesc cu cîtă putere, sîngele și inima. Și mă întreb, n-ar părea grosolan să-ți împroșc pîrîul tău sufletesc, limpede și armonios, cu noroiul unor cuvinte de care amîndoi sîntem nemulțumiți, pentru că știm cît de aproximative sînt, cît de murdare se alcătuiesc în frazele pe care le debităm ? Propun, așadar, să continuăm să pălăvrăgim, să ne scărpinăm împreună mîncărimea spirituală, să suportăm răbdători ceea ce în mod curent se numește o întîlnire între prieteni. Îți vorbeam despre calitatea zgărzilor. Am aflat, în cele din urmă, o curea prin cămara cu vechituri și, cu chiu cu vai, am confecționat o zgardă lată, pe măsura cîinelui, spre a-l putea pune pe lanț și a mă scuti de o mulțime de necazuri.

*

Omul care vorbea îmi era prieten și nu puteam să nu recunosc că în cuvintele lui se ascund, sau se descoperă, adevăruri pe care nu le bănuisem. Totuși, mi-am spus, observațiile lui vădesc o oarecare putință de comunicare, dovadă e că unele cuvinte mi-au înfiorat pielea și au născut în mine un fulg suav din sentimentul recunoștinței. Îi mărturisii îndată ce gîndeam. El îmi mîngîie amical brațul și-mi spuse că este mult mai ușor să constați cîteva nepotriviri (simțul nostru critic fiind

infinit mai dezvoltat), decît să cazi, da, acesta ar fi cuvîntul potrivit, să cazi pe cursul viu al narației, ce se prelinge în făptura noastră, undeva foarte în adînc, acum confundîndu-se cu amintirea, acum ocolind-o și zbătîndu-se independent de ea, rareori identificîndu-se cu realitatea, aproape niciodată aparținînd întru totul ființei, care o poartă ca pe un balast. Narația este creație spontană, întîmplările înfățișate se formează coerent sub ochii noștri, spre propria noastră uimire, așa cum norii se plămădesc în chipuri surprinzătoare unii dintr-alții, iar adevărul faptelor pe care ne prefacem a le relata rămîne neexprimat.

Prietenii sînt niște măgari, gîndeam, atunci cînd vizitîndu-ne, țin cu tot dinadinsul să ne convingă că ei nu mai au nimic de spus, toate fiind de mult spuse, și încă admirabil, și sînt și nepoliticoși răspunzînd afecțiunii cu care îi întîmpinăm, cu refuzuri intelectualiste și pretenții de neînțeles. L-am întîmpinat cu sufletul în palmă, i-am pus magnetofonul înainte spre a o asculta pe Amalia Rodriguez, mi-a replicat caustic că îl interesează Arcimboldo, foarte bine, i-am spus, și eu îl iubesc pe trăsnitul ăla, mi-a dat să înțeleg însă că sînt un sentimental neevoluat, atunci i-am dat o replică mai groasă, mărturisindu-i că, înainte de a intra, ascultasem, cu delicii asemănătoare, pe Karlheinz Stockhausen. Ca să nu se înduplece — acesta a fost motivul —, a mizat pe incomunicabilitate. Mi-a citat un nume cu rezonanță japoneză. M-am dat învins. Nu știu dacă voi mai rezista la o întîlnire de felul acesteia.

Aș fi dorit măcar să știu ce țintește, pentru că nu sînt omul care să-mi pierd vremea cu povestiri despre cățel, și, cum era dispus să reia expunerea privind dimensiunile cotețelor pentru dulăi, și cum din scurta noastră dispută ieșisem înfrînt, făcui un act desperat: deschisei fereastra.

În stradă avusese loc, după cîte puturăm înțelege, după mulțimea adunată, un accident de circulație. O limuzină trăsese lîngă trotuar, masca radiatorului și un far erau zdrobite, un bărbat între două vîrste căuta să explice unui agent în uniformă bleu cum se petrecuseră lucrurile. Undeva, mai în stînga, pe trotuar, o

femeie frumoasă, într-un fulgarin scurt, privea scena trăgînd dintr-o țigară. Printre spectatori, se aflau și măcelarul din spatele casei, și băiatul de la „Piscicola", și avocatul care a cîștigat în tinerețe un proces la casație.

Prietenul meu era indiferent la cele întîmplate, nu se întrebă nici măcar dacă a fost lovit cineva, așa cum mă întrebam eu privind strada, destul că își azvîrli privirea printre castani și pronunță un cuvînt, de nereprodus. De fapt, cuvîntul merită a fi reprodus pentru că, în cele din urmă, a deschis și el o fereastră — cea pe care o încercasem fără succes mai înainte : a ființei lui adevărate.

*

Rahat ! spusese el, privind printre castani. Cuvîntul nu mi-a displăcut, ca să fiu sincer, poate și pentru că l-am auzit ca pe un citat din Jarry sau din Albee, și întotdeauna pasele scurte de inteligență, citatele trimise lung dintr-un teren într-altul se numără printre materialele subtile cele mai agreabile, nu supără, ba chiar produc o surpriză plăcută și pot fi fructificate la poartă. Asta nu e nimic, continuă prietenul meu, de-ai ști tu prin cîte am trecut în viață, multe, foarte multe întîmplări îți sînt necunoscute !

Și începu să povestească.

Aveam zece ani, spuse el, și se așeză în fața mea pe scaun, așa cum se așază un copil de zece ani, cu capul sprijinit pe brațul întins pe spătar, cu un picior bălăbănindu-se dedesubt, cu o tresărire ușoară a umărului ori de cîte ori căuta să-și amintească un amănunt, pentru o clipă uitat. Știam că războiul nu ne va ocoli, dar nu-mi închipuisem că va veni atît de repede, încît imaginile pe care le făurisem în mintea mea de copil, după povestiri de toate felurile cu boși, cu zepeline și cu Dike Bertha, urmau să fie imediat contrazise de realitate. Nu-mi amintesc bine unde mă aflam atunci cînd au intrat diviziile brune în oraș, dar știu că aveam în față o clădire înaltă, cu trei sau patru etaje, și că pe balcoanele și ferestrele ei fuseseră arborate, ca un

gest de rezistență, steagurile noastre. Pe bulevard ieșisem prin fraudă, părinții mă ținuseră de scurt, îi urau pe nemți de pe cînd erau la rîndul lor copii, acum eram fericit că le putusem scăpa. Într-o ordine desăvîrșită se aliniau pe sub castani motociclete lucitoare, mînate de oameni frumoși ca zeii, îmbrăcați în pelerine cauciucate cu epoleți, pe cap purtînd căști de oțel cu o tăietură formidabilă. Motocicletele aveau ataș și pe ataș erau instalate mitraliere — arme atît de atrăgătoare nu mai văzusem niciodată. Înaintea coloanei, am uitat să-ți spun, erau cîteva mașini înalte, Volkswagen, cu pîlnii de gramofon, care răspîndeau în aer un marș eroic, Wagner mi se pare, de o forță și de o frumusețe de-a dreptul cuceritoare. Din cînd în cînd fluturau de pe motociclete stegulețe galbene și negre, semnalele erau urmărite atent de oamenii care veneau din urmă încolonați, privind ca de dincolo de lume. Cît vedeai cu ochii, de-a lungul bulevardului, în ceața albastră a benzinei arse se zăreau numai căști de metal, ca o noapte înstelată, noapte cu stele de oțel.

Copilul care-mi povestea fremăta pe scaun pe măsură ce evoca această scenă, și cele relatate de el îmi păreau pe cît de adevărate, pe atît de stranii. Într-adevăr, pe bulevard înaintau căști purtate de o apă de oțel, o muzică gravă, dură, se revărsa de pretutindeni, ca să se amestece cu zumzetul motoarelor. Și eu văzusem cele două mașini cu megafoane și, după ele, stegulețele semnalizatoare. Dar la răspîntie... Privisem curgerea fluviului de metal de pe terasa casei, și putusem să văd încă de la început pe civilii aceia zăpăciți cum se cațără pe acoperișuri ca să fotografieze și să atîrne, încă unul și încă unul, steagurile noastre tricolor. Momentul cînd coloana s-a oprit l-am prins încă de la început, am avut impresia că la intersecție agentul de circulație încerca să evite o încrucișare periculoasă cu alte vehicule, dar m-am lămurit îndată că era vorba despre altceva după bubuiturile care au urmat cînd cîțiva motocicliști, descălecînd, au alergat spre casa din față, trimițînd prin ferestre limbi de foc dese și pustietoare, din aruncătoarele lor de flăcări purtate în spinare. Au fost

azvîrlite şi grenade, faţada casei ştirbise dintr-o dată, firma ardea sub steagurile pe care limbile de flăcări se căţărau ca nişte maimuţe. Da, şi mai încolo, la ieşirea din oraş, spre pod, locul se vedea bine de pe terasa unde mă aflam, alt incident oprise coloana. N-am înţeles niciodată ce s-o fi petrecut acolo, ceva se petrecuse, un fum gros se înălţa către pod, iar aici, dedesubt, pe bulevard, coloanele care se scurgeau spre Capitală se opriseră, oamenii descălecaseră de pe motociclete, îşi potriviseră spre acoperişurile din jur ţevile mitralierelor, cîţiva ofiţeri se foiau pe trotuare cu pistolul în mînă, vorbind tare, răutăcios, poate înjurau. M-am tîrît pe burtă prin culoarul deschis al etajului şi m-am ascuns în closet. Ştiu că am plîns mult, pentru că impresia aceea de forţă de la început se fleşcăise, şi îmi părea mai rău de faptul că vinovaţi ai dezordinii fuseseră nişte civili oarecare, nişte necunoscuţi.

Abia mult mai tîrziu am înţeles că civilii pe care-i acuzasem făcuseră o treabă bună, cum făcuseră isprăvi de necrezut, bune şi ele, şi în alte puncte ale şoselei ce ducea spre capitală. Îl ciupii de obraz pe copilul din faţa mea şi-i spusei :

— Nu cred că e satisfacţie mai mare decît să vezi o armată invincibilă risipindu-se în dificultăţi mărunte. Cînd am început să pricep despre ce era vorba, anume că nemţii intraseră în ţară călcînd în picioare convenţiile şi ameninţînd totul cu noua ordine, aureola pe care o răspîndea tehnica lor militară formidabilă s-a întunecat dintr-o dată. Civilii le dăduseră lecţia meritată.

— Care civili ? mă întrebă copilul zvîcnind scurt din umeri.

— Cei care arborau steagurile pe balcoane, cei de pe acoperişuri, cei de peste tot. Patrioţii !

— Nu ştiu despre cine vorbeşti. Eu îţi povesteam despre excepţionala forţă şi despre ordinea pe care le răspîndeau coloanele nemţeşti trecînd prin oraş.

— Şi eu îţi urmăream atent relatarea...

— O armată ca aceea a pierdut războiul pe nedrept. Nu-mi pot explica de ce.

— Ai să-ţi explici cînd te vei face mare.

Fu, pentru moment nedumerit. Apoi dezmeticindu-se puţin, încercă să-mi explice că lucrurile înfăţişate în relatarea de mai înainte îşi schimbaseră culoarea probabil pentru că s-a lăsat stăpînit în timpul evocării de impresia puternică de *atunci*. Doar nu-l bănuiesc de simpatie pentru hitlerişti, ştie el bine ce a însemnat ocupaţia germană ! Dar dacă a trebuit să fie sincer, continuă el, a căutat să reproducă cu maximă fidelitate. Greşeala noastră este că narăm evenimentele cărora le-am fost martori cu sentimentele dobîndite ulterior. De aceea falsificăm frecvent. Eu ţi-am oferit cîteva impresii ce dezvăluiau experienţele mele, tu m-ai urmărit cu plasa explicaţiilor tale, la rîndu-i deformată de experienţe şi impresii străine, pentru că ştii din relatarea altora că, în marşul lor către Capitală, nemţii au fost bine hărţuiţi de atacurile patrioţilor. Dar îţi jur că eu n-am văzut aceste scene ; e o întîmplare, dar îţi jur că nu le-am văzut. Pentru că ţi-am promis să-ţi vorbesc despre o istorie *a mea*, adevărul mă constrînge a nu-ţi face concesii. Te-am avertizat că n-ai să mă poţi urmări. Te împiedică de la aceasta propria ta istorie, amintirile tale. Tu i-ai cunoscut pe patrioţi şi încă de pe atunci.

Tînărul (copilul dispăruse) îşi aprinse o ţigară, îşi smuci umărul şi-mi ceru să-l urmăresc mai departe ; doar eu fusesem cel ce i-o cerusem.

După ocuparea ţării, continuă el, am fost înrolat în armată. Încercările unchilor mei de a mă sustrage serviciului militar n-au reuşit. Am fost repartizat la un regiment de gardă şi a trebuit să însoţesc coloane militare germane, mai bine zis să-mi pierd vremea pe drum, pentru că nemţii n-aveau încredere în noi şi ne purtau după ei doar pentru a le înlesni contactul cu funcţionarii locali şi cu populaţia. Bănuitori, nu ştiau cum să scape de noi, deşi superiorii îi instructaseră să ne păstreze drept garanţie pentru situaţiile neplăcute. Ne vîrau de aceea în trebile cele mai spurcate. Atunci cînd un general neamţ a fost atacat într-o noapte — întîmplările pe care ţi le povestesc s-au petrecut în oraşul N. — , grupa mea a fost dislocată de la depozitul de

alimente pe care-l păzea, spre a pedepsi pe locuitorii ce-i tăinuiau pe atentatori. Generalul nu fusese atins de gloanțele îndreptate asupra mașinii lui, cu atît mai rău pentru noi, fiindcă preluă el însuși operațiile de curățire. Ne-au ordonat să ridicăm de la casele lor pe toți bărbații care se mai aflau în oraș, să-i sechestrăm în sala de gimnastică a liceului și să așteptăm. Au înjghebat la repezeală un consiliu de război, s-au așezat în jurul unei mese din cancelaria liceului și au înscenat acel proces care a dus la împușcarea a 76 de oameni. Mă cuprinde groaza cînd îmi aduc aminte de neliniștea celor care așteptau să li se decidă soarta, fiindcă nemții nu se jucau în asemenea împrejurări.

În timp ce îmi povestește episodul, îl privesc pe prietenul meu cu îngrijorare, îndoindu-mă că el cunoaște bine acele evenimente. Desigur, le-a fost martor, dar în sala de judecată nu putuse intra. Se rezuma deci să evoce reacțiile celor încarcerați, adevărul adevărat scăpîndu-i.

Eu însă participasem fără voia mea la acel consiliu : generalul aflase că studiam dreptul la Sorbona și avea cunoștință că-mi trecusem strălucit examenele cu André Martinon. Trimisese după mine, cu ordinul de a mă prezenta în orașul N. Cum lucram în cadrul tribunalului militar teritorial de care orașul cu pricina aparținea, m-am grăbit să-mi procur bilet la prima cursă, gîndind că poate voi izbuti să ajung acolo înainte de a se face cercetările în cazul despre care auzisem doar cîteva vorbe. În asemenea situații mai poți interveni cu ceva încă pe parcursul anchetei, compatrioții mei știu că am reușit în alte împrejurări să evit, datorită tactului și cunoașterii limbii germane, unele consecințe ce puteau fi tragice.

Cînd am sosit, completul militar era însă edificat : ancheta se făcuse de autoritățile germane, așa că am intrat direct în ședință. Trebuie să-ți spun, și este de datoria mea de jurist să țin parte adevărului, că ofițerii germani care fuseseră însărcinați cu elucidarea faptelor lucraseră extrem de corect. Cercetaseră îndeaproape toate circumstanțele, audiaseră cîteva zeci de martori, stabiliseră exact cum se petrecuse atentatul și cine era

de vină. Concluziile citite de un maior erau logice și limpezi. Cei arestați se făcuseră vinovați de tentativă de asasinat sau, și asta nu le diminua culpa, de tăinuire și ajutor. Am cumpănit bine fiecare probă și n-am ezitat să mă alătur, cu toată mila omenească ce-mi strîngea inima, celor care condamnau, chiar dacă aceștia se numeau ocupanți. Adevărul se află mai presus de interesele războiului. Așadar, am semnat alături de înaltul tribunal, condamnarea la moarte.

Prietenul meu ignora în continuare adevărul, astfel că îmi povesti, terciuind în scrumieră capătul țigării consumate, cum i s-a dat ordin să evacueze din curtea liceului familiile celor închiși, cu consemnul de a folosi arma în caz de dezordini, și cum, în timpul nopții, sentința a trebuit să fie executată. Nu știu cum să-ți înfățișez situația în care mă aflasem de-a lungul cîtorva ore bune, spuse el, între mine și oamenii pe care-i păzisem se stabiliseră, în acel scurt răgaz, raporturi esențiale, care-mi creau responsabilități noi, pe lîngă cele ce rezultau din faptul că aparțineam aceleiași națiuni că vorbeam aceeași limbă. Poate pentru că vorbeam aceeași limbă și puteam să ne comunicăm unele semnale cu totul particulare — exclamația, un gîgîit anume, o sincopă fără conținut semantic foarte precis —, semnale ce constituie un cod mai cuprinzător decît un întreg discurs, începusem să ne înțelegem și să ne prețuim. Oamenii erau cu totul nevinovați, nu cunoșteau mai nimic din cele pregătite, cei care atacaseră mașina generalului intraseră în oraș în timpul nopții, căutaseră să intre în relații cu locuitorii lui, cîțiva martori susțineau că ar fi recunoscut în grupul acelor străini pe un inginer de la căile ferate din orașul învecinat. Am căutat, folosind înțelegerea stabilită cu cei pe care-i păzeam, să obțin unele indicii sigure care să-i disculpe. Cei întrebați se dovedeau în afara acuzațiilor, unii mi-au spus-o răspicat, precizînd că, dacă ar fi știut ce se pregătește împotriva ofițerului neamț, n-ar fi stat pe gînduri și ar fi colaborat cu oricine pentru ca atentatul să nu eșueze. N-o făcuseră. Regretau sincer. Oricum, nu încape îndoială : nu luaseră parte la acțiune, pot să jur că erau nevinovați. Asta n-a împiedicat pe nemți

să-i așeze pe rînd la zid și să-i împuște fără a clipi, renunțînd să mă treacă în plutonul de execuție, așa cum hotărîseră la început. Scîrba, disprețul și revolta m-au aruncat într-o deznădejde cu febră și vomismente, au hotărît să se dispenseze de serviciile mele în zilele următoare, cînd am intrat la infirmerie mai mult mort decît viu. Contribuise la această jalnică stare descoperirea adevăraților făptași, printre care se afla, într-adevăr, și inginerul de la căile ferate.

Sării de pe scaun. Prietenul meu, tînărul, se sperie. Nu cunoscusem urmările acelei întîmplări, chiar înainte de a se ordona execuția trebuise să părăsesc orașul N., chemat urgent în Capitală pentru altă afacere, și mai încurcată.

— Știu sigur că au existat probe indubitabile împotriva celor arestați — strigai —, cei condamnați la moarte își meritaseră... Iartă-mă, juristul din mine e în stare să justifice, după atîția ani, o crimă. Oricum, existau probe, sentința era acoperită cu dovezi concrete... Nu văd cum se putea...

— Am fost acolo, spuse grav, printre dinți, prietenul meu. Tu n-ai de unde să cunoști adevărul. Versiunea publicată în ziare era absolut falsă. Știrea despre descoperirea adevăraților făptași n-a mai apărut. Dar nu are rost să ne mai batem capul cu asemenea chestii, ele sînt îngropate de mult în amintire, versiunea pe care ți-am prezentat-o n-are în perspectiva istoriei o importanță mai mare decît de a ilustra cum se pot face erori în timp de război.

*

Interlocutorul sărise o altă etapă a narațiunii. Arăta acum îmbătrînit. Ticurile pe care i le cunoșteam deveniseră supărătoare, trecea adesea cu degetul arătător peste muchia mesei, parcă vrînd să înlăture o scamă prinsă sub cristal. Țigara și-o umezea insistent, cu vîrful limbii, înainte de a și-o aprinde. Mi-a vorbit îndată despre suferințele lui în familie, la serviciu, în viața de toate zilele.

Urmase artele frumoase, dînd curs unor înclinații promițătoare. Încă de pe băncile liceului își dăduse seama că vîrful condeiului surprinde pe marginea maculatorului volume și contururi neașteptate. Luase cîteva lecții cu o profesoară de desen, citise cu pasiune biografia unor pictori celebri, iscusitele însemnări ale lui Vasari. Îndată după bacalaureat însoțise pe un unchi în Italia și putuse să-și confrunte cunoștințele și îndemînarea cu tehnica unor maeștri al căror nume îl știa de prin cărți. Piero della Francesca, întîlnit la Arezzo, îl turmentase.

Începuse lucrul îndată ce se înapoiase în țară. Avusese norocul să intre pe mîna unor profesori buni, care, în facultate, nu pretindeau să fie imitați. Pierzîndu-și părinții într-un accident de automobil, rămăsese dintr-o dată fără sprijin și, din cauza unor evenimente asupra cărora nu voia să insiste, destul de sărac. Promisiunea unei burse în Spania nu se putuse realiza. Apoi a început războiul și a trebuit să plece și el pe front. Mizeriile războiului le trăise ca în vis, era și foarte tînăr, fusese dat la școală prea devreme. La revenirea acasă, singura realitate era lipsa oricăror mijloace pentru a-și continua studiile. A trebuit să abandoneze pentru un timp, și să-și caute un serviciu. Găsise de lucru într-o editură. Desena coperte pentru romanele despre război, unele imagini trăite reveneau pe frontispiciul cărților care i se încredințau. Asta îi asigura o viață modestă, muncea conștiincios, adesea în desenele lui încerca să fie sincer, deși activitatea de grafician reprodus în mii de exemplare îl nemulțumea. Unele comenzi de afișe îl încîntau pentru moment, izbutea să schițeze lucruri interesante, cîștigă chiar un concurs. Ideea că este un artist îi intrase bine în cap și, după cum reieșa, dăduse probe elocvente de înțelegere adîncă a rosturilor artei. Își transformase camera într-un adevărat atelier, acolo mînca și dormea, acolo își petrecea nopțile citind. Era destul de tînăr cînd și-a dat seama că își trădase prin ricoșeu adevărata lui chemare. Se desprinse pe îndelete, dar categoric, de manufactura pe care o producea în timpul dimineții la serviciu, alcătuindu-și treptat un alt mod de viață și de lucru în timpul după-amiezelor.

Persoana lui se dedublă pe măsură ce solicitarea la editură creştea, neoferindu-i altceva decît o muncă dură şi destul de monotonă, pe măsură ce simţea că ideile lui se recuperează cinstit şi mulţumitor pe pînzele de acasă.

Nu sînt convins că mă vei înţelege exact — continuă prietenul meu, trăgînd cu degetul arătător peste muchia de cristal a mesei — îţi voi spune totuşi că o serie de neplăceri, de invidii şi mojicii la slujbă, îndîrjindu-mă să fiu măcar tot atît de abil ca şi colegii de breaslă, mă stimulau extraordinar în activitatea mea, convingîndu-mă că numai acasă sînt autentic. Nu se putea ca o asemenea schismă să nu transporte toată energia şi toată imaginaţia spre arta mea adevărată. Meseriaş bun la editură, îţi mărturisesc cu mîna pe inimă, nu eram nici cît negru sub unghie un artist în realizarea copertelor şi afişelor pe care le desenam. Dexteritatea, răspunsul prompt la solicitarea rapidă a unor comenzi, abilitatea dobîndită de a-mi etala marfa mă recomandau drept un bun colaborator, pe care se putea conta. Privite cu ochiul de-acasă, lucrările pe care le comercializam mă indispuneau, era în ele o superficialitate exasperantă, virtuţile mele veritabile, cîte se puteau număra, nu lăsau nici o dîră în liniile lor, deşi aceeaşi mînă realizase tablouri izbutite. Arta este act compensator. Nemulţumirile, cîte se adunau în activitatea publică, conştiinţa că nu cel înghesuit de obligaţii ziua întreagă este veritabilul mă dispuneau şi mă furnicau ori de cîte ori reveneam în faţa şevaletului.

Pictura a devenit astfel, în anii următori, un viciu. Mă izolam cu înverşunare de toată lumea, căreia ştiam bine că i-am cedat cele mai rodnice ore ale zilei (ştii ce înseamnă pentru un pictor orele clare ale dimineţii), mă retrăgeam în camera mea şi lucram pentru sufletul meu şi pentru cîţiva prieteni. Pe atunci tu nu mă vizitai, pe cît mi-aduc aminte, deci nu ştii cît de dureros, dar şi cît de hotărît a fost tot acest proces care a făcut din mine un Ianus perfect. Amicii care mă frecventau erau surprinşi de duplicitatea mea nevoită şi făceau adesea greşeala să afirme că nu puneam mai puţină artă în oribilele afişe răspîndite prin oraş. Erau,

spuneau ei, două maniere diferite, dar nu numai două maniere, ci chiar două gîndiri. Fireşte, era rîndul meu să-i contrazic : gîndirea era aceeaşi, numai că, o dată constrînsă de comerţ şi de necesităţile mele imediate, ea se exprima dubios, în timp ce în condiţia sincerităţii ea îmbrăca haina nobilă a adevărului. Cum viaţa devenea după război mereu mai grea, părea imposibil să-mi cîştig existenţa cu arta mea adevărată, deci ar fi fost o nebunie să părăsesc serviciul de la editură, cu atît mai mult cu cît obişnuinţa, cunoştinţele făcute îmi economiseau eforturile, îmi împrăştiau anumite griji zilnice. Nu-mi permiteam nici un lux. Am continuat să cîştig atît cît să supravieţuiască fiinţa asta ce îndurase destule privaţiuni, şi mai cu seamă arta, pe care o vream scutită de orice fel de compromis. Mă mîndresc de a nu fi confundat niciodată domeniile. Mi-am dat seama că asta înseamnă libertate, mai exact spus, conştiinţa libertăţii, şi, deşi lucram uneori cîte şaisprezece ore pe zi la serviciu, eram bucuros că îmi răscumpăram astfel, pentru mine şi pentru lucrul de acasă, două ore de libertate absolută. Singura alterare mi-a produs-o doar ideea că aş putea modifica proporţiile dintre lucrul public şi cel particular. Aş fi dorit să lucrez cît mai puţin coperte şi afişe, spre a-mi rămîne timp să-mi pot duce la capăt proiectele, de care capul îmi era plin. Ideea aceasta devenea obsesie, strădania şi îndărătnicia mă înverşunau pînă la a face bădărănii faţă de oamenii care mă preţuiau, creştea în mine indignarea că norocul nu m-a născut rentier sau escroc. Arta mea a devenit un protest, adresat de fapt nimănui, exprimînd panica, neînţelegerea, nepotrivirile. Asta mi-a dat conştiinţa unei vinovăţii. Viciul s-a lămurit pe sine. Am hotărît să nu arăt niciodată, nimănui pînzele mele de acasă. Cine ar fi fost în stare să mi le preţuiască, fără a-mi fi răpit cu asta încă o cantitate din timpul care-mi era vital ? Pentru că mi-ai cerut să fiu foarte sincer, îţi voi spune acum, fără cea mai palidă urmă de modestie, că pînzele mele sînt capodopere, cerîndu-mi scuze pentru faptul că, vechi prieten, nu ţi le-am înfăţişat nici ţie vreodată. M-ai fi întrebat o mie de chestii despre ele, ai fi simţit nevoia

să facem o mie de aprecieri și considerații. Acest lucru m-ar fi costat însă timp, și cred că îți este clar : acest timp nu ți-l puteam da, cu toată dragostea pe care ți-o port, pentru că nu-l aveam.

Spunîndu-mi toate astea, arăta foarte obosit. Scoase o țigară, o umezi cu mișcări bătrînești, își gîrbovi spatele căutînd o poziție mai comodă în scaunul pe care înțepenise. Prietenul meu continuă : Toate aceste eforturi de a supraviețui sînt, în realitate, maladive. Dacă arta cere abstragere, împotrivire, singurătate și, cum văzuși, neprietenie, cu greu mă voi lăsa convins că ea poate fi realizată fără puțină nebunie, fără ruperea convențiilor cunoscute. Dacă vrei să plăsmuiești o operă mare, trebuie să-ți lași barbă, să te îmbraci țărănește, să jignești ochiul mondenului de lîngă tine, care te-a invitat la o cafea ; mai mult, trebuie să-i contrazici brutal convingerile, să macini cu verbul tău cuvintele interlocutorului, care-ți vorbește despre fericire, ordine și îndatoriri. Pentru că aveam nevoie de acel serviciu, de acele nenorocite de coperte, iar instituția în care le concepeam, ca orice instituție, îmi impunea aspectul cuviincios al unui funcționar, nu am purtat barbă și nu am îmbrăcat haina adevărată a austerității. Oamenii m-au luat drept altul. M-au avansat. Am fost șef al biroului de proiectări, apoi al celui de prospectări, și iată-mă, de cîteva luni, director al editurii. Timpul mi s-a subțiat și, mai mult, sînt acum în cea mai desperată situație, în timp ce toată lumea mă invidiază. De la serviciu merg acasă cu automobilul, ieri m-ai și văzut alături de șofer, îți păream probabil un om fericit. Dar știi bine că am refuzat să mă mut într-o casă mai confortabilă, cu toate că anumite obligații îmi cer să invit colaboratorii și să-mi fac noi relații. Sînt fericit, dar numai în camera mea jumătate atelier ; condiția de umilință e singurul mediu în care pot încă rezista. Mi-am spus : omule, atîta timp cît mai simți în sînge pornirea de a scuipa pe limuzina unui funcționar de minister, de a lua de gît pe un domn pe bulevard, de a pune o bombă sub șandramaua unei academii — ești încă om ! Ține-te bine ! Relațiile mele preferate sînt cele cu oameni nefericiți ; refuz să intru în restaurantele elegante în

care artiştii cred că îşi pot limpezi gîndurile în faţa unei mese cu multe pahare. Îmi păstrez bunele purtări învăţate în familie, dar mi-ar fi greu să mă reţin de a mă alătura tinerilor gălăgioşi care ar veni într-o zi să spargă geamurile editurii, editurii căreia îi sînt director !

Ciudate gînduri — îmi spuneam ascultîndu-l, privind îngrijorat cum îşi poartă arătătorul pe marginea cristalului mesei, care ar fi putut să i-l însîngereze —, ciudate gînduri şi false : prietenul meu înţelege lucrurile cam anapoda. Îl cunosc de atîţia ani. E unul dintre cei mai buni graficieni, succesele lui sînt recunoscute astăzi nu numai în ţară. Ca orice om, are ciudăţeniile lui. Ciudăţeniile acestea îi dau o imagine eronată despre propria-i persoană, despre propria-i viaţă. Dacă arta de care-mi vorbeşte, tablourile lui de-acasă, pe care a refuzat să mi le arate, or fi nişte prostioare, poate hazlii, poate numai interesante ? Nu are dreptul să jignească pe admirabilul grafician care este. De altfel, uleiul cred că nici nu i se potriveşte. Are o situaţie socială de invidiat. Nu ştiu ce l-ar putea nemulţumi. Munca extenuantă îl face mai ursuz. Fenomenul l-am mai semnalat şi la alţi cunoscuţi. Cît despre faptul că nu vrea să se mute într-o casă omenească, asta e o prostie dintre cele mai mari. Un apartament luxos şi toate comodităţile le-ar merita pe deplin.

E sigur că cel subiectiv, dintre noi doi, nu sînt eu. Îl pot judeca mai bine decît se poate judeca el însuşi.

— Şi ce gîndeşti că vei face în viitorul apropiat ? — l-am întrerupt din relatările sale.

— Dacă nu voi reuşi să-l impun pe artistul care sînt, dacă nu voi scăpa de grafică, de editură, de direcţie, mă voi sinucide. Nu văd la ce bun aş prefera o moarte lentă, îndelungată. Aş putea intra cu scuterul sub roţile unei maşini...

Volumul continuă să înregistreze conversaţia celor doi prieteni pînă cînd glasurile lor, din ce în ce mai monotone, se contopesc, apoi, brusc, nu se mai aude nimic. (Editura Perrigord, Nancy 1958.)

ROBERT LIGHTFOOD : *„Teoria şi practica modernă a măcinării de mare capacitate"* — „Într-o lu-

crare de sinteză se prezintă stadiul actual al teoriei şi practicii măcinării de mare capacitate, cu exemplificări concrete la prelucrarea minereului de fier, a bauxitei şi cimentului. Se analizează căile de perfecţionare a morilor rotative, principiile instalaţiilor de automăcinare cu posibilităţi de separare şi clasare cu ajutorul aerului, controlul şi reglarea automată a instalaţiilor, controlul granulometric al produsului finit şi aparatele moderne pentru măsurarea caracteristicilor granulometrice ale pulberilor foarte fine *. Fără a trece cu vederea lacunele care mai persistă în teorie, studiul îşi propune să prezinte ansamblul problemei cît mai complet". (Referinţă transcrisă dintr-o revistă de specialitate.)

Volumul aduce lumini binevenite într-un domeniu mai puţin cercetat, bogat în probleme dintre cele mai interesante pentru ştiinţă. (Editura „Prometeu", Londra 1962.)

GIORGIO SEMPRONIUS: *„Recuzita"* — Cercetătorul a observat că omul modern, tineretul epocii noastre, nu mai sesizează unele elemente esenţiale din literatura trecutului, nemaiavînd reprezentarea articolelor şi produselor pe care cărţile vechi le evocă. El a reţinut faptul că aproape toate cărţile clasice amintesc de obiecte sau fiinţe despre care tineretul, în special, n-are nici o idee. Acestea sînt: *goeleta, arbaleta, spada, berlina, trirema, hidromelul, duelul, pana, naramza, brocartul, labirintul, stindardul, toga, papirusul, trîmbiţa, eunucul, clavicordul, purpura, berbecele, homarul, usturoiul, chitul, inorogul, tridentul, lintea, sparanghe-*

---

* În ce priveşte instalaţiile de automăcinare, automăcinarea ca proces obiectiv, inevitabil şi ireversibil, vezi James Joyce: *Ulysse.* Cît despre „posibilităţile de separare şi de clasare cu ajutorul aerului", specialiştii trimit în mod obişnuit la antologiile de literatură, la Boisdeffre şi Maurice Picard. De reţinut că, în fiecare proces de construcţie, dialectic vorbind, se instalează încă de timpuriu germenii măcinării şi ai automăcinării.

lul, colereta, stiletul, sepia, smaragdul, enibaharul, stilul, coiful, lampa lui Aladin, palimpsestul, chitra, alexandrinul, rondelul, mitra, coturnul, racul, oftica, amfora, corbul şi multe altele. Este aproape imposibil să mai poţi obţine plenitudinea unor imagini poetice care utilizează elemente dintre cele citate dacă n-ai cunoscut niciodată, în realitate, calităţile şi volumele obiectelor cu acele denumiri. Ca atare, cercetătorul a propus conducerii confecţionarea imediată a unor prototipuri, spre a le breveta şi a le introduce ulterior în fabricaţie în micile ateliere meşteşugăreşti.

MATEO ORGA : *„În aşteptare"* — Dincolo de cîteva amănunte, întreaga noastră viaţă este o continuă, mare aşteptare. Îl aştept de două zile pe Ricardo să se înapoieze din cruciadă. El întîrzie. Va întîrzia, desigur, şi după ce se va fi înapoiat. Îmi datorează cinci dinari. Sînt sănătos tun, nu mă mai supără nici încheietura mîinii, acolo unde am fost rănit în bătălia de pe Arno. Starea aceasta de perfectă sănătate mă îngrijorează neînchipuit de mult. Dacă, cine ştie cum, ai în trup o rană, o nevralgie oarecare, dacă ochiul îţi lăcrimează uneori, iar piciorul îţi şchioapătă, eşti fireşte îngrijorat, dar ştii sigur pînă unde a pătruns răul. Situaţia e clară : ai fost încercat, ţi s-au cumpănit meritele şi răutăţile şi ai fost sancţionat pentru ultimele cu rana aceea, cu lacrima, cu şchiopătul. Dar cînd n-ai nimic şi te bucuri de cea mai straşnică sănătate ? Înseamnă că *încă* nu ai fost judecat, că o încurcătură, o neglijenţă în acte, o scăpare anumită în sistemul birocratic al evidenţelor s-a petrecut, şi atunci te poţi aştepta, tocmai în momentele tale cele mai rodnice, mai plăcute să cadă peste tine pedeapsa. În ce mă priveşte, aş prefera să mă doară maxilarul şi un picior, preţul n-ar fi prea mic, dar aş sta liniştit, rămînîndu-mi prea multe lucruri de făcut cu piciorul celălalt, cu maxilarul rămas teafăr. Îl aştept negreşit pe Ricardo, îmi datorează cinci dinari, dar aştept cu aceeaşi nerăbdare

să cad la pat. Poate să se întîmple asta în două-trei zile, sînt sănătos tun și asta înseamnă că terenul e pregătit. Dar sînt unii care au așteptat, terorizați de curiozitatea unde îi va lovi, nu mai puțin de șaizeci de ani. Nenorociții! Ce viață mizerabilă! În situația lor, nu te poți apuca de nimic, orice începi, începi sub spectrul provizoratului.

Călugărul Benedict mi-a recomandat să fiu liniștit. A văzut și a cunoscut oameni care au rămas sănătoși pînă la adînci bătrînețe. Lasă că aproape toți călugării înfrumusețează peste măsură realitățile — călugării sînt primii ziariști pe care i-am cunoscut —, dar dacă ar fi după spusele preabunului Benedict, lumea ar fi oribilă: toți indivizii care compun societatea ar avea un procent nepermis de înalt de certitudine și, firește, de impertinență — și nimeni nu s-ar mai înțelege cu semenii.

Dacă fericirea mi s-ar înfățișa sub chipul unei tuberculoze osoase, cu localizare florală la picior, stîngul de exemplu, treaba ar fi excelentă: aș evita, pe baza unui certificat medical, atît campaniile din Pomerania, cît și multașteptatele întîlniri cu Filip de Anjou, belicosul.

Dar visez fericiri nepermise. Poate că am fost de mult uitat și gîndurile acestea prostești abia provoacă supărarea celor care împart pedepsele și, în loc de ceea ce aștept, mă pot trezi cu un cancer de toată frumusețea. Nu se poate însă să nu recunoaștem că întocmirea lumii este foarte nedreaptă. Maté Rodrigo, pescarul, care are o familie nefericită și bea de stinge, a putut fi dăruit cu o tuse ce-i congestionează chipul pînă în vîrful bărbii, astfel că stăpînu'su i-a interzis să mai iasă în largul mării, silindu-i pe ceilalți să muncească și pentru el, ca să nu-i moară familia de foame. Celălalt, ticălosul de Bruno Modi, a fost atins de boala lui Iscariot și acum trîndăvește pe la curțile seniorului său. În schimb, mie mi-au lăsat o sănătate de ghiulea, mie — om cu treburi multe, care la patruzeci de ani, deci în plină putere, tot aștept să le încep, necum să le termin vreodată. Dacă ar fi pe dreptate, ar trebui să mi se încleșteze maxilarul, să devină hrănirea

foarte anevoioasă, cu tubul de cauciuc sau cu pîlnia, ceilalți fiind convinși că moartea îmi încheie nasturii, iar eu să pot cerceta în acest răgaz mersul stelelor pe cer, răsăritul și apusul soarelui și al lunii. Am descoperit raporturile dintre stele, creșterea plantelor și acțiunile oamenilor în condiții cumplite, de sănătate perfectă, mereu amenințată, trăgînd din greu la socotitul pe hîrtie al afacerilor seniorului. Cu cît ar fi fost mai avansate cercetările mele dacă necumpănitul judecător ar fi venit cu cîțiva ani mai devreme ca să-și împartă pedeapsa ! Ar fi bună, nici vorbă, și o fractură nevindecabilă a piciorului, stîngul de exemplu, cu posibilitea prelungirii văicărelilor după trecerea durerii. De fapt, mult mai bună, ca să vorbim cinstit, ar fi o boală spectaculoasă, de pildă apariția pe piept, spre gît sau chiar între ochi, pe frunte, a unei inflorescențe de carne, o excrescență roșie, hidoasă, care să nu atingă vederea, dar suficient de băloasă ca să îndepărteze pe cei din jur. Am văzut undeva, în Africa, un băcan căruia îi mai crescuse un cap. La început, stăpînii săi au fost bucuroși că omul e mai deștept cu încă pe-atîta. Curînd, s-au convins că bolnavul rămăsese, sub acest aspect, același. Ceva deșteptăciune, totuși, păstra el în tigvă, de vreme ce s-a priceput să răspîndească vorba printre cetățenii orașului că simte cum puțina minte pe care o are se tot mută dintr-un cap în altul, în așa fel că membrele nici nu mai știu de cine să asculte. Știa, al dracului, să dovedească prin mișcări dezordonate adevărul spuselor sale. A fost lăsat la treburile lui. S-a dus în lume, s-a apucat de poezie, mai exact și-a reluat activitatea predilectă și a scris pînă la adînci bătrînețe piese de teatru, sub numele de împrumut Shakespeare. Unii l-ar fi văzut prin țara englezească. Cine a mai auzit de el ?...

S-ar zice, după visele pe care mi le hrănesc, că aștept învierea morților. Eu, sărmanul, aștept pe Ricardo, îmi datorează cinci dinari, trebuie să mi-i dea, oricît de îndărătnic ar fi, îl învăț eu să fie om. Și Ricardo ăsta, un nefericit ! Credea că are să scape de nevoi, spera să-l lovească damblaua și comandantul să-l lase acasă, are opt copii, i-ar fi prins bine niște spume la gură

înainte de îmbarcare, are nevoie de Ierusalim cum vreau eu tichie de mărgăritar, acum își rupe carnea de pe el pe cine știe ce dîmb împuțit, prin pustie. Prăpăditului îi plăcea matematica, făcea adunări și înmulțiri cu zece cifre, în minte, fără plaivaz. Banii trebuie să mi-i dea, dacă l-ar fi lovit într-adevăr damblaua, îl scuteam de datorie...

Cunosc pe unul Cristoforo Luca, om norocos din fire, care a căzut de pe cal. Osul pieptului i-a intrat în umeri, iar gîtul i s-a strîmbat, zdruncinîndu-i omoplații. Din falnic cum era, a devenit o stîrpitură. Dar asta și voia. Stîrpitură fericită. Norocosul stă acasă, ținut de fiii lui, nu mai știu cîți sînt, desenează toată ziua, maistrul Girolamo Battista Alesse spunea, văzîndu-i panourile, că artist atît de înzestrat el n-a mai văzut.

O căzătură bine făcută poate desfigura în așa fel încît oamenii te-ar scoate imediat din registrele lor și ți-ar da pace. Tibia zdrobită, la piciorul stîng de exemplu, cu deplasarea din șold, ar fi o soluție. Rămîne de văzut dacă, într-adevăr, lichidele se lasă influențate de apariția și de dispariția aștrilor. Am verificat parțial ipoteza, pentru că tocmai cînd pusesem semnele și așteptam (o, cît de mult așteptam!) o confirmare, m-au trimis cu flota la Alexandria, pentru înfruntarea satrapului, și cînd m-am întors, toate erau stricate. Altă muncă, alte semne, altă așteptare. Între creșterea plantelor și dispariția în anotimpul cald a unor constelații (printre acestea aș aminti Orionul) este o strînsă legătură, se va vedea. Cercetarea a trebuit să o amîn pentru anul viitor, rămăseseră de notat deocamdată intrările carelor cu bucate, număratul zilelor de prașilă, ieșirile seniorului la vînătoare, totalul vînatului și al darurilor. Am observat că cei mai nedreptățiți sînt cei care lucrează cu mintea și sufletul, trebuințele lor în ce privește timpul sînt mai mari decît ale celorlalți, cu toate acestea tocmai ăștia sînt și cei mai împovărați, nimeni nelăsîndu-i în pace. Pe țăranul care transpiră în soare, încordat pe coarnele plugului, nimeni nu îndrăznește să-l supere cu ceva, nici măcar cu o întrebare. În schimb, ori de cîte ori cineva întîlnește pe unul care

meditează asupra rostului oamenilor în lume sau își zdrobește mintea pentru a găsi legăturile ascunse între fenomene, sau întocmește cu gemete versuri, sau cercetează ca mine cerul, îl întrerupe din treburile sale cu fel de fel de întrebări, îl șicanează cu toate amănuntele de prisos ale lumii, îl pune pe drumuri, îl hăituiește, îl torturează cu prostii și alarme false. Oamenii resimt o plăcere nemaipomenită să deranjeze pe un cărturar, pentru că meseria asta lasă impresia de huzur, de indiferență și de sustragere de la îndatoriri. Chiar dacă produsele minții sînt prețuite, părerea generală este că actele gîndirii și ale creației fiind spontane, rezultat al reveriei și lenei, ele trebuie să coste extrem de puțin. Cunosc artiști foarte înzestrați, batjocoriți de semenii lor pentru că rămîn adesea cu privirea în gol, cu degetul spirijinit de tîmplă, și fiecare găsește de datoria sa să-i scoată cît mai grabnic din starea în care se găsesc, care este, de fapt, atitudinea specifică a travaliului intens. Din aceleași motive, categoria respectivă este, pînă una-alta, și cea mai năpăstuită, societatea îi pretinde îndatoriri excesive. Cunosc un scriitor spaniol de cea mai aleasă plămadă, căruia i se cere să-și utilizeze scrisul frumos în alcătuirea de liste de meniuri pentru seniorul său. Cum seniorul a cam scăpătat, activitatea lui constă în a imagina prînzuri fantastice, banchete extrem de rafinate și a le tot aranja — firește, pe hîrtie. Bietul om este astăzi autorul unei serii de cîteva cărți de bucate, admirabil alcătuite, triste însă. Cercetați atent birourile de intendență, cele de pe lîngă grajduri, cele ascunse prin docurile din porturi, și veți afla acolo, îngropați în catastife, mii de oameni delicați ce puteau lăsa omenirii opere strălucite ; în urma lor nu vor rămîne decît șiruri negre, îndurerate, de cifre și însemnări, nefolositoare în veci.

Aștept pe Ricardo, nevastă-sa crede că va reveni, ca și data trecută, nu mai înainte de trei ani, oricum, banii nu sînt pierduți, îmi datorează cinci dinari, în ce mă privește mai aștept o febră, un pojar, ceva provizoriu măcar, o chestie d-asta te poate ține în casă, departe de ceilalți, cîteva săptămîni, toți se dau înapoi ca să nu-i contaminezi, în răstimpul unei asemenea boli,

cu toată temperatura criminală, îţi mai găseşti ceva timp pentru a-ţi arunca ochii pe cer spre a urmări împerecherea Scorpionului cu Fecioara, laboratorul îţi stă deasupra capului, îţi mai găseşti timp şi pentru a pipăi ficatul, a controla regularitatea spasmelor intestinale în legătură strînsă cu constelaţiile numite, şi, dacă febra trece, ai răgaz să faci şi cîteva însemnări.

Repet, asta e o soluţie provizorie, cea salvatoare rămîne însă cealaltă: o tuberculoză osoasă, o incontinenţă urinară, deformarea piciorului, stîngul de pildă, cu ajutorul cărora te poţi clasa definitiv, în folosul integral al cugetării înţelepte.

. . . .

Îl aştept de trei ani pe Ricardo, bag de seamă că bietul băiat întîrzie, acum mai mult decît oricînd am nevoie de bani, îmi datorează cinci dinari. Boala pe care o aştept întîrzie şi ea. Dacă aş fi mai luminat şi mai curajos, ar trebui să nu mai amîn de a-mi strecura piciorul în valţul morii, pentru ca apoi, zdrobit şi îndurerat pentru tot restul vieţii, să-mi aflu în sfîrşit liniştea şi rostul, spre a scrie tratatul despre raporturile dintre astre şi creşterea plantelor, pe care îl port în cap de mai bine de un sfert de veac.

Galuppi, Menelao, Parini, Alighieri, Diodor din Tripoli, Boccacio, Prohaska, Dionis şi mulţi alţii au încercat salvări asemănătoare. Din nefericire, valţul sau ferăstrăul, menghina sau perforatorul nu s-au oprit la timp şi i-au sfîrtecat şi i-au ucis fără milă. Erau băieţi talentaţi.

E drept, de la dispariţia lor tehnica a mai evoluat, oricum, a evoluat mult mai rapid decît părerile oamenilor despre activitatea cărturarului, azi maşinile au mai mare precizie, ferăstrăul retează mai sigur, la semnul făcut, şi piciorul, stîngul, de pildă, poate cădea în găleată exact de acolo de unde l-ai însemnat mai înainte.

Ca să nu mai vorbim despre ţigară, al cărei fum uscat şi otrăvitor izbuteşte în cîţiva ani, mai în glumă, mai în serios, întotdeauna cît se poate de amuzant pen-

tru cei ce privesc la rece fenomenul, să doboare de pe picioare, pînă și pe cel mai tare bărbat, dăruindu-i fie o anghină pectorală persistentă, fie o sufocare recurentă, iremediabilă, pe care anii și alte cîteva îndeletniciri o potențează pînă la accidente sublime.“ (Editura „Sansoni“, Florența 1937.)

KARL NIELSEN: *„Inscripție pe un Panteon“*, — Întreaga lucrare se străduiește să ne convingă că nu este vorba nici pe departe de așa ceva. Titlul i-a fost procurat autorului de un prieten și, firește, serviciul trebuia onorat într-un fel. Prietenia este sentimentul care, legînd suav oameni foarte diferiți ca temperament și adesea ca intelect, le permite să se critice și să se înjure candid, fără urmările neplăcute ce au loc în cazul altor raporturi. Un prieten care ne-ar dubla factura sufletească și priceperea cărturărească ar fi de prisos și, curînd, ne-ar provoca plictiseli de netămăduit. Intelectualul adevărat (dar nu numai despre intelectuali este vorba) are datoria de a deschide larg ochii asupra fenomenelor lumii; ori, cum nu are decît doi ochi și o singură lentilă-etalon, unica salvare e să se însoțească de prieteni foarte diferiți, pentru ca prin ei să pătrundă în zone largi și diverse, în înțelegeri felurite, verificînd totodată modalități extreme de abordare și apreciere a lumii. Se citează drept un caz-limită un individ care și-a împins antenele atît de departe în realitate, încît i s-a părut firesc ca, atunci cînd un pericol îi punea reputația și integritatea sufletească în primejdie, să-și împingă prietenul în care avea încredere în mijlocul focului amenințător. Confuzia avea loc în planul soluțiilor, sentimentele și judecata care-l îndemnaseră să procedeze astfel au fost temeinice, nici o altă persoană decît prietenul neputînd aprecia mai bine pericolul. De aceea, în mod curent, prietenul la nevoie se cunoaște. Adevărata prietenie este să acorzi o atît de mare încredere celui apropiat, încît simți irezolvabilă problema dată dacă nu i-o încredințezi lui. Desigur, rămîne de văzut dacă prietenul acceptă să ardă în locul tău. Paradoxal este că prietenul se dovedește

util numai în măsura în care te refuză și, de fapt, te trădează. Adevăratul prieten trebuie suspectat de nesinceritate. Ai nevoie cîteodată de contraziceri, de întoarceri de spate, de arțag creator și de frecvente scandaluri.

Dar nu despre asta este vorba, ci despre motocicletă. Instrument ingenios de locomoție, suport echilibrat al greutății trupești, motocicleta face parte dintre obiectele cele mai potrivite a lega sau a desface prieteniile. Antichitatea nu cunoștea mașinăria. E de necrezut cum de s-au putut statornici raporturi de prietenie între oameni care ignorau carburatorul și țeava de eșapament. De aceea, au dreptate cei ce cred că nu se putea vorbi despre prietenie autentică în acele timpuri. Fără existența motocicletei în viața de toate zilele nu poate fi concepută nici dragostea. Cît de naive ni se par astăzi scrieri ca *De amicitia* sau *Panegiricul lui Traian*, în paginile cărora nu păcănește nici un motor, în care admirabilul fum, provenind din arderile interioare, nu învăluie pe oameni într-o aureolă albastră, etern mișcătoare. Marile sentimente nu angajau inimile simple ale oamenilor preocupați, ca Vergiliu, doar de foșnetul banal al copacilor. Recitind *Phedon*, vrăjit de legăturile spirituale dintre gînditori, aștepți zadarnic să sfîrîie o bujie înaintea morții lui Socrate ; categoric, antichitatea ar fi avut alt prestigiu în ochii noștri, dacă motocicleta ar fi existat.

Nu e locul să elogiez aici rostul deplasării în spațiu pe două roți, cînd motociclistul — cu ochii ațintiți înainte, riguros plasat între linia întreruptă și bordura șoselei, sensibil la indicatoarele pentru intersecție cu un drum fără prioritate — poartă pe șaua secundă un prieten ce refuză să privească peisajul tern prin care treceți, întrebîndu-te dacă ai schimbat la timp uleiul din baie, dacă folosești 410 sau chestia o lași în seama atelierului, dacă ai mai verificat frîna. Cel din spate acceptă a privi moartea alături de tine, căderea poate fi de multe feluri, cea mai frecventă este deraparea pe o suprafață uleioasă sau pe mîzgă, intrarea triumfală într-un șanț, însoțită de răsturnare, cu aflarea în majoritatea cazurilor a unui obiect marginal — un

stîlp, o piatră kilometrică, o tăblie pentru reclame, un cîine — de care să-ți sprijini violent capul.

Cel mai mișcător fapt, în toată treaba asta, este însoțirea. Îndeobște aranjamentele se fac în ajun. Se caută prin telefon un prieten. Cîțiva dintre cei sunați refuză. Cineva acceptă. Se fac cîteva preparative. A doua zi, în zori, ritualul cere încălecarea motocicletei cu o mișcare detașată, vie și sportivă, acceptarea riscurilor solicitînd de la subiecți afișarea unei dăruiri depline. Ieșirea din oraș și așternerea la drum pune în valoare trăsăturile sportive: ghemuirea, reașezarea feselor pe șaua întotdeauna îngustă, strîngerea în jurul gîtului a fularului de lînă sau numai a gulerului, tragerea pe urechi a căștii. Mai departe prietenia se dezvoltă prin accelerație.

Dar nu despre asta este vorba aici. Mai curînd despre faptul, evident pentru oricine, că viața modernă e net superioară tuturor epocilor istorice, că niciodată ca astăzi omul n-a îmbrățișat cu atîta generozitate fenomenele universului. Nu știu cum s-a deșteptat omul, sigur este că astăzi motocicleta îți procură mai multe informații decît cele pe care ți le ofereau o sută de tratate ale Academiei lui Ficino. Te oprești cu motocicleta într-un mic sătuc, mergi la oficiul telefonic și în cîteva minute obții legătura cu domiciliul, afli că nevasta urmărește un serial la televizor, că băiețașul își demontează mitraliera dăruită de unchiul Onofrei. Intri peste o jumătate de ceas într-un bar instalat pe șosea, schimbi o vorbă cu președintele Asociației internaționale de luptă împotriva cancerului, el însuși motociclist, asculți la aparatul de radio portativ începutul unei melodii abia lansate de Juliette Greco. Apoi citești cît se poate de repede „Tricotajele Diolen se mulează perfect pe trupul dumneavoastră de faun“, „Crema de noapte Zambila întinerește tenul“, „Introduceți un tigru în motor!“, „Numai Pepsi-Cola sporește vitalitatea“, „Între Oslo și fiorduri, alegeți fără ezitare pișcoturile“. „La drum lung, nu uitați Ghidul portocaliu“, „Brînza ideală — Crema Trenchcoat“ etc., închegezi rapid dialoguri platonice cu cei care cir-

culă anarhic, adăugînd culturii proprii un surplus de termeni, caracterizați prin concizie și culoare.

Aventura se sfîrșește printr-o înfrățire de destin. Prietenul se ridică mai anevoie, lovitura i-a desfăcut maxilarul și brațul i se bălăngăne din umăr, încurajator. Îți ștergi sîngele de pe piept, îți prinzi cu clame tăietura deschisă sub ochi și trăiești din plin sentimentul uniunii desăvîrșite cu însoțitorul. E o posesiune unică, superbă, față de care dragostea cu femeia care a refuzat să te însoțească, dacă te-a refuzat, pare o glumă mecanică de cel mai prost gust. Roata făcută 8 e un semn al afinității elective, piesele răspîndite prin iarbă demonstrează universalitatea.

Dar nu despre aceasta este vorba. Esențial pe motocicletă este să ții drepta, să faci depășirile corect, să oprești motorul ori de cîte ori îți pare că pistonul bate cu greutate și, desigur, să frînezi la barieră înainte de-a intra sub roțile ucigașe ale trenului, de sub care prietenia se ridică întotdeauna mult diminuată.

În acest sens, poate că *Inscripția pe un Panteon* rămîne datoare cititorului cu o explicație. (Editura „Carbid", Modena 1967.)

JACK DAINES: *„Gîndacii mor pe spate"* Este foarte interesant de știut cum poate fi dărîmată o casă solidă și frumoasă. La început se folosesc, dacă șantierul dispune de macarale, macaralele. Se ia un cablu de oțel, se prinde un capăt de brațul macaralei, la capătul inferior se leagă un bloc de beton de cîteva sute de kilograme. Prin mișcarea semicirculară ce se imprimă macaralei, pendulul creat capătă o amplitudine destul de mare, astfel că bolidul de beton se repede cu putere de elefant turbat în ziduri. Indiferent dacă imobilul se sprijină pe amintiri durabile sau nu, zidurile crapă și cad imediat.

Se poate proceda și altfel: se sapă o groapă de doi metri în interiorul clădirii, după ce s-au scos lucrurile mai mari din casă, și apoi se împing, din afară înăuntru, pe rînd, zidurile, cu ajutorul a zece-doisprezece

oameni. Construcţia alunecă uşor în groapă, astfel că şi cea mai solidă casă se surpă îndată, cu folos.

Se mai poate recurge şi la berbecele clasic. Se fixează un bulumac pe un cărucior cu patru roţi (dacă terenul din jur permite manevra), apoi, prin împingerea repetată a berbecelui se izbesc zidurile, ceva mai sus de fundaţii. Lucrarea cere oarecare pricepere, decizie şi timp.

Una dintre metodele cele mai eficace este utilizarea (cu măsură, fireşte), a dinamitei. Se introduce încărcătura activă în colţurile casei, folosindu-se sertarele, cutia pianului, vazele de flori, casetele intime, se conectează la un aparat central numit şi declanşator, apoi se aprinde electric sistemul. Clădirea se surpă într-o clipită. Pentru ca operaţiunea să fie încununată de succes, sînt necesare la început pregătiri speciale, darea de găuri, fisurarea unor grinzi de beton cu picamerul, demontarea unor instalaţii care ar putea eventual să reziste, aranjarea şi remobilarea interiorului. Este necesar a se lua toate măsurile de cuviinţă, pentru ca în momentul exploziei să nu treacă prin apropiere vreun copil (căci s-ar speria) şi, în orice caz, să nu se afle în casă cineva care să stea la masă sau să dorească să doarmă.

Faţă de procedeul de mai înainte, care prin violenţă poate să impresioneze neplăcut pe privitor, este mai recomandabil un altul, în aceeaşi măsură eficace, poate însă ceva mai costisitor :

Se pătrunde în casă, înarmat cu o rangă şi cîteva ustensile mărunte, portabile : foarfece (preferabil foarfece de tăiat pomii), ciocan, piroane, frînghie, pilă mare, strung longitudinal şi screper. Se desfac mai întîi conductele de apă şi electricitate, lemnăria, tavanul. Se bat piroane în pereţi, în scopul de a forma lanţuri slabe în tăria zidului, se foarfecă tablourile, fotografiile, perdelele. Se prinde frînghia de grinzile slăbite şi se trage. Cu ciocanul se dau jos apoi cărămizile una cîte una. Mare atenţie la ornamentaţia de ghips şi la lămpi care, lovite fără menajamente, răspîndesc cioburi şi praf. Este preferabil să se desfacă totul cu vîrful mai subţire al răngii. Ranga se dovedeşte foarte potri-

vită şi la detaliile de stil — împinsă, răsucită, săltată. Am văzut case splendide care au devenit ruine în mai puţin de trei ore, şi toată treaba fusese împlinită mai eficient decît cu alte procedee, ca spre pildă dinamitarea sau bombardamentul; metoda aceasta este mai precisă (procentul victimelor scade sub 2 la sută!) iar cît despre satisfacţii, ele sînt neaşteptat de mari, pentru că nu e plăcere mai completă, mai delicată decît să vezi cum se sfarmă sub propria-ţi mînă lambriuri, ciubuce, basoreliefuri, casetoane, ornamente florale aurite sau picturi murale. Foarte atrăgătoare sînt ferestrele.

S-au întîlnit cazuri cînd s-a procedat la dărîmarea unei femei frumoase prin exact aceleaşi metode folosite la năruirea unei case frumoase. Gravă, penibilă eroare! În primul rînd e o greşeală pentru că femeia frumoasă este, faţă de o casă, o alcătuire mult mai puţin complexă. Înzestrată cu un sistem relativ simplu de încăperi, adesea lipsită de stil şi de sugestii istorice, femeia nu prezintă acea bogată gamă de materiale care-şi vădeşte rezistenţa sub rangă. Apoi, în timp ce o casă are o construcţie cvazimuzicală, femeia apare ca o structură rudimentară liniară, săracă. Dar şi din punct de vedere funcţional se vădesc diferenţe: cînd desfaci parchetul sau stucatura unei case, eşti uimit de perfecţiunea cu care au fost îmbinate elementele, în scopul asigurării unei termoizolaţii cît mai eficace şi chiar a unei acustici moderne. Nimic din toate aceste prevederi n-a urmărit constructorul la femeie. În timp ce casa a fost clădită pe fundaţii solide, cu stîlpi de beton sau şină de cale ferată, ce se împreună în bolţi foarte afectuos gîndite, rezistînd adesea îndelung la loviturile berbecelui şi la perfidia dinamitei, femeia este edificată pe piloni subţiri, strîmbi, restul fiind paiantă, trestie şi aparenţe. Disproporţionată, asimetrică, şubredă de jos pînă sus, culminînd printr-o mătură blondă sau brună, femeia nu face faţă decît unor solicitări uşoare; în ciuda şarpantei cu aspect atrăgător, constituţia ei apare o îngrămădire de detalii cel mult confortabile, cărora le lipseşte însă o linie directoare, o coloană sau legănatul unor ogive sistematic repetate. Construcţie ilo-

gică, femeia este rebarbativă la surpare. E bine spus că nu trebuie atinsă nici măcar cu o floare. S-au întîlnit femei care au provocat adevărate scandaluri la simpla apropiere, unele se opun în asemenea măsură încît produc pagube utilajului încercat la demolare.

Pretutindeni în lume se dărîmă casele frumoase spre a se reda terenurile unor scopuri mai importante : construcții de zgîrie-nori, aeroporturi, magistrale. În special pentru a se trage șosele și străzi se fac eforturi merituoase la Paris și Sidney, la Milano și Atena, și nu este departe timpul cînd grandioasa lucrare a rangii și berbecelui va pune la pămînt Panteonul și Galeria Ufizzi, Turnul Londrei, Schönbrunnul, Coliseul. Cu puțină străduință, ajutată de o mai judicioasă utilizare a celor mai adecvate metode de dărîmare se pot crea în mai puțin de un deceniu condițiile ideale de a se trece la realizarea acelui mare proiect al inginerului Almiro Trampa : transformarea lumii într-un modern pasaj de nivel.

Dărîmarea unei case frumoase este însoțită întotdeauna de o părere de rău, surparea zidurilor are ceva solemn și impresionant. N-am văzut încă semne ale părerii de rău la dărîmarea unei femei frumoase. Aceasta pentru că o casă are o anume utilitate, în ea s-au adăpostit familii, s-au făcut petreceri, pereții au fost martorii unor bucurii intense. În case s-au sinucis oameni, s-au înnodat legături durabile, s-au făcut jurăminte și s-au desfăcut prietenii. Nunțile, botezurile, despărțirile funerare, banchetele, conjurațiile, perchezițiile, amorurile, amenințările, împăcările, audițiile muzicale au avut loc, în genere, între patru pereți și un acoperiș (de ce acoperișul, care ridică multe probleme la demolare, este adesea trecut cu vederea cînd se vorbește despre cei patru pereți, de care el pare legat ?). Tot așa, operele mari au fost plăsmuite în încăperile caselor, mai frecvent în mansardele sau subsolurile lor. Toate aceste momente și acțiuni sînt străine femeii frumoase, care, departe de a fi încăpătoare, necum ospitalieră, apare indiferentă față de tot ceea ce reprezintă viață semnificativ trăită, evenimente vibrante. Conformistă, ea nu e capabilă de alte sentimente decît

de cele generate în debaralele construcţiei ei, şi refuză cu îndărătnicie aşezările largi şi statornice. Nu întîmplător înseşi asociaţiile feministe din lumea întreagă, apărîndu-le în abstract, le dispreţuiesc : ele nu pătrund în nici un comitet, în nici un organism cu oarecare putere şi influenţă.

Am cunoscut pe Lago di Garda, cu ocazia vernisajului unei expoziţii de sculptură, numeroase femei de o frumuseţe răpitoare. Se ştia că sînt contese, baronese, soţii şi fiice de mari industriaşi, că altele aparţin clanurilor selecte prin legături mai puţin cimentate legal. Ei bine, în timp ce asistenţa era preocupată de interesantele lucrări expuse, am avut prilejul să le studiez îndeaproape structura, să le analizez constituţia, să le dezbrac din ochi. Materiale ieftine ! Cuverturi ambulante ! O mînă harnică n-are ce alege din blănurile şi bijuteriile lor. Cu un foarfece de croitoreasă, în mai puţin de o jumătate de oră desfaci totul. Absenţa unor materiale trainice este evidentă şi, deopotrivă, penibilă. La asemenea exemplare nici nu e vorba de a demola, ci mai curînd de a descoase. În ce mă priveşte, am avut ocazia, cu mulţi ani în urmă, să descos o femeie frumoasă şi să las, în apartamentul în care am întîlnit-o, un vraf de boarfe parfumate, îngrămădite în mijlocul patului. Îmi amintesc că zidurile încăperii rămăseseră, după operaţiunea amintită, întregi, solide. Ce poate fi mai elocvent decît această experienţă ?

Vă amintiţi să fi întîlnit vreodată o femeie frumoasă care să înfrunte veacurile ? (Editura „John & Sohns“, Londra, 1965.)

NICOS SITARIDIS : *„De ce este necesar ca Pierre Boulez să fie plimbat printr-o grădină“* — Grădina (autorul se referă la spaţiul ce este exclus provizoriu construcţiilor utile şi se populează temporar cu flori, bazine cu peşti roşii, chioşc cu fanfară, anumite jocuri, soare, vară, cald, seara lună) atrage în fiecare zi mulţime de oameni, care dau un singur scop vizitei lor : să se recreeze. Aerul plăcut, foarte pur în mijlocul unui oraş înecat în fum şi copleşit de miasme, in-

vită la sentimente nobile, sugerează gînduri bune, izolează de mizeriile vieții. Toate aceste aspecte l-au determinat pe academicianul Nicos Sitaridis să-și închine eforturile cercetării grădinii ca mediu dezirabil, propice activității umane în general, activității artistice în special. Ilustrul om de știință * este de părere că, în vasta bătălie ce se dă în lume între arta tradițională și arta abstractă (înțelegînd prin aceasta din urmă cubismul, tașismul, op-artul, muzica electronică, stokhastica etc.), grădina reprezintă o armă de primă importanță. El constată că arta modernă se lipsește prea ușor de sentiment ; or, acest lucru își are explicația în faptul că artiștii nu mai vibrează în fața naturii. Plimbarea prin grădină a autorilor este singurul remediu. A verificat personal aceasta. Foarte ocupat în ultimele decenii, copleșit de prea lungile ședințe, de obligațiie publice, de referate și minute, începuse să scrie poezii fără sentimente, un fel de formule birocratice cu care își închipuia că poate surprinde adevărul veții. Și-a dat seama de zădărnicia încercării în momentul cînd, ieșind de la o consfătuire de breaslă în care se stabiliseră noile baremuri și procente ale veniturilor artistice, o femeie bătrînă, după aspect de loc mizeră, i-a întins mîna, șoptindu-i că e amenințată de moarte prin inaniție. A simțit — mărturisește autorul — că persoana nu face parte din categoria escrocilor, în care pînă atunci încadrase pe oricare nenorocit ; a simțit că suferința ar putea să fie reală. S-au văzut situații — și-a spus — în care un individ are o mulțime de motive bine justificate spre a nu putea depune eforturile necesare întreținerii traiului cel mai modest. În inimă s-a răsucit atunci un apendice de sentiment, un fel de combinație între scîrbă și milă. Întîmplarea i-a sugerat ideea de a cultiva acest sentiment. O atmosferă favorabilă creșterii și dezvoltării, umedă, caldă, protejată de

---

*) Laureat al Premiului Tzandaros, Nicos Sitaridis este autorul, printre altele, al unui *Tratat de floricultură,* în 8 volume, al mult-discutatei cărți de eseuri *Vîntură-lume,* al unui *Manual pentru trecerea prin inel,* al unui roman *Cum cîntă Panaiotis* și al volumului de versuri intitulat *Gargaris.*

vînturile tari, se află numai în grădină. A inaugurat seria plimbărilor serale în grădină și a constatat cu bucurie că, într-adevăr, sentimentul firav, pe care-l simțise încolțind în ființa sa, se întărește și dă mlădițe noi în spațiul acela, la umbra răcoroasă a unui copac secular. După un timp, binefăcătoarea boare a vegetației a început să influențeze poezia, în care sentimentele au prins butași, corzile s-au împlinit și s-au diversificat.

Trecînd la generalizări, autorul și-a dat repede seama de rezultatele pe care le va putea obține plimbînd anumiți autori prin aleile grădinii publice. Invitat să iasă din casă la aer, artistul ajuns la dezumanizare este introdus în grădină, oferindu-i-se generos asistența horticolă necesară.

Minunată e grădina ! În ronduri frumos aliniate cresc floricele, unele galbene ca aurul, altele albastre ca cerul, iarba e deasă, mătăsoasă, în ea colcăie viața sub forma unor vietăți gingașe ce se numesc (miraculos fenomen de terminologie !) gărgărițe, furnici, libelule, efemere. În frunzișul copacilor de tot felul se bucură păsărele zglobii, care ciripesc slăvind pe Domnul. Cîte o plantă cu floare roșie se înfățișează ochiului ca o surpriză, are o alcătuire delicată și ingenioasă, și te copleșește gîndul cum a știut natura să făurească asemenea minuni, spre a le dărui omului în vederea bucuriei ochiului. Iată colo, în boschet, un cintezoi cu cintezoaica lui, zbenguindu-se în razele de soare, ca un imn închinat perfecțiunii, frumuseții. Grădina are și un lac în care pești roșii țes în materia lichidă nevăzute pînze. Privirea surprinde jocul acvatic, mîngîierea difuză pe care peștii și-o dăruie reciproc, în timp ce aleg firimiturile de pîine ce li se aruncă.

Spre seară apare din desiș, minunată frunte de poet, luna. Păsările, gîzele, plantele se retrag în liniște să-și doarmă binemeritatul, fericitul somn. Oamenii tineri se-așază pe bănci, prin cuvintele lor în șoaptă, își comunică bucuria de a trăi, își împărtășesc cu emoție evenimentele zilei, satisfacția de a fi muncit corect pentru progresul omenirii, fiecare la treaba lui, în uzine, în mine, pe ogoare, în laboratoare și universități. O atmosferă armonioasă se revarsă printre crengile aurite ale

copacilor, o dată cu polenul lunii, iar dragostea, şi bucuria, şi satisfacţia lucrului împlinit, şi recunoştinţa pentru cel care a înfiinţat grădina, ca şi pentru cei care cu devotament o îngrijesc, umplu sufletul.

Cît de străine îţi par acum zvîrcolirile lumii, conflictele meschine între oameni, interesele egoiste ! Viaţa este perfecţiunea preaperfectă, nu rămîne decît să te întorci acasă, să răsfoieşti de plăcere o carte uşoară şi să te retragi mulţumit, cu inima plină de sentimente alese, la culcare.

Revenind la ideea enunţată în titlul cărţii, Sitaridis arată că nu află alt remediu pentru înnobilarea şi recondiţionarea muzicii lui Pierre Boulez, decît plimbarea autorului printr-o grădină.

În anexă, volumul oferă o listă cu grădinile publice ale principalelor oraşe europene, (Editura „Onasia", Pireu 1968.)

D. A. HECKERT : *„Raporturi şi fenomene"* — De la un timp, se exagerează cu bună-ştiinţă importanţa factorilor geoclimatici asupra împlinirii personalităţii. Fără îndoială, temperatura medie anuală, cantitatea de precipitaţii pe metrul pătrat, intensitatea vîntului şi unele detalii de magnetism, dintre care nu trebuie ignorată marea anomalie de la Palazul Mare, au o influenţă bine determinată asupra formării (sau degradării) integrităţii în comportament.

Cu toate acestea, factorii geoclimatici rămîn destul de depărtaţi de efectele pe care le constatăm în evoluţia curentă a personalităţii ; în condiţii normale, nu putem acuza nici ploaia, nici poleiul sau chiciura pentru schimbarea contradictorie a unei plăcute, încurajatoare şi armonioase atitudini publice. Raporturile ce se stabilesc sînt atît de forţate, încît Heckert nu ezită a considera pe susţinătorii metodei drept spirite antiştiinţifice, metafizicieni fără perspectivă.

Personalitatea umană, arată autorul, e mult mai puternic influenţată de factori imediaţi, deşi poate accidentali. Astfel de factori sînt, printre alţii, medicamentele. „Îngurgităm cantităţi fantastice de droguri, fără

să mai luăm seama la pericole, notează Heckert; drogurile cele mai binecuvîntate nu sînt lipsite de elemente toxice. De aici, răul care se instalează treptat în organism, contribuind din interior la dezagregarea personalității." Nimic mai nevinovat decît un antinevralgic. Aveai o migrenă ce îți făcea insuportabili pantofii. Iei un Veropax, un Veramon, un Ciclostop sau un Juvenal. Cantitate infimă de substanță. Ușor digerabil. Gust plăcut. Ia cu mîna durerea de cap. Vindecă nevralgii, risipește stările anxioase, readuce buna dispoziție. Miracolul se produce în cîteva secunde: durerea s-a topit, tonusul vital s-a reinstalat. Îți poți continua bucuros, nestînjenit, activitatea, te poți încălța din nou, mai mult chiar, îți vin pofte proaspete: îți exprimi, de pildă, dorința de a vorbi la radio Paris sau de a deschide în Anzii Cordilieri un restaurant pentru turiști.

Fără să-ți dai însă seama, ai încorporat și cîteva fire din substanțele nocive, cu care elementele bune stau de regulă împreunate. O doză, două nu evidențiază răul. De-a lungul unui tratament mai îndelungat, răul, iată, se manifestă acut. Particulele binelui se găsesc întotdeauna disparate și rămîn astfel chiar dacă sînt supuse unor procese foarte unificatoare. Nu același lucru se petrece cu particulele răului, care, strecurîndu-se în organism în etape, izolat. stabilesc repede, îndată ce condițiile le permit, legături multilaterale, contacte indestructibile, adevărate bariere și cătuși ce imobilizează și distrug tot ce e viu și curat în mediul tangent. Particulele binelui pălesc, încep să tremure, dau din colț în colț, caută un refugiu, o salvare, se chinuie, suferă. Fără scrupule, afișînd o impertinență grosolană, particulele răului le urmăresc fără odihnă, le hărțuiesc, le înghesuie în locuri umede și fără aer, le batjocoresc cu nerușinare și le lasă fără cea mai mică speranță. Ciupite în multe locuri, disprețuite, izolate de sursele elementare de alimentare, particulele binelui nu mai nădăjduiesc să guste lumina zilei și pier. Multe se sinucid înainte de sfîrșitul procesului.

Răul se propagă cu mare viteză în toate țesuturile. Îl caracterizează violența și pofta de absolut. Personali-

tatea care a înghițit pilula se poate aștepta la orice. Heckert enumeră o serie de fapte din care reiese că, asemenea cazurilor de tumori maligne, răul este depistat întotdeauna foarte tardiv. Se poate ușor închipui sfîrșitul... Unul dintre subiecții prezentați în tratatul său a înghițit o cantitate de trei vagoane de piramidon. A făcut aceasta treptat, pe nebăgate de seamă, îndemnat de gîndul de a-și ameliora starea sănătății, șicanată de un reumatism la glezne. Subiectul nici nu era conștient de volumul apreciabil de substanță pe care-l dase pe gît, cu puțină apă. Îndată ce a avut în organism un vagon și jumătate, deci într-un moment în care mai putea apela la un antidot sau măcar întrerupe cura, a simțit cum ceva neobișnuit i se petrece în stomac. A neglijat, atribuind deranjamentul unui chef recent, cînd nu se preocupase îndeajuns de calitatea vinului. Răul i-a revenit la împlinirea vagonului următor. S-a arătat unui medic. Era tîrziu : calitățile sale înnăscute, consecvența, spiritul de ordine, răbdarea, vigilența îi fuseseră simțitor atinse. Gusturile, deopotrivă alese și ferme, erau esențial afectate. De unde își făcuse un renume din toleranța și înțelegerea cu care aborda problemele, acum nu înceta să se tot bage în vorbă, emițînd prostii una după alta. Nu se enervase niciodată, faptul că prin tavan, printr-un complex de țevi și defecțiuni, i se scurgea pe masa de lucru și în supă o apă murdară de pe la băile vecinilor nu-l deranjase. Acum făcea scandal pentru nimica toată, manifesta repetat tendința de a lovi cu piciorul, de a smuci mîna infirmierei care se apropia de el cu cele mai bune sentimente. Renunțase la alesele purtări de mai înainte și în relațiile cu animalele, fără a-și închipui o clipă că pornirea de a lega pisica de picioarele mesei se datorește piramidonului.

Dar să fie oare atît de discrete semnele incipiente ale degradării, pe cît par să ne convingă faptele ? Trebuie să răspundem cu hotărîre negativ — afirmă Heckert. Pe orice prospect care însoțește cutioara cu medicamente sînt indicate întotdeauna fenomenele secundare, ce ne rezervă surprize semnificative. Se cunoaște că orice medicament este considerat în popor drept o sabie cu două

tăişuri. Lucrurile cad, aşadar, sub controlul bunului-simţ comun. Mă doare ficatul. Iau Pentacortol. Criza hepatică îmi trece. Dar fenomenul secundar, mai persistent decît efectul calmant şi curativ al doctoriei, îmi provoacă dereglări. Să le numesc — le numeşte Heckert : iată, degetele încep să-mi tremure, ochiul stîng trădează tendinţe spastice, inima inaugurează o tahicardie polifonică, arsuri paroxistice urcă din coşul pieptului către gît. Gura se lărgeşte, ca şi cum pe ea ar vrea să iasă o minge de ştrand ; răcnete prelungi, sincopate duios la anume perioade trezesc vecinii. Ca şi cum cineva utilizează cauterul, simt unele fierbinţeli în zone pe care din ruşine nu le pot analiza, curînd mă cuprinde un leşin în care cad ca într-un somn adînc.

Insuficienţa renală o tratez admirabil cu Urodonal. La cîteva secunde numai după ce-mi administrez doza, arunc cît colo fotografia primei soţii, pierdută în timpul războiului într-un dezgustător bombardament inamic, femeie înzestrată de altfel cu calităţi neîntrecute, trîntesc pe Jean Jacques Rousseau, pe care îl descopăr dintr-o dată un impostor dintre cei mai periculoşi, sting ţigara în crema prăjiturii ce mi-a fost adusă la pat şi proferez aprige ameninţări la adresa fiului meu, care nu întîrzie să părăsească încăperea. Evident, politica Portugaliei, pe care o admiram cu consecvenţă încă de pe băncile liceului, îmi apare dintr-o dată deplorabilă.

Ceaiul de tei nu e însoţit de vreun prospect, pentru că e cules de ai casei, în mai, cu scara, sau căţărîndu-se pe gard, în serile cu lună ce evocă zile fericite şi inundă sufletul cu miresme şi amintiri. Lipsa prospectului nu înseamnă că infuzia asta cu aspect nevinovat nu conţine şi particule nocive, care produc fenomene secundare dintre cele mai ciudate. Băutorul de ceai se calmează, e drept, dar evidenţele percepţiilor lui se atenuează pînă la aplatizare. După primul pahar, acţiunile măreţe ale contemporanilor îmi apar deodată inexpresive, fapte diverse, întîmplări provinciale nedemne de-a reţine atenţia măcar a unui paracliser. Nevasta încerca, şi izbutea parţial să semene cu fata plăcută pe care o cerusem cîndva în căsătorie. Acum se înfăţişază mult mai bătrînă decît se putea închipui că

are să fie vreodată, uscată ca o pastramă și neîndemînatică. Lucrurile prin casă făceau pînă de curînd o față onorabilă. Ce hală de vechituri îmi stă acum înainte ! Praful gros ce s-a depus pretutindeni nu reușește să mascheze uzura înaintată, știrbiturile, rosăturile, murdăria. La al doilea pahar dezgustul crește, resorturile spirituale slăbesc și prefer să cad în nesimțire decît să mai privesc dezagregarea generală. Lucru care se și întîmplă : curînd îmi ies din simțiri, mă duc ușor în jos, absorbit de un tub de clei și de sacîz și, dacă nu-mi mușc limba, gustul sîngelui fiind singurul care mă mai poate chema înapoi, coborîșul riscă a fi complet. De aceea se și recomandă ceaiul de tei seara, înainte de culcare ; ziua, căderea ar fi ireversibilă.

Mai departe. Doctorul Kneipp, se știe, descoperise calități curative excepționale în apa de fîntînă. O durere de cap insuportabilă, o criză de astm, o artrită cronică, o fractură a coloanei vertebrale, o zdrobire a picioarelor, urmată de amputarea de la genunchi se vindecă și astăzi aproape complet cu dușuri. Un vicar din Andaluzia s-a tămăduit de un tic nervos care-i zbîrcea la răstimpuri chipul străluminat de gînduri pure, bînd în fiecare dimineață, pe stomacul gol, un pahar cu apă rece ; servitoarea unui astronom englez, sterilă fără speranță, a dat naștere la doi gemeni reușiți, tratîndu-și maladia și singurătatea cu băi reci ; un primar de tîrg provincial din Turcia, suferind încă înainte de campania electorală care l-a ales, de insuficiență organizatorică și, tot timpul vieții, de impotență administrativă, după o cură cu apă potabilă a devenit dintr-o dată expert, forțele latente desferecîndu-se în mari acțiuni publice, care au și făcut ziarele să afirme că nu știu care bulevard, cutare fundație culturală, cutare reformă sînt creații născute din apă. Și, dacă exemplele curative nu sînt de ajuns, trebuie adăugat că și Metternich, și Clemenceau, și, mai recent, Mussolini au tras foloase deosebite de pe urma furtunului cu apă.

Dovedindu-se un medicament miraculos, apa a fost îmbuteliată, depozitată în canistre și în fiole, cultivată în laboratoare. Omul nu și-a dat seama, in orbeasca lui bucurie, că astfel a consacrat și a conservat,

conform dialecticii, şi substanţele toxice ale lichidului. Bem zilnic trei-patru pahare cu apă. Fără să ne dăm seama, introducem cu seninătate în organismul nostru elementele duşmănoase ale morţii. Din umbrarul adînc al muntelui, pe ţeavă, ne vine în casă germenul care ne va desfiinţa. Luăm o linguriţă cu dulceaţă, un biscuit, o pricomigdală ; simţim nevoia — şi tăria sufletească nu e atît de absolută spre a ne opri de la acest act — să dăm pe gît un pahar cu apă. Îndată ne simţim îngreunaţi, stomacul ni se balonează, ochii ni se împăienjenesc : toxinele pătrunse în organism au şi trecut la atac. În scurt timp, după cîteva cisterne consumate, boala apare necruţătoare, ne macină repede, ne distruge. S-au înregistrat cazuri, îndeosebi în zonele cu mari precipitaţii, în delte sau în bazinele marilor fluvii, unde populaţii robuste, indiferent dacă îl cunoşteau pe doctorul Kneipp sau nu, au suferit pierderi grave.

În încheiere, D. A. Heckert pledează pentru o farmacopee a bunului-simţ, mai adecvată vremilor tumultuoase pe care le trăim. El crede că poporul, în înţelepciunea sa, are de veacuri la îndemînă leacuri excelente pentru toate bolile cunoscute şi chiar pentru cîteva necunoscute. Cartea invită la reconsiderarea şi explicarea ştiinţifică a străvechilor medicamente şi practici numite în popor „zeamă de cuţit“, „frecătură de bozii“, „rîndunica sfîntului Ilarion“, „ceai de peri răi“ (recomandat în afecţiunile oculare), „ceapa ciorii“, „izmă de pisică creaţă“, „mătrăgună de casă“ etc., medicamente şi practici a căror eficacitate este absolută, în special în cazurile în care pacientul care le utilizează este pregătit să nu se deplaseze dintr-un loc într-altul, să nu respire, să nu mintă, să nu fure, să nu fie ingrat faţă de părinţii care l-au crescut şi i-au dat o educaţie îngrijită. (Editura „Hypocrate şi fraţii“, Bremen 1960.)

ELVIS LEVERSOHN : *„Datorii reciproce“* — În ciuda faptului că fiecare om prezintă o personalitate care nu poate avea seamăn în lume, că nu pot fi închi-

puiţi doi oameni identici pe suprafaţa pămîntului, ne sînt prezentaţi în această carte doi indivizi foarte asemănători, creaţi de natură în aşa fel încît oricine i-ar întîlni, e tentat să-i îndemne să se cunoască, să se cerceteze, să se stimeze şi să se ajute. Mario Suk, purtătorul unui admirabil nume european, era originar din Mozambic şi nici prin gînd nu-i trecea că Mario Puck, cel identic cu el, trăia în Danemarca. Mario Puck se născuse foarte sărac, în timp ce Mario Suk era frizer şi perfora în orele libere benzi neperforate pentru o fabrică automatizată. O nelinişte oarecare, desigur, îi stăpînea pe cei doi eroi, pe motiv că văzuseră lumina zilei la aceaşi oră a lui ianuarie 1928 — unul mai devreme, iar altul mai tîrziu, dacă ţinem seama de fusele orare. Dar ca să-şi închipuie vreunul din ei că undeva în lume trăieşte un exemplar care reproduce întru totul propria sa alcătuire organică şi funcţională — nici vorbă. Lucrurile nu puteau rămîne aşa. Ar fi fost nedrept.

Se căutară cîţiva ani. Dădură la ziar. În cele din urmă se aflară. Îşi fixară întîlnire în Italia, în faţa gării din Arezzo, locul fiind deschis, lumina propice unei confruntări multilaterale. Se recunoscură imediat îndată ce se văzură şi se pipăiră puţin. Descoperiră cu deliciu că aveau nu numai organe oroite la fel, dar că sufereau deopotrivă de o transpiraţie excesivă, de o deviere de sept, de unele complexe, de o contracţie musculară ce le altera uneori, pe nepregătite, mersul drept şi le destindea sfincterul. Relativ la ultimul neajuns, făcură haz amîndoi, imediat ce constatară efectul olfactiv.

Îşi jurară să se ajute. Cum identitatea nu-l împiedicase pe Mario Suk să progreseze ceva mai rapid la limba germană decît prietenul său, care cunoştea limba aceasta perfect, similul său învăţînd mai greu din cauza asemănării germanei cu daneza, fenomen de altfel cunoscut, unul începu de îndată să-l mediteze pe celălalt, urmînd să se lămurească ulterior care pe care. Ca să-l răsplătească pentru strădania sa şi spre a nu produce un dezechilibru somatic perechii pe care o alcătuiau, cel meditat înţelese să-l iniţieze pe celălalt în

exercițiile yoga, cu care el era din copilărie antrenat, care-l și ajutaseră să dobîndească față de alții, de prietenul său în primul rînd, o statură impunătoare, o agilitate deosebită, o dexteritate rar întîlnită în trecerea picioarelor peste umăr, urmată de izbucnirea sîngelui pe nas și pierderea cunoștinței. Exercițiile reușiră din capul locului, dară ușor sînge pe nas împreună, la aceasta contribuind și faptul că, în ciuda diferenței de înălțime, cei doi erau perfect egali.

Cînd mai crescură puțin, iar prietenia lor se consolidă și mai mult, își oferiră unul altuia prilejul de a iubi. Mario Suck remarcă o grecoaică de o frumusețe deosebită. Nu surprinse pe nimeni cînd Mario Puck, evocînd frumusețea mamei sale, o frumusețe specific mozambicană, remarcă aceeași grecoaică. Se felicitară, își dădură întîlnire cu femeia iubită la aceeași oră, în același parc, îi scriseră scrisori identice, cu aceeași hîrtie indigo. Realizară din asta ceva economii, permițîndu-și să-i trimită același cadou, un frumos binoclu, apoi întreprinseră o călătorie alături de femeia iubită, prin strîmtorile Cattegat și Skagerak. Grecoaica se simțea fericită în compania lor, apreciind la unul spiritul viu, spontan, firea optimistă, sinceritatea și cultura, iar la celălalt cultura, sinceritatea, firea optimistă, spiritul viu, spontan. Erau admirabili : unul era mai gras decît celălalt, care, la rîndul său era ceva mai gras decît primul. O adevărată plăcere să discuți cu ei, să pălăvrăgești cu ei. Mario Suck remarca la un moment dat un vapor care deșira pe cer, ca într-un tablou de Turner, o panglică neagră de fum ; Mario Puck remarca și el, în același moment, un vapor care scotea fum, deși vasul era o corabie cu pînze, semăna într-adevăr cu Turner, cu toate că mai curînd amintea de un pictor olandez pe care-l cunoscuse la Hamburg. Băieții povesteau atunci din amintirile lor, unul își evoca copilăria, suferințele în urma unui accident de bicicletă, celălalt dădea amănunte mărturisind cît de greu i-a fost să stea două săptămîni în ghips și să repare roata din față. Grecoaica era vrăjită, recunoscînd în fața tuturor că n-a mai întîlnit așa ceva, că în genere accidentele de bicicletă sînt

nepericuloase. Ea mai relata cum unul dintre prietenii săi identici se dovedea un matematician de forță, era net superior celuilalt în această materie, făcînd înmulțiri și împărțiri cu șase cifre, fără ajutorul condeiului, și cum îi este imposibil ei, care îi cunoaște și-i deosebește, să afle care e de fapt matematicianul, într-atît de bine îl secondează celălalt și îl concurează. Oricum, comportarea lor nu îngăduie nici un reproș, cu toate că Puck e mai calin decît Suck, care e doar drăgăstos.

La întoarcere, Italia i se înfățișă lui Suck asemănătoare Mozambicului ; Puck remarcă numeroase peisaje daneze. Aceasta, desigur, le spori dorul de casa părintească. Prietenia și identitatea de vederi îi ținură împreună. Trecură cu bine șocul produs de plecarea definitivă a grecoaicei în America, unde spera să-și întîlnească o prietenă descoperită prin corespondență, și care, după toate datele era dublura ei perfectă, trecură cîteva examene la facultate — unul urma istoria, celălalt politehnica — și, în sfîrșit, ieșiră medici veterinari. Fură bucuroși că destinul lor face meandre scurte și se ajutară reciproc să-și completeze fiecare cunoștințele, cel ce studiase istoria deprinzînd elementele politehnicii, celălalt învățămintele istoriei. Aceste cunoștințe îi entuziasmară atît de mult, încît descoperiră în cele din urmă o metodă proprie cu ajutorul căreia să investigheze trecutul și civilizația țărilor lor de origine. Constatară că Danemarca e, sub un anume aspect, Mozambicul leit, că Mozambicul e, de fapt, populat cu danezi, că regii primei țări poartă nume identice cu ale celei de-a doua, că luna și soarele din Danemarca sînt identice cu astrele ce răsar și apun în Mozambic. Își propuseră, fiind la vîrsta gîndirii mature, să lupte pentru reunificarea celor două țări.

Aveau nevoie de fonduri pentru propagandă. Învățară rapid unul vioara și altul pianul, dădură recitaluri de sonate, avînd avantajul de a nu obosi niciodată, căci evitau epuizarea prin schimbarea locurilor, trecînd Suck la vioară și Puck la pian, publicul neobservînd șmecheria.

Erau aproape gata cu preparativele, cînd sosiră la Arezzo două doamne elegante, între două vîrste, în două

haine croite la aceeaşi casă de mode din Paris, care se grăbiră să declare ziariştilor că ele sînt mamele celor doi tineri talentaţi, că vin din capătul pămîntului şi că fiii lor, stăpîniţi de o idee fixă, pretind zadarnic că sînt identici. Mamele semănau ca două picături de apă, fotografiile lor, publicate pe pagina întîi a cotidianului *Corriere de la settimana* păreau trucate cu ajutorul oglinzii. Femeile se duseră la hotelul unde se aflau cei doi Mario, cerură explicaţii, primiră omagii, nu luară în seamă jurămintele tinerilor precum că prietenia le este nevinovată, că se ajută admirabil unul pe altul şi că nu se vor despărţi nici în mormînt. Doamna Suck smuci violent pe tînărul Puck, încredinţată că are de-a face cu fiul ei, doamna Puck îl îmbrînci puternic pe tînărul Suck, convinsă că îşi tratează propriul copil, ţipînd la unison că n-ar permite nimănui să se atingă de odraslele lor. Dojana degeneră în bătaie, tinerii fură bine chelfăniţi, popourile lor se dovediră de asemenea identice, hotărîtele mame servindu-le o lecţie bună, adesea descumpănite de ideea că cel păruit s-ar putea să nu fie chiar propriul copil, dar pătrunse de utilitatea aplicării străvechii pedagogii mozambicane, respectiv daneze.

Băieţii plînseră egal, paralel, cu sughiţuri alternate, pe acelaşi ton, apoi îşi cerură iertare. În mintea lor, asemănarea — fenomen cu totul superficial şi neconcludent — îi purtase pe căi rătăcite. În fond, şi ei ca toţi oamenii, se străduiau să devină personalităţi distincte, chiar dacă voiseră să facă acest lucru împreună şi în acelaşi sens. Recunoscură că simpla similitudine nu le putea conferi dreptul de a se separa de familiile lor. Regretară cu atît mai mult cu cît argumentele celor două doamne erau inatacabile: era o tristă iluzie că între istoria Danemarcei şi cea a Mozambicului ar fi existat vreo identitate. Aceste două ţări n-avuseseră decît o dinastie comună, restul de regi şi împăraţi care dominaseră acolo fiind băştinaşi danezi sau mozambicani. Nu se preciza în aceste explicaţii materne de ce totuşi cele două ţări trecuseră prin aceleaşi războaie, prin aceleaşi frămîntări sociale. Argumentele fură înţelese foarte diferit, dar identic de către cei doi prieteni.

Se ajunse la înțelegerea ca să se înapoieze cu toții acasă. Dar ce înseamnă acest *acasă?* Părerile erau împărțite, pentru că daneza Puck se jura că fusese născută în Mozambic, iar mozambicana doamnă Suck nu accepta nici măcar ideea de a merge în altă parte decît la familia ei din Danemarca, unde își avea rosturile și trăise pînă atunci fericită. Sosiră, în aceeași zi, la aceeași oră și în același minut, două avioane speciale, din ele descinseră doi bărbați mai în vîrstă, dar foarte distinși, în ciuda faptului că purtau redingote asemănătoare, fulare și pălării asemănătoare, monocluri identice, însemnați pe gît de cîte o aluniță foarte vizibilă. Amîndoi graseiau, arătau un obiect în același timp, își suflau nasul cu zgomot, simultan. Se remarcau printr-un aer distins, prin gesturi care corespundeau întocmai, prin mișcări nobile și sentimentale, își mîngîiau în răstimpuri bărbia cu aceeași detașare, ca într-o oglindă. Spuseră aceleași cuvinte (în mozambicană fraza era mai moliie, mai imprecisă, mai lungă, spre deosebire de daneză, în care aceeași idee se exprima în cuvinte strînse, rigide, abreviate), își sărutară fiii și soțiile, le comunicară volubili mersul bursei de la Londra și situația pe frontul din Borneo, apoi, după ce luară o cafea, dădură semnul de plecare.

Se urcară în cele două avioane identice și își luară zborul.

Suck, mozambicanul, cu mama și tatăl său mozambicani, se îndreptară, după o scurtă manevră, spre Danemarca, iar Puck, danezul, însoțit de tatăl și mama sa, danezi sută în sută, spre Mozambic, tot după o scurtă manevră.

În timpul zborului lor spre patrie, ascultară cu plăcere radiojurnalele, care transmiteau reportaje despre aventura celor doi Mario, lăudau fermitatea părinților, înțelepciunea finală a tinerilor. Ascultară cu interes și reclamele care urmară, în care se vorbea extrem de entuziast despre performanțele noului tip de Rols Royce, identic cu tipul de acum doi ani. (Editura „Castor și Pollux“, Tokio 1965.)

GEORG SOLONA: *„Urmărirea"* — Am văzut în altă parte cum Hrizante a încercat să ajungă din urmă roata de motocicletă. Să vedem acum în ce fel s-a orientat el în alte împrejurări.

Problema în fața căreia se afla era dacă să se înscrie la Universitate, chestiune care i-ar fi răpit posibilitatea să se întrețină singur, într-o slujbă oarecare, frecvența la cursuri fiind obligatorie, sau să accepte un post de consultant tehnic la o societate petrolieră, variantă care i-ar fi permis să agonisească ceva bani și să călătorească în străinătate; eventual, cînd va observa că s-a plictisit, să se căsătorească. O decizie chibzuită nu este imposibil de luat, din moment ce în față îmi stau două săptămîni pline — își spuse Hrizante —, universitățile se deschid în octombrie, propunerea societății poate fi studiată pînă atunci. Hotărî să-și procure imediat cele mai sigure informații despre universitate. Află astfel că cei mai mulți absolvenți ai ei deveniseră oameni stimabili, cu funcții bune, apreciați în societate, folositori colectivității, cu venituri sigure și cu posibilitatea colaborării, chiar și după absolvire, la *Analele centenare*, avantaj de loc neglijabil. Zăbovi multe ore la ghișeul secretariatului, interesîndu-se ce materii se predau, dacă se editează cursuri, cum sînt acestea ilustrate. Ceru explicații asupra criteriilor după care se face aprecierea cunoștințelor, fu puțin surprins că la examene nu se mai utilizează bilele albe și cele roșii. Deschise discret ușa mai multor săli de cursuri, înregistrînd vădita grijă a administrației pentru repararea mobilierului, pentru curățenie. Un raft cu cărți cartonate, într-o bibliotecă, îi făcu impresie; deduse că instituția e serioasă.

Călători, timp de două zile, în zona exploatărilor petroliere. Vizită cîteva sonde, se interesă de calitatea țițeiului obținut, de rezervele păturilor subterane, de politețea funcționarilor, virtualii săi colegi, nu uită să investigheze cît de întinse sînt raporturile comerciale ale societății. Semn al maturității, nu se mulțumi pînă nu discută la un pahar de coniac prevederile regulamentului de ordine interioară, interlocutorul și invitatul său fiind un oficiant ce slujise treizeci de ani interesele societății.

Revenit între pereţii camerei sale, vru să ia o decizie, gîndul era însă pripit, astfel că se hotărî să aştepte încă. Merse la Biblioteca Centrală, ceru anuarul universităţii pe ultimii zece ani, scoase note pe un caiet de dictando, reţinu amănuntul că de-a lungul anilor structura programei fusese de două ori revizuită, însemnă pe marginea notiţelor observaţia că o parte a corpului profesoral fusese pensionată, din motive de vîrstă şi nu de incompetenţă. Un aspect din viaţa societăţii petroliere îl contrarie: dividentele cuvenite acţionarilor rămăseseră aproximativ aceleaşi, lucru de mirare într-o vreme în care preţurile creşteau de la o zi la alta.

Află de la un prieten că există un proiect de apropiere a activităţii universitare de viaţa sportivă, un adevărat intelectual neputîndu-se lipsi de pregătirea fizică, cu prevederi pentru exersarea din timp a piciorului pentru şuturile precise, pentru lupta corp la corp. Gîndi că n-ar fi rău să amîne înscrierea la cursuri cu doi ani, pentru ca proiectul să prindă viaţă, să fie experimentat, descoperind în experienţa sa de pînă atunci necesităţi neglijate în ce priveşte antrenamentul la bară, respiraţia exclusiv pe nas. Un program sportiv bine pus la punct îi convenea, l-ar fi ajutat să întîmpine cu mai multă siguranţă căsătoria. Era pe punctul de a opta pentru postul oferit de societatea petrolieră, cînd la radio se transmise ştirea că în Venezuela se face simţită o criză de supraproducţie în ramura petrolului. Nu avea rost să rişte. Convergent şi inevitabil, insecuritatea de pe piaţa mondială avea să-l atingă şi pe el, în alternativa alegerii postului. Îşi îndreptă gîndurile din nou către universitate. Ar fi fost o treabă bună să înveţe ceva lingvistică structuralistă, să parcurgă cîteva texte în latina tîrzie. Nu-i venea la socoteală însă faptul că de la secretariat lipseau, cine ştie pentru cîtă vreme, formularele-tip pentru examene, secretara asigurîndu-l că acesta nu este motiv de îngrijorare, pînă la examene mai sînt multe luni, în martie vor sosi neapărat, întocmai ca şi în anii trecuţi.

Începu o corespondenţă activă cu cîţiva prieteni aflaţi cu felurite treburi în străinătate, în scopul obţinerii unor sfaturi competente. Le recomandă să viziteze cît mai

multe universități ilustre, dacă se poate pe cele din Padova, Bologna, Paris, să intre în legături cu cadre didactice, cu studenți, cu sindicate, sprijinind chiar mișcările lor revendicative. Comandă în Anglia un istoric al universității din Oxford, invită pentru două săptămîni, pe masă și casă, un conferențiar german, care într-un articol se arătase interesat de cusăturile naționale — cu intenția de a-l descoase și a face comparații. În cea de-a zecea zi, neprimind răspunsuri la semnalele sale, profită de o relație și se înscrise pentru o călătorie în munți. Excursia era organizată de Casa corpului didactic și convingerea sa era că în grup se vor găsi neapărat cîțiva licențiați ai universității, împreună cu care avea și putința să studieze rocile montane, cu mostre ce vorbesc adesea mai bine decît orice altă informație despre starea, cantitatea și evoluția straturilor de țiței.

Excursia se dovedea reuștiă, masa îmbelșugată, compania extrem de plăcută. Cunoscu cîțiva doctori în geologie și doi medici urologi. Cunoscu o tînără foarte amuzantă. Se îndrăgosti fulgerător. Lucrurile se precipitară, descoperi în tînăra excursionistă pe femeia vieții sale. Îndată ce se înapoiară în Capitală, o ceru de nevastă.

În ciuda frumuseții ei indiscutabile, fata n-avea serviciu și nici nu spera să obțină vreunul, pentru simplul motiv că nu-și terminase liceul. Hrizante nu fu afectat de această situație. Îi promise că o va sprijini, căsătoria fiind cel mai bun mijloc pentru într-ajutorare. Se căsătoriră. Închizîndu-se un capitol al vieții lui, i se deschise, astfel, în față o nouă problemă. Se gîndi să amîne decizia în ce privește universitatea sau postul de consultant tehnic un an sau doi, asta nu însemna mare lucru. Începu să se preocupe de situația soției. Ea era indecisă, neputîndu-se hotărî dacă să termine liceul sau să reintre la un atelier de remaiat ciorapi, care îi solicita serviciile. Cerură sfatul unei mătuși, dar, cum aceasta îngrijea un muribund, trebuiră să apeleze la mintea mai limpede a amantului aceleia. Între timp, viața, care nu așteaptă, le oferi un copil. Bucurie. Proiecte. Speranță.

Dacă se deciseră ceva mai rapid în privința numelui pe care să-l poarte drăguțul moștenitor, nu același lucru se petrecu atunci cînd, după trecerea anilor, se aflară în

situația de a hotărî ce profesiune să-i aleagă. I se oferea posibilitatea de a se înscrie la universitate, ar fi fost admirabil dacă ar fi urmat lingvistica, unele studii de structuralism păreau foarte îmbietoare, textele în latina tîrzie evidențiau procese fonetice și accidente semantice atrăgătoare. Băiatul simțea în același timp nevoia să iasă din strîmtoarea materială a familiei, părinții cîștigau puțin, tatăl nu părăsise ideea de a urma fără frecvență cursurile universității, mama, cum s-a văzut, avea încă un pas de făcut : să termine liceul. Cum i se oferea posibilitatea de a fi angajat consultant tehnic la o societate petrolieră, băiatul întîrzia să opteze. Începu să facă investigații, zăbovi cîteva zile pe la secretariatul universității, se interesă de condițiile de admitere, de criteriile de apreciere, fiind surprins că la stabilirea notei se ia în considerație acum și hărnicia candidatului la acțiunile de muncă voluntară. Făcu cîteva drumuri, însoțit de tatăl său, care nu contenea să se minuneze de trenul electric, de curînd inaugurat în zona sondelor petrolifere, solicitînd lămuriri privind producția de țiței, calitatea petrolului extras, întinderea și adîncimea zăcămintelor. Purtă corespondență cu cîțiva prieteni străini pe care-i cunoscuse într-o tabără de copii, pe cînd era încă puști, în scopul de a se documenta asupra felului în care funcționează alte universități, în primul rînd cele mai vechi din Europa — Padova, Bologna, Paris. Programele universității locale nu-i inspirau suficientă încredere.

Tatăl, îngrijorat că băiatul se frămîntă mult prea mult și, considerînd că în următoarele două săptămîni răgazul care rămăsese pînă la deschiderea cursurilor era suficient spre a chibzui și a decide, fu de părere ca sfîrșitul acestei vacanțe să fie utilizat cu folos : hotărî să-l înscrie pe tînăr pentru o excursie ce tocmai se proiecta. Țara este plină de frumuseți, pe care, din păcate, nu le cunoaște — observase Hrizante, amintindu-și satisfacțiile trăite cu mulți ani în urmă, cînd călătorise prima oară în viața lui și avusese fericirea să cunoască pe aceea care avea să-i fie soție.

Tînărul călători la rîndu-i, făcu în tren cunoștința unuia care cînta minunat la vioară, dar nu devenise violonist pentru că tatăl său murise tocmai în ajunul exa-

menului la conservator, conversă plăcut cu un contabil care studiase politehnica şi nu devenise inginer din cauza idiosincraziei la vederea compasului, legă o caldă prietenie cu un scriitor care se angajase şofer înainte de a termina primul său roman, şi se străduia acum, la vîrsta de cincizeci de ani, să inventeze o masă de scris ataşabilă la volan, schimbă impresii utile cu un plutonier ce nu putuse deveni medic, în ciuda talentului, din cauza unei aventuri amoroase intervenite chiar în timpul primelor examene la facultate.

Dar cea mai plăcută legătură stabilită în excursie fu cunoştinţa cu o tînără veselă şi frumoasă care, dacă nu era cultivată, comiţînd frecvente greşeli la folosirea acordurilor gramaticale, părea extrem de binevoitoare, se îngrijea cu multă afecţiune să-i strîngă tînărului, în jurul gîtului, fularul de mătase mereu alunecos. Iubirea lor fu galopantă, minunată, de tăria fulgerului. Hotărîră să se căsătorească imediat. Bucurie, speranţă, încredere.

În conversaţia lor, pe puntea vaporului ce îi purta spre inima Deltei, cei doi tineri îmbrăţişaţi discutau adeseori despre fericirea lor viitoare, despre căminul cald în care se vor simţi bine.

E de la sine înţeles că, urmărind visul lor, ce desigur se va împlini, se gîndeau senin la viitorul copiilor, la anii lor de şcoală, la intrarea în universitate, la criteriile aprecierii cunoştinţelor, mereu mai obiective, pe măsură ce computerele pătrund în procesul de învăţămînt, o dată cu apropierea acestuia de sport şi de pregătirea militară. (Editura „Laforet", Toulouse 1965.)

HEINRICH GASS: *„Ciupitura în profunzime"* — S-au dovedit false şi ridicole toate explicaţiile care s-au dat pînă acum mecanismului dezvoltării societăţii. Cărţi esenţiale pentru economişti şi istorici îşi dovedesc în lumina cercetărilor contemporane şubrezenia, caducitatea. A fost de ajuns ca un chimist din Iran să reuşească sinteza în laborator a acidului liric şi iată că toate cunoştinţele noastre de bază despre raţiunea de a fi a evenimentelor nu mai fac doi bani. Generatorul de aburi reci,

stiloul cu scris paralel, propulsia Rigolló, ceasul cu fitil, paratrăsnetul melodios, foarfeca de tăiat pătrățele au apărut ca să zdruncine nu numai disciplinele cărora le aparțin, ci însăși concepția noastră despre istorie. Fiecare nouă zi a vieții noastre vine să infirme unele credințe eronate, să schimbe optica tradițională privind viața și resorturile ei.

Cineva, un autor retrograd, se întreba de ce este necesar ca omul modern să alerge ca un desperat după informație. Se consumă zilnic cantități fantastice de știri, de noutate. Fericirea nu depinde, după afirmațiile acelui autor, de gradul în care sîntem conectați la aparatul ocazional de transmitere a veștilor. Bunicii noștri nu gîndeau nici mai puțin, nici mai urît decît gîndim noi astăzi. Și n-aveau nici radio, nici televizor, nici ziar. La cinci sute de kilometri de casa lor, se încingeau războaie oribile, ei își vedeau liniștiți de treabă, n-am auzit ca din cauza unei revărsări de ape în valea Rinului bunica să nu-și poată țese pînă la sfîrșit covorul început. Ea ignora adesea chiar și unele întîmplări ce aveau loc în satul în care trăia. Firește, nu era nici o pagubă în asta — conchide autorul despre care e vorba. Astfel să se prezinte lucrurile ? E îndoielnic.

Modificările structurale ale vieții și activității noastre, datorate informațiilor de fiecare moment, nu mai pot fi ignorate. Am atins acel nivel de sensibilitate, la care devine important să cunoaștem îndeaproape și să trăim cu intensitate evenimente ce se petrec nu la zece kilometri de ființa noastră, ci la sute de mii de kilometri. Știm bine că nu mai putem întreprinde nimic fără a consulta ziarele, radiojurnalele mai multor posturi de radio, opiniile unor experți în materie. Se dă adesea exemplul unui îndrăgostit care, condus de fierbințeala sîngelui, își propuse să-și întîlnească în cursul după-amiezii iubita, să se plimbe alături de ea, să-i strîngă în brațe trupul fremătînd de dragoste, să o sărute. Pînă la întîlnire mai erau doar cîteva ore, dar el ignora că în acest răstimp aveau să fie transmise trei radiojurnale, să-i sosească ziarul. Primul buletin de știri căzu asupra predispoziției sale amoroase ca un duș rece : se comunicară rezultatele alegerilor din Guadelupa, catolicii învinseseră, măsluind

adevărata intenţie electorală, el ţinea de mulţi ani cu democrat-radicalii. Buna dispoziţie supravieţui, dar o a doua lovitură nu întîrziè : un vecin îi spuse peste gard că uzina electrică urma să intre în reparaţii încă săptămîna viitoare, tocmai cînd îndrăgostitul nostru îşi avea de pregătit lucrarea de control la facultate (urma fizico-chimicele). Pe cînd îşi rădea barba, devenită foarte ţepoasă din pricina emoţiilor, simţi nevoia să se lămurească mai bine pe ce lume se află, imperativ permanent al omului civilizat, astfel că suci butonul pe mai multe lungimi de undă. Un medic, la radio Madrid, tocmai stabilise că sediul funcţional al sentimentelor se află neapărat în zona rinichilor, că buna funcţionare a aparatului urinar are importanţă la alegerea tablourilor de valoare, şi că prepararea zilnică a unui ceai diuretic înlesneşte activitatea afectivă, predispunînd la scrisori de dragoste inspirate, la legături durabile, lipsite de conflicte. Ascultînd observaţiile tulburătoare, îşi puse întrebarea dacă ţine într-adevăr la iubita lui, sau dacă atracţia pe care o simte faţă de o femeie cu o calificare profesională superfluă nu vine de la indispoziţii repetate ale rinichiului, îndeosebi după abuzul de coniac din ultimele săptămîni. La radio Londra se anunţa descoperirea unei gropi cu cadavre într-o colonie portugheză, cei ucişi în timpul unor represalii dovedindu-se oameni nevinovaţi. Simţi repulsie faţă de odioasa crimă, senzaţie agravată de scăparea pensulei cu spumă de săpun pe buze şi pe limbă. Gustul sălciu îi evocă, printr-un mecanism asociativ lesne de imaginat, faptul că iubita prefera pe Camoëns lui Torquato Tasso ; preferinţa ei i se păru inacceptabilă. Se tăiè în mai multe locuri. Răsuci nervos butonul în căutare de amănunte. Dar zadarnic, despre masacrul portughez nu mai află nimic, în schimb găsi la un post german un program Rimski-Korsakov. Compozitorul îl enerva, fără motive lămurite. Îşi făcu o dureroasă plăcere din a urmări programul pînă la sfîrşit. Urmă un radiojurnal, în care se dădu şi ştirea despre ancheta întreprinsă de un american privind cauzele accidentelor frecvente de automobile : în timp ce capacitatea cilindrică şi comodităţile au sporit în ultimii treizeci de ani la toate produsele marilor firme, sistemul

de direcţie şi de frînare a făcut progrese cu totul neînsemnate. Nu avea bani pentru un automobil, dar plănuia, ca orice om, să-şi procure în viitorii doi-trei ani dacă nu o limuzină nouă, măcar una de ocazie. Indispoziţia îl copleşi. I se păru întîlnirea fixată pentru seară o pierdere de vreme, un capriciu, un lux, o trădare a preocupărilor înalte ale timpului său. Află la radio Ankara că echipa de fotbal a Braziliei primise un gol la Berna, neizbutind să se califice pentru campionatul din Australia. Trînti pămătuful de bărbierit, se opări la robinetul dat peste cap, sparse oglinda de mînă cu care urma să-şi cerceteze coafura spre ceafă. Prinse o ură disproporţionată faţă de iubita care-l aştepta (era ora), blestemă fiinţa ei care i se vîrîse în suflet ca musca în lapte, se repezi la sertarul cu corespondenţă şi, scoţînd de acolo ilustratele primite de la ea pe cînd se afla la Marienbad, le făcu bucăţele şi le împrăştiè pe covor.

Abia după două ceasuri îşi reveni din starea întunecată în care îl azvîrliseră ştirile de ultimă oră : întîlnirea ratată, îşi aminti, avea o importanţă deosebită, pentru că iubita, înţelegînd situaţia lui financiară de-a dreptul desperată, îi promisese un împrumut cu care să-şi achite măcar chiria restantă. Fără doar şi poate, fata se supărase, hotărîse să nu se mai întîlnească cu el, decepţionată de nepunctualitatea devenită recidivă şi neştiind că mai întotdeauna adevăratul vinovat fusese radiojurnalul.

În lipsa unor informaţii calificate, circulă în pîlnia aparatului de radio şi, imediat ulterior, în mintea noastră fel de fel de zvonuri şi ştiri cu pretenţii de realitate imediată. Cel care a lucrat vreodată într-o agenţie de presă ştie foarte bine cum se confecţionează informaţiile pentru ca ele să poată fi vîndute. Astfel, se cunoaşte cazul unei ştiri aduse de un reporter economic pentru rubrica ce voia să demonstreze că pe şantierul nu-ştiu-care se introduce rapid tehnica nouă. Reporterul nu aflase pe şantier decît doi muncitori care transportau cu roaba pămînt de flori pentru ronduri. Construcţia nu începuse, cîteva lucrări preliminare erau foarte întîrziate, abia se săpase fundaţia. Şanţurile erau pline de apa ploii de toamnă, pregătiri deosebite nu se vedeau, şantierul

arăta jalnic. Reporterul redactă ştirea cum că cei doi muncitori, preocupaţi de îmbunătăţirea peisajului, se străduiau să planteze cîteva pansele în mijlocul unei brazde. Secretarul de redacţie care primi materialul îşi dădu seama repede de subţirimea informaţiei, ridiculiză lucrările şi respinse textul. Reporterul, care se şi vedea mustrat pentru lipsă de productivitate, ceea ce atrăgea după sine scăderea cîştigului în acord, hotărî să reformuleze faptele. Nu peste mult timp prezentă o informaţie nouă, despre acelaşi şantier, de această dată cu cifre şi fapte foarte concludente. El elogia aici preocuparea conducerii tehnice pentru crearea condiţiilor propice introducerii pe scară largă a inovaţiilor şi raţionalizărilor. Cadrele de răspundere ale şantierului, cunoscute pentru hărnicia şi devotamentul lor, studiaseră posibilitatea ca, paralel cu desfăşurarea planului de lucrări capitale, să fie introduse noile cuceriri ale esteticii industriale în spaţiul ce, curînd, va cunoaşte zumzetul muncii încordate. Ingenioşi, bine pregătiţi, cei doi specialişti imaginaseră şi realizaseră două agregate de mare randament : pe baza principiului pîrghiilor de gradul I, ei fixaseră într-un cadru metalic cu inserţii de lemn o roată de dimensiuni mijlocii, bine calculată după formula lui 3,14, anexînd în capătul opus două manete ce pot fi acţionate prin ridicare. Între roată şi manete, pe un schelet ale cărui proporţii le-au aflat după cercetarea atentă a documentaţiei străine, au aşezat pereţii unei cutii dreptunghiulare cu o capacitate optimă. Cu asemenea agregat, care se distinge prin linie suplă, funcţionalitate simplă şi înaltă eficienţă, cei doi inovatori au trecut la probe practice, experimentînd valoarea lor productivă, eficienţa pe unitate de timp şi volum. Ei au transportat, în admiraţia celor de faţă, cantităţi sporite de material. Informaţia fu apreciată de toată lumea, ziarele preluară textul prin telex, îi făcură loc pe prima pagină, şi astfel publicul larg avu prilejul de a afla la timp amănunte despre una dintre realizările merituoase ale industriei.

S-a dus o luptă acerbă împotriva informării de acest tip a opiniei publice, dar trebuie spus că nu întotdeauna ea a fost încununată de succes. Aceasta pentru că 1) reporterii sînt şi ei oameni, ca atare cunosc psihologia

semenilor și curiozitatea cu care aceștia întîmpină tot ce e nou pe planetă ; 2) adevărurile, oricine știe, sînt puține și-ar fi o pretenție irealizabilă de a scoate la fiecare cinci minute adevăruri noi, capabile să le concureze pe cele tradiționale ; 3) s-a creat o industrie cu mii de salariați pentru captarea, prelucrarea și difuzarea informațiilor ; astfel că, fie că sînt sau nu, știrile trebuie să fie ambalate și expediate la beneficiar ; 4) nu interesează prea mult adevărul faptelor, cît mai ales prezentarea plastică a unor situații și probleme, reporterii fiind conștienți că se deosebesc de colportorii de rînd prin capacitatea lor de a prezenta măiestrit, gradat și atractiv realitățile ; 5) omul civilizat, consumator de informații în vederea formării unei opinii proprii, pe baza căreia să opteze și să acționeze, și-a pierdut capacitatea de a refuza o știre, nădăjduind să primească, oricît de tîrziu, acea informație concludentă, miraculoasă, care să-i fundamenteze în sfîrșit opțiunea, atitudinea, acțiunea. Tot așteptînd, el își prelungește starea de pîndă comodă, inactivă, complexat de valurile de știri care îi parvin cu mică dar fatală întîrziere. Cînd se va hotărî, în cunoștința exactă a tuturor opiniilor, a tuturor aspectelor, a tuturor datelor — va fi, categoric, formidabil, dar pînă atunci...

Așadar, în pofida intențiilor omenirii de a acționa, de a împrospăta viața, de a dinamiza istoria, existența socială rămîne, datorită indivizilor — inerți consumatori de informații —, întotdeauna aceeași. Nimic esențial nu se petrece ; se mestecă și se consumă mereu aceleași vechituri, neîncetat îmbrăcate în ambalaje poleite, prezentate drept ultima noutate — susține doctul și infailibilul Heinrich Gass. Omul modern, afirmă filozoful, se află într-o situație fără ieșire : cantitatea de informații care îl asaltează, copleșește, capacitatea lui de a consuma rămînînd aproximativ aceeași ca pe vremea egiptenilor și fenicienilor. Pentru a face față avalanșei, el renunță a mai *înseria* și *sistematiza* informațiile care-i parvin, recurgînd la ele hazardat. Se ajunge la situația că doi indivizi din același mediu nu posedă, la un moment dat, aceleași criterii, aceleași cunoștințe despre viață, despre istorie, despre realitățile contemporane.

Unul cheamă pe ceilalţi să se unească pentru a construi un pod, primul care înţelege semnalul ar vrea să răspundă, însă părerea lui este că podurile, mai devreme sau mai tîrziu, se vor prăbuşi. Cel de-al doilea nu înţelege mesajul pentru simplul motiv că pe el îl preocupă în acel moment jocul de fotbal, ori, ştiut este, pentru o partidă reuşită nu-i nevoie de poduri.

„Nu ne rămîne decît să ciupim în dreapta şi în stînga, cît mai profund" — constată în încheiere Heinrich Gass. Trebuie să ne resemnăm cu această activitate-popîndău.

Aci este timpul de a interveni critic faţă de teoria lui Gass. Dacă informaţia ne agravează indecizia şi ne amînă acţiunea, atunci poate că singura soluţie de a supravieţui onorabil este de a recurge la ideile noastre dinainte de a începe goana pentru informaţie. Este imposibil ca în noi să nu existe o atitudine elementară, un arhetip de ideologie. Să apelăm la ele, să ne conducem după îndemnurile lor, să evităm pe cît e posibil cinematograful, radiojurnalul, emisiunile pentru gospodine, consultaţiile juridice la televizor, lecţiile de limbi străine, să ne lipsim de influenţa cărţilor, de luminile manualelor, de sfatul prietenilor şi de asistenţa instituţiilor. Se poate imagina foarte bine o viaţă onestă, demnă, activă, mai presus de febra lui *a şti ce se întîmplă în lume,* organizată raţional, într-un coteţ capitonat cu paie, în tovărăşia unei străchini cu apă şi a cîtorva oase de ros, cu posibilitatea ieşirii din zgardă o dată pe zi, seara, pînă la gard, sau pînă la zidul din fund al curţii, cu angajamentul faţă de propria conştiinţă că nu vom arunca privirea în stradă şi nici nu vom lătra după ora de culcare a celorlalţi. (Editura „Parasol", Lima 1965.)

RAMIRO HELVETO : *„Circumstanţe"* — De Sanctis nu are dreptate cînd afirmă că Ariosto avea o cultură inferioară aceleia a cărturarilor contemporani lui. Din cauza superficialităţii cu care a studiat biografia autorului lui *Orlando furioso*, el n-a ajuns să cunoască niciodată opera majoră a ilustrului poet. O cercetare mai

atentă l-ar fi îndrumat către arhiva ce păstrează cîteva sute de scrisori ale concetăţenilor lui şi în care se vorbeşte mult despre opera de maturitate a lui Ariosto, *Lucynda şi pădurea,* „cea mai desăvîrşită plăsmuire a geniului omenesc" (Guicciardini), „stranie, strălucită, ingenioasă şi doctă scriere italiană" (Aretino), cartea pentru care Folengo îl numea pe mai vîrstnicul său contemporan „ilustrul doctor şi academician al suferinţei universale". Marcel Roy spunea : „*Lucynda şi pădurea* este un poem grandios, omenirea va uita într-o zi *Orlando furioso,* simplu crochiu, şi va recunoaşte geniul acestei opere înzestrate cu toate calităţile ca să învingă secolele".

Este de notat că niciodată această epopee strălucită n-a fost copiată sau reprodusă, ca să nu mai vorbim că nimeni nu s-a gîndit la publicarea ei. Ea a existat într-un singur exemplar, a fost citită de Ariosto de repetate ori unor prieteni, după care a fost distrusă, cu cîteva ore înainte de moartea poetului, de autorul însuşi.

Singura carte care ar fi putut să dea măsura universalei, solidei, uluitoarei culturi a lui Ariosto a dispărut fără urmă. Iată împrejurările pe care istoricul literar R. Helveto le pune în evidenţă după o muncă asiduă de mai bine de treizeci de ani.

Ariosto se distinsese prin cîteva cărţulii fără importanţă, printre care şi mediocrul poem-epopee *Orlando furioso*, încropire de fapte cavalereşti împrumutate din epopei similare franceze şi spaniole, cînd a început să scrie *Lucynda şi pădurea.* Ajuns, se pare, la peste două mii de pagini în manuscris, autorul şi-a dat seama că desăvîrşirea lucrării îi va solicita încă cincisprezece ani de muncă îndărătnică. Spre a-şi verifica forţa şi a-şi da seama dacă versul sună bine, a început să facă lecturi prietenilor, singurii martori ai acestei opere miraculoase.

Prietenii l-au lăudat, convinşi că, în sfîrşit, poetul se află pe calea potrivită cu temperamentul său artistic, cu posibilităţile lui încă nedezvăluite. Ei au vorbit despre acest fapt altor prieteni, mai puţin literaţi, dar oameni de bine. De aici a pornit răul care avea să ducă la stingerea definitivă de pe firmamentul literaturii universale a unei capodopere de o rară, magnifică strălucire.

Lucrurile s-au desfăşurat astfel: Giani Monaco, încîntat, l-a vizitat îndată după lectură pe cardinalul Marucci, căruia i-a vorbit cu căldură despre marile calităţi ale poetului. Marucci tocmai era preocupat în acel moment de scandalul care se iscase într-o mînăstire din Vercelli, unde o novice ucisese, în urma unui conflict, pe una dintre colegele ei. Avea nevoie de un ambasador cult, care să expună situaţia şi să susţină cauza bisericii în faţa podestatului, peste măsură de afectat de acest scandal. Socoti că omul potrivit pentru o asemenea misiune era Ariosto, pe care îl căuta, fără să-l cunoască, din momentul izbucnirii afacerii. Ariosto fu adus grabnic, i se explică totul. În prima clipă refuză, pretextînd că o astfel de însărcinare îl depăşeşte, apoi, neavînd nici o ieşire, acceptă. Petrecu la Vercelli cîteva săptămîni, se dovedi prea puţin capabil de a lumina lucrurile şi a se dumiri ce se întîmplase, după care, în vizită la cardinal, făcu figură deplorabilă, lăsînd impresia unui idiot. Cazul se clasă în lunile următoare, tînăra criminală punîndu-şi capăt zilelor. Între timp, primarul Genovei, auzind despre talentul lui Ariosto de la un prieten al poetului, îi pregăti la rîndul său o altă misiune. Era necesar să se procure din Spania cîteva vase de pescuit, armatorii spanioli erau constrînşi să le vîndă, însă se mai iviseră amatori din Grecia şi din Polonia. Numai o minte ageră putea dejuca urzelile comerciale ce urcau de la o zi la alta preţurile. Îl chemă pe Ariosto, pentru că auzise despre el cuvinte bune, îi ceru să-l sprijine, îi dădu puteri depline, lăsîndu-l să înţeleagă că nereuşita îl va costa pe emisar libertatea. Ariosto merse în Spania, tratǎ îndelung afacerea, vasele de pescuit erau minunate, ar fi fost o bună achiziţie, dar pierdu în faţa grecilor, care, mai iscusiţi, oferiră mai mult. Dacă tranzacţiile durară relativ puţin, în schimb, la înapoiere, om condiţional, fu nevoit să accepte temniţa, cum fusese vorba. Nu stătu decît un an din cei trei cîţi pretinsese înfuriatul primar al Genovei, pentru că îl scoase din închisoare condotierul Geraldi din Orvieto, în atelierul căruia armurierii se chinuiau să confecţioneze un tun de cireş de mare calibru, cu tragere repetată. Meşterii

nu puteau da de firul invenţiei, abia izbutiseră să construiască ţeava, roatele şi ghiuleaua. Se simţea nevoia unui spirit deosebit de pătrunzător care să ducă la capăt întreprinderea. Apelă la Ariosto. Poetul se scuză, arătînd că, dacă dovedeşte vreo pricepere, aceasta priveşte numai percutarea versurilor. Mai de voie, mai de nevoie, în cele din urmă acceptă să-şi pună la dispoziţie geniul. Lucră pe spetite cîteva luni, zi şi noapte, în căldurile forjelor şi în haosul dulgheriilor. Nu reuşi să aducă nici o soluţie în chestiunea tunului, fu însă mulţumit să scape nepedepsit de condotierul care-l ameninţase că, în cazul eşecului, îl va castra. Norocul a făcut ca patronul să-şi piardă picioarele într-o bătălie, astfel că îşi putu vedea de drum în altă parte. Lipsit de orice mijloace de trai, acceptă să scrie un poem de cinci sute de strofe pentru rectorul universităţii din Padova, care să fie recitate cu ocazia aniversării a cincizeci de ani de la deschiderea porţilor acestei instituţii pentru fiii de militari ce nu reuşiseră în bătălii. Cîntă în versuri inspirate ideea, elogie derogarea de ştiinţă de carte drept un act de justiţie care va sta la temelia Italiei de mîine, încasă modesta sumă şi plecă în lume înainte de ceremonia pe care o onorase cu talentul său. Pe drumul dintre Padova şi Verona fu arestat de oamenii unui arab îmbogăţit la Mantova. Arabului îi vorbise despre arta lui un prieten care putuse să şi reproducă din memorie cîteva versuri. Fusese încîntat. Îl sechestră cu onoruri, îi promise o leafă substanţială, încredinţîndu-i cabinetul său de hărţi, spre a-l organiza şi a i-l spori cu noi lucrări. Pentru că lipseau posibilităţile procurării de la corăbieri a unor schiţe de garanţie, arabul îi îngădui poetului să primească în audienţă pe diferiţi călători, din relatările cărora să alcătuiască hărţile de care avea nevoie (arabul se pregătea să cucerească în anii următori Asia Mică şi India). Ariosto îşi petrecu doi ani din viaţă primind sute de străini, ascultînd nesfîrşite povestiri. Întocmi hărţi de toate felurile, la toate scările, în toate stilurile şi culorile, cu un singur neajuns : erau flagrant inexacte. Asta se dovedi îndată ce arabul îşi porni expediţia către Asia, cînd, îndrumat de indicaţiile lui Ariosto, întîlni

Marsilia. Fu pedepsit aspru (bătaia cu varga era pe atunci pedeapsă frecventă), apoi fu alungat. Nimeri la oficiul poştal din Siena, centrul principal de distribuire a corespondenţei pentru întreaga Italie. Refuzul lui de a lucra la cartare a fost zadarnic, pentru că poşta era pe acea vreme o anexă a armatei, iar pe el îl recomandase comandantul suprem însuşi. Trie şi cartă cu pricepere, timp de un an, scrisorile italiene şi pe cele de peste mări, se distinse pentru destoinicia lui, prelungită pînă după miezul nopţii. Izbuti pentru prima oară să economisească din salariu ceva bani, astfel că, ajutat de un împrumut de la Casa de credit a poştelor, reuşi să-şi construiască într-un cartier al Sienei un apartament cu trei camere. La capătul stagiului de trei ani, pe cînd se putea considera un om făcut, o reclamaţie privind întîrzierea unui colet îi zdrobi cariera. Fu dat afară, i se ocupă apartamentul şi fu obligat să plătească despăgubiri care depăşeau micile sale economii. Îl salvă o scrisoare din Roma. Noul papă, de origine portugheză, tocmai auzise de la un prieten galiţian despre talentul său neobişnuit. După ce, în audienţă, discutară îndelung despre conţinutul şi forma poemului său în manuscris, papa îi încredinţă preasfintele gînduri care-l preocupau : sfetnicii, păstorii sufletelor din Mondolia şi din Franconia îi semnalaseră existenţa printre enoriaşi a unei secte periculoase care ameninţa unitatea şi armonia. Trebuia să trăiască cîţiva ani printre necunoscuţi, să le afle intenţiile, să raporteze. Poetul obiectă că are de terminat epopeea sa *Lucynda şi pădurea,* că, în faza la care ajunsese, opera nu reprezenta mai mult decît o schiţă, un bruion. Sfîntul părinte îl înţelese. Îi replică însă că problema de care dorea să se ocupe e mult mai importantă, relevîndu-i gravitatea situaţiei în cazul în care nu vor fi stăvilite încercările sectanţilor de a converti pe credincioşi. Îi vorbi cu căldură de cîtă încredere se bucură cel mai luminat poet al Italiei moderne în ochii Conciliului, îl făcu să înţeleagă că epopeea sa nu putea spera să mîntuie mai mult decît zece-cincisprezece rătăciţi, în timp ce acţiunea la care îl invita va salva mii şi mii de suflete nevinovate aparţinînd Domnului. Ariosto îşi făcu grabnic bagajele. În Mondolia făcu treabă bună, pentru

care primi chiar Marele Cordon Azuriu, în schimb în Franconia avu mari neplăceri. Franconii, sectanţii şi ceilalţi, descoperiră repede că Ariosto trage cu urechea, că se amestecă în treburi care nu-l privesc, îl prinseră cu rapoarte secrete, cu cerneală simpatică. Îl bătură zdravăn, îl înfierară, în cele din urmă îi arseră locuinţa. Papa îl rechemă, îl dojeni şi-l aruncă în temniţă. Era cît pe-aci să fie condamnat la moarte, dacă împăratul Germaniei de Sud, un bărbat foarte sensibil la poezie, nu l-ar fi răscumpărat. Aflase de la un prieten al poetului, se pare de la Bembo, că este genial. Îl aduse la curte, îl copleşi cu elogii, apoi îl numi custode secund la biblioteca sa personală. Custode-şef era un olandez, Van der Vande, om capricios şi exigent, plin de ambiţii, printre care cea mai importantă era să copieze toate operele celebre ale lumii, manuscrise, tablouri şi statui. Ariosto nu se putu sustrage activităţii preconizate, care solicita circa două sute de ani de strădanii, astfel că transcrise în decurs de trei ani, neobosit, de dimineaţa pînă seara, tratate de poetică, militare, de grădinărit, de brodat şi ajurat, de astronomie, de artă culinară, de comerţ şi finanţe. Se îmbolnăvi grav, îşi ceru scuze şi se întoarse la Florenţa. Închirié o cameră la un şlefuitor de diamante, căută să nu-şi semnaleze cu nimic prezenţa în cetatea luminii meridionale, se simţi fericit că poate relua minunata sa operă poetică. Dar cei cincisprezece ani ai ultimului ciclu trecuseră. Boala îl doborî.

Gîndi că ar fi o nenorocire ca oamenilor, pe care în fond îi iubea, să le lase o operă neterminată, iluzie a unor splendori care nu s-au alcătuit. Din patul în care zăcea, azvîrli filele manuscrisului, una după alta, în foc. La capătul acestei ambiţioase şi neînduplecate fapte, de o frumuseţe etică nemaipomenită, muri.

Aşadar se pierdu pentru totdeauna epopeea *Lucynda şi pădurea,* cu versurile căreia omenirea ar fi putut să fie cu mult mai frumoasă decît o cunoaştem noi astăzi.

FRANÇOIS BATON : „*Trenurile*" — „Trenurile, ele singure ne aduc moartea în oraş. Am să explic cum m-am convins de aceasta.

Ori de cîte ori mergeam la gară, în copilărie, mă însoțea încă de la intrare un sentiment de teamă și de nesfîrșită tristețe. Oameni necunoscuți, mulți și grăbiți, foiau în susul și în josul peronului. Dar să explic, mai înainte, cum se înfățișează ochiului o gară. În general e o clădire mare, cu aspect de cazarmă, în care pătrunzi printr-un culoar sau tunel, unde stau îngrămădiți pe bănci sau chiar pe jos, diferiți oameni care își așteaptă sfîrșitul. La capătul culoarului se deschide o boltă, pe sub ea treci temător, ca să întîlnești un peron larg, podit cu dale, ornamentat cu plante, cu ghirlande și afișe de toate felurile. Din peretele interior se deschid mai multe ghișee, la care cei ce nu vor să moară se tocmesc îndelung, protestează, fac scandal. Cei resemnați acceptă să-și plătească taxele, li se eliberează un bilet și sînt pierduți. Alții — recidiviștii, îndărătnicii, scandalagiii — se avîntă spre ieșire sau se precipită de-a lungul liniei, grăbiți să se ascundă în magazii. Funcționari serioși, îmbrăcați curat și cu chipiu, se preocupă ca totul să se desfășoare cît se poate de civilizat. Atunci cînd se semnalează refuzuri sau se produc incidente, dau alarma prin clopote melodioase sau comunică la telegraf situația. Un ceas mare arată cît se mai îngăduie celor de pe peron să vorbească, să respire aerul proaspăt, să se bucure în preajma rudelor sau prietenilor.

Trenul se apropie, anunță la un moment dat careva, înfiorat, cu ochii tulburi și bărbia tremurîndă. Vine pe roți de metal, necruțător, gîfîind, bolborosind, tunînd prin pămînt. Deasupra peronului se află un acoperiș, pentru ca cerul să nu fie martor.

Trenul intră în gară. Mașina grea, spurcată, acoperă cu silueta ei neagră fîșia de orizont. Un șuier scurt declanșează prăpădul. Oamenii se reped unii către alții, se îmbrățișează, își sărută cunoscuții. Unii se urcă în vagoane, nerăbdători, alții se țin de mîini spre a întîrzia despărțirea. Peronul se umple de vaier.

Apoi se dă semnalul. Omul cu chipiu se dovedește încă o dată hain, neînduplecat, inimă de piatră. Șirul de vagoane se pune în mișcare. Pe peron rămîn cîțiva oameni, spăimîntați și tăcuți. Niște domni îmbrăcați în

haine de blană se îndreaptă către birjele de pe bulevard, ca să ajungă cît mai iute în oraş. Ei vor lua trenurile viitoare.

Dar dacă nu te-ai aflat în gară la plecarea trenului, ci ai stat la oarecare distanţă, de pildă pe pasarela dinspre vest, ai putut vedea mai mult. Trenul iese pe sub pomi, în cîmpie. Îl urmăreşti cîteva minute şi deodată alunecarea lui ezită. Dînd fum pe coş, începe să coboare. Ca un şarpe veninos scuipă înainte-i, se zvîrcoleşte o dată, de două ori, apoi se scurge în pămînt. Huruitul, pufăitul se sting.

Şi astfel călătorii se duc în altă lume. În oraş e mereu mai pustiu, şi toţi vom merge odată şi-odată la gară pentru plecarea din urmă."

Cartea cuprinde circa o sută de asemenea povestiri, unele dintre ele de o tristeţe nepotrivită cu bucuria şi satisfacţiile vieţii noastre de azi.

GUSTAV ZINKWEISS : *„Pledoarie pentru cratiţa de doi litri"*. Că se găsesc în comerţul Pieţei Comune cratiţe de diferite mărimi, capacitatea lor avînd, se pare, o importanţă binecunoscută de gospodine în realizarea aşa-numitului meniu zilnic, este o chestiune secundară. Esenţial în problema pe care o dezbate autorul este dacă se găsesc în magazinele lumii suficiente cratiţe de doi litri, adecvate necesităţilor celor mai multe familii de pe glob, nedepăşind fiecare capacitatea pentru trei pînă la cinci persoane. Răspunsul oferit cititorului încă de la începutul cărţii este categoric : nu se găsesc. Urmează explicaţiile.

Omenirea şi-a propus, încă din cele mai îndepărtate epoci, să mănînce bine, să se îmbrace călduros, să se distreze deconectant şi să călătorească agreabil — în interes personal (turistic), sau în interes de serviciu. În ce priveşte alimentaţia, cei mai luminaţi oameni au stabilit de la început că hrana nefiartă este dăunătoare, putînd provoca indigestii regretabile, boli de stomac şi halucinaţii. Au recurs deci de timpuriu la serviciile focului. O bucată de carne se mestecă ceva mai uşor dacă, înainte de a o rupe în dinţi, este trecută prin vîlvătaia

focului, prăjită sau scufundată în apă, pătrunsă de fierbinţeală alături de cîteva zarzavaturi, cartofi, ceapă, ţelină şi morcovi. E adevărat că cele mai gustoase sucuri, sîngele cald, mirosul de piele şi de pămînt, ca şi reziduri le sufleteşti ale animalului, dispar prin fierbere, în schimb se obţine pe lîngă bucata de carne şi o zeamă foarte spornică, utilizabilă şi generoasă, cu care pot fi mulţumite gurile celor înfometaţi. Unii au numit acest subprodus bulion, alţii supă. De reţinut e faptul că în soluţia apei ce a spălat bine carnea se mai află cîte un fir de păr, cîte o unghie rătăcită, iar în cazuri norocoase — cîte un ciolan.

Dar, alături de carnea aruncată în vas şi de zarzavaturile citate mai înainte, se descoperă în farfurie încă ceva : contradicţia internă a supei. Să fim limpezi : calitatea soluţiei finale este invers proporţională cu cantitatea de apă turnată în oală. Experienta stă la îndemîna fiecărei gospodine. Mama mea, de pildă, a făcut-o de multe ori şi a tras interesante concluzii, pe care ni le-a transmis o dată cu alte învăţăminte : supa preparată din douăzeci litri de apă e inferioară celei obţinute numai din doi litri. Am mîncat de multe ori supa rezultată din fierberea apei în mari cantităţi. N-avea nici un gust. Am mîncat ulterior şi o supă preparată doar cu zece litri de apă. Altceva ! Gustul era excelent. Necazul venea acum de la neputinţa de a sătura cu această concentraţie toate persoanele care se aflau în jurul mesei şi care salivau ideal. Mama, inventatoarea acestei soluţii, se considera vinovată, făcea complexe şi tăieţei compensatorii, se pedepsea renunţînd să mănînce. Într-o zi îi veni ideea să schimbe reţeta : a aruncat în apă fel de fel de alte produse, ca să întreţină şi să sporească tăria concentraţiei. Am înţeles asta la masă, cînd ni s-a turnat în farfurie o zeamă violacee, de un gust elevat, din care am reconstituit îndată elementele preparaţiei : pusese acolo picioare de scaune, bine curăţate, nasturi, piele de curea răscoaptă, sîmburi, rumeguş alb de scîndură neagră, esenţă de creolină, mucuri de ţigări, ziare proaspete, tocătură de piatră arsă, copci şi clame, papuci de casă. O supă la fel de gustoasă am mîncat şi la mătuşa Alma, preocupată ca şi mama să sature multe guri. Ea utiliza,

avea de unde, o veche pendulă cu greutăți, fierbînd laolaltă cadranul, greutățile și cucul.

În curînd, mama descoperi carnea de supă, dar un individ în bleumarin și cu papion pepit, ce se pripășise pe la noi, ne vorbea însuflețit despre cantitatea ucigătoare de toxine pe care o conține metrul cub de carne. El nu mai mînca de mulți ani asemenea porcărie ; se simțea perfect, nădăjduia să nu îmbătrînească niciodată, regimul pe care-l urma prezenta avantajul de a-i produce o vioiciune neobișnuită ; asta se și vedea după pofta lui de mîncare. Ne simțeam vinovați că trebuie să ducem la gură lingurile cu supă în care se prefirau, printre tărîțele mucede și nisipul mărunt, și unele urme suave de carne. Fără îndoială, aveam să îmbătrînim înainte de a crește la înălțimea unchilor, măcar a unchiului Perruchot, care era pitic.

Totuși ... Una dintre cunoștințele mamei, o femeie tînără și econoamă, realiza niște supe eroice, delicioase, extraordinare, într-o oală turtită, căreia îi spunea cratiță, tot un fel de oală, dar pusă de-a latul, cu deschiderea deasupra. Punea în ea un kilogram de carne și un litru de apă. Ciudat, ieșea ceva ce nu mai semăna cu o supă, apa se infiltra în halca de carne, o macera, pînă la urmă sub bucată rămînea un fel de zeamă vîscoasă, în care pluteau foi de dafin și boabe de piper. Din bucată n-am gustat, am întins însă în zeamă puțină pîine, femeia avînd în casă multe minunății, chiar și pîine.

Importantă era cratița. Să reținem că avea doi litri. Încă din primul moment se putea trage concluzia că în asta constă secretul. Mama n-a înțeles însă adevărul, a continuat să-l ignore sau, mai știu eu, s-a încăpățînat să-l ascundă. Ce putea fi mai la îndemînă decît să-și procure o cratiță de doi litri, în care să pregătească, indiferent de cantitatea de carne, supa delicioasă a familiei ?

După opinia unuia din cei unsprezece frați ai mei, mama nu găsise în comerț asemenea cratițe de doi litri. Ca să nu se distrugă frumoasele turme și cirezi de vite ale pămîntului, mereu mai puține din cauza îngustării

pășunilor, precum și din cauza molimelor de tot felul, marile societăți de import-export și alte tranzacții, dintre care aveam și noi vreo două în oraș, au inventat fel de fel de oale și de cratițe, farfurii de toate formele, platouri, tăvi și polonice, în afară de cratița de doi litri. Era sigur că asemenea cratiță nu trebuia să fie încurajată — în urma unei înțelegeri între marile societăți. Era clar : chiorăiala mațelor, anemia pe care o cultivam cu delicatețe, ba chiar și visele frumoase pe care ni le procura foamea, se datorau unor înțelegeri cu mult superioare vieții noastre mărunte de provinciali. Nu se putea face nimic atîta vreme cît lipseau din comerț cratițele potrivite. Degeaba se lăfăiau în vitrinele măcelăriilor pulpe grase, uneori cîteva vite întregi, desfăcute din pielea lor, porci frumoși, bucăți rumene de ficați și rinichi, proaspete și aburinde. Degeaba treceau spre Germania vagoane frigorifice cu carne de toate soiurile, cu care nemții, avantajați de o organizare militară nemaipomenită, izbuteau să prepare la cazan supe excelente, făcînd să meargă cu aceeași soluție, plus ceva arpacaș, chiar și tancurile și avioanele.

Mama avea să jubileze abia mai tîrziu, cînd a reușit să cumpere din capitală o cratiță de doi litri — dar asta a fost foarte tîrziu, după război, și după evenimentele pe care le povestesc.

După informațiile autorului, cratițe de doi litri lipsesc încă în multe țări ale lumii, îndeosebi în țările africane și sudamericane, după cum lasă să se înțeleagă ziarele pe care le avem la îndemînă. Se fabrică puține și, în lipsa lor, gospodine harnice și pricepute continuă să se străduiască, ca și mamele și bunicile lor, de la începutul lumii pînă astăzi, să afle proporția ideală dintre carne și apă, spre a produce supa de care se simte atîta nevoie. Această constatare amară este menită să modifice însuși sensul ideii pe care o cunoaștem din statistici, anume că o parte a omenirii suferă cronic de foame. Termenul este abstract și nu indică ieșiri. Omenirea este înfometată nu de foame banală, ci de *foamea de supă*. E mai precis. Ca atare, permanent e nevoie de cratițe de doi litri, cu toarte, cu deschiză-

tură deasupra, iar dedesubt cu fund, supranumite și cratițe de calibru, măcar acum cînd morcovii, cartofii, ceapa și țelina au început să se găsească în toate piețele, cum se găsesc și pendule cu cuc și greutăți, nu numai elvețiene, nu numai dintre cele cu cadran însemnat, ca pe vremuri, cu cifre romane. (Editura „Europa", Liubliana 1958.)

GIORGIO OLIFANTI: *„Neoromantică"*. Însemn aici, cît se poate de exact, cum s-au petrecut lucrurile, căutînd să urmez întocmai succesiunea faptelor.

Am intrat cu Tania în restaurant, la mesele din separeuri cîteva persoane au întors capul, curioase, chelnerii mai mult n-aveau ce face, se uitau pe fereastră cum ninge, printre perdelele groase privirea lor leneșă abia putea urmări cîte un fulg alunecînd paralel cu geamul, un client gras ceruse pește, i se adusese peștele crud, pe un platou, ningea totuși bine, paltoanele ni le-am lăsat la garderobă aproape ude, Tania purta un capișon alb, era palidă și frumoasă, ca întotdeauna, restaurantul elegant, puțin frecventat la ora prînzului, afară ningea surd, peștele era proaspăt, culoarea lui rece, minerală, din tablourile îmbelșugate ale flamanzilor, atunci cînd pictează fructe de mare și lasă compoziția în seama lui Van der Goes, unul singur dintre chelneri avea mai multă treabă, în afară, bineînțeles, de cel cu peștele, eram încîntat că, în sfîrșit, sosiseră mașinuțele albastre și roșii cu pedale, electrice, trebuia doar să stai la coadă și le puteai obține de la orice magazin, cineva încerca la pian să însăileze o melodie, sub candelabru la o masă stăteau șase persoane, unul ziarist pe cît se pare, îl cunoșteam, sau poate fac o confuzie, n-are importanță, celălalt ducea peștele la bucătărie, era oricum foarte plăcut, toate erau în ordine și, la întrebarea dacă locul era bun, Tania a ridicat ușor din umeri.

Scena aceea de ieri, sau de acum zece zile, n-are importanță, fusese penibilă, asta ne-am grăbit să afirmăm îndată, Tania coborîndu-și privirea în farfurie, eu, după aceea, încercînd să-i prind culoarea privirii, să

descopăr în ea lumina unui regret. Venise să-mi ceară să ne despărţim, avea motive temeinice, argumente inatacabile, nu le-a spus pe acelea, ci cum stătea în faţa mea în biroul inospitalier, încă stînjenită de bunvăoinţa secretarei şi de sunetul neîntrerupt al telefonului, a pronunţat cîteva cuvinte surprinzătoare, nu le reproduc, pentru că m-ar răni încă o dată, apoi a învîrtit creionul pe luciul unei hîrtii, închipuind, în conturul de o puritate pe care am remarcat-o din primul moment, un autoportret, cu nasul fin înţepînd pustiul hîrtiei, cu bărbia înainte, cu obrazul întins, palid, aproape transparent.

Încercase să fie categorică, mîndră, asta se putea ghici din primul moment, deci nu erau motivele adevărate — alunecase pe un ton străin şi nu mai ştia cum să se întoarcă, apoi, cînd am ieşit sperase, iată, abia acum îmi mărturiseşte, că ar fi dorit din toată fiinţa să-i cuprind umerii în mijlocul străzii, printre trecătorii care se clătinau ca somnambulii, ne înghionteau, ne împiedicau mersul, şi să-i cer să mă sărute ca s-o iert, pentru că o asemenea înfruntare nu mi se mai făcuse ; o iubeam, evident, sentimentele mele erau, dacă nu mai puternice, oricum constante, fusesem de bună seamă absent, pentru că mă preocupase încă de dimineaţă sunetul neîntrerupt al telefonului şi convingerea că cineva se pregătea să-mi comunice că se dau maşinuţe, albastre şi roşii, cu parbriz, electrice, cu pedală şi marşarier, însă de cuprins pe după umeri nu-mi dăduse prin gînd şi, dacă ar fi fost pe sărutate, bucuros aş fi sărutat-o eu, n-aveau decît să protesteze trecătorii, dar fusese încă de la intrarea în birou categorică, ostilă, falsă, fals fusesem şi eu, însă la asta putusem să mă aştept, pentru că încă de dimineaţă îmi surprinsesem unele nesincerităţi, unele incoerenţe, cînd ar fi trebuit să retez sunetul prelung al telefonului şi n-am făcut-o. Mărturisirea ta îmi place, îi spuneam la masă, în restaurant, strîngîndu-i mîna, e binefăcătoare, potrivită pentru doi oameni care se iubesc, şi poate că se iubesc mai mult, mai profund decît au sperat atunci, la început, în seara cînd, sub lună, au prospectat fantezist şansele dragostei incipiente, da, acesta este cuvîntul,

binefăcătoare, deci nu avea rost să adopți acel ton, dacă nu cumva tonul era dinainte fals, de la început, din seara amintită, sau de mai înainte, de cînd te-ai pomenit pe lume, cînd, într-o clipă căreia nu i-ai dat importanță, a trebuit să alegi din mai multe modele, cum să te comporți ca să fii tu însăți, nereușind în tot răstimpul care a urmat decît să eziți între o grimasă, un zîmbet echivoc și o poză oarecare. Știu, recunosc, ai spus, mă angajasem datorită unei prea încordate deliberări, știam bine că lunec pe o pistă falsă, aproximativă, aleasă la întîmplare, de care acum mă simt vinovată ; răspunde însă de ce o continui, i-am spus, încă vorbești mecanic, ca o păpușă cu arc, îndărătnică, tot repeți absurditatea cu sentimentul sfîrșitului, cînd nici nu poate fi vorba despre sfîrșit, nici măcar despre alterarea iubirii, cum ți-am spus, tocmai acum cînd se dau mașinuțe albastre și roșii, cu pedală. E vădit că acelei prime alunecări, a mea involuntară, a ta mai autentică, deși amîndoi alunecasem greșit, datorită unui impuls, cine știe, e vădit, zic, că acelei alunecări i-am pus capăt acum cîteva minute, în pat, mîngîindu-ți tîmpla și gîtul, și coapsa molicioasă, bucuros că în timpul mesei, îți amintești, ți-am deturnat gîndul și înverșunarea, distrăgîndu-ți atenția către chelnerul purtînd platoul cu peștele crud, sub privirea cercetătoare a clientului care, probabil, dar este sigur, saliva ca un antropofag. Mîngîierea ai primit-o lipindu-te de mine, abandonîndu-te o dată cu falsele tale bravade, așezîndu-mi cu mîinile reci capul pe sînul dezvelit, prin violaceul căruia te simțeam întreagă a mea, și mă gîndeam dacă în anumite momente n-ar trebui să ne renegăm integral, cu o sfîntă, pedepsitoare greață, spre a redeveni cei ce-am fost sau am dorit să fim. Ai redevenit, datorită acelui gest simplu, ca altădată, darnică, generoasă, înțelegătoare, drăgăstoasă. Te-am simțit zgribulindu-te, desprinsă de tine, cea de pînă atunci, străină ție însăți, în sfîrșit, din nou tu.

Mîncăm cu poftă clătite (încă nu s-a risipit neînțelegerea noastră, ea avea să se scurgă de pe pat cîteva ore mai tîrziu, ca o cuvertură deasă, grea, apăsătoare, sau așa mi s-a părut), la o masă vecină ți-am arătat

un bărbat între două vîrste, cu o frunte înaltă și o batistă roșie la buzunarul cel mic, ce e cu el, m-ai întrebat, el este Sergiu, sînt bucuros că îl revăd, aștepta și el mașinuțele albastre și roșii, cu pedală, a murit acum doi ani, se întorcea de la mare conducînd singur Fiatul 850, era foarte obosit, ca și acum, la un moment dat a pierdut controlul, ancheta a constatat apoi că adormise la volan, mi-a fost prieten, îl prețuiam pentru limpezimea ochilor, la nimeni altul nu mi-a plăcut atît de mult limpezimea ochilor, în care citeai desperarea, sînt fericit că îl întîlnesc, revine adeseori, i se permite să intre nestingherit în acest restaurant.

Apoi, dacă este ceva de regretat, urmează să amintim cum ți-am aruncat în față zăpada culeasă în palmele întinse, ca într-o lopată, deși erai înfrigurată, avusesem intenția de a rupe printr-un gest foarte îndepărtat, venind din copilărie, rețeaua de ostilitate care te ținea departe de mine, e o figură de stil, nu despre o rețea este vorba, ci despre altceva, despre tăcerea pe care nu voiai să o rupi, nici eu nu înțelegeam de ce nu o destrămasem eu, eram ca întotdeauna mai puternic, dar se crease o istorie verzuie care acum fîlfîia între noi cu aripi de fluture străin ; cu o stare sufletească oarecare, cu o situație colțoasă te poți confrunta, o poți chiar modifica, e mai greu să răstălmăcești sau să destrami o istorie, șirul zburător al unor istorii care au căpătat un sens, foșnetul de aripi ce nu se lasă prinse. Nu știu dacă sînt coerent, fapt e că ți-a fost tare neplăcut, desigur, zăpada ți-a pătruns pe după capișon pe ceafă, ca să nu mai spun că ți-a împăienjenit ochii și obrazul cu lacrimi reci, erai nu numai obosită, dar și ardeai, îmi spuseseși mai devreme că ai febră, că pregătești o gripă, atunci nu înțeleg de ce ai ținut neapărat, tocmai în această stare febrilă, să revizuiești raporturile noastre, omul bolnav nu se cuvine să decidă nimic important, judecata îi e pervertită, inautenticității tale i-am căzut victimă, cu toate că nici eu, ți-am repetat asta în pat, cînd îmi mîngîiai fruntea și stam aplecat pe sînul tău fremătînd, nu eram autentic, fiindcă de dimineață îmi dădusem seama, pe cînd mă străduiam să întrerup sunetul prelung al telefonului, de falsul scenelor pe care

le trăiam, din pricina unui motiv ce îmi rămîne deocamdată necunoscut.

Sergiu revine destul de des în acest restaurant, are voie să intre aici și în celălalt, poate și în alte două din Buzești, firește, nu-i este îngăduit să mănînce, nici să bea, se mulțumește cu muzica și o ascultă tăcut, dar nu poate trece dincolo, spre piață, sau dincolo, spre Poștă, nici spre bulevard. Are perimetrul său, destul de îngust, lui nu-i poate trece prin gînd să te cuprindă pe după umeri în mijlocul străzii, sau să-ți zvîrle în față zăpadă proaspătă, în primul rînd pentru că nu te cunoaște, abia ți-l semnalez eu acum, în al doilea rînd pentru că nu are voie, cei ce au murit se pot întoarce numai pe trasee bine precizate, sînt în oraș afișe și decizii lămurite, e mulțumit, de felul lui e un băiat docil, și dacă îți vorbesc cu interes despre dînsul o fac pentru că ne-a legat o prietenie sinceră înainte de accident, cît despre ce a urmat, nu m-am mai văzut cu el, și chiar dacă ne întîlnim acum, momentul este nepotrivit să-l salut sau să-l chem, ar ocoli salutul, din discreție. Nici nu ne-am putea înțelege, el a rămas același, autenticitatea lui e neîndoielnică, în timp ce eu am alunecat, în fiecare zi din cele ce a urmat, pe o pistă falsă, nu mai departe decît azi-dimineață, sau acum zece zile, n-are importanță, cînd așteptam ca telefonul care suna neîntrerupt să mă anunțe că au sosit și se distribuie mașinuțe albastre și roșii, cu pedală, electrice, cu marșarier și ștergătoare de parbriz ; s-ar teme de altfel să nu-i împrumut atitudinea rezervată, să-l iau drept model, să mă prefac încă o dată că sînt altul, ceea ce, sînt sigur, mi-ar reuși. Pe Sergiu îl îndîrjește, fără îndoială, faptul că nu i se dă voie să treacă dincolo, spre piață sau spre bulevard, în fond restricția asta e arbitrară, din moment ce a revenit, lasă-l, domnule, să meargă unde poftește ; dincolo, mi se pare că pe strada Galvani locuiește Francesca, acea brunetă care vorbește singură, a iubit-o foarte pătimaș, îi reproșa că adesea e nesinceră cu el, că îl înșală, acum cred că îl înșală mai frecvent și nu se mai supără, ei îi plăceau ochii lui, privirea limpede, pot exista neînțelegeri între cei ce se iubesc, ele se cer a fi depășite, se alege, așa cum ai

ales tu, tonul, nu cel din biroul meu, celălalt, cel din pat, cînd a căzut cuvertura, cînd ne-am îmbrățișat cu desperare și ne-am sărutat îndelung, ucigător, și ai zîmbit la cuvintele mele precum că năzuiesc din suflet să te înăbuș, să te strîng în brațe pînă la anulare.

Ceva nu e în ordine în toată această afacere, vezi bine, dovadă chelnerul, a fost trimis înapoi la bucătărie, peștele nu arăta prea bine de la început, cu toate că semăna cu cel de pe cartoanele flamanzilor, din care am exclus pe Van der Goes, iar clientul care-l comandase încă saliva ca un cățel, mi-ai spus că vei rămîne alături de mine douăzeci de ani, ai venit ieri sau acum zece zile, n-are importanță, ai încercat să-ți revizuiești raporturile, poate ai făcut-o din desperare, ca și prietenul meu Mihai, care dorește la fiecare început de an să-și revizuiască relațiile cu prietenii, cu vecinii, cu continentul, ai întrebuințat un cuvînt nepotrivit îndată ce ai intrat pe ușa biroului meu, în timp ce suna de o vecie telefonul, ai rămas credincioasă acelui cuvînt, și apoi, la restaurant, Sergiu tocmai încerca să iasă prin ușa din dos, dar ușa, batantă, îl tot respingea, îl lovea, îl trimitea la podea, într-o încleștare ce amintea ringul de box, nutream speranța că unul dintre voi doi avea să scape, să treacă neobservat dincolo, spre piață, spre bulevard, lăsîndu-mă singur în restaurant, închis în tristețea mea falsă, dar apăsătoare, în cercul îngust al istoriei mele, al actelor mele pe care n-am să le mai amintesc, dar dacă vrei am să le amintesc : încercarea de a asculta cuvintele tale de reproș, în timp ce sîngele mi se ridica în obraji, intrarea în restaurant, urmărirea și aruncarea în față a zăpezii, sărutarea pătimașă prin care voiam să te trezesc, să provoc în tine, interior, strigătele : am mințit, am mințit, și căderea pe jos a cuverturii dense, aspre, care nu existase, așteptarea ca cineva să anunțe că se dau mașinuțe albastre și roșii, cu pedală, decapotabile, cu fotolii capitonate, repet, eu care prin toate actele mele eram mult mai prizonier decît voi doi, Sergiu și cu tine.

Chelnerul a sosit apoi cu platoul aburind frumos, peștele arăta în sfîrșit ca lumea, toate erau acum în ordine, ca mai înainte, îmbrățișarea demențială din pat

fusese în ordine, faptul că Sergiu ieşise în cele din urmă pe fereastră, în plină ninsoare, trecuse neobservat, mîngîierea era dulce, caldă, în ciuda zăpezii care îţi pătrunsese pe sub capişon pe ceafă, cerul era în ordine ca şi patul şi paharele cu vin, ca şi cuvertura care căzuse pe podea spre a ne lăsa încleştaţi într-un lung sărut, era în ordine, ca la început.

Ca la început, nu mai suna telefonul, nu-mi mai aruncai în faţă reproşuri, nici ameninţări, era o linişte adîncă de te durea auzul, în cele din urmă s-a făcut dimineaţă. Sergiu era acum departe, pe strada cealaltă, sub fereastra Francescăi, peştele aventuros rămăsese o grămăjoară de oase ascuţite pe marginea farfuriei, am cerut nota, chelnerul a venit să ne aducă restul, totul era în ordine, ai plecat de la mine schimbată, încrezătoare, învăluită într-un evantai de lumină, nu înţelegeam bine ce se petrecuse, aveam impresia că te mai văzusem undeva, îmi era greu să-mi amintesc, dacă nu mă înşel te luptaseşi cu uşa batantă, te trîntise jos şi n-avusesem timp să mă ridic de la masă ca să te ajut.

Rămas singur, după plecarea ta, am privit îndelung pendulul vechi din cui : ora era neadevărată, ora nu arăta nimic, cu toate acestea se înţelegea clar că lucrurile, cele văzute, ca şi cele doar amintite erau în ordine, în cea mai deplină ordine.

GREGOR MANIMINI : „*Retrospectivă*" — Carlo Felice Requini, directorul unuia dintre cele mai elegante hoteluri turistice din Zakopane, omul căruia afacerile i-au mers întotdeauna ca pe roate şi care n-a avut niciodată motive să se mire, nu şi-a mai aflat echilibrul şi liniştea după ce, în iarna trecută, hotelul său m-a găzduit timp de trei zile, împreună cu Tania, în drum spre Helsinki, unde ne aştepta prietenul nostru, Herbert von Karajan, dirijorul. Trecerea noastră prin splendidul său hotel de lux l-a uimit şi l-a zdruncinat, de vreme ce, la cîteva luni după aceea, directorul mai putea să relateze faptele astfel :

„La o oră după ce a plecat industriaşul din Torino împreună cu dactilografa, la 116 s-au instalat cei doi,

despre care vreau să vă vorbesc. I-am văzut în treacăt, în clipa cînd își prezentau la recepție pașapoartele. Oameni distinși : ea purta un palton strîns pe trup, cu o blană bogată în jurul gîtului, cu un capișon alb acoperindu-i părul blond și mătăsos ; era o femeie frumoasă, de tip nordic, cu trăsături decise, palidă, misterioasă, un zîmbet fin îi tremura în jurul buzelor, nedegradat de rigoarea ochelarilor cu rame groase ; sub stofa paltonului se bănuia un trup înalt, bine alcătuit, elastic, mișcările se remarcau prin armonioasa lor coordonare, niciodată violente, hotărîte însă, expresive, ca cele ale Gretei Garbo. Am gîndit atunci, remarcînd-o, că o asemenea femeie e menită să protejeze cu delicată înțelegere și discreție, cu vorbe spirituale viața unui poet, tristețea și hotărîrile lui. De altfel, bărbatul care o însoțea și care părea foarte meticulos în prezentarea pașapoartelor, în ciuda staturii sale impunătoare, era chiar poetul potrivit pentru o asemenea femeie, un chinuit, un anemic, un selenar, căruia numai îngrijiri atente, devotate îi puteau asigura supraviețuirea în lumea noastră de nepotriviri.

Am fost bucuros că au nimerit la 116, singurul apartament disponibil. Acolo, mai mult decît în oricare altă parte, e liniște, fereastra principală se deschide către munte, cuprinzînd în cadrul ei o priveliște încîntătoare. Asemenea oameni au nevoie de tihnă și de un peisaj armonios, izolarea de zgomotele holurilor și de vuietul șoselei este primul lucru pe care trebuie să-l ofere un hotelier priceput.

S-au instalat excelent, a declarat doamna, la ora mesei, cînd, singură, a coborît în sufragerie. El este suferind, a adăugat ea, călătoria l-a obosit, într-o astfel de dispoziție trebuie lăsat în pace, nu simte nevoia să coboare la masă. După ce se va odihni, cu siguranță va simți impulsul să scrie, la munte scrie întotdeauna, și de altfel ea, scriitoare la rîndu-i, îl acompaniază în această nobilă activitate. Cînd au fost în România, asta s-a întîmplat toamna trecută, au lucrat împreună, în garsoniera pe care au închiriat-o la Sinaia, el întins pe covorul gros în fața ferestrei, ea cocoțată în vîrful patului, luîndu-și drept sprijin o mare pernă de puf.

Desigur, nu totul era perfect, a povestit în continuare doamna, de aceea mi-a cerut să înlocuiesc masa rotundă cu o alta, sub care scriitorul să-şi poată vîrî picioarele. Mi-a mai cerut să-i procur, dacă se poate, un scaun mai înalt, argumentînd că în aceste condiţii sînt în stare amîndoi să producă, în seara asta, cel tîrziu pînă mîine dimineaţă, capodopere. Înţelegerea direcţiei pentru asemenea cereri este, vă asigur, nelimitată. Cu toate acestea, înlocuirea mobilierului într-un hotel de categoria lux nu se poate practic realiza fără perturbarea ireversibilă a ordinei inventarului. I-am explicat doamnei limitele între care funcţia mea este nevoită să acţioneze, prezentîndu-i scuzele cuvenite şi cerîndu-i respectuos să transmită soţului ei explicaţiile, cînd se va trezi.

Au locuit la noi timp de trei zile, în răstimpul cărora, preocupat de amenajarea piscinei, nu i-am mai întîlnit. Au plecat marţi la prînz, cu rapidul de Baltica. Imediat după plecarea lor, femeia de serviciu m-a căutat şi, îngrozită, m-a invitat să vizitez 116. Apartamentul în care cei doi scriitori locuiseră arăta fantastic. Distinşii mei oaspeţi, artişti autentici, nu se mulţumiseră cu argumentele mele, ce puteau fi luate drept un refuz, ci perseveraseră să-şi creeze condiţiile de scris de care avuseseră nevoie. Fără îndoială că, în cele din urmă, izbutiseră să scrie, nu se putea măcar închipui, după aspectul apartamentului, că acum nu purtau spre nord, în geamantanele lor elegante, capodoperele promise.

Ce forţă teribilă aprind arta, inspiraţia, dorinţa de a plăsmui ! Procesul complicat al elaborării se putea reconstitui după starea obiectelor lăsate în apartament. La început, în căutarea unui suport pentru caietele lui, poetul desfăcuse uşile şifonierului, răsucind balamalele, scoţînd din locul lor rafturile. Apoi adaptase una din uşi la masa rotundă, descleind mai înainte picioarele acesteia, punînd deasupra, cu faţa în jos, sertarele toaletei, iar dedesubt, ca un piedestal foarte practic, oglinda cu panoul care o sprijinise. Pentru ca mîna să nu-i cadă, producînd şocuri neprevăzute în plină desfăşurare a inspiraţiei poetice, doamna îi oferise poetului grătarul de la baie, învelit ingenios în prosoape, agăţat numai într-o singură parte, cu ajutorul şnurului veiozei, de galeria

perdelelor. S-a aşezat, fireşte, cu faţa spre fereastră, cum îi este obiceiul, cu fereastra larg deschisă, numai aşa se explică faptul că, de la baie, admirabila lui tovarăşă a tras prin furtunul duşului apă caldă, ca să-i încălzească picioarele în timpul lucrului, captînd apoi apa în tăviţele de la cuier, aşezate una lîngă alta, spre a face loc lichidului răcit să se întoarcă în camera de baie. În sfîrşit, pentru a-l scuti pe poet de neplăcerile iluminaţiei prea directe doamna a imaginat un sistem inspirat de distribuire a becurilor electrice în încăpere : ea a desfăcut cu şurubelniţa cîteva conducte îngropate, le-a organizat în circuite noi, sprijinindu-le pe un stativ foarte bine alcătuit din tuburi Bergman încrucişate, legate între ele cu franjurii cuverturii. Covorului persian i-a dat o funcţie de ecran, stăvilind lumina soarelui, prea violentă cînd cade dintr-o singură direcţie.

În ceea ce priveşte lucrul propriu, doamna şi-a amenajat locul de activitate în preajma patului, după ce a desfăcut din şuruburi tăblia şi noptierele, pentru lărgirea spaţiului util. Manevrînd cu deosebită dexteritate şurubelniţa, ea nu s-a mulţumit să utilizeze conducta de apă numai în scopuri practice, de încălzire, ci a alcătuit, cu pricepere şi răbdare, cîteva jocuri de apă, cu efect decorativ indiscutabil, dînd bideului un rol pe care inventatorii plăcutei unelte nu l-ar fi imaginat nicicînd. Cu mîna ei a răsucit cearşafurile, după ce le-a vopsit în roşu, cu vopsele de casă, şi le-a transformat în ghirlande ; cu priceperea ei unică a tăiat, cu ferăstrăul, stîlpii pridvorului, transportîndu-i în casă, în jurul mesei, trăgînd deasupra cuvertura portocalie, ridicînd un baldachin, sub care inspiraţia va fi atins cele mai înalte vibraţii.

Doamna avea şi un recunoscut talent la desen. După starea pereţilor, încercase desigur să imortalizeze cu cărbunele umbrele delicate ale brazilor proiectaţi de razele soarelui apunînd. Numai ziua scurtă şi soarele palid împiedicaseră ca zidul să se acopere cu o lucrare tulburătoare ; pe albul lui se vedeau acum numai linii elegante cu crăpături transversale şi găurile aşezate din loc în loc. Altminteri, artista declarase la bucătărie, pe cînd căuta un satîr, că ea este dotată şi hotărîtă să transcrie în linii

și culori însăși muzica, dar că în camerele de hotel pe care le-a vizitat n-a aflat încă un harmonium, o harfă sau un flaut cu care să-și provoace inspirația. Bucătăreasa-șefă a îndrumat-o de îndată către sala de biliard, unde după bibliotecă se afla, nefolosit de multă vreme, un violoncel. S-a luptat singură cu nobilul instrument pînă la etajul întîi, cîteva ore a ciupit cu delicatețe corzile lui, apoi l-a desfăcut în bucăți, răbdător, explicîndu-i soțului, lucru pe care servitorii l-au auzit, că transcripția i-a reușit. Pe pereți s-au găsit urme de muzică, două trei imagini disparate, cu mult moloz, și ușa dintre cele două încăperi spartă în mii de țăndări, ca după o grenadă. Poetul ordonase strofele poemului său, două cîte două, desfăcînd, pentru fiecare metaforă mai inedită, cîte un geam din cadrul lui, și, mai rar, cîte un tablou. Liniștea și confortul hotelului nostru i-au priit și lui, asta se putea deduce după faptul că în parchet poetul izbutise să adîncească șanțuri numeroase, direcționate cu finețe spre peisajul de afară, din fereastră, iar pe alocuri, transformase bucățile de parchet într-un rumeguș galben și dens, extrem de spornic, în care oricine putea recunoaște măiestria artistului.

Creația propriu-zisă nu recurge numai la procese de reorganizare ci și la altele, specific constructive. Aceasta s-a putut constata de îndată, cînd am avut și explicația transporturilor pe care scriitoarea le-a realizat în tot timpul șederii în hotelul nostru. Zilnic, înainte de micul dejun, doamna ieșea în tîrg (în pofida pretențiilor, orașul Zakopane rămîne un tîrg), de unde se întorcea în apartament cu brațele încărcate de scînduri, plase de sîrmă, țevi și cartoane. În camera lor, aceste materiale au fost îmbinate în așa fel încît, pe locul unde mai înainte se afla patul s-a ridicat pînă în tavan o construcție nouă, impresionantă, ce imita miniatural Turnul Babel. Poetul ținea mult ca, atunci cînd scrie despre monumentele antichității, să aibă în față aidoma imaginea acestora, și devotata sa prietenă știa ca nimeni altcineva să le confecționeze. Alături, în sufragerie, se ridica unul dintre castelele de pe Loara, cu toate detaliile, cu scări și terase, lipsa spațiului pentru una din terase fiind rezolvată foarte ingenios prin înlăturarea zidului dinspre aparta-

tamentul vecin. Foarte frumos fuseseră folosiți înlocuitorii — în locul geamurilor și a vitraliilor se întinseseră fotolii de material plastic, colorate cu destulă sensibilitate. Pe colțul unei mese am găsit și un plan pentru o grădină suspendată. Scurtul sejur al cuplului nu a îngăduit înfăptuirea acestei idei frumoase, cu toate că scriitoarea reușise să transporte în apartament (cînd putuse oare să facă atîtea ?) cîțiva saci cu pămînt de flori.

Acum, cînd iluștrii noștri oaspeți se află departe, conduși de chemarea lor către nord — a continuat directorul hotelului —, îi însoțim cu gînduri bune și-i regretăm din toată inima. Placa de marmură fixată la intrare, consemnînd găzduirea celor doi soți, abia ne consolează. E de la sine înțeles că toată activitatea noastră ulterioară nu ne mai produce fiori. Ne vizitează fel de fel de oameni, toți sînt voiajori sau turiști onești, dar nu mai prezintă nici cel mai mic interes, sînt oameni meschini, săraci sufletește, străini atît de arta scrisului, cît și de cea a construcției nemuritoare. De aceea, onorurile cu care îi primim sînt reci, corecte, nimic mai mult.

Casa noastră a fost înființată în 1806, sub domnia înfloritoare a lui Cazimir al III-lea. Activitatea ei de gazdă de prim rang s-a împlinit abia prin vizita celor doi tulburători scriitori. Cred că, o dată cu trecerea lor pe aici, rostul nostru de a mai continua afacerea s-a cam încheiat. Nu-mi rămîne, ca director al hotelului, decît să propun celor în drept transformarea întreprinderii într-un muzeu de interes național.

Cu lucrurile rămase, alături de care se pot adăuga multe alte obiecte uitate (poate intenționat) de cei doi — un briceag, o menghină, un barometru cu apă, un serviciu de ceai de Saxa, o mașină de bătut nituri, prevăzută la un capăt cu un burghiu, și multe altele —, s-ar putea alcătui o frumoasă colecție memorială, instructivă pentru toți cei care, însetați să cunoască biografii de oameni celebri, s-ar abate de acum înainte prin Zakopane.

Carlo Felice Requini, omul căruia afacerile îi merseseră întotdeauna din plin, ca pe roate, știa bine în ce

direcţie merg afacerile în epoca noastră, ştia bine că istoria este mai bănoasă, mai rentabilă — ca să folosim un termen adecvat de economie politică — decît cea mai înfloritoare industrie hotelieră. (Editura „Pegasul roz", Milano 1966.)

HUBERT MÜLLER RING: *„Nimeni nu vrea să moară"* urmat de *„Infinitivele Sfîntului Anton"* — Ai fost încă o dată ridicol, încercînd în acel lung discurs să mă convingi că nimeni nu vrea să moară, că oricît de distrus şi desperat ar fi cineva, el n-are nici cel mai slab argument care să susţină opţiunea funebră. Cine vrea să moară, într-adevăr? Cui, dintre cei care reuşesc să rămînă în toate minţile, după ce au trecut prin vîrtelniţa dragostei, a ambiţiilor de toate culorile, a disputei pentru pîine şi automobil, îi poate naşte mintea o asemenea idee nesăbuită, primitivă (contrar opiniei unora care văd în ea o treaptă de elevaţie, de rafinament), atroce şi inutilă? Un om întreg nu poate nici măcar gîndi să-şi dorească vreodată moartea. Eram de acord cu tine înainte de a-ţi începe demonstraţia, puteai foarte bine să observi aceasta de la primul schimb de cuvinte, astfel că iritarea ta, foiala pe care ai ţinut să mi-o desfăşori prin cameră, apoi graba cu care te-ai urcat pe scaun, în picioare, pregătindu-ţi cravata şi manşetele, abia abţinîndu-te de a da drumul discursului, toată acea frămătare semănînd cu un spectacol de mim îşi au originea în altceva decît în cuvintele mele. M-ai luat drept un pretext, poţi să o mărturiseşti acum, aveai cuvintele în cap de mai bine de zece ani (mă pricep bine la chestii d-astea!), dar nu înţeleg de ce ai mai ţinut să mă înfunzi în fotoliu, imobilizat de gestul ferm şi de privirea tiranică, pentru a te asculta nu mai puţin decît trei ore, timp în care am avut intenţia de mai multe ori să mă ridic, să ies din încăpere, să mă înfund în closet sau în bucătărie, pentru că mă muşcau deopotrivă toate nevoile, sau să alerg afară în stradă, să răpesc unuia dintre copii cercul sau tricicleta, spre a fugi pe trotuar, în parc, şi apoi mai departe, în cartierul vecin, să ies spre înserat din oraş, ca să nu mă

mai afli nici cu detectivii. Să-ţi scriu, într-un tîrziu, din Piemont.

Ştiam că eşti imbecil, în privinţa asta mă lămurisem de mulţi ani, am avut însă faţă de tine aceeaşi bunăvoinţă pe care o manifestă, din omenie, din mărinimie, din miloasă îngăduinţă, şi alţii care te solicită să le faci servicii, care te pun să vorbeşti duminica la radio, între programul pentru preşcolari şi reclama de dovlecei umpluţi ; ştiam că ai unele intenţii onorabile, din moment ce organizaseşi atît de frumos, de lăudabil, tombola seratei serviciului financiar, cînd n-ai îngăduit contabilului-şef să falsifice biletele, atribuind pe drept, după legile hazardului, păpuşa de ghips colorată şic şoferului de pe camion, căruia îi era realmente de trebuinţă, evitînd scandalul şi reproşurile şi, mai ales, observaţiile amare ale unora dintre salariaţii de bază care ar fi spus — sînt sigur — iată, obiectele cele mai de preţ le cîştigă tot cei de la administraţie, ei iau totul, iar noi muncim de ne ies ochii din cap, bravo ; cu toate acestea rămîneai tot un imbecil, motiv însă destul de fragil pentru a nu-ţi îngădui să mă întrebi ce părere am despre desperata care şi-a pus capăt zilelor, în rubrica ziarului de seară din care mi-ai citit. Orice om care se respectă, eu sînt unul care se respectă mai mult decît alţii, nu evită să-şi spună părerea. Mi-am spus-o. Mi-a fost fatală. Te-ai urcat în picioare pe scaun, ai început să vorbeşti şi... Unde dracu ai învăţat, lighioană solzoasă, discursul patetic, cu perioade largi, construite cu luciditate, cu atîta logică fermă, dezvoltînd un subiect şi încă ce subiect ? Ce miraculoase, terifiante virtuţi ascunde imbecilitatea patentată, de poate exprima, în perioade atît de largi, atît de plastice, dar deopotrivă de goale şi inutile, o cantitate de banalităţi cu care s-ar putea pava un bulevard ? Ascultîndu-te am simţit cum se mărunţeşte în cuvinte o forţă de dinozaur, o stîncă de sute de tone din care s-a extirpat tot ceea ce era colţos şi stabil, ameninţînd prin curgerea prundişului întreg spaţiul peste care se prăvale.

Ai fost ridicol... Doamne, cît sînt de delicat ! După toate inepţiile, mai încerc, bietul de mine, să te scuz printr-un cuvînt agreabil. Ridicol putea să fie şoferul,

zîmbind aparatului de fotografiat, cu păpuşa pictată în braţe, înconjurat de fericirea aburindă a familiei, cîştigătoarea de fapt a ghipsului. Tu ridicol? Păpuşa persoanei tale avea ceva superb, cum sta aşezată pe soclul scaunului, deasupra mea, scoţînd pe gură cuvinte înţelepte, gesticulînd larg, învinuind gîndul că cineva ar putea să-şi dorească moartea. La drept vorbind, nici nu era nevoie să mai pronunţi vreun cuvînt ca ideea ta să fie universal înţeleasă, era suficient să te înalţi pe scaun, cu biletul cîştigător în mînă, oricine şi-ar fi dat seama instantaneu că eşti omul care interzice sinuciderea, pedepseşte pe sinucigaşi, eradichează gîndurile nocive şi propovăduieşte triumful deplin al vieţii, pe verticală, prin umflare şi coacere, ca un nou potop salvator, cu detergenţi.

Şi totuşi, mintea mea de intelectual pintenog nu poate să nu recunoască un motiv, un singur motiv, pentru care discursul nu l-ai adresat contabilului-şef sau şoferului, ci mie. Ai cunoscut de bună seamă ceva din preocupările mele, ideea pe care am comunicat-o garderobierei la serată, potrivit căreia, ca să te limpezeşti, să-ţi redobîndeşti apetitul pentru viaţă, pentru frumuseţile ei, este nevoie să cobori din timp în timp scara construcţiilor, spiralele ameţitoare ale zborurilor, prefăcîndu-te foarte serios ucigaşul oricărei elevaţii. Dar asta e altă treabă, ideea are legătură cu ceea ce tu ai înţeles din ea, cum are legătură serviciul financiar cu traversarea Atlanticului pe o plută de papirus. Nu pentru a-mi lua revanşa la grandioasa plictiseală pe care mi-ai oferit-o insist: procesul cunoaşterii ne este foarte adesea îmbîcsit, derutat sau alterat de prea mare încredere în percepţiile noastre, de convingerea că, bine şcoliţi şi îndelung exersaţi la trapezul vieţii, paşii noştri în necunoscut sînt dinainte siguri şi infailibili. Începem chiar să credem că înaintăm pe teren ferm şi lucios, destinat nouă pe vecie, numai pentru că posedăm în buzunar o adeverinţă de bună salarizare sau, mai ştiu eu, un doctorat în istoria veche. Aşa se explică de ce proliferează certificatele adevărurilor de tot soiul. Lumea nu mai poate face nici o mişcare firească din cauza prea multelor, prea zdrobitoarelor adevăruri.

Uneori pînă şi ca să sughiţi, ca să evacuezi pîntecele prea balonat ai nevoie de îndrumări doctorale. Adevărurile absolute nu-ţi dau voie să te uşurezi.

Ce soluţie împărtăşeam garderobierei, atunci cînd ai tras cu urechea şi s-a zbîrlit în tine filozofia ? Foarte simplă : e nevoie ca, periodic, să faci drumul înapoi, să radiografiezi ca Jeronimus Bosch, Dante sau Goya evidenţele, să întorci paginile evoluţiei tale pînă la reptilă, să încarci cu electricitate negativă tot ceea ce ţi s-a înfăţişat drept energie şi aparenţă închegată. Pentru că te văd nedumerit : periodic, este nevoie să spurci totul, sistematic, răbdător, întorcînd spatele adevărurilor de-a gata, trecîndu-le ca pe nişte piei infecte prin febră, prin scîrbă, prin greaţă, prin mîzga cea mai spurcată. Garderobiera a înţeles bine, de altfel : în cele din urmă a refuzat superior chiar şi bacşişul. Singur tu n-ai înţeles. De aceea, bacşişul cuvenit ei îţi aparţine. Îl păstrez în palmă, îl încălzesc puţin şi, la prima neatenţie a celor din jur, ţi-l voi strecura în buzunar. Să-l cheltuieşi cu plăcere !

Nu despre sinucidere, nu despre moarte, nu despre sila faţă de oameni era vorba, ci numai despre o metodă de cercetare. Îndoiala carteziană nu mai satisface, singură, pervertită de atîtea precauţii. Este nevoie de deteriorarea voită, de compromiterea şi întinarea metodică a obiectelor realităţii, pentru ca, încheind desfacerea universului în factorii lui primi, meschini şi găuriţi, în spermatozoizi beţivi, să revii cu altă poftă, şi cu altă înţelegere, mai simplă, mai candidă, asupra netezimii realităţilor. Încearcă şi tu : vei ţine discursuri mai puţin confuze, viaţa ţi se va înfăţişa, după aceea, mai proaspătă, mai frumoasă, mai apetisantă."

După o atît de lungă introducere, care era, de altfel, necesară, Hubert Müller Ring consideră util să ne expună în *Infinitivele Sfîntului Anton*, călătoria sa înapoi „pînă la reptilă", pagină caracteristică pentru proza lui filozofică.

1. A nu obosi căutînd în fiecare obiect al lumii acesteia poarta care să conducă la miez. A-ţi minţi astfel aspiraţia absurdă, chinuitoare către un *dincolo*. A

te mulțumi în cele din urmă cu învăluirea suprafețelor, deci a renunța la burghiul inteligenței în favoarea mîngîierii ușoare a formelor. A vedea în acel brad nici mai mult nici mai puțin decît un brad, în acea stîncă o stîncă, în acest tors de femeie un tors de femeie. A spune că vezi, ca să eviți a spune că acolo unde arăți un brad, o stîncă, o femeie nu se află în realitate nimic. A renunța deliberat, senin, la metafizică, inaugurînd o metafizică.

2. A suporta cu nepăsare evidența peisajului. A te minți că în spatele acelor case cu acoperiș roșu se află alte case, la fel de cochete, că în spatele acelor brazi se ascund alți brazi, întreaga pădure, că în spatele lunii pline se află o altă lună plină, că în spatele acelei vedenii de o clipă, beteală extravagantă a privirii, se despletesc fantastic alte vedenii. A te mulțumi cu cîteva măsurători, cu cîteva aprecieri banale, cu cîteva estimații aproximative. A mișca violent mîna, spre a alunga o muscă așezată pe hîrtia de scris și a aștepta apoi, cu suflarea tăiată, prăbușirea tuturor bolților, a celor din spatele lor, a celor de mai departe și de mai dedesubt — cu ecouri repetate, pînă la sleirea auzului.

3. A te convinge metodic de inutilitatea senzațiilor. A plimba degetele pe luciul unei căni de lut, pentru a spune apoi că luciul lutului nu te-a ars și nu te-a crispat, a ținti în ochi constelațiile fluturoase ale Orionului și Andromedei, spre a susține, împotriva adevărului, că palpitul lor nu te-a însîngerat, nu te-a fulgerat, nu te-a îngropat pînă la înălțimea umerilor. A te avînta în lupta cu oamenii, spre a te lămuri că tot ce ai vorbit cu ei, tot ce ai disprețuit, tot ce ai cucerit erau lucruri fără nici o însemnătate, că avîntul, și entuziasmul, și perseverența, și îndărătnicia, și jurămintele nu au fost niciodată, niciunde adevărate, de vreme ce inițial te imunizaseși cu bulionul zădărniciei, te anesteziaseși cu boziile efortului gratuit. A face, după ce toate socotelile cu lumea au fost încheiate, un gest milităros :

smulgînd din cui puşca, să ieşi în pridvor şi, astfel înarmat, să aştepţi sub cerul înstelat iubita de altădată, pentru a te răfui sîngeros cu amintirile.

4. A înnoda o viaţă întreagă situaţie cu situaţie, obiect cu obiect, frumuseţe cu frumuseţe, sclipăt cu sclipăt, tăcere cu tăcere, a încorda de la o fiinţă la alta cercuri aureolate şi arcuri în spirală, a privi lucrurile ca şi cum le-ai avea în faţă, astfel ca firul privirii tale să treacă prin ele spre a le însăilba. A face o colecţie imensă de inutilităţi, a le strînge avar în juru-ţi, a le lăsa să putrezească, pentru ca transpiraţia lor leşioasă să te împresoare şi să te asalteze prin toţi porii, să te alieneze, printr-un metabolism al răului. A aştepta astfel, cu solemnitate, să treci în nefiinţă, cu mult înainte de a fi murit. A plînge puţin, decent şi sughiţat, înainte de a avea sentimentul lui *prea tîrziu.*

5. A renunţa la comparaţii şi sinteze, pentru că nici un obiect nu este egal cu altul, pentru că materia fiecăruia este total diferită, pentru că nici o stea nu este la fel nici măcar cu imaginea ei din lacul în care se scufundă. A renunţa simplu la legi — la legile fizice şi la cele istorice — pentru că fiecare copac, auzi-l, îşi strigă de la începutul lumii unicitatea. A face cunoştinţă cu fagurele lumii prin coborîri succesive, imprudente, în fiecare dintre nacelele sale îngemănate. A trăi cîteva sute de ani, pentru a termina bine, gospodăreşte, această treabă merituoasă.

6. A te mîndri nemaipomenit cu epilepsia care îţi produce succese publice, cu crima pe care a săvîrşit-o cu complicitatea poliţiei fratele mai mare, în timpul evacuării oraşului, a te mîndri cu delaţiunea, cu minciuna, cu jaful urmat de foc, prin care te-ai făcut cunoscut printre cunoscuţi, a te mîndri cu piciorul beteag al tatălui, expus în faţa Universităţii, unde bătrînul cerşeşte de obicei, a te mîndri cu fotografii pornografice în anticamera unui muribund, cu surzenia utilizată oportun ori de cîte ori ţi s-a adresat cineva spre a-ţi cere un ajutor sau un sfat. A te mîndri cu o nevastă

bețivă și nespălată, cu un costum de haine cumpărat de la un gropar, cu un ceas găurit, cu o dantură falsă, cu o panoplie de gîndaci, mîndria seculară a familiei.

A te mîndri cu rănile căpătate în încăierări nocturne, din care curge în loc de sînge leșie fumegoasă și iaurt călduț.

7. A disprețui. A disprețui înțelept legănarea pădurii sub plesnetele furtunii, amăgindu-te cu gîndul că asta se numește înfruntare oarbă a forțelor, a disprețui pămîntul, pentru simplul motiv că toți prietenii tăi, profesorii, îl consideră tăcut și răbdător, a disprețui spațiul sideral, fără nici un motiv, a disprețui lumina, surogat al energiei primare, și apa, compus chimic al îndoielii, a disprețui somnul, foamea, ploaia, trăsnetul, cutremurul de pămînt, construcția de poduri, traversarea Atlanticului, răsfoirea unei cărți, plimbarea dintr-o cameră în alta, dintr-o stradă în alta, dintr-o planetă în alta, a disprețui piureul de cartofi, ștergerea nasului, mișcarea peristaltică. A disprețui obiectele, batjocorindu-le pe rînd, după catalog, fluierîndu-le, sîsîindu-le, îngînîndu-le, clipocindu-le, behăindu-le, pîrțîindu-le, scîrnăvindu-le, rașchetîndu-le, tipotîndu-le, percutîndu-le, zdrumicîndu-le, fleșcăindu-le, bigudindu-le, hîțînîndu-le, ghemuindu-le, gîgîindu-le, smîrcîindu-le, spicuindu-le, belindu-le, jumulindu-le de pene, răsucindu-le gîtul, vîrîndu-le degetul, digerîndu-le. A le disprețui, strigîndu-le în față: tufă, boarfă, fîță, sacîz, meșină, parbriz, vizavi, vipușcă, tărîță, guguștiuc, sfîrc, puzderie, căpușă, rufă, zgîrci, duplicat, plod, babilon. Apoi, cum îndeamnă Thomas Mann, a le perdăfi, a le călca, a le împături, a le înșifona în șifonier.

A face din dispreț o metodă. A te plictisi în cele din urmă de metodă și a o disprețui pe ea însăși, strigînd-o urît, numind-o, de pildă, cotîrlă, maslu, breloc sau cherhana.

A grohăi.

8. A mînca, fără poftă dar cu lăcomie, pe ghiftuite, miez de pîine, cald și acru, orez fiert în seu grețos, mălai nefiert, înverzit în mucegaiuri, lapte stătut, ma-

giun subțiat în zer de brînză, friptură de ornitornic, melasă de talaș, ciorbă de mațe, prăjituri cu unt rînced și lînă udă, înghețată din sînge de porc, tort din cremă de pește sărat și asfalt, un măr din lemn lăcuit, sirop de tuș brînzit. A nu lua seama la tacîmuri, alcătuite din cuie de răstignit, foarte grațios sudate.

9. A zgîria chipuri prietenești, brînză de Olanda, fresce renascentiste, oglinzi, automobile, fotografii de familie, obrazul unei femei plînse, geamantanul unui diplomat, o foaie de gutapercă, abajururi, pălării de fetru, piane lucioase de concert, fructe, stele, bijuterii, cartofi, insecte, busole. A zgîria cu frenezie, apăsat. A-ți zgîrîia numele pretutindeni, în țara lungă a orbilor.

10. A combina alb cu verde, galben cu roșu, biciclete cu papirusuri, cromozomi cu diftongi, animale sălbatice cu concerte de cameră, conjuncții cu combinate de cauciuc, mîngîieri amoroase cu gloanțe de mitralieră, elicoptere cu afecțiuni pulmonare, gargara cu pleonasmul, plăcuțe de mozaic cu certificate medicale, partide de tenis cu paralizii ireversibile, jurăminte cu malaxoare, cai de curse cu magnetofoane. A combina arcuri de oțel cu pagini de critică literară, unsoare de ață cu călătorii în țări străine, belciuge simple cu vitamine complexe, Biblia cu cuiburi de rîndunică, piese de teatru cu pilitură de fier. A combina alb cu negru și a număra din trei în trei, marțea după-masă pînă la un miliard. A combina o verișoară cu unul dintre soldații lui Henric al III-lea, îndată ce acesta se remarcă printr-un gest soldățesc cu nimic remarcabil.

11. A cînta. A cînta subțire, simbolic, ca un adolescent. A cînta tremolat, pragmatic, ca un slujitor al unei bazilici. A cînta cu degetele, cu palmele, cu mirosul, cu privirea zăbovindă, limpezită, temătoare. A cînta de la început, înainte de a gînguri, și pînă la moarte, ba chiar cîteva minute după aceea. A cînta înverșunat, puternic, răspicat, silabisind, gemînd, urlînd, răcnind, astfel ca bradul din fața ferestrei tale, în momentul

culminant, să se usuce văzînd cu ochii, iar steaua de deasupra să se spulbere ca o funingine.

12. A te risipi ca un fum de frunze în toamna sticloasă, băltind îndelung în preajma grădinii, evaporîndu-te în sfîrşit printre stele. A te risipi cu perseverenţă, sistematic, prin căderi arcuite, în fiecare obiect, ca zborul unei albine în corola multiplicată la infinit în cîmpie. A te risipi, fără ezitări şi fără temere, cu un entuziasm modest, meşteşugăresc, ca un funcţionar obligat să completeze o viaţă întreagă un formular cu două rubrici. A-ţi risipi observaţiile, tresăririle, gesturile, bătăile de inimă, proiectele, clopoţeii personali, amintirile, plînsul şi trecerile printre oameni, cu convingerea că nimănui arderea ta fumegoasă nu-i este de trebuinţă.

13. A ucide. La început a ucide năpraznic furnica ce încearcă să ţi se strecoare printre degetele picioarelor, schimbîndu-i alunecarea buimacă într-o dîră abia văzută de scuipat, apoi a ucide pasărea care îţi umpluse căuşul palmei, printr-o tăiere dezordonată care să amestece sîngele cu penajul, apoi a ucide prin înăbuşire ferigile, plăpîndele brînduşe ale poienii, pletele răvăşite de vînt ale brazilor, umbrele lungi ale toamnei urcînd neauzit în pădure. A ucide amintirile ce tropăie vindicativ pe drumurile tale, venind din istorie prin hăţişuri, printre stînci şi lucruri, şi năzuind, cînd te-au ajuns, să lase cnutul cu care te împroşcaseră, spre a te culca la pămînt ; a ucide, îndată după asta, luna şi stelele în propriul lor culcuş, infestînd aerul cu mirosul rece şi vîscos al sîngelui galben, coclit de prea lunga trecere a timpului ; a ucide gîndul bun şi gîndul rău, excrescenţe pedunculare ale unei minţi întotdeauna apte să producă monştri, a ucide cu fungicidele sistemelor pe care le-ai învăţat în şcoală viscerele luminii, umorile pădurii, transpiraţia şi spermele lucrurilor.

A ucide speranţa într-o revenire pe întinsa suprafaţă a evidenţelor, a ucide totul, de la detaliu la marea alcătuire a universului, a ucide pe Dumnezeu, pe care

l-ai inventat cu un minut mai înainte spre a avea ce ucide universal, definitiv.

14. A fi înspăimîntat. A simți în lucrurile din jur ostilitatea și dezacordul, a vedea în colina dinainte-ți un hipopotam cu prelungiri de șarpe care, printr-o contragere, poate ridica laba, care poate repezi laba, care te poate zdrobi scurt, a recunoaște în dragostea celor șapte prieteni care te află într-o duminică stropindu-ți grădina, șapte sau zece sau patruzeci de lupi sîngeroși gata să te sfîșie, savurîndu-ți cu plescăituri umede măduva și făina oaselor, a căuta cu desperare copacul cel mai înalt, tot alungîndu-te setea lor de sînge, spre a urca pînă în vîrf și a simți întotdeauna, pe la jumătatea lui, după ce ți-ai zdrobit genunchii și ți-ai încleiat de răni palmele, că trunchiul se înfundă în pămînt, pînă ce vîrfurile picioarelor ating pămîntul, a alerga la alt copac, cel mai înalt, și a repeta întocmai încercarea ; a ajunge la un țărm, a lua o barcă pregătită pentru a-ți cuprinde boarfele trupului cu desperare cu tot, a înfige vîslele în apă, a trage voinicește, pentru ca în clipa următoare botul lupilor să te adulmece, a observa că apa e un nisip fin, în mijlocul unui deșert cu vulcani spurcați în activitate, că de pe cer se desprind aștri și bufnesc alături în căderi colosale, lupii ferindu-se abil, lupii rîzînd complici ; a te salva în cele din urmă o femeie dintre cele pe care le-ai părăsit cu ani în urmă, a te trage între ruinele unui labirint inundat, a-ți arăta cochet florile sifilisului ei și urmele nevindecate ale biciuirilor succesive și a te strînge în brațe, cu sărutări crispate, îndemnîndu-te să salvezi prin sămînța ta viața planetei, pentru că, cîțiva ani mai înainte, se spărsese peste continente, ca un pahar, bomba cu hidrogen.

A fi înspăimîntat că au trecut cîteva milenii și lucrurile, înfiripîndu-se ca altădată, îți impun aceleași datorii, îți cer să fii contemporan cu actele urmașilor tăi, cu îndrăznelile lor, în timp ce tu încă porți în sînge groaza de hipopotami și de șerpi cu antene țepoase, în picioare îți tremură încă fuga de lupi hămesiți și de vulcani înecăcioși ; a fi înspăimîntat că de sub fiecare

lucru mustește o otravă acră, că descoperirile despre care scriu ziarele le cunoști bine și de foarte multă vreme, că entuziasmele pe care le mimează oamenii sînt simple crize de isterie, a fi în cele din urmă înspăimîntat de o spaimă fără motiv, consubstanțială cu spaima universului, acest univers nou, care stă pe-o parte și geme, și care este ca și cum n-ar fi.

15. A fura ordinar, ca oricare borfaș — subtil, calculat, imprudent —, comorile inutile ale acestei lumi. A-ți însuși ca din senin stelele cerului și a le ascunde în pivnițele răcoroase ale casei tale, a desface stejarii din chinga pămîntului și din gelatina marginii morfolite a cîmpiei și a-i sili să-și desfacă rămuroasele umbre printre lucrurile tale, revărsîndu-și seva prin palmele frunzelor, hemoragie uscată a verdelui, a trage pe furiș conducte în care să captezi vigoarea izvoarelor, astfel ca, întîlnindu-se sub talpa ta, în odaia singurătății, apele să foșgăie, să danseze și să-și răsucească firul despletit, a întinde funii lipicioase peste cer, ca păsările să se prindă în ele, ca apoi să-și scuture în palpitul cablurilor culorile peisajului, a fura secretul mișcării și nemișcării, mecanica constelațiilor, cumințenia pămîntului, pentru ca morților să li se facă amarnică frică, să ezite, să se bîlbîie, să-și plece fruntea în țărînă, să renunțe, înfrînți încă o dată, pentru totdeauna.

16. A face. A face numai lucruri excepționale: o haină excepțională, imposibil de purtat, o casă excepțională, fără ferestre și fără intrare, pe dinafară grandioasă, înăuntru scundă și fără podea, alunecoasă și moale ca o cocă, a face de unul singur un copil excepțional, cu carapace, cu omoplații de metal și cu mandibule la fiecare din cele șase guri, cu coadă rece de șarpe, un automobil excepțional, roșu, cu care să perforezi Alpii, în goană domnească, fără parbriz și fără volan, în schimb cu fermoar, cu mers în vîrtejuri și ezitări, vertical uneori, alături de o cucoană foarte grasă, surdă, umedă, cu ochi de faianță, răgușită, urmărită de mania pirică și de un soț gelos, ținînd în brațe o cățelușă albă, rea, din carton vopsit, cu mîner,

cu respirație spurcată, dar cu o mare bunăvoință de a iubi, a discuta și-a conversa, a face de dimineață, harnic și bine dispus, șuruburi excepționale, pe care să le înșurubezi în tot cursul zilei în toți copacii continentului, pentru a-i ține în picioare, în toți peștii mărilor, pentru a-i ghemui de durere, în toți oamenii, pentru a-i solidariza în fața armatelor cancerului, în toate celealte obiecte — șurubul însemnînd statornicie, durată, rezistență, bună întocmire.

A face un gest excepțional, pentru ca la momentul potrivit șuruburile să se desfacă, să cadă dedesubt, obiectele să se deschioleze, o faptă bună să se desfacă în bucăți, o strîngere de mînă să se prostească, o iubită bună și cu dragostea încă la pîndă să se risipească în nisip, tu însuți să te desfaci și să cazi, să nu rămînă mărturie că ai fost decît cîteva șuruburi cu filetul bolnav.

17. A fi mulțumit de găina care fierbe molcom în oală, recunoscînd în ea găina visurilor tale, a fi mulțumit de muzica cuminte de la radio — *Murmurul primăverii* de Sinding, la ora cînd se pune supa în farfurii, duminica la prînz, sau de tangoul care a făcut vogă prin anii '30, a fi mulțumit de gustul brînzei, delicat și sugestiv, cu un pronunțat miros de săpun, a fi mulțumit că apa fierbe la o sută de grade, cum pretinde orice manual, și că rezultatul acestui miraculos proces intern e un ceai sălciu, a fi mulțumit că înainte de a trece la acte mai importante, ai avut o catifelată, lejeră ieșire afară, fără laxativul zilnic, a fi mulțumit că, după toate eforturile, cele eroice și cele mai puțin însemnate, recunoscîndu-se meritele tale indiscutabile, a venit cineva drăguț, îndatoritor, cu chipiu, legitimîndu-se după toate regulile, care ți-a promis fără să i-o ceri, că va vorbi cu cine trebuie, ca să obții, fără taxe fiscale, titlul de nemuritor, cu medalie de bronz în regulă, cu diplomă ornamentată jur împrejur de frunze intens aurite.

18. A dezlipi o rîmă din făgașul ei. A dezlipi un timbru de pe o scrisoare din Porto Rico. A dezlipi din

fotografia de altădată, în sepia și cu flori marginale, pe bunicul, pe bunica, pe cei doi Titus, unchii voioși de odinioară, a-i pune să facă cîțiva pași, la început șovăielnici, apoi mereu mai îndrăzneți, a-i lăsa să meargă de capul lor, a-i urmări cum ies pe poarta curții, cum dau colțul spre hală, cum se asociază cu alți cunoscuți, dezlipiți de pe alte fotografii, cum se duc spre capătul orașului, cum ies din oraș și se hotărăsc să ajungă pînă spre înserat la Atlantic. A dezlipi de pe perete harta emisferei, a dezlipi de pe ea Atlanticul, a urmări buimăceala lor la negăsirea oceanului pe care l-au căutat o viață întreagă. A dezlipi de jos o piatră sub care sînt galerii de miriapod și a-i obliga pe ei, pe cei care ți-au fost dragi, mai cu chiote, mai cu bătutul piciorului în pămînt, să se strecoare dedesubt, ca orbeții, să intre în întunericul umed. A nu dezlipi urechea de la sol, spre a auzi cum se scurg cu toții în adînc, bombănind, ca o muzică ascultată de-a-ndoaselea.

19. A construi. A construi impetuos, definitiv, grandios, a construi anapoda, urcînd vagoane imense de ciment și căpriori pe culmi despădurite, turnînd stîlpi în prăpăstii, așternînd traverse pe cer, de la un orizont la altul, legînd cu punți aeriene depărtările ostile și înțepenindu-le cu pene de oțel. A construi furci și a așeza în crăcanele lor tuburi groase, tuburi subțiri, a le pătrunde pe cele groase cu seringa celor subțiri. A pune bușoane, bandaje, robinete, lagăre, mufe, conducte deversoare pe trupul verde al grădinilor, a sistematiza, reformînd-o, curgerea sevelor prin vasele de lemn și de liber. A monta manometre vulpilor, dihorilor și broaștelor, a le instala marșarier, a decupla brazii, a construi batardouri în calea risipei norilor, a pune pedale sub ciuperci, răsuri și izvoare. A construi schele pînă la stele, a trage între stele fire noi, în tuburi Bergman, iar din loc în loc a fixa comutatoare cu mîner, a prinde în Constelația Gemenilor cîteva aplice cu lumină roz, insinuantă. A construi bidoane cu inflorescență, arbori cotiți cu glande sebacee, sisteme de tracțiune și de frînare pe tamburi, pentru reglementarea ploii și a răsăritului de soare, a întinde cabluri între paturile unui

spital și cotloanele unui cîmp răscolit de șobolani, pentru care sînt necesare mici rezistențe electrice, care să încălzească rănile ascunse. A construi cu bulumaci și paie o așezare mai bună, o iesle cu aspectul New Yorkului, a construi din hîrtie și celofan ministere, cazărmi și magazine cu dulciuri, în care să lucreze, îmbrăcați în elegante halate bleumarin, mari și corecți vulturi pleșuvi, cu miros acru de stîrv, cu clipiri răzbunătoare.

A construi o tijă cu șase șuruburi, pe care să șerpuiască o țeavă nichelată, rece, pulsînd sînge viu, foarte vinovat, înaltă, terminată printr-un radiator în care să se legene întotdeauna un crin de o frumusețe neasemuită, instalație superbă, obligată să nu semnifice absolut nimic.

20. A te regăsi, după ce te-ai rătăcit prin infinitul infinitivelor. A netezi perna, a te bucura că tot ce a furat, a disprețuit, a ucis, a destrămat și a construit mintea ta înfierbîntată de curiozitate se află neatins, la locul său, în șuruburi bine strînse, rezistente : deschizi ochii pe geana cărora mai atîrnă o scamă de păianjen otrăvit și lumina îți picură în cristal curată, scînteietoare ; întinzi mîna șovăindă și, alături, iubita în cămașă subțire freamătă ca o algă sfîntă ; așezi hîrtia înainte-ți și transcrii caligrafic excursia printre lucrurile amenințate de gîndul tău, înlăturînd rumegușul, te reașezi cu sete și desperată frenezie în plasa raporturilor, a legilor fizice și istorice, în mijlocul behăitoarelor obiecte pe care le-ai însîngerat cu cosorul cercetării tale.

A te regăsi întreg, curat și sfînt, după dezastru, în clipa definitivă și în clipele ce urmează, a cere apă și apa să fie bună, a cere soare și soarele să fie bun, a cere pămînt, și brazi, și stele, și cer proaspăt, și ele să-ți stea la îndemînă, și să fie bune.

A iubi apoi, a iubi capricios ca un copil, pentru ca zgîndărind cu iubirea ta legăturile, procesele chimice, catalogările, să poți utiliza după plac nisipul tuturor înfățișărilor lumii, inventîndu-l particulă cu particulă, și să recompui în pustiul ultim al rătăcirii obiectele toate, toate frumusețile, raporturile elementare, sălile

lungi şi curate ale labirintului întoarcerii. A inventa spontan, ca şi cum ai strănuta: lumina şi apa, somnul şi foamea, ploaia şi trăsnetul, piureul de cartofi şi ştergerea nasului.

A nu te ruşina niciodată că ai ştiut şi te-ai priceput să distrugi lumea, mai ales că ai făcut asta pe propria-ţi răspundere, şi a nu te ruşina, îndeosebi, că tu ai reconstruit-o, prin propriile tale eforturi, prin propriile tale înzestrări.

RUDOLF COHEN: „*O literatură înjghebată prin contrabandă*". Autorul îşi propune să explice cum unul dintre cele mai neînsemnate state ale Europei, Republica San Martino, a reuşit să-şi alcătuiască o mare şi însemnată literatură naţională, întrecînd în această privinţă Franţa şi Anglia, ţări cu veche tradiţie, ca să nu mai vorbim despre literaturile rusă şi germană, pe care le-a lăsat mult în urmă, cu toate culmile lor, îndeajuns cunoscute.

Se ştie că, pînă la 1603, teritoriul pe care s-a aşezat noua republică a fost un ţinut pustiu şi sărac, locuit de cîteva mii de locuitori, ocupaţi cu creşterea roşiilor pentru bulion, cu fabricarea de dopuri din plută (care cresc necultivate), cu îngrijirea măslinului şi a stufatului, o plantă din care se prepară o delicioasă mîncare ce îi împrumută numele. Clima temperată, cu primăveri şi toamne fanteziste a călit pe aceşti harnici locuitori şi i-a modelat în aşa fel încît caracterul, oglindă a unui temperament echilibrat, le este integru şi analitic, exact şi întreprinzător. Datorită vînzărilor, la preţ bun, a produselor pe piaţa mondială, de care sînt legaţi prin drumuri civilizate, locuitorii acestui pămînt şi-au înjghebat de timpuriu instituţii temeinice, oraşe moderne, cu toate că ulterior unele dintre acestea au devenit şi mai moderne decît cele dinainte, sau cel puţin aşa afirmă istoricii sanmartineni. O adevărată stare de îndestulare s-a instalat repede între graniţele noului stat, îndată ce diferitele familii au convenit să se constituie într-o republică şi-au interzis partidului monarhist să se mai preocupe de aflarea, într-o serie de ţări străine, a unui

domnitor potrivit, deşi casa de Hohenzollern era dispusă să livreze nu unul, ci cîteva perechi.

Bogăţia, buna dispoziţie generală şi circulaţia rapidă a produselor, ca şi splendoarea generoasă a cerurilor pe înserat, înainte de a răsări luna, au zgîndărit invidia vecinilor, care, în răgazul nesfîrşitelor campanii războinice cu marile puteri, îşi găsiră timpul necesar de-a ataca repetat, dar cu destulă brutalitate, micul stat prosper. Conducători lucizi şi-au dat seama de pericolul ce ameniţă însăşi fiinţa poporului. Ei au repartizat îndată o treime a veniturilor obţinute din bulionul la sticle ridicării de ziduri temeinice de jur împrejurul ţării, cu porţi bine ferecate, cu poduri suspendate, cu sonerii de alarmă ascunse în iarbă sau sub pavaj, în periferii. Un control sever al persoanelor a fost instituit la porţi, fiecare cetăţean fiind dotat cu acte imposibil de falsificat, amănunţite la toate capitolele, cu semnalmente şi adrese, cu abundente referinţe, toate legitimaţiile şi dovezile însumînd cîteva sute de dosare, pe care purtătorul, spre a nu fi stînjenit, trebuia să le poarte întotdeauna la îndemînă, în buzunarul mic.

Celor foarte bogaţi li s-a creat posibilitatea să se înconjure de mulţi servitori, de corpuri de gardă, de clienţi (grădinari, vînzători de sticle goale, schimbători de mărunţiş, şoferi şi poeţi panegirici), celor cu venituri mai mici le-au fost oferite tribunale cu spectacole zilnice, cofetării, biciclete pentru promenadă şi un ziar controlat de poliţie, în rubricile căruia să-şi poată spune sincer cuvîntul, printre anunţurile mortuare, după modelul împrumutat de la Republica Dominicană.

Într-o perioadă istorică mai înaintată, unele terenuri au fost scoase de sub legea generală şi închiriate sau concesionate unor mari societăţi petroliere americane, mai puţin cu intenţia de a se scoate din adîncuri gaze sau ţiţei, avuţie de care ţara era total şi fără speranţă lipsită, cît mai ales pentru a se crea societăţi concurente, petroliere şi ele, mari birouri şi administraţii, litigii răsunătoare, insinuări privind jefuirea ţării, scandaluri, afaceri oneroase, interpelări în parlament. Cu sau fără voia marilor zarzavagii, au fost constituite o

majoritate și o minoritate parlamentară, grupuri de lucru și experți. Toate acestea au avut drept scop înviorarea vieții societății, știindu-se că o societate care nu se înviorează este sortită să lîncezească în interiorul zidurilor cetății, jinduind să facă ce fac alții, adică războaie, expediții de pedepsire, incursiuni și altele. Or, acest popor este structural pașnic, preocupările belicoase nu-i stau de loc bine.

De timpuriu, literatura apăru drept un lux care putea să strice bunele intenții. Un archebuzier care încercase să-și descrie arma într-o compoziție de o pagină se dovedise bețiv înrăit și curvar. O spălătoreasă ce, umblînd pe la casele mari, se trezise că recită, între o opăreală a rufăriei și o întindere pe frînghie, fragmente de baladă, plăsmuite de mintea ei, se dovedi curînd depravată și, fapt regretabil, profund agramată, succesul ei apărînd precar iar efectele dramatice, leșioase. Se luară măsuri cetățenești drastice pentru descurajarea unor atare moravuri. Scrisorile fură și ele decretate drept nedorite, pe bunul motiv că expeditorul cădea, fără știința lui, în condamnabile literaturizări.

Că să alcătuiești o literatură este necesar să lași pe toți nebunii care știu să scrie — să cînte, să spele, să tragă cu pușca sau să iubească ; pe toți nătărăii care nu știu să facă ceva în viață — să aștearnă pe hîrtie orice le-o veni în cap. Poți nădăjdui să obții, pe lîngă furaje și cărămizi, măsline și oi cu lînă fină, și cîte un Dante sau Schiller, numai dacă te prefaci îndelung, cinstit, că te interesează chestia asta, îndemnînd pe toți oamenii să-și umple caietele cu sfaturi și întrebări. Dar era vădit că primarul și majoritatea nu năzuiau să încurajeze pe nimeni, de un Dante nu se simțea deocamdată nevoia, iar cît despre Schiller, părerea tuturor era destul de proastă. Prepararea unuia local isca niște complicații sociale mai curînd dăunătoare decît utile.

Lucrurile au putut rămîne astfel pînă la 1826 cînd, în urma ideilor Revoluției franceze (1789), Europa deveni mai înțelegătoare, cruciadele și războaiele de 30 de ani apărută anacronice și de nerecomandat, tiraniile se dovediră suspecte și afacerile intrară sub controlul mulțimilor. În întreaga lume se permise oamenilor să

scrie, nu numai să citească. Unele persoane, ca numitul Schiller, se dovediseră nevinovate. Prestigiul literaturii crescu.

Republica San Martino fu asaltată de acest prestigiu, zidurile ei se clătinară, soneriile ţipară sfîşietor. Cîţiva ani, priceperea gospodarilor ei scuti istoria ţării de seisme catastrofale. Dar, odată încheiată perioada, cronicile fiind de-acum încopciate şi îndosariate, evenimente noi cerură vremuri noi. Se trecu la forme superioare: începu traficul de capodopere şi contrabanda literelor, operaţiune cunoscută şi sub numele de P.P., adică „pernicioasa penetraţie", fiindcă rezultatele fură păgubitoare pentru zidurile ridicate jur împrejur, iar poporul nu dobîndi în esenţă nimic pozitiv, în afară de cîteva linii pe scara Celsius a temperaturii organice, oarecare melancolie, unele aspiraţii nepotrivite cu posibilităţile şi cu situaţia geografică dată.

Procesul acesta se desfăşură astfel: cîteva sute de soldaţi demobilizaţi, care cunoscuseră glorii şi plăceri în bătălii şi care acum trebuiau să revină la îndeletniciri tradiţionale, ca prepararea bulionului sau şlefuirea dopurilor de plută, se simţiră atît de jigniţi de schimbarea ce li se propunea, încît se constituiră în bande şi subgrupe spre a ataca afaceri cu totul inedite. Ei căutară un timp ocupaţii mai folositoare, dar anunţurile din ziare îi dezamăgiră. În cele din urmă, aflară că s-ar cere prin unele pieţe opere literare şi autori. Cum prin ţările pe care le cunoscuseră această marfă se găsea din belşug, aşa cum se găseau, dealtfel, stocuri masive de nădragi flanelaţi, şireturi de ghete, costiţă afumată, bragă proaspătă şi fasunguri, se hotărîră să organizeze o reţea de import clandestin. Începură traficul.

Din acest moment, activitatea contrabandiştilor ne este cunoscută, din păcate, numai din rapoartele organelor de control vamal, documente la care apelează autorul şi pe care le interpretează, după cum se va vedea, unilateral. Foştii soldaţi, oameni simpli, urmărind numai latura comercială a afacerii, au sesizat un lucru esenţial: marfa cu care ei îşi propuneau să manevreze are o mare putere de a trece vămile, nu numai dintr-un

loc într-altul, dar şi dintr-un timp în altul. Spre deosebire de ouă sau pastramă, care se consumă curînd după ce au fost distribuite, spre deosebire de maşinile de cusut sau de căruţele cu cai, mesajele literare pot să se comunice peste timp, pe deasupra deceniilor şi veacurilor, gradul lor de perisabilitate, datorită multiplicării, tiparului şi păstrării în biblioteci şi cugete, scăzînd la aproape zero. Poeziile lui Ronsard se pot afla, astfel, pe toate pieţele, dar şi în fiecare cămin, se pot purta atît în marile reuniuni, în ţinută de gală, ca şi în familie sau în strictă singurătate, vestimentaţia neavînd nici un rol. O marfă ca aceasta, cu calităţile şi cu avantajele ei procentuale, este mai preţioasă decît orice, şi numai un comerciant imbecil poate să se teamă că, investind curajos chiar fără perspective imediate, în acest sector absolut rentabil, va pierde. Dimpotrivă, cîştigul este de mie la sută. Nu sînt, în această privinţă, atîtea exemple ? Nu s-au văzut mari firme care au jucat totul pe comerţul cu smîntînă sau pe cel cu lentile şi primul incendiu, prima criză de supraproducţie, prima dereglare a bursei le-au ruinat ? Nu am cunoscut oare succesul celor care au investit nebuneşte, sinucigaş, într-un poem sau într-un roman, şi au salvat toate celelalte afaceri, săltînd fantastic casa şi îmbogăţind nemaiauzit firma ?

În ciuda tonului alarmant, rapoartele despre acţiunea P.P. sînt analitice, argumentate, dezvoltate după o logică strînsă care impune — şi din care se poate reconstitui exact cum s-au înjghebat şcolile şi curentele literare, marile construcţii epice, capodoperele dramatice, sistemele lirice, ruinînd, pe măsură ce procesul se desăvîrşea, vechile, aparent statornicele instituţii ale ţării.

Mai întîi au fost introduşi prin fraudă cîţiva poeţi, autori de balade, posesori de cîntece licenţioase şi de ode. Evident, nu de această marfă era nevoie în acel moment, cînd tocmai se stabileau relaţii cu o societate producătoare de etichete din Olanda. Societatea ar fi vrut să obţină roşii crude, să le fiarbă ea însăşi, să le tragă la sticle singură şi să aplice exclusiv etichetele. Funcţionarii olandezi, ştiind bine cum stau lucrurile,

jucau tare, făceau pe arţăgoşii, ameninţau cu abandonarea pregătirilor pentru contract, gustau roşiile abia culese de pe cîmp şi pretindeau, strîmbînd din nas, că miros a mucegai. Pentru dopurile de plută arătau un dispreţ jignitor, demonstrînd pe loc că nici un dop nu se potriveşte cu orificiul pentru care a fost pregătit. Introducerea poeţilor într-un astfel de moment, departe de a rezolva problemele, părea o sfidare aruncată eforturilor unanime de a ieşi dintr-un impas esenţial. Începu vînătoarea de poeţi, fură urmăriţi cu şicane şi ironii, ca şi cum ei se făceau vinovaţi de neajunsurile ivite la achiziţionarea de etichete din Olanda. Cîţiva scăpară.

Urmă marea contrabandă cu autori ai genului dramatic. Inoportuni, ca şi primii. Controalele depistară încă în vamă pe Ricardo Bonfini, pe Gabriele Sertorius, pe Angelica Tebaldi, care, spre a putea trece fără taxele prohibitive instituite, se automutilaseră dizgraţios. Unuia îi lipseau farurile, aparatele de bord, sistemul de aprindere, altuia toba de eşapament, aripile din spate, bara de direcţie. Angelica Tebaldi arăta jalnic, fără pneuri, fără parbriz. Desigur, ochiul vigilent al vameşilor putea aprecia valoarea mărfii, imaginaţia controlorilor fiind exersată în a reface din mai nimic forma, starea şi performanţele anterioare ale scriitorilor, îndeosebi ale Angelicăi Tebaldi. Fură primiţi, dar taxele erau exorbitante.

Un punct de tranzit semnala descoperirea unei bande care importă, prin canale necunoscute şi prin relaţii nu mai puţin evidente, eseişti şi scriitori de jurnale de călătorii cu pronunţat caracter literar. Marfă bună, în perfectă stare. Cui folosea ? Preocuparea marilor societăţi era atunci de a exporta ghinda drept măsline, se obţinuseră în această direcţie cîteva progrese, cu toate acestea consumatorii care desfăcuseră cutiile de măsline se plîngeau de dureri de dinţi şi diaree, iar reprezentanţii firmelor beneficiare nu mai conteneau să reproşeze, cu măsele doveditoare şi cu alte probe, falsurile. Se căutau explicaţii, se organizau demonstraţii, numărul victimelor extinzîndu-se în mediul funcţionarilor ce se ocupau cu aceste treburi.

Mai fură aflate cantități importante de scenariști de film, de poeți baudelairieni, de critici literari, de nuveliști. Momentul descoperirii coincise cu perioada strîngerii recoltei de roșii, astfel că ziarele nu încetară cîteva săptămîni să-și exprime indignarea pentru josnicia contrabandiștilor. Se lăudară acțiunile de stîrpire a traficului, vigilența funcționarilor vamali care respinseseră importul numitului Merimée, a anonimului Francesco de Sanctis, a altora de aceeași teapă. Cetățenii cinstiți n-au trebuință nici în timpul recoltării, nici mai apoi de zorzoane, de homosexuali, de saltimbanci, de găinari. S-a constatat, și pe bună dreptate s-a reținut ca argument, că indivizii de specia acelora dorm dimineața pînă la ore inacceptabile, sînt refractari la unele dispoziții, mulți dintre dînșii refuză, spre pildă, să-și poarte singuri mapele cu acte, consumă enorm, avînd nevoie (luxurie !) de cărți și de hîrtie, de timbre poștale și de roșii coapte. A-i primi între producătorii de răsaduri sau la căldări înseamnează a dezorganiza fluxul de producție și a greva statele de salarii. Societățile americane, marile familii, comercianții considerau că mîzgălelile pe care sînt în stare să le producă acești indivizi nu fac doi bani, că din suma cu care se achiziționează la preț de vamă un Stendhal, se pot cumpăra din Insula Capului Verde sau din Birmania 15 (cincisprezece) scribi perfecți, unii dintre aceștia apți să confecționeze, în numai doi ani, după absolvirea unei școli de stenodactilografie sistem Duployen, cărți de două și trei kilograme, cu acțiune alternată, cu crimă perfectă, cu happy-end și altele.

Într-o perioadă ulterioară, lucrurile se mai schimbară. Statisticile efectuate stabiliră că, în pofida controalelor, a taxelor, pe străzi și pe șosele circulă totuși scriitori și poeți de mare capacitate, cu tracțiune excelentă, manevrînd corect și semnalizînd la timp. Pentru asigurarea unei circulații normale, la vitezele cerute de ritmul vremii, se construiesc magistrale moderne, spații de parcare, garaje. Mașinile intrate prin înșelarea fiscului fură acceptate. Se remarcă — și, în acest domeniu, se

publicară studii şi comunicări concludente — că indivizii deveniţi între timp bunuri demne de a fi utilizate pot aduce foloase mai mari decît era de închipuit. Totul fu grabnic legalizat. Voltaire primi număr de capitală şi i se făcură reparaţii, Rousseau şi Diderot intrară într-un mare garaj, Chénier fu capitonat şi i se instală frînă cu pedală, lui Leopardi, Novalis, Edgar Poë li se atribuiră, din fondul de dotare, radiatoare noi şi acumulatori „Varta". Celorlalţi, mai tineri, li se ataşară rulote pe două roate, cu perdeluţe şi bucătării intime. Era altă treabă !

Curînd se stabiliră şi sarcini noi. Norvegia îşi manifestase dorinţa de a cumpăra roşii proaspete, cele mai bune mijloace de transport rămîneau desigur poeţii şi prozatorii. Li se încredinţă răspunderea şi ei se arătară fericiţi să poată prezenta marfa, prin oraşele nordice pe unde poposeau, desfăcîndu-şi magaziile şi tarabele, în ambalaje colorate, atrăgătoare, ingenioase.

Opera lor deveni astfel deosebit de utilă şi toată lumea căzu de acord că poezia, proza, eseul, printr-o utilizare raţională, după sistemul Ford, pot contribui la sporirea cu 15% a afacerilor, la scăderea treptată a cheltuielilor, mai ales a celor care stînjenesc în mod curent activitatea de anvergură a marilor societăţi.

În perspectiva anilor, contrabanda de altădată se dovedea utilă şi justificată.

În rest, cartea lui Rudolf Cohen se ocupă de unele aspecte ca : înlocuirea rapidă a cauciucurilor uzate la autovehiculele ce transportă roşii pe marile şosele, atragerea atenţiei asupra pericolului pe care îl prezintă o maşină înclinată, mai ales atunci cînd din ea se scurge bulion, transformînd asfaltul într-un patinoar neprevăzut. (Editura „Montgomery", Leon 1963).

ANTHONY BYDON : *„Sînt regizor şi călăreţ"* — Uite, am un cal isteţ, mă ţin mîndru în şaua tivită cu postav verde, salut în dreapta doamnele cu pălării largi, cu funde, şi ele îmi răspund zîmbitoare, un amestec de zîmbet nevinovat şi de curiozitate reprimată pînă la crisparea gurii, şi salut în stînga domnii cu jachete

pepit, sau cu haine trei sferturi, cadrilate, sau cu fulgarine din care se înfoliază la gît fulare de mătase în culori tulburătoare; nimic nu mă reține, nici frumusețea promițătoare a femeilor, nici domnii eleganți din stînga, eu trec printre ei superb, intangibil, ca un nor rătăcit printre crengile unui bulevard, și chiar că pe bulevard trec acum, numai că ceva mai jos, calul bate cu copita în caldarîm, norul dacă ar bate nu s-ar auzi, iar, la rîndu-mi, dacă aș călări printre crengi, oricît de superb aș fi, neîndoios că m-ar agăța cele mai viguroase, haina s-ar prinde în vreun crăcan, calul s-ar smuci, prăvălindu-mă violent, s-ar duce dracului impresia, toată lumea ar rîde, în primul rînd domnii de pe partea stîngă, rîsul lor ar fi zgomotos, ca al rațelor cînd se bucură pe marginea unei băltoace, apoi doamnele, frumoasele domnițe cu ochii umbriți de pe partea dreaptă, ținîndu-și respirația ca să poată urmări îndeamănunt împleticirea calului, agățarea, smucitura, coborîrea mea cu capul în jos, rapid, cu hopuri și ghionți, căderea pe trotuar, horcăitul meu oribil, apoi după cîteva minute țipetele de alarmă, întotdeauna tardive, întotdeauna bine regizate, cît se poate mai tîrziu, cu speranța celor de față ca, în momentul sosirii medicilor, să nu se mai poată face nimic. Sînt nu numai călăreț, sînt și regizor, și știu bine cum se aranjează chestiile astea. Unele căderi frumoase le-am organizat eu însumi. Deocamdată, nici vorbă de cădere, trec înainte prin aleea care se lărgește, trandafirii țes de o parte și de alta rețele dese, în boschete, la apropierea mea se iscă mișcări neliniștite: sînt băietani surprinși pe cînd tocmai strîngeau în brațe o blondă melancolică. Undeva se acoperă în grabă o pulpă albă dezvelită. Sînt și vagabonzi care, cu șapca trasă pe față, culcați pe bănci, încearcă să-și refacă forțele risipite noaptea prin cine știe ce localuri din jurul gării. Aerul răcoros îmi suflă în față, zvîcnirile calului sub mine îmi apropie cerul cu stelele și, la un hop mai pronunțat, aștept să fiu ridicat de subțiori spre a fi aruncat în slăvi, gata de zbor.

Am ieșit din oraș, acum am înainte șoseaua deschisă, rar întîlnirea cu vreun automobil face roibul să se ca-

breze, să muşte zăbala. Şoseaua traversează o cîmpie nesfîrşită, pustie, abia se zăreşte în depărtare, în dreapta, un tractor gălăgios, învăluit într-o cuvertură de praf, rotitoare, înşurubîndu-se către înălţimi. Mă port în şa superb ca şi mai înainte, de-ar fi în preajmă femeile frumoase, aş trage cu coada ochiului la curioasa lor urmărire, aş saluta elegant şi aş reţine ceva din zîmbetul acela promiţător, şiret, aproape parfumat. Statura mea cavalerească, vag înţepenită, salvată doar de mişcările egale, scandate, ale galopului ar răspîndi o nouă admiraţie în ochii bărbaţilor, dacă pe imagine, în stînga, ar continua să se plimbe bărbaţi, dar cîmpia e pustie, un stol de ciori se îndoaie ca o şină ieşită din laminor şi şerpuieşte de-a lungul unui lan de un verde intens. Important este cine te priveşte, pentru un regizor trebuie să existe întotdeauna un ochi deschis care să aprecieze ceea ce faci, să spună aici e bine, ce subtil e, Doamne, arde-l-ar focul, cum îi mai merge mintea (şi calul !), fără cineva care să joace rolul martorului întreaga înscenare devine anostă, plicticoasă şi, la drept vorbind, obositoare, pentru că, iată, şoseaua se bifurcă, am pătruns pe un drumeag lăturalnic, în pădure, de la un timp calul înaintează anevoie, copitele întîrzie în noroiul gros, măruntele salturi în şa au devenit o alunecare înainte şi înapoi, şi, deodată, toate rămîn pe loc. În pădure este foarte plăcut, aerul înmiresmat se umple de gîngănii argintii, în vîntul subţire al amiezii încep să vibreze crengile de arţar şi foile de alun. Salut, cu pălăria în mînă, tăcerea fericită a pădurii, îmi umplu încă o dată pieptul, retuşînd cele cîteva detalii ale staturii mele întrucîtva deranjate de trecerea printre scaieţi şi mărăcinişuri, de ultimele eforturi prin noroaie. Apoi cobor, printr-un salt sublim.

Picioarele mi s-au înfundat pînă la glezne în noroiul nisipos al locului, în timp ce calul speriat de săritura mea a pornit haihui prin pădure, insensibil la chemările prietenoase. Fir-ai a dracului de gloabă, hei, porcăria dracului, ar trebui să spun, dar mă reţin, chestia asta nu se potriveşte cu cel de mai înainte, nu are importanţă dacă acum cîteva clipe mă aflam pe şaua tivită cu verde şi acum mă aflu înfundat în noroi pînă la ge-

nunchi, şi nu are importanţă că pe dreapta nu mai sînt admiratoarele frumoase cărora le trimiteam salutul, nici pe stînga domnii invidioşi, bieţi pedeştri, reţinîndu-şi admiraţia, dar crăpînd în sinea lor, cert este că nu poate fi îngăduită, în legătură cu situaţia accidentală în care am intrat, o alterare a măreţiei mele, a demnităţii, doar ele îmi sînt de cînd lumea esenţiale şi circumstanţiale. Se poate aceasta dovedi, în ciuda căderii în genunchi, după un efort de a mă desprinde spre a ajunge calul, nu departe de mine încurcat în nişte mărăcini : îmi ridic elegant pălăria, nasul mi-l salt superb înainte şi, uite cît este de simplu, salut în dreapta şi în stînga, femei închipuite, bărbaţi părelnici, o lume foşnitoare ce mă admiră în continuare. Oamenii nu sînt de proastă calitate, de vreme ce nu iau seama la amănunte, ci reţin esenţialul, anume că nobleţea, superioritatea, eleganţa, detaşarea aparţin fiinţei mele şi nu calului, sau calului de mine încălecat, sau galopului pe care îl preparăm împreună.

Efortul suplimentar mă stînjeneşte, mă dezechilibrează, mă trînteşte în cele din urmă în noroi, pe burtă. Urîtă treabă ! Încerc să mă salt, picioarele mi se afundă mai adînc în mocirlă, de undeva se apropie, ca o reptilă de gheaţă, un şuvoi de apă, atras de ochiurile pe care greutatea corpului meu le-au făcut în pămînt. Asta îmi apare obrăznicie, nu pot deocamdată să disting cine e autorul acestei farse, o farsă stupidă e în orice caz, neputinţa îmi apare rezultatul unei slăbiciuni exclusiv subiective. Îmi amintesc, ca orice spirit elevat în situaţii similare, că îmi rămîne să folosesc rezervele puterii mele sufleteşti. Ele se pot pune în mişcare cu metodă, cu tact, aşadar, trăgînd din noroi piciorul drept, asociez mişcarea cu evocarea acelei seri de neuitat de la Operă, cînd în preajmă, din loja de deasupra scenei, îmi zîmbea Celesta, se juca Mozart, spectacolul era admirabil, cînta Dieskau, îmi potriveam la ochi, cu cea mai deplină uşurinţă, binoclul în care se adunau culori grave, personaje uşoare ca fulgul, pînzele zburătoare ale muzicii... Unii n-au încredere în această forţă, cei ce cred însă au înregistrat adevărate minuni, nu este de loc imposibil ca mîini miraculoase, nevăzute, să-mi apuce binevoitor

umerii, să mă tragă în sus, să mă aşeze în şa, ca lucrurile să reintre în cursul lor firesc, contrazicînd, în virtutea unui stil şi a unei logici a eleganţei, accidentul.

Calul izbutise să se despresoare din hăţişurile în care fusese imobilizat şi, cum mă temeam ca nu cumva iarba proaspătă, umedă, să-l îmbie în asemenea măsură încît să se rătăcească cine ştie unde, făcui un nou efort, mai bărbătesc, mai încrezător, bizuindu-mă şi pe ajutorul ocult care nu putea să întîrzie. Mişcarea mă afundă încă o dată în mocirlă, sub tălpi nu se mai bănuiau nici un fel de rezistenţe, umărul stîng se aplecă sub firul apei, simţii pe gît cum se prelinge mătasea-broaştei, insinuantă, lipicioasă, necruţătoare. Aş fi putut să-mi îndrept bustul, să-mi încarc plămînii cu aerul pur al pădurii, să păşesc voiniceşte, milităreşte, să-mi încordez braţul şi să mă salt înainte, nu departe aş fi putut apuca în palmă o rădăcină, m-aş fi prins de ea cu putere şi m-aş fi tîrît puţin, numai atît cît trupul să-şi afle o albie care să-l poarte spre un teren mai sigur. Nu se putea face însă mai nimic, toate acestea se înfăţişau degradante, nu se potriveau cu persoana mea, cu actele mele dinainte, orice muritor care se respectă ţine ca la ochii din cap la integritatea personalităţii sale, la calitatea actelor care o alcătuiesc, la sistemul comportamentelor sale. Atîta timp cît noroiul nu cuprinsese şi umărul drept în băltoaca acaparatoare ce se transformase într-un burete al adîncurilor, se mai putea încerca efectul de levitaţie, metodă expusă pe larg într-o carte citită nu cu mult timp în urmă. Se porneşte de la ideea că multe dintre acţiunile noastre nu reuşesc din cauză că efortul, contracţia musculară îşi risipesc tăria în afară, raportîndu-se cruciş cu forţe oarbe, rigide, în realitate invincibile. Calea eficace, metoda cu şanse de cîştig este, dimpotrivă, concentrarea către interior, organizarea unui efort general, care să sustragă organismul contingenţei, să-l depărteze de orice sursă de neplăceri, de atac, de degradare.

Strînsei din dinţi, îmi pusei în stare de alertă fiecare treaptă a muşchilor, începînd cu cei de la picioare pînă la bicepşi, desfăşurai mental numărătoarea inversă, apoi îmi organizai desprinderea din mocirlă. Vedeam că pro-

cedeul promite. Atunci apărură cîțiva țărani, gîfîind și congestionați, dînd năvală la locul unde mă aflam. Am strigat din toate puterile să nu se apropie, experiența mă interesa și mă entuziasma în cel mai înalt grad. I-am îndemnat să caute calul.

Dar pe ei nu-i interesa nici calul, nici experiența formidabilă pe care o începusem, cu atît mai puțin concepția mea nobilă privind unitatea de conduită a personalității în cele mai diferite împrejurări.

Mă traseră cu brutalitate afară, ca pe cel mai ordinar dintre semenii lor...

(Editura „Pegaseria Națională", Chicago, 1912.)

FRANCESCO GUICCIARDINI : *„Ricordi politici e civili"* — „Non vi maravigliate che non si sappino le cose delle età passate, non quelle che si fanno nelle provincie o luoghi lontani ; perche se considerate bene, non s'ha vera notizia delle presenti, non di quelle che giornalmente si fanno in una medesima città ; e spesso tra il palazzo e la piazza è una nebbia si folta, o un muro si grosso, che non vi penetrando l'occhio degli uomini, tanto sa il popolo di quello che fa chi governa, o della ragione per che lo fa, quanto delle cose che fanno in India ; e però si empie facilmente il mondo di opinioni erronee e vane."

Redactor: MARIA BĂNULESCU
Tehnoredactor: AUREL BUCUR

Format 540×840/16. Coli ed. 22,14. Coli tipar 24,50. A. nr. 18 194/1970. C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 83—330.

Tiparul executat sub comanda nr. 774 la
Intreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97,
București
Republica Socialistă România